

MIRDZA BENDRUPE

Stāsti par ceļiniekiem

Mirdza Bendrupe

1910. 23. X - 1995. 30. VII

Mūžībā aizgājusi levērojama vecākās paaudzes dzejniece, rakstniece, tulkotāja Mirdza Bendrupe.

Gandrīz pirms 70 gadiem (1926) publicēts viņas pirmais dzejolis, gandrīz pirms 60 gadiem izdots pirmais dzejoļu krājums *Dzīvība* (1937). Gan ar dzeju, gan modernajām psiholoģiskajām novelēm krājumos *Majestāte un pērtiķis* (1938) un *Dieva viesuļi* (1942) Mirdzas Bendrupes vārds iemirdzas tajā neatkarīgās Latvijas izauklēto talantu zvaigznājā,

kas mūsu literatūrai deva Aleksandru Čaku, Eriku Ādamsonu, Veroniku Strēlerti, Pēteri Aigaru, Zinaīdu Lazdu un citus pirmšķirīgus māksliniekus.

Taču spoži aizsāktā gaita samezglojas un uz vairākiem gadu desmitiem daļēji apstājas Latvijai dramatiskajā un traģiskajā laikmetā. Rakstniece gan darbojas bērnu literatūrā, tulko, atdzejo, bet tikai ar krājumu *Nerimas balss* (1967) it kā otrreiz īsti ienāk literatūrā, dzejā ar paliekošu veikumu. Vai laikmets bijis pārvarīgs, vai pietrūcis spēka izturēt tā smagumu - tas nav ātri izsverams, bet pārsteidzoša un laimīga ir šī atgriešanās dzejas renesanses desmitgadē, jaunākajās audzēs saklausot radniecīgas balsis, ilgas un centienus. Jaunā gaita vairs neaprima līdz garā mūža pēdējiem gadiem.

Talants, lielā pieredze un krietnā dzejas kultūra darija Mirdzu Bendrupi par gluži mūsdienīgu, vitālu, pat jauneklīgi romantisku dzejnieci. Tomēr šis romantisms jau ir ietvēris sevī nāvesmagus pieredzējumus, dziļas dvēseles traumas (cikls Geto un citi balādiskas ievirzes darbi):

Bet kur tad ir tas labais krasts?!

Tik sen, tik sen jau meklēts tas,

Ka sasalušas asaras

Par ledu mums uz vaiga.

Izeju no laikmeta un cilvēka paša radītiem slazdiem dzejniece meklē un nereti atrod plastiskā visa dzīvā tēlojumā pasaulē, dabā, cilvēkā. Bagātīgas realitātes detaļas un aina saaužas ar pasakaino, teiksmaino, neticamo.

M. Bendrupe sniegusi izcilus A. Puškina un M. Ļermantova liroepisko darbu atdzejojumus.

Jaunībā veiksmīgi aizsāktā cienīgs turpinājums bija jaunšams jaunajos M. Bendrupes prozas darbos, un mēs varam tikai nojaust, cik daudz kas palika nepiepildīts.

Latviešu literatūrā tas jau kļuvis bezmaz par likumību: jo talantīgāks dzejnieks, jo sāpīgāk viņa likteni atbalsojas varmācīgie laikmeta lūzumi. Redzamās un neredzamās drāmās. Cerībās, ilūzijās, maldos. Lielos zaudējumos, bet arī mums visiem svarīgos atradumos. Izņēmums nav arī Mirdza Bendrupe. Tikai diletants nepazīst paštiesas.

Aiziet pēdējie latviešu rakstnieki, dzejnieki, kuru zvaigzne icdegās Latvijas brīvvalsts laikā. Viņu smagais ceļš vēl pētāms un vērtējams. Vienu var teikt droši: Mirdza Bendrupe radījusi paliekošas vērtības latviešu dzejā, latviešu literatūrā.

Vieglas smiltis!

Latvijas Rakstnieku savienība

Atvadīšanās no Mirdzas Bendrupes ceturtdien, 3. augustā, plkst. 14 Rīgas Krematorijas Sēru nama Lielajā zālē, Varoņu ielā 3.

MIRDZA BENDRUPE
Stasti par ceļiniekiem

Noskanējis grāmatu un failu
izveidojis Imants Ločmelis
imantslochmelis@inbox.lv

MIRDZA BENDRUPE
Stāsti par ceļiniekiem

RĪGA «LIESMA» 1992

84L7-44
Br 2008

Rolands Goldšteins
sakarotjums un pēcvārds
Redaktors Arvis Grods
Maksliniece Ieva Iltnere

8702370201-21
B _____ 81-90
M801(11)-92
ISBN 5-410-09470-0

© Mirdza Bendorpe, 1992

No krājuma «MAJESTĀTE UN PĒRTIĶIS»

Pati Andželika

*Je vois s'épanouir vos passions novices,
Sombres ou lumineux, je vis vos jours
perdus;*

*Mon cœur multiplié jouit de tous vos
vices, Mon âme respandit de toutes
vos vertus.*

Ch. Baudelaire.

*Es redzu uzplaukšam jūsu jaunās
kaislības, redzu tumšas vai gaišas jūsu
pazudušās dienas; mana daudzkar-
tota sirds priecājas par visām jūsu
vainām, mans gars kļūst mirdzošs no
jūsu tikumiem.*

Š. Bodlers.

Viņa ieradās pie nervu ārsta N. pēc sešiem va-
kara, arpus viņa pieņemšanas stundam, ar kada
N. drauga rekomendāciju.

«Man pret jums kā pret ārstu ir uzticība,» roku
sniegdama, paziņoja viņa ārstam, galvu mazliet
pašķiebusi un aplūkojama N. lik verīgi, itin kā tas
būtu vainīgs viņas priekša un nu ta censtos izdomāt
viņam soda meru; tad piebilda: «Un kā pret cil-
vēku ar.»

Ar tādu ievadu viņa tudaļ radīja to ģemoto, N.
ne visai erlo situāciju, kurā pacients ārstu kā no-
pratinādams izjauta vai stāsta pilnu muti, bet ārsts
pacietīgi noklausās un pazemīgi atbild. Sakuma
N. drusku uzpūtās. Viņa laba slava Rīgas ner-
vu ārstu aprindās prasīja gan kaut nieku cieņības.
Smaidīdams tā, ka ironiskai iecielībai vajadzēja vai

lasot ka rasai no viņa smaida un kustībām, N. svešīniecei piedāvāja sedekli. Kad viņš papēma zīmuli, lai — kā radis — atzīmētu aptaujas datus par jaunpacienti, viņa uzlukoja to savam gaišam, aukstam acim un teica:

«Nepulieties, doktora kungs. Mans vārds un nodarbošanās jums nepalīdzēs uzstādīt diagnozi. Bet, ja nu jus tā atkstat pēc vārda, rakstait — Anželika. Bridinu, vārds nav īsts.»

Pie tam viņa uzsmaidīja N., atrieņiem zēna solienu piegāja pie aizkurtas krāsns, iemeta liesmas divas pagales un apsēdās uguns priekša uz zema soliņa. Apvainotais N. nolika zīmuli, pacēla arī savu krēslu tuvāk pie uguns, un kādu laiku viņš un jauna sieviete kluseja un neskatījās viens otra. Tad, atbalstījusi abas rokas gaišmataino galvu, svešīniece sāka klusi stastīt:

«Lai jus neapmulsina mana ariene. Tik vesela, ka izskatos, es nebūt neesmu. Piemeram, mani vāja halucinācijas — pie tam ar noteiktību un neatlaidību, kāda nemaz nebūtu gaidāma no bezmiesīgiem iedomu tēliem. It sevišķi viens no šiem tēliem, kas man seko uzlicīgāk par pašas ēnu un bieži iesmiedamies nodod savu neredzamo līdzdalību manos lielos un mazos noslēpumos. Labprāt turētu to par sargeņģeli, ka tas patik labi audzinātiem bērniem, bet viņa bledīga un maiga daba drīzāk atgādina kaķi. Tradicionālās eņģeliskās liliņas vieta tam rokas ierocis. Pie tam man ir aizdomas, ka tas mīl klejot apkārt gandrīz neapģērbies un ir parak draudzīgs ar šīs zemes labumiem un jankumiem, lai būtu labs kristīgais.»

Varetu nolemt, ka tas ir vienkāršs velns, bet tas labprāt un bieži uzkavējas pie mazu bērnu šūpuļiem. Tā tas man neļauj nolīcēt ne savai šķīstībai, nedz nešķīstībai, budams visai sajauktas un kaprizas dabas radījums. Viņa vārds, kuru beidzot esmu uzzinājusi, ir Erots, un mani tuvinieki teicas zinām, ka pēc tas mani vajā. Es, lūk, bērībā esot sadauzījusi sava bagāta krustteva majas bēniņos atrastu šī dieva ģipša statueti, un krusttevs man pa jokam jau toreiz piedraudejis ar saniknotā mī

lestības ģenija atreibību. Cik atceros, toreiz par krustteva nesaprotamo joku tikai breču smalka apvainota jera balsi, tad visu aizmirsu.

Cik briesmīgi piepildījās krustteva draudi!

Pie pirmās sastapšanās ar manu tagadējo vājtāju vainīgs marta vējš.

Skolniecei, kāda reiz biju kļuvusi pret pašas gribu, nebija neka vērtīgāka par pavasara brīvlaiku un marta vēju, kas šī brīvlaika sakšanos izlaureja visas ielas. Padolamās alkātīgam priekam, jau brīvlaika pirmajā dienā iegrūdu grāmatas pagulte, izkaru meli un kļuvu vēl trakāka, neka to no manis jau gaidīja. Pēc tam ara un projam — laukos un priekšpilsēta. Varenas, neaptumšotas dienas! Uz augsto namu dzegam, uz sīko mājeļu šķo-rem tupeja kaķi, tupeja svinīgi kā raiši un melnsvarkoti pagānu burvji vai priesteri un dziļās krūšu balsis bazuneja, pūta un stabuleja pret debesīm negantas meldīgas.

No viņu mežonīgās aurešanas gaiss sabiezēja, likās smags un iesarkans.

No viņu aurešanas vējš kļuva traks un rava gar debesīm spožas mākoņu putas, bet pār zemi pēno lapu trūdus, dodams šiem trūdiem pedīgo izmisuma pilno dzīvību.

Viņu aurešana savādi apmulsināja un aizgraba manu sirdi, bieži līdz tumsai maldījos Rīgas apkārtnes priedajos.

Reiz tumsā iekļuvi no Rīgas diezgan tāla birzi. Birzs valstijas bālās kupenās, ja, valstijās, jo vējš tai uzbruka no visam četrām pusēm. Tas plosīja kokus kā simts nagiem, likdams viņu sīkstajai miesai raustīties līdz serdei. Veci, plati ozoli stenēdami šūpoja un svaidīja vēju kā milzīgu plesoņu putnu, tad tas iekērās egles tumšajās krēpes, bērzu zaru smalkajā, biežajā viesulī, noklupa līdz izkurtejušam sniegam un, zemei pieplacis, elsoja tai atkusušajās ausīs lielus mīlestības vārdus un nepiepildāmus solījumus.

Pēc tam, sagrabis aiz skausta ķērcosu varnu, vējš svieda to gaisa kā melnu nutautu, sveicinādams zaļas zvaigznes un visu savu nepārredzamo marta valstību.

Tad es sevi pirmoreiz dzirdēju tumšu asiņu iesaukšanos, itin kā marla vējš būtu dziedājis manu kazu dziesmu. Likos pati sev pazudam, jutu savas rokas kā vartus, kuros ieiet visa dzīvība un pasaule. Jutu plustam man cauri stādu un koku družnu, izauļojam tālu mežu dzīvniekus mitram, drebošām nasām. Veiklība tumši sarkanās vara bultas atgādinādamas, leciena izstiepušās vaveres, sautpēdaines caunes ar meža praulu zaļo, sīvo uguni redzokļos, tumšās, milzu čiekuriem līdzīgas meža eukas, mundras lapsas, lūšus un liesus vilkus. Tāpat man cauri tai brīdi šķīta plustam ūpes, kas vizināja no tam reiz dzērušu kustoņu gleznos atspidumus, druvu akotus, plavu sīkas smilgas un dzelmē noslukušu sirmu makoņu grezību. Arvien kaislīgāk atļaudamas, arvien dziļāk elpodama, es ņemu sevi visu dzīvību, kas apkāj pasauli kā krāsu, skaņu un kustību viesulis, un man, šīs dzīvības niecīgai daļai, tobrīd pietika speka pieņemt to visu. Tas bija tikai milzīgs prieks, apreibusi jaunība, aizdegusies iztele, bet es griļojos kā zem daļakmeņu krusas, mana ada sajūta tukstoš pieskārienu, un ikviens no tiem bija glasts.

— Kāpec man ir tik grūti sevi tā mīlēt, » es prasīju tumsas segtai pasaulei. Tad mani parsteidza saldi, zobgaļīgi smieklī, un es skaidri redzeju kaitu, gaišu augumu pazudam spožajās makoņu putas, kas slidēja gar pilno mēnesi. Pirmo reizi kopš bērības atcerejos krustleņa joku par Erola atreibību un nu to sapratu visa pilnība.

Pusbedas, pusdusmās noliecu savu piecpadsmitgadīgo galvu un domāju turpmāk tā neplosīties par mērīgā dedzība.

Bet no tā laika nevaru uzlūkot nevienu stādu, nedz dzīvnieku bez sajūtas, ka viss — lietas, stadi, dzīvnieki un cilvēki — neatraujami vienoti riņķo nemierīgā mužībā, sajaukdami asinis ar asinīm, elpu ar elpu kā nebeidzama asinsbrālība.

Tak, kamer mana mīlestība sniedzas tikai līdz koka saknei vai kustoņu memai, uzlīcīgai sirdij, es to vēl vareju paciest nepagurdama.

Daudz ļaunāk ir nu, šai mīlestībai pievēršo-

ties arī cilvēkiem, kuri mani pēc palikas var spīdzinat ar pretmīlestību.

Mana mīlestība pret cilvēkiem ir parak pacietīga un pārnēīga, jo neuzdrikstas pauzēt.

Mana iecietība pret cilvēku vajībām ir tik liela, ka draud manu pasauli atstāt ārpus katra likuma.

Atzistos jums, ka esmu pagalam iztrūcināta un sagurusi, jo ir tiešām diezgan grūti redzēt vienā un tai pašā laikā aysi un vilka patiesību.

Visslimākas laikam lomer ir manas acis, nekur vairs neredzēdamas nekrietnību un nešķīstību, tikai cilvēka neziņu vai tiešām apbrīojamu muļķību.

Labi cilvēki? Ļauni? Cik grūti apgalvot, ka tie tādi vai citādi.

Esmu jutusi mērim līdzīgu liekulības smaku pilvojam ap paštaisiņi nestiem augumiem.

Tie suminājumi un breka, ko cilvēki sacēļ vai ļauj sacelt ap katru savu vairak vai mazak izdevušos labu darbu (pat mutes ap savu nesavtības aureolu), man iedzinusi nepatīku pret varoņgas pozēs mīļotāju augstpratīgo dižošanas.

Turpretī tur, kur daudzi redz kuņģojamies nožēlojamu cilvēctības karikatūru un teic: «Viņš beg no savas pertiķim līdzīgas ēnas,» — es esmu redzējusi tikai aplauņu, sapīgu cēņšanos piepildīt cilvēka alkas pēc lieluma.

Vistraģikomiskakās grimases man parādījies arī kadās brūnmainas Majestātes sapīgi daiļais vaigs.

Šāda visu vertējumu nedrošība esmu atradusi tikai vienu nezūdīgu parfiectību — visu, kas ir un var būt, pieņemt nešaubīga maiguma.

Taču tāds maigums nu mani ir atstājis bez istās sajēgas par labu un ļaunu.

Man nebūs vietas nevienas konfesijas debesīs, jo tādas nūn dievības, kas tieša un atstumj. Ka tad nu lai tas pieļautu tur būt man, kas nevar atstumt nevienu?

Elles mute mani nepieņems, jo man elles nav un es nepazīstu pietiekami grieķu miesu, ar ko tadu eļļi varētu kurinat.

Ta, lūk, Erots ir atriebies pie manas miesas un gara!

Vai redzat nu manu bezizejas stāvokli?

Būt mīlestības vārdzinātai pret visu un visiem, arī pret visnederīgākajiem.

Ta var būt tikai kāda jauna un bīstama slimība. Kad redzu cilvēkus ap sevi, kas pa labi izdala mīlestību un patiku, pa kreisi neieredz vai vismaz novēršas, bet man jāmiel uz abām pusēm, tad šī iecietības izšķērdība mani gluži satrice.

Ja es arī justos vesela, stipra un aplaimota — pasaules taisnības dēļ es gluži vienkārši nedrīkstu vesela justies un sevi par tādu saukt.

Es lūdzu jums drošas, labas un spēcīgas zāles pret manu mīlestības kairi un iecietības vainu.

Pasaules drošības labad un arī tāpēc, ka es nīstu sava mīlestība pret visu dzīvo un nedzīvo kā svece, kam jābaro neskaitāmas ugunis.

Šovakar un turpmākos vakaros gribu jums stāstīt par cilvēkiem, kādus tos esmu sastapusi.»

1937

Svētais Čučulis

Tas notika mana bērnība. Piedzimu N. pagasta, netālu no Dobeles, kur tad vēl bija daudz mežu un daži zili ezeri no lēzeniem iedobumiem uzlukoja visus kā labas, saprātīgas zemes acis. Piedzimu neilgi pirms pasaules kara, tā ka kara likstas par laidi neapzināti un bez lielam bedam. Mani vecāki neatstāja dzimteni līdz ar citiem begļiem. Tā pirmais apzinātais manas bērnības iespaids bija — tumši sarkanas debesis mūsu istabas logā, kuru nozīmi toreiz nesapratu.

Mans levs kara laika pazuda bez vests. Mana māte viņu nekad neaizmīrsa. Savas bedas tā ar visu sirdi pieversas Dievam un debesu lietām. Tāpēc mūsu mājas bija daudz svētgleznu. Bet man visvairāk patika vislielākā no šīm daudzajām bildēm. Tā atradās istabas stūrī virs manas gultas; bieži, atļūpusies uz ceļiem, pētīju to. Uz bildes eņģelis (kā vēlāk uzzināju, vārda saukts Gabriēls) tureja roka

liliju ar trim ziediem un, kā man likas, pulejās kaut ko iestāstīt uz ceļiem nokritušai sievietei. Bilde saucofies «Pasludinašana», tā teica mana māte, un man tā kļuva arvien patīkamāka.

Mūsu maju atmosfāira visada ziņa bija labvēlīga pardomam par visadam svetam lietām. Kad pie mums vel saka stradat kada katoļticīga sieva un es vasara, kad biju brīva no pamatskolas gāitām, saku lasīt «Sveto leģendas», kuras tā man iedeva, kļuvu gluži domīga. Iļgot ilgojos piedzīvot kādu brīnumu. Visu manu vēlēšanos kalngals bija cerība kādreiz sastapt eņģēli Gabriēlu, kurš reiz nesis pašai Dievmātei saldo pasludinašanas vesti. Mūsu darza zem zestreņu krūma ierīkoju tam mazu altari no apaļiem akmeņiem. Bieži naktis, kad meness gaisma duseja uz pasaules ka vess pienu ezers, eņģēlim par godu uz sava «altāra» dedzināju negalavas ogas un mutei atraulus kviešu maizes kumosus. Gabriels tomēr nenolaidās pie manis kā vakarzvaigzne, nedz kā zelta ērglis sešiem varenim spārnim. Viņa tuvumu man bija lemts pamant cīta, gluži negaidītā veidā. Katru vasaru gāju ganos. Ganības guleja tuvu pie lielceļa, ka druvu vidū ieklats zaļa lakata sturis. Pa lielceļu bieži tipināja likam kajelem, apvītušu puķu vītņi ap kaklu pusdullais ubags Čučulis. Jociģais ubags bieži aptupās ceļa malā, uzlūkoja manu ganāmpulku divaina ziņkare un labpatika un dziedāja ērņņu, īsu dziesmu:

«Tiem lopiem, arī zvēriņiem,
Gan vilkiem, lačiem, jēriņiem,
Pie man' jēl laidiet nakt!»

Dziesmu nodziedājis, Čučulis aizkumuroja pa ceļu tālak, bet viņa dziesmas nesaprotamais saturs iekrita ka ogle manā sirdi. Un, lūk, kad es viena tadā reize apgriezoz pret savu ganāmpulku, mani kaut kas dziļi satrieca: es ieraudzīju savu eņģēli — gan ne visu, ne visa pilnībā un bez jebkadas glorioģas. Brūna tele, visjauņāka un lenāka no visām, uzlūkoja mani ar tā eņģēļa maigajam, skumjajam acim. Savam skatam neticedama, vē-

rīgi apskatīja govi, bet skaties, ka gribi, — viņas acis bija tads jaukums, ka tas nevarētu būt lielaks arī tad, ja Gabriels būtu iedomājies man paradīties zibeņu jostas, ar varavīksni ap gurniem. No šī brīža sāku tuvāk interesēties arī par Čučuli, kurš mīleja visus lopus uztīcīgā, bieži apsmieta dedzībā. Čučulis neka nestrādāja, klīda pa pagastu bez apstājas, skaitīdams visādus pantiņus, bībeles līdzības un dziesmas. Visi to turēja par neglabjami, bet nekaitīgi jukušu, labprāt deva tam maizi un kaktu te vienas, te otras mājas. Čučulis pagastam bija «teijaleris» par velti. Veci un jauni dabūja sirsniņi, līdz žaģiem izsmielies, kad Čučulis sāka savu dzīvesstastu. Tas Kungs, luk, esot reiz viņam davinājis brūti, bet tā brute viņa acu priekšā parvērtusies baltā avi (Čučulis nekad nesactja — «aita») un nebijusi vairs pierunājama iet ar viņu pie altara. Bet turpmāk šim ar nemaz vairs nevajadzējis tas iešanas pie altara. Viena avs esot pilnīgi līdzīga otrai, un, kur ar viņš neaizstaigātu, visur sastopot savu ligavu jau priekšā. Tā Čučulis klīda no mājas uz māju, ikreiz vispirms iegriezdamies kūtī un pirmam tur sastaptam kustonim bez sugas un karlas izšķirības uzskardams kakla plāva nopītu māreņu vai eukpieņu vaiņagu. Viņš bija mīlīgs, pelekš no vaiga, nekad neēda zivis, nedz gaļu. Ēda maizi ar biezpienu, vēl labprātāk abolus, plūmes un — lielam, dzeltanām, saulainām šķelem — nevarītus ķirbjus ar medu, ja tadu vareja dabūt. Arī pret cilvēkiem Čučulis bija labs, bet, lai viņa mazas, pelekās acis spulgotu, vajadzēja būt klāt kādam lopam vai putnam. Lielāka uzslava, ko tas par parādītu laipību izteica kādam cilvēkam, bija: «Tu esi tikpat ka avs.»

Ļaudis mēlša: reiz jaunībā, kad Čučulis ar šo uzslavu pagodinājis viņu labi paēdinājušo muižas barona meitu, Čučulim gājis greizi. Uzzinājusī no smejošās istabenes «was ist eine avs», baronese apvainojusies līdz asarām un likusi nekautīgo Čučuli pērt pusotras stundas, ta šim izperot pedīgo saprata dzirksti no nepratīgajām mīesam.

Tads bija Čučulis. Neviens suns nebija drošs, ka

vecais vīrs to neapkampj paša ceļa vidū. Sakuma gan es Čučuli sevišķi nemiļoju, jo manai deviņus gadus vecas meitenes pašapziņai nelikas lielais gods — tikt piehdzinātai aītai, sīiktakā gadījumā arī seskam.

Bet pēc savādās, laīmgās dienas, kad govs uzdrikstejās mani uzlukot tikpat skaīsti kā debešķīgais erceņģelis, arī Čučulis šķīta tuvakas aplūkošanas vērts. Arvien vērigāk sekoju viņa gaitam, daudz kas mani parsteīdza, daudz kas īepatīkas. Reīz, kad tas atkal apmetās uz pāris dienam mūsu majas, atradu to darzā pie īrisu dobes. Viņš sēdēja zalē, īicīnāja gaisā savas garas rokas līkiem, gandrīz nekad neapgrieztīem nagīem, — un ko es dzīrdeju? Pīekodīnāja īrisīem tīk bezdīevīgi žīgli nenovīst, jo ļaudīm esot līels pīrieks pīe viņu zīlam, līabi rotālam galvām un nevainīgās elpas. Vel cītās manīs īzspīegotas gaitas redzeju to gan spīežām pīe mutes akmeņus, vīsādas pabīras un zales, gan atvainojāmīes sarkana, resna un stulba burkāna pīriekša, ka šīs to tīdāl apēdīšot. Bet cītū reīzi, kad redzeju, ka tas uzmanīgi īzvejo no putras bļodas mušu un nolīek to uz loģa saulē žavēties — par ko vīsī cītī edējī aizrīdamīes smējas, — es pēkšņī īeraudzīju dīvus baltus starus īzšaujāmīes no vecā vīra rudās bārdas, īeklīegdamās metos pīe zemes un saku daudzīl pīeri pret grīdu. Vīsī saskrēja ap mani un saklīedza Čučulī, ka tas bērnu parbāīdījis, bet es tīem sītū, kur trāpīju, un klīedzu grīezīgā balsī, ka Čučulis īr «svēts, svēts, svēts» un ka par to nav nekada smīešanas. Nu līabīe ļaudīs domāja man uznakušu kīritamo kaitī. Pēc pušļotājas vecāsmātes padoma tīku aplīeta ar aukstu ūdenī, tad īetīta līdz acīm palagā un pīesīeta pīe gultas ar jaunām, baltām auklām. Mana vecāmate solījas pīevakārē īet ganos manā vīetā, bet es, vīenā gabalā brēkdama un slavīnadama svēto Čučulī, apstulbīnāju viņu vel vairak ar šadu sakāmo:

«Neej ganos! Ja tu sītīsī brūnajai govīj, viņa to pātēiks Dīevam.»

Vecāmate: «Edz, ka nu muld tukšu...»

Es: «Ja tu sītīsī brūnajai govīj, tu trāpīsī eņģelīm.»

Vecamāte: «Vai, vai! Nabaga bērnam būs ja-
liek ragi jeb deles.»

No tā nu es pārbijos, iekodu zobos segas malu
un pavadīju acīm Čučūli, kas izgāja no istabas,
uzmezdams man maigu, bet arī nobijušos mirkli.
Viņu, mazu un aizejošu, tā aplūkojot, man metās
kauns, jo tas bija tik netīrs un plecos zemū same-
lies, ka es vairs nekādi nevarēju būt droša, vai tas
patiešām ir svēts. Bet, ja ne, tad taču biju to ne-
gantī apskundinājusi vai pat apvainojusi.

Sprītiģi kluseju līdz vakaram, nerunāju ne vārda
pat ar māti, bet vēl vakara ar mazu tielešanos
tomēr tiku atlaista gulei ierastajā vietā uz kūtsaug-
šas.

Savā mīgā ilgi neaiznīgu. Kūts, visa tumša pa-
saule un tāi līdz mana sirds šķīta dziedam un dre-
bam no deviņu kiti zem manis piesieto govju gau-
sas, svīngas gremošanas un dziļam noputam. Ap
pusnakti dzirdēju kādu kapjam pa trepem. Man
nebija bail. Tumšs, sakucis augums apsedās uz
luka malas, un es redzeju no tā tikai platus, sagu-
mušus plecos, aiz kuriem zilās vasaras nakts zvaig-
znes mierīgi griežas uz rīta pusi. Čučūli sedētāja
pazīnu no mazo akmeņu grabešanas, kadiem tam
arvien bija pilnas kabatas. Rami apsedies ar mugu-
ru pret mani, viņš kaut ko klusi dziedāja un dudi-
nāja, pa to vidu brīžam paškiebdams bardaino
vaigu un saņš par plecu saukdams mani par savu
«debešķīgo jēriņu», «nogurušo skabenti», «māla
pulniņu» un daudzos citos mūlīnamos vārdos. No
tiem man asaras sāka pīlēt no skropstam, un es ie-
mīgu dziļi un saldi, izraudādama visas savas bedas.

Sapnī vecais Čučūlis mani, zem bārdas paslēptu,
ienesā dziļā ala. Viņš mani nesā ļoti ilgi, bet man
pie viņa netirajam krūtim sirds bija pilna lielās
laimes, un es uzlicīgi turejos rokām ap Čučūļa
stiegraino kaklu. Beidzot viņš apstājas, apsedās un
teica: «Nu mēs esam pie zemes sirds.»

Atbraucēju no acīm viņa garās bārdas kumškus
un ieraudzīju patumšu telpu. Tā bija pilna garam
un tievam, baltam, dzeltanā un bālī rožainā
saknēm, kas tecēja kā straume lejup no telpas
griestiem.

Čučulis, mani zemē nolikdams:

«Guli nu te un pieaudz zemei pie sirds.»

Bet, tikko viņš mani palaida vaļā, balta sakne no augšas nometas man uz krūm, un es jutu ar sapem un savadu saldumu, ka sakne ieaug mani, izaug cauri un iešaujas zemē zem manis. Nesajutu tomēr ne mazāko baiļu, ka nu tā — zemē ieaugu šai — man japaliek uz mūžu mūžiem.

Tuliņ arī uzmodos, dzirdēju klusu Čučuļa dziedāšanu, bet nu jau debesīs aiz viņa pleciem kļuva balas, vēl pēc brīža maigi zaļas; tad Čučulis atstāja savu vietu un nokāpa pa trepēm.

No tās nakts Čučulis mīlēja mani un neatstāja gandrīz nekad līdz pat savai nāvei. Mani tuvinieki sakuma mēģināja mus šķirt, bīdāties, ka Čučulis samaitāšot vēl vairāk jau tā jocīgo bērnu, bet vēlāk aprīma, piekāpas Čučuļa labo, mierīgo acu priekšā. Tad es sāku lepoties ar Čučuļa labvēlību pret mani, kaut visi to deveja traku, un, Čučuli skatoties, domāju, ka būtu gluži jauki, ja viņa trakums piemektu arī mani, jo viņš bija pastāvīgi priecīgs. Augšā naktīs tas sēdēja uz lūka malas un sargāja manu miegu, dienas nāca man ganos līdz, izsliepas piesaulē gravja malā un kādu laiku gulēja, bet melnas, dzeltenās un sarkanās skudras mierīgi rāpoja par viņa sakritušo vaigu. Pēc tam atmodas un mēmi staigāja man līdz, visādi bļēpdamies ar maniem jēriem un katru pazīdams no balsis un gaitas. Mēs staigājām līdzas, nerunājām ne vārda, bet mūsu klusā savstarpīgā mīlestība auga un pieņēmas. Es savā maigumā pret vērto vīru jau toreiz jutos sievietē, kas ir reizē māte un bērns.

Viņa droši pasargātais bērns biju, kad naktīs gulēju aiz viņa kutsaugšās lūka tikko jaušamiem pleciem, aiz viņa dudinašanas un dziesmām kā aiz skanīgām zelta šūpuļa sienām.

Viņa izmīsušā māte es sajutos, kad Čučuli kāda diena atrada noslikušu tik sekla, balti pieziedējuša līnu marķa, ka viņa skaraina barda reģojas starp rudajiem ūdeusaugiem, pāli tiem līdzinādamas krāsā un vijumā.

Čučulis gulēja marķa zem planas ūdens kartas.

guleja uz muguras viss skaidri saredzams un ļoti mierīgs, tik par viņa acīm bija saguluši mārkasīkie, baltie ziedi. Musu mājas laudis klusi izcēla veci no viņa ziedošās gultas, bet es skraidīju gar mārkasīmalu un laužīju rokas, saucu to par savu veco muļķīti un vaimanāju, ka neesmu pratusī to labak pasargāt — labi zinādama, ka dienvidos Čučulis nāca pie šī mārkasī padzerties un nomazgāt muti.

Bet Čučulis pēc veltīgas burzīšanas atdzīvīšanas mēģinājumos mēmī guleja uz sānīem. Un par viņa galvu mārkasī klusi gāja no ziemeļiem uz dienvidīem, līdzinādāmies visspožako, visbaltako avju rīndai, ko Čučulis nu nekad vairs nevarēs apsveikt ka cītīkart — noņemdamas brūno naga cepurī un atgāzdamas galvu tā, ka ruda barda zeltainī ieraudajas saulē ka nopļaula kvīešu sauja.

1938

Ļaunā uguns, labais lukturis un Augustīnes jaunkundze

Starp paziņam un draugīem, kurī man apūk vai manī iepriecīna, visuzmanīgākais ir jauns sturmanīs Inga, tas pats, kurš man reiz pasactīja naīva gudrība:

«Jūs braucat bez kompasa, mana dārgā.»

Lai šīs mans beđu ceļš tad nu būtu kaut cik gaišāks, Inga zens man reiz uzdāvināja sudraba, emaljas un dārga stīkla lukturī, ko man par prieku esot liecis pagatavot veīklam tālo austrumu zeltkalīm. Kad lukturis bija no papīra iztīts un nolīkts uz mana galda, tas piepīldīja istabu ar daīļumu, smākkaku par bites spārnū dzīesmu, ar sudraba baltajam ugunīm, emaljas rožainumu un vijolīšu zilumu. Luktura atjautīgi un gudrī savītas inkrustācijas, veca vīna dzīrksteļem līdzīgais spožums stīkla spējuma bija, tik jaukī, ka es un Inga labu brīdī klusējām un patīesī nebījām drošī, vai tobrīd

neienulesim viens otru vairāk, ka bijam nolēmuši un ka mums nakti par labu.

Atguvusies, lai Ingu atbaidītu, pieņemu nevērīgu un nonšalantu pozu, bet Inga vientiesīgi sacīja:

«Šis lukturis ir labi veidots, ka jūsu seja un locekļi, dārga,» — pēc tam, izņemams no kabatas baltu sveci: «... bet šī, kad to aizdedzinās, lai spīd no tumšā trauka kā tas gars, kas katru miesu no iekšpuses apgaismo.»

To teicis, ielika sveci jaunajā lukturī, aizdedzināja, aizvēra luktura slēgus, bet — ak vai! — sveces uguns nebija redzama caur luktura sienām. Zeltkalis bija tā parpulējies sava veidojuma izstarošana, ka nu tas vairs nekalpoja savam uzdevumam un nespīdēja ne gaisma, nedz ēna; vieniņi caur kādu mazu, sartu ruti luktura virsmā pret griestiem šāvas izmisīgi sarkans stars.

«Tik negants taču nevar būt jūsu gars, darling,» izbījies un bēdīgs čuksteja labais Inga, bet es teicu:

«Ko nu tev līdz angļu valoda un Bairaona dzeja? Bērns tu esi, bērns tu paliec. Izpūt sveci — tulīņ lukturis bus atkal labs.»

Patiesi, bez «gara» palikusi, Ingas dāvana vairs nebaidīja mūs ar sarkanu kvēli, bet liegi vizeja uz galda sudraba un emaljas piemilībā.

Es ilgi un aizgutuņem smejos, bet Inga bedājas no sirds, un es viņam teicu, rotaļīgi pamācīdama:

«Neradies nu tulīņ tik pārmērīgi apskūmis, Inga, ka mans gars tai lukturī paradījis tik negantu un postīgu dabu, bet pats lukturis, saukts — mana miesa, ir rāms un piemilīgs ka puķe. To pasaulē pieredz ik uz soļa, ka gars un miesa sadumpojas pret veco likumu, kas garam piedevējis šķīstību un miesai visas negantības. Ta nebūt nav miesa, pati tīrā un vientiesīga dzīvība, bet gars, iztele, mūsu briesmīga pavēlniece, divainas domu asociācijas, kas mūsu juteklus iesvilina līdz negantībai un postam.»

Taču Inga no tā visa nekā nesajedza un aizgāja no manis nobedāties, mulķīgs un labs, kadu to mlēju visvairāk.

Lukturis palika manā istabā un vēl šodien iepemtu tam goda vietu, ja to nebūtu iznīcinājis divaina nīknuma iededzies gars. Tads gars bija iemiesojies vajā, lielacainā balas krasas sieviešu dzimuma radījumā, saukta Augustīnes jaunkundze.

Augustīnes jaunkundze man uzbruka uz ielas vejinā un lietainā novakārē, kad ziņkārība mani bija apstādinājusi pie kādas Pestišanas armijas nodalās apgaismota loga. Loga bija ieklata liela papīra loksne ar šlīpu uzrakstu:

«Neej garam, Dievs sauc arī tevi.»

Kamer parliku sava prāta šo visai viesmīlīgo Debesteva aicinājumu, pēkšņi liku sagrabla aiz rokas un vilka labu gabalu sauš. Tik pēc triju soļiem ieraudzīju sparīgo vilcēju, ko iedomājos esam pašu nelabo, kurš mani par vari grib atņemt no debesu lietam. Tomēr arī šoreiz — ka jau itin bieži — tas, ko par velnu notur, nebūt nebija velns.

Ieraudzīju šauru, apvītušai tejas rozēi līdzīgu jaunas sievietes sejiņu zem tumšām cepures malām, bezcindu dūre sažņaugtu lietussarga rokturi un divas platas, tumšas acis. Te jau sieviete arī apslājas, atļaida manu elkonī un atvainojas ļoti maigā balsī:

«Piedodiet, ka jūs tā nograbu. Man neparko negribejas jūs tur ielaist.»

Bridi mēma ziņkārē soļojū līdzas butnei, kas centās mani tik enerģiski atpestīt no Pestišanas armijas, bet pēc īsa klusuma viņa man nevarīgi atzinās, ka patiesi nezinot, ko mums tālāk iesākt. Iedvesma, kas to pārņēmusi, mani redzot pie loga, pašreiz pazudusi bez vests.

Mēģināju to lietu nokārtot bez viņas iedvesmas palīdzības, uzaicinādama savadniecei pie manis iedzert glāzi tejas.

Visu vakaru maza svešiniece bikli nosēdēja uz manas tahtas stura kā uz kādas bezdibēņa malas, un šī vakara laikā uzzināju, ka Augustīnes jaunkundzei esot rokas daudz patiesību atslegas un viņa piederot sektai, kam sevišķi labas attiecības ar debesīm.

«Patiesības atslegas» savu mužu nav bijušas manas necienīgas rokās, un man nebija iebildumu ar tam iepazīties. Tāpēc vienkārši uzaicināju mazo sektanti apmesties kādu laiku dzīvot pie manis. Man viņa bija iepatikusies, jo katrs nebijis cilvēks man ir reta puķe, bet — sev par postu — biju iepatikusies arī viņai; viņa pieņēma manu priekšlikumu, jo esot pasaule viena, bez mātes, bez radīem.

Augustnes jaunkundzes maigumu pret mani apņēma tikpat dedzīgs niknums pret maniem vīrišķārtas paziņam un manu alkaino kari pēc skaistam lietam un izpriecam, kas atsvaidzina nogurušu prātu.

Vispirms viņa apskatīja manas gramatas, atveda lielāko tiesu no tam «saldzināmu dzīva uguni», bet, kad es protestēju, tā vismaz novaca no galda Fransa ģimēni un nobaza gramatplaukta vistumšāka nodalījuma Bodlera dzeju gramatu un Flobera «Salambo». Turpretī «Dekameronu» tā žēlīgi atstāja sava vietā, jo Bokačo apsmieklis skarot tikai katoļu baznīcu — un pilnīgi pēc nopelniem. Ļāvu viņai rīkoties tikai tāpēc, ka viņa bija bala, vāja un runāja tik aizgrabjoša un daiļskanīga balsi, ka pat akmeņi paklausītu.

Drīz mazais, joēģais despots brunčos nobēdzināja skapi manas tualetes raibos niekus, izlēja ūdens izlietuvē labo, silto lauku vīnu un kailajai Pana statuetei plauktā uzvilka zīdņpapīra svarkus, tā ka apkaunotais Pans visai traģikomiski sāka līdzināties Diogenam, par ko vissīrsnīgākās bedas laikam bija viņam pašam. Visulielākā nepatika Augustnes jaunkundzi sagraba pret manu dārgo lukturi, Ingas dāvanu.

«Kāda gan tam nozīme, ja tas nespīd,» viņa prasīja.

«Tas ir jauks un mīlīgs, ka cilvēka miesa, ko...»

Talak Augustnes jaunkundze neklausīja un sāka raudāt. Šoreiz asaras nelīdzēja, lukturi neļāvu aizskart, bet no tā brīža Augustne uzlūkoja lukturi kā varags baltu cāli un trīsas to sagraba šī priekšmeta tuvumā.

Neraugoties uz Augustīnes jaunkundzes patvarību, mēs labi satikam, jo viņa mīlēja ar mani daudz runāt, man savukārt patika klausīties viņas balsi, bet viņas valodu saturs mani bieži bezdievīgi uzjautrināja.

Tas daiļrunība, runas veids un parliecības speks bija taisni apbrīnojami. Žēl, ka nesapratu pusi no visa, ko dzirdeju.

Tā runāja par debesīm tikpat bieži ka kadreiz dievbijīgā atraitne Terencija, bet Augustīnes jaunkundzes debesis bija poēzijas pilnas, kaut man nesaprotamas. Augustīnes jaunkundze stāstīja par «bezgalīgiem rožu darziem», «debess kāzām», par mistiskam lilijam, kas auga man nezināmos platuma grādos. Šadas un līdzīgas valodas ar vienu ausi klausīdamas, es apbrīnoju Augustīnes jaunkundzi pašu, jo runājot tā parvertas un kļuva divaini daiļa. Balss skanēja tālas flautas dziļā un skaidra tonī, iedzeltana āda likās izgarojam smaržu, mazas rokas piemīlīgi duseja uz ceļiem, un milzīgajās, spodrajās acīs šķīta nogrimusi debess ar visiem eņģeļiem. Ja vien viņa tā nemurgotu...

Ja, viens ienaidnieks mana dzīvoklī tai tomēr bija — ne saudzīgāks kā pati Augustīne pret manu lukturi —, un tas bija mans kaķis, tumšs un elegants siamielis. Augustīnes jaunkundzei istaba ienākot, tas uztraucas, kā saodis peļu smaku viņas drēbju čaukstoņā, sviēda tai pretī skarbus šņacienus, spurdza un divdomīgi ruca, pie kam zaļās acis iepletās tik ļauni platas, ka ap acs varavīksneni vizēja šaura baltuma svītra.

Augustīnes jaunkundze savukārt sacīja, ka kaķis esot nešķīsts, sātana milulis, pagalam amorāls un bistams zvērs. Nodrebēdama sūdzējas, ka naktis — murgainā pusmiega — kaķis tūpat tai uz krūtīm kā lietuvēns, bet tam es neticeju. To vietu mans lieliskais kaķis gan butu izveļies atpūtai varbūt vienīgi tad, ja mūsu istaba un viss pārējais jau peldētu plūdu ūdeņos.

Bieži Augustīnes jaunkundze aicināja mani līdzī uz savas sekta sapulcēm, bet es arvien atteicos. No sapulču vakariem viņa atgriežas gluži apreibusī, valģiem deniņiem, sarkaniem plankumiem

uz sejas un acīm, kas vienas sveces vietā redzeja desmit. Rudenī, kad violetu asteru padebeši vēsi un svinīgi apņēma daudzu māju dārzus, Augustīnes jaunkundze tomēr vareja gaviļēt, jo beidzot bija izdomājusi drošu līdzekli, kā man ar varu iespiest rokas «patiesības atslēgas» un aizdabūt mani uz sekstas sapulci. Proti, tā neēda un nedzēra divas dienas un solījās tai pašā garā turpināt līdz savam galam vai manai piekaptībai. Biju spiesta piekapties. Tas pašas dienas vakara Augustīnes jaunkundze mani izveda uz ielas. Nu viņa bija mīlīga un jautra, kustēja tik ātri, ka es sev šķitu šī liela bērna garu patiesi aizdegušos — tikai ar uguni, no kuras man metas bail. Viņa karajas man elkonī viegla, gandrīz bezmiesīga, un soli tai ligojas kā sperti uz plāna ledus. Ta pļapāja kā par visparastakam lietam par «degošām sirdīm», «uzticības majokļiem», «augsto līgavaini» un pie tam izskatījās laimīga un ļoti jauna. No viņas negaidītiem spēkiem tā rava manu vieglprātīgo miesu preti drošai pestīšanai. Nonācam priekšpilsēta, bridām smiltis, aizgajam gar rugtenas miglas aprautu dīķi, ap kuru kā veja kokles klusi zujeja tumši seru vitoli. Beidzot nonācam vienstāva māju pudura. Augustīnes jaunkundze piekļauvēja vienas tādas majas aizvērtam slēgim, pačukstēja kaut ko mēmam, durvis iznirušam augumam un ierāva manu neuzticīgo miesu majas priekšnama, tad istaba, kur dega petrolejas lampa.

Istabas vidū stāvēja brūnu autu apsegta katedra, pie sienām soli ar dažiem sedētājiem, citādi istaba bija tukša. Neviens nepakustēja, lai mūs apsveiktu, tikai kāda pusmuža sieviete ar mazu bērnu klepi uzsmaidīja man platu, gandrīz ģeķīgu smaidu. Augustīnes jaunkundzei uz sola līdzas atsedusies, ziņkari aplukoju sedētājus. Vīriešu bija maz, vairums sieviešu. Arī pavisam vecu seju neredzēja — jaunākai varēja būt septiņpadsmit, vecākai četrdesmit gadu. Sarkanmatains vīrs ar lielu žokli un trulām, nevainīgām acīm sēdēja pie durvīm pirmais, aiz viņa vēl trīs vīrieši, kuru sejas bija zemu nolaistas. Sievietes bija kadas deviņas. Visvecāka un tā ar bērnu klepi, bez šaubam,

bija males, bet parejam bija tie sausie, mazliet rug- tie vaibsti, kas iegreblī visu mulestības laimi nepiedzivojušu sieviešu vaigos. Pēc briža ieradās vēl kads virs, un, ta kā visi piecelās kajās, viņu sagaidīdami, pazinu virā sludinātāju.

Apsveicis visus un uzkāpis katedrā, virs saka runāt, mūs uzrunādams kā «dārgas masas un brāļus». Viņš runāja par zemes un debesu prieku, jaunam brālim un masai atgriežoties uz ista ceļa. Augustīnes jaunkundze saspieda manu roku, no ka nopratu, ka pati esmu dzīvs ierosinājums šī vakara runai. Drīz pēc tam virs katedrā saka stāstīt par lielo grēcinieci Magdalenu un arī par kadu jaunatgrieztu masu, t.i., mani, acmuredzot salīdzinādams mani ar Magdalenu, ta ka negribot jutos gluži glaimota. Laikam Augustīne to bija smalki informējusi par manām ķecerīgām runām un par to, ka man patīk virieši un muļķīgas greznuma lietas, jo viņš beidzot saka runāt par platiem pazušanas ceļiem un negantību, kas saistīta ar dzīva virieša iemulešanu, kā arī par «šķīstišanas svētas sajūsmas straumēs». Lai nesaktu smieties vai sludinātāju nenolamatu, neklausījos vairs viņa muldēšana un verīgi pētīju tā seju. Seja bija apaļa, plakana, stipri uz priekšu izvirzītu pieri. Šaudīgas, tumšas acis brižam ietvera visu sapulci īsa, verīga skata, brižam pazemīgi guleja zem nolaistam skropstam, bet balst un kustības bija kaut kas ļoti salds, neists un noguris. Beidzot viņš tomēr aizrāvas, parvērtās, acis iezaigojās un vārdi plūda ātrāk. Pedīgajos vārdos daiļrunīgi uzslavejis savas draudzes cildināmo ceušanas pēc garīgam mantam, viņš runāt beidza. Tad sakās galvenais. Katedru atstājis, sludinātājs nonāzgāja rokas viņam pasniegta mala bloda. Parejie sekoja viņa piemēram. Pēc šīs ceremonijas sapulces dalībnieki sāķērās rokās, izveidodami apaļu loku, bet sludinātājs pats nostājās loka vidū. Es nostajos kakta, un viņš, pieri slaucīdams, neuzticīgi paglūņēja uz manu pusi. Lokam pievienojas arī sieviete ar bērnu, tad Augustīnes jaunkundze, kas manu atteikšanas stāties loka saņema ar dusmīgu šauro plecū paraustišanu. Tad, klusi dziedādami, visi saka so-

lot apkārt sludinātajam. Atskaneja ka dzidra putna vaterošana bezrupīgi berna smieklī, kam tas viss laikam atgadināja rotaļu «Kas darza», bet šos smieklus tūda noslapēja pieaugušo seju svīnga un barga izteiksme. Pulejos saprast dziesmas vārdus — viņi dziedāja kaut ko par Davida dejošanu tā Kunga priekša, un piedziedājums izklausījās apmieram ka: «Mes dejam ka Dāvids, ka Dāvids, ka Davids.» Pamazām dziedāšanas temps paatrinājas, balsis kļūva skaļākas, griezīgākas, soļi atraki, vel atraki. Pēc dažiem tādās skriešanas soļiem loks partruka tai vieta, kur to satūrēja sīkas berna rokas. Berna smieklī beidzas baiļu sauciena, bet mate, uz to pat nepaskatījusies, izrāva tam savu roku, un berns streipulodams nogazas kakla uz manam kurpēm, pirmus paguvu to satvert. Arvien skaļāk dziedādami, loka gājeji sāka skriet. Temps pieauga liela atruma, dziedāšana parvērtās atsevišķos elsainos iesaucienos, tad loks partruka ka gabalos saspragusī ēuska, un nu katrs griezas atsevišķi, atgāzis galvu, piespiedis rokas krutim, kajam nikni stampadams gridu. Vidū ka vileiņš virpuļoja sludinātajs, brižam iesīzdams sev pa krutim. Viņš griezas tik atri, ka viņa paverto zobu rinda man drīz likas parveršamies balta josta ap viņa žokļiem.

Bernu piespiedusi sev pie ceļiem, skatījās apstulbušam acim, un man reiba galva no cilvēku akstīgas virpuļošanas. Griešanas apdullināti, tie drīz sāka lekt uz vietās, sīta galvas pret sienu un kancea parvērtās balsis. Augustīnes jaunkundze, kuru tikko pazinu izīrušo matu viesuli, iekliegdamas apstājas, atgāza galvu un sāka ēmoti locīties vidukli uz priekšu un atpakaļ. Mute tai bija vaļa, miesa šķīta kustam un ar sviedru lasēm aiztekam no tievājiem kauliem. Pietukušas lūpas iešķēla te viena, te otra zobu rinda, it ka viņa gribētu patī sevi aprīt. Locīdamas un palekdamas tā brižam uzsvieda savu seju no ēnas pret lampas gaismu ka traģisku un ķemgu menādes masku, kas mani sastindzināja ar pieres dobuma ieversto acu baltumiem. Acumredzot šī bija tā «šķīstīšanas sajusmas straumes». Kada sievietē, krampjaini smie-

damās, atrava blūzi un abam rokam saplēsa skrandās tumšo ādu pie kakla. Otra skriedama aizrāva man garām putekļu mākonī, ko tā uzvirpuļoja no kaktiem saviem platajiem lindrakiem. Sarkanmatis ar lielo žokli likas rijam neredzamu dzerienu, viņa sejā ieraudzīju dzerāja reibuma stulbako mirkli. Ādama abols tam kakla valstijas augšup un lejup. Cilvēki grieza mutē bruno zobu saknes ar sabirzušu riekstu čaumalu troksni, pekšņi apstājās, nepratīgam acim paskatījās visapkārt, nospļāvās, aptupas kaktā pie māla bļodas un iebaza galvu līdz ausīm udeņi. Sīks vīreļis šņakdam daudzija dūrem savas ribas, apstājās pret sienu un sāka durt ar pirkstu tapetēs, atkartodams žēla un ietiepīga balsi: «Jekab, ej, Jekab, vai tu tas esi?»

Kāda sieviete nogazas uz grīdas, neviens to neievēroja, mīna tai uz kalam un rokam. Vēl cita raudādama apkampa durvju stenderi un nemitīgi piesauca viņai vien zināmu, cik varēja saprast, mirušu cilvēku: «Izkāp no kapa! Paradies! Izkāp!»

Sludinātājs sauca: «Tas gars ir liels! Tas gars ir spēcīgs!»

Bērns pārbreccies elsoja man pie ceļiem. Galvā man saka dūkl.

Par visu šo raganu sabatu, par tukšuma sviestu locekļu drebuļiem, par pinkainam galvam, gaisa sarecējušiem miesas izgarojumiem un kodīgiem putekļiem, arvien vajaka kļūdama, lampa gaisma peldēja kā iesviesta treknā eļļas straumē.

Tai brīdī ar īsu, sviļpieniem līdzīgu dvasu uz manu pusi virpuļoja Augustīnes jaunkundze. Impulsam klausīdama, sagrabu to aiz rokas, ar otru atsēdināju kakta mazo bērnu, metos istabai cauri, vilkdama Augustīni līdz. Pie durvīm atgrūdu vecēni, kas stiepa man preti tumšu muti, smilkstēdama: «Prieks iestāties, debesu durvis līdz stenderei vaļā, sniedz man miera skūpstu, mazā mēsa!» At-ravu durvju bullu, pašas durvis, tā mes izgazamies priekšnama, tad ara — nakti.

Tumsa mūs apņēma ar visu nakti un zemes neaptraipamo šķīstību, un es rāvu Augustīnes jaunkundzi ar to pašu speku kā pirmt viņa mani pro-

jām no trakā sabata vietas. Drīz cilvēku batsis aizmums atgadināja vairs tikai pagrīdes žurku priekštēšanu. Augustīnes jaunkundze nedzīvi karājās manas rokās, laime, ka tā bija tik viegla. Aizrāvu to līdz dziļai malai, pavilku zem tumšas vitolu arkas un ar dusmam iegrūdu viņas galvu parīs reizes seklaļa ūdenī.

Atjēgusies tā brīdī drebeja, neka nesaprata, bet centās izrauties man no rokām. Tikai ar vislielākam pūlēm izdevās to izvilkēt cauri priekšpilsētai, iesēdināt pirmā satiktā važoni un nogādāt mājās, kur Siamas kaķis iešņakdamies sagaidīja savu ienaidnieci un izšava sarkano meli ka velnišķīgā izsmiekla.

Tak ar to vakaru istais posts tikai sakas. Apvainotas Augustīnes jaunkundzes eksaltācija tagad mani pamanija vai pašu puķi, svētā gara profētiņi, noslēgdamas no manis drūma klusešana. Bet, tā kā viņa tomēr bija, pašai negribot, man pieķērusies ar sava vesela prāta un cilvēcības paliekām, viņa drīz vien atkal mēģināja mani «glābt» ar murgainam runām, asaram un vainānam.

Beidzot viņa šķita atradusi drošāko «glābšanas» metodi.

Atceredamas pirmas gāvēšanas panākumus, tā atkal atteicās no barības. Sākumā man tas likās smieklīgi, vēlāk briesmīgi.

Paziņojusi, ka neēdīs nekā, kamēr es neiešu atkal uz sapulci un neatvainošos «Dieva ļaunu» priekša, viņa nolikās gulēt uz manas lahtas un neņēma mute ne kumosa. To viņa darīja ar lielāko sirdsmieru, jo atbildību par savu dzīvību nu esot nodevusi manās rokās. Viņa izlekšot paūsu ceļurta stava logu, likko es saukšot ārstu, ka biju solījusies, ielaidīšot dzīvoklī kadu svešu cilvēku vai izpalikšot ārpus mājas ilgāk par desmit minūtēm. Tā pagāja divas dienas. Augustīne neskatījās ne vīrsu galai, ko tai piedāvāju, bet tomātus atgrūda no sevis kā pašas karstās elles ogles. Pa tālruni sarunājos ar vairākiem nervu ārstiem. Visi deva padomu piejaukt viņas ēdienam miegazāles vai piesiet to pie gultas. Bet ilgi runāt nedrīkstēju, pakampu tirgotava kaut ko edamu un skriešus

devos uz savu istabu bailes, vai Augustīnes jaunkundze vēl dzīvo. Miegazales iedot bija neiespējami, jo tā nēda un dzēra pie ūdens krāna. Es pazaudēju visu aukstasinību. Nevienam neesmu tā pazemojusies kā šim vajpratīgajam moelājam. Tupeju pie viņas gultas uz ceļiem ar piena glāzi, ar visu savas daiļrumbas speku veltīgi pierunādama iedzert kaut vienu malku, un par šo akstīša nos smējas tikai saule platajā logā un mans velnišķīgais Siamas kaķis. Atlika tikai gaidīt, kamēr tā iemieg, sasiet to un tad skriet pie tāruņa saukt arstu. Taču, ka manu nodomu nojautusi, Augustīnes jaunkundze neiemīga mana tuvumā veselu nakti vai iesnaudas tik viegli, ka mana tuva elpa to pamodināja. Tā guļēja, zem segas dziļi elpodama, un tumšās acis no vaskainas sejas pavadīja katru manu kustību ar draudiem, lūgumu un nepanesamu, stulbu pacietību. Es kustējos pa istabu kā menesserdzīga, slepdama stipru auklu aiz blūzes izgriezuma, tā sev atgadinādama bēdi, kas uzglūn nabaga upurim.

Pie durvīm bieži klauveja paziņas, bet es nedrīksteju nevienu ielaist — tudaļ Augustīnes jaunkundze zīmīgi skatījās uz logu. Biju jau gatava piekapties, par spīti pašas sapratam, kad notika negaidītais: treša bezmiega nakti musu negulēšanas divkaiņas uzvareta Augustīnes jaunkundze iegrīna cietā, nāvei līdzīga miega. Zēlums un riebums parmaiņus grauza mani, saistot guletājas nožēlojamās, bet vēl daiļos locēklus. Tie izskatījās izbalējuši un apvītuši kā ilgi trūdus gulējušas rožu lapas, kuras jau apstaiga tumši pazemes grauzejī un apriņ bezveidīgs peļējums.

Pēc tam uzrāvu plecos mētelī, izslīdēju no istabas un kā spoks nošāvos pa neapgaismotajam kapnem līdz sētnieka dzīvoklim. Sētniekam bija arī piena veikals un tālrunis. Uzmodinājusi lāga vīru, kurš mani pašu noturēja par traku, kaut ko nesakarīgu paskaidrojusi, beidzot dabāju pie tāruņa samiegojušos arstu. Pagāja labs laiks, kamēr tas saprata manu šļūpstēšanu un pierakstīja adresi, solidamies ierasties iespējama atruma. Pēc tam skrēju atpakaļ uz savu dzīvokli.

Kas zin kā uzmodusies, kādiem spēkiem atravusi saites no rokam, bet vēl arvien sasietam kājām Augustīnes jaunkundze bija aizkļuvusi no lahtas līdz logam.

Manas ienākšanas brīdī tā guleja uz grīdas pie loga ar muti uz leju, kaut ko apsegusi plati ieples-tam rokam. Gramatu plaukta ielēcis, iztrūcināti šņāca kāķis.

Brīdī purināju Augustīni, bīdamas, ka viņas sa-jauktais gars nu to beidzot patiesi nožņaudzis, bet viņa bija dzīva, tikai bez samaņas. Krīzdama tā vēl bija sagrabusī Ingas dāvināto lukturi, laikam ieskatīdama to par manu grēcīgo miesu, nīknuma salauzusi luktura sudraba rami, sašķaidījusi stik-lu. Kad paņēmu rokas viņas sauso miesu, lai nestu to uz lahtu atpakaļ, uz viņas pusvērtas mutes ie-raudzīju sargas un vijolišu zilās emaljas šķembe-les, tādās pašas zobos, ar kuriem tā bija kodusi skaisto un iemīsto lietu.

1937

Majestāte

Tā nama setā, kur es dzīvoju, staiga daudzi cilvēki, kuri par mani neliekas ne zinīs, kurus to-mer ar patiku novēroju. Mazai meitenei Rutai, tai ar biežiem, līdz sudraba krāsai gaišiem priņce-ses matiem un valgu, apaļu muti, rotālietu vei-kala īpašnieks Bruzis uzdavināja lēli.

Lelle guleja meitenei klepī kā paradīzes abols, kā trīskārt salds marcipans, kā lieliskaka un ko-šāka rīta blazma, tika ekstātiski apbrīnota un die-vināta tā, ka ikviena dzīva karaliene to varētu ap-skaust.

Kur Ruta, tur lelle, pareizāk — kur lelle, tur Ruta, jo, tāpat kā pieaugušie cilvēki saldi izjut pa-devību ārpus sevis iedomātu dievu pavelēm, tā Ru-ta paklausīja visam, ko lelle šķīta tai prasām.

Un, lūk, lelle sāka meiteni vadīt pa neceļiem. Tā iečuksteja Rutai, ka vislabāk jūtas tuvu sau-

lei, un driz meiteni nocēla no divstāvu mājas skursteņa, uz kura tā bija uzkluvusi gluži puiciska veiklībā. Nocēla tai brīdī, kad Ruta stāvēja uz skursteņa, pacēlusi lelli pret debesīm kā slimu eņģeli, ko var iepriecināt tikai ar mākoņu un varavīksnes tuvumu.

Neiecietīga, varaskāra un greizsirdīga kā visi dievi, kurus mēs sev darīnam pēc musu vaiga un līdzības, daiļā lelle Rutai driz vien aizliedza draudzību ar visām citām rotaļlietām un pat ar cilvēkiem. Un tomēr Ruta centās nolasīt lellei no nemājamām lūpām visas tadas lelles vēlēšanas, kam vajadzēja būt sevišķām un smalkām. Tā, nesaprotamā asinskarē iedegusies, lelle sev pieprasīja jaunas bezdelīgas cepeti, un citkārt labsirdīgais bērns tikko neizpostīja dārza vienīga strazdu bura idilli, jo bezdelīgas nekur nebija atrodamas. No būra izvilktu strazdu Rutai atņēma, bet ne milzīgo mīlestību pret lelli. Godīga Ruta pat nozāga mātes mutaulu, jo lellei bija ievajadzējies zīda apakšbrūnču.

Tadā gara lelle turpināja savu pielūdzeju mulsināt ar visu porcelāna dabas pastāvību un aukstasinību un lika lutināta arvien dziļāka dedzība.

Blakus sēta dzīvoja nabaga ebrejs, kura dēlam bargais Izraēla Dievs bija atravis katru vaiga gļītumu. Mazajam Ižum uz sīka auguma bija parakliela galva, neglīta seja ar lielu žokli, planām lūpām, milzīgu degunu un acīm, no kurām viena skatījās uz ziemeļiem tad, kad otra uz dienvidiem.

Kad Ruta ar savu lelli klepti staigāja musu pagalmā, izstarodama pašas un sava porcelāna dievkleja piemīlīgo godību, caur deļu setu uz viņu blenza Ižus — tumšs un bēdīgs kā aizsalis logs.

Ruta nebija līdzjūtīgas dabas, mazākais, neslēpa savu riebumu aiz līdzjūtības, ka pieaugušie to dara. Redzēju, ka, Ižu uzlūkodama, tā noversās ar apburoša vaļsirdība saviebtu degunu. Un tomēr likās, ka burvīgi skaistā lelle, no vienas, un sapīgi neglītā Ižus, no otras puses, meiteni valdzina ar bērnam iedziņtu pretstatu kāri.

Arvien biežāk Ruta pastaigājās sēta, arvien biežāk uzlūkoja nesmuko židenu, tak, no augšas — no sava loga to visu noverodama, es nevarēju ne

iedomāties, kāda problēma piepūlē mazas Rutas galvu zem maigajiem, spožajiem princeses matiem.

Kādu dienu nokāpu pēc malkas pagraba un ieraudzīju divainu ainu.

Sakumā redzeju tikai Rutu, aptupušos uz cements grīdas pie maza, zemes virsmāi pieguluša pagraba loga. No rozaina spožuma meitenes vaigā noprātu, ka arī lelle ienesta šai mitrajā pazemes majoklī. Ziņkare ieravos viena no vaļa piemirstam malkas glabātuvēm, lai noskatītos, kādu jaunu neratību meitene šoreiz izgudrojusi savai lellei par godu. Mani no Rutas labi paslēpa malkas greda un caurumains deģu aizžogojums.

Redzeju, ka Ruta sakrauj maza kaudze skaidas, uzsedina lelli uz tas, tad pati apsestas līdzas, izstiepdama tievas kajās gar kaudzes abam pusēm. Tad noklausījās dialogu, kas mani visai parsteidza.

Ruta lellei: «Tu esi visskaistākā.»

Lelle (Rutas balsi): «Es esmu skaista kā roze un kā zvaigzne.»

Pauze.

Ruta (domģi): «Viņsetas Īžus ir visneglītākais.»

Lelle: «Kā krupis, kā prusaks, pats nelabais!»

Ruta: «Kuru puķi apoz, tā nokalst...»

Lelle: «Ko tu doma? Man bail. Nevajaga domāt... to tu taču nedarīsi?»

Ruta: «Tas nav labi, ka viens pasaule tik nejauks...»

Lelle: «Nu, nedoma. Lūdzu, lūdzu! Domāt nav labi...»

Ruta: «Nē. Labi nav, ja kāds ir tik nejauks...»

Lelle: «Vai dienģ!»

Ruta (no mātes noklausģtu): «Nedari man sirdģ grģtu, spģtigais radģjums!»

Lelle: «Vai, vai, vai...»

Ruta: «Es levi tomēr...»

Lelle: «Bet es tak esmu visskaistākā.»

Ruta: «Tu esi arī vismģļākā. Tu esi man mģļaka nekā papus, mamma un piecas bagātas māstcas...»

Lelle: «Liela tu neprecēsģ princģ, nedz turku, tikai mani.»

Ruta: «Bet vai tu zģni, ko es gģribu izdarģt?»

Lelle: «No tā nekas neiznāks. Tu jau nevari.»

Ruta: «Es tevi...»

Lelle: «Vai, vai...»

Ruta: «... sadedzināšu. Lai Īžus dabū ghitāku vaigu.»

Pasakās arvien jāatdod vismiļākais.

Lelle: «Kāpēc tad par Īžu jāatdod...»

Pauze.

Ruta: «Īžus tad paliks skaists.»

Lelle: «Tu tak viņu nemli.»

Ruta pēc pauzes: «Nezinu. Bet tas nav labi, ka viens ir tik nejauks.»

Un ko es redzēju? Lelles vaimanas imitēdama, kamer arī pati vai izkusa raudās, patmiļīgo lelli daudzām glaimu vārdiem pierunādama uz Īžus glābšanu, Ruta uzrāva sērkokciņu, piegrūda to skaidu kaudzei un, elsās vai aizriņķamās, izskreja no pagraba.

Kad es aptzesu mazo sārtu, rožaini daiļa lelle uzlukoja mani no apsvīlušo svarku zīda likpat auksti, vienaldzīgi un skeptiski, ka varbūt visi dievi uzluko mūsu neprātīgos upurus un mūsu sīržu sāpīgo atdotību.

Bet ne idejas mocekļu varoņdarbi, nedz Ābrams, kas gribēja upurēt savu pirmdzimto, nav man likušies slavējamāki par mazo meiteni Rutu, kas bērna acij pavērušos sašķiebtu pasaules līdzsvaru un taisnību gribēja labot ar savas daiļas lelles sārtā likšanu.

Ne koķetēšana ar uzupurēšanās un ciešanu nimbu, nedz godkare, pat ne cerība uz «goda kroni debesīs» — te nekas no tā visa neaptumšoja vareno un skaisto vientiesīgas sīrds likumu.

Tapēc manas atzinības pirmdzimta tiesa arvien tikusi dota ne gudrajiem aprēķinātājiem, sprieduma un uzpūsta pašosa varoņiem, bet tiem, kuri pat nezin sava Dieva vārdu.

Un — galvenais: nezin to, cik lielisku atalgojuma paradīzi Dievs esot sagatavojis saviem sekotājiem un cik varen izdevīgi tadā paradīzē ar labiem darbiem iegļaimoties.

Gustiņš svilpo

Vecuma kā spītālibas saēsti rēgojas nami abpus Latgales priekšpilsētas ielām. Te nav kūpejušas darvas javas mucas, asfalta gludenumu trotuariem izdalādamas. Apaļi akmeņi zviln ielu ledū. Taksometru riepas un važozu riteņi tos slīpē maz. Trotuāros dažreiz tie paši apaļie akmeņi, vietām vaļēja, gluma smilts, citur ķieģeļu paliekas.

Nevienādas veco namu rindas. Kāds pleciņš nams, ēkurains, augsts — tam senlaicīgas, ieapaļas palodes, dzelzis iekaltas smagas durvis. Sienas tik biezas, ka šķiet — tādās pavasarim un vasarai cauri noturas ziema. Lidzās zema būda. Aiz nespodriem logu stikliem augu dienu rinda kā puķu podi ņirb sarkammatainas židenu galvas.

Augstākiem namiem apdrupušas dzegas, cementa trepes — nebeidzama netīrība, kaķu un kvasa sajaukta smaka. Koka majelēm izģindušas deļu durvis, lupatām aizbāzti logi, sienas dažkārt saplūkatu avižu driskās. Uzraksti cits uz cita, veselās kreīļu burtu un rakstības kļūdu orģijas. Necel acis uz uzrakstiem — turpat loga jau redzams, kas tev vajadzīgs. Apsūbējis? Negribi — nepere.

Šur tur augstas deļu sētas, aiz tām dažs uzpēmīga cilvēka vēl nenopirkts gruntsgabals. Atkritumu bedre apkārtējam majam. Sievas ieiet ar vācēlem, izber. Pēc tam lūžņās cits citu aprej un kožas noklīduši suņi, urkņājas kaulu un lupatu lastitāji. Turpat pavasaros baskāji puišēļi nāk futbola sist. Sadur kājas stiklos, aiziet pa ielu asiņodami un stenēdami. Ieraduši nebrekt pilnā rīklē, jo zina: brēciens ielās neatradis mātes atsaucību.

Nejēdzīga ir Latgales priekšpilsēta naktī. Uguņu nabagajā, jaunās Rīgas atspīduma aptumšota naktī. Ēlsājoša vaļējām dzertuvju mutēm, bada pusmirušu kaķu aso, žēlo vaimanu apdaiņota, reibumā kļūdaini spertu soļu švikstoņas pilna.

Tiem, kas te naktis nomoda, nav nekā žēl:

«Izputina savus ratus,
Visus ēltruš ritenišus...»

Tiem, kas te naktis nomoda, plašāks žests izšķerdība nekā elegantajiem bulvaru slīpetajiem. Tur aizmet simts latus un kabatā paliek tukstotis. Te aizmet desmit latus un kabatā paliek — dure, ko parādīt mājas sievai, un nefirs lakatēlis, kura vēlāk pašam slepus izberzt acu kaktus, kad bērnu šņukstēšana skan par diktu.

Ko var iznesat galvas zem cepurēm ar tik sviedrainu iekšpusi, ka lauku karta ar nazi nost kasama? Niķus un aizliegto. Talab retas laternas naktis dažbrīd mel mirgas pavisam divainos spoguļos, neapmierinātības un kajminu sasliešanas apliecinātajos, garos, zābaku stulmam izsprukušos nažu asmeņos. Vai prieks saņemams tikai baltam rokam? Naktis arī nelrās grabj pēc sava prieka. Un Latgales priekšpilsētas prieks ir nenovecojošs savā īpatnā trīsvienība — šņabis, pulverītis, kas nasis iešņaucams caur atlauztu papirosa iemuti, un meitas. Narkotiska trīsvienība.

Latgales priekšpilsēta ir pilsēta pilsēta, jo Rīgas sejas vilcienu lai nav, ir savi. Pieder ta Rīgai ka augonis dzīvai miesai. Kad ritos ar piekto tramvaju, smagiem važoniem un vienkarši kajam mirdno tejiēnes uz Rīgu daudzkrasaina valoda nērgajošas žīdu, latgaļu un poļu straumes, šķiet — tas parpludinas Rīgu, bulvaros vairs nevarēs glabties no skrandu un nabadzības smakas. Bet Rīga straumes sadalās, izklist un netrauce. Iesūt sevi Rīga ik ritus šo ļaužu plusmu kā žulti, jo tie, kas no Latgales priekšpilsētas nak, vairuma ir nepaēdušie, pazemotie, ignie. Bet uz centru jau aiziet tikai ceturtā daļa no viņiem.

Ja kadu dienu visi tejiēnieši dotos uz centru? Ne, mērdētie un ignie neiet visi. Vairums paliek tepat.

Salien veikalos, centraltirgu, tejniēcas. Žīdi un žīdītes augu dienu tekale tepat. Latgaļi, lielāko tiesu smagā darba strādnieki ostās un fabrikas. — tie aiziet, tiem zem noziestajam darba blūzem muskuļos vēl piebriedušas un neiztērētas dzīvības sulas. Poļi, iekams stājas savā amatnieku darba, neaizmirst rīta kluso mīsi vesajā telpā pie Sv. Franciska.

Luk, baranku krievs. Dzeltana ka saules puķu ziedi nasta uz kamieša. Tabakas vīkšķis aiz lūpas, bieži bruns splaviens saņus.

«Baranki, bubļiķi, baranki-i!»

Leijerkastnieki — sieva un vīrs. Vīram aiz melnas brilles redzīgs un dedzīgs skatiens. Sievai sarkani lindraki, spuduļi ap jostu.

Seta: viņš griež kastes rociņu un murmura īģus, kad logos neradās klausītāju galvas. Viņa airejas sānos iespiesto roku elkoņiem, līgo gurnus, dzied smaili:

«Gaidu, gaidu, gaidu, gaidu — acis kvelo...»

Pusaudzim, kas noskrej ar santimiem sauja, saka tik ierasta izlaidība, ka pat nešķīstli neiznāk:

«Paldies, čabuli!»

Papīra puķu pardeveja — grumbu kamols zem zila lakata. Saišķi uz rokas violetas rozes, dzeltāni un sarkani abeļziedi, zilas krizantemas. Savdabīga bezgaržības «stilizācija». Krievietei karakula apkakle: «Jaunkundzī, rozes...» — garam. Skuķim poļu vidusskolas cepurīte: «Jaunkundzī...» — skuķis apstājas, izvelk maciņu. Paņem trīs violetas rozes, samaksa, jož pa Maskavas ielas liepu aleju. Iepretī krāmu tirgum krieviska, mīlīga dievmātes galviņa restotā būri. Uzmanību! te var nozagl arī dievmatī. Violetas rozes čaukstēdamas nogulst zem satumsušās, skumīgas sejas.

«Kaut eksāmens izdots... Esi sveicināta, Marija, žēlastības pilna...» Tirgu: «Franču odieri aiz lakas, aiz zīmoga...»

«Tu esi svelīta starp sievieti, un svelis tavas miesas auglis...»

«... pieci lāti, ja! Parādi, kur dabusi par pieci, piemaksašu otru...» — «Āmen.»

Nažu trīnējs. Tecilas siksna pār labo plecu. Tecila smaga, nesejam sviedru lases barzda. No skarņa ar baltu «košera» rūti izlec melnīgsnejs pušis, pagrūž dunci trīnējam. Tecila sic, dzirkstis spregā. Ielas puķam ugunošana par velti — pieci seši apkārt. Tālāk visi cilpo trīnējam pa priekšu, izkājēj tam no mutes izsaucamos vārdus, draudzīgi žādzina un spīndz kori:

«Noži, nožņīci, točiķ...»

Divi smagie važoņi ved teļadas. Preti otrās šķiras dzertuvei «Zaļais» pirmais kleperis stāj pats no sevis. Vedējs mirkšķina otram, tas čāpo uz «Zaļo».

«Vienu stangu» — pie stoikas. Remdenas karsetu desiņu smaržas atgādina neesto brokastu.
«Divi desinās.»

Otram apnik zirgu pieskatīt, ies arī. Zirgs sagriežas iešķersu tramvaja slidēm. Tramvaja vaģis nāk, izmisīgi zvanidams. Konduktoram sava galva, važoņa kleperim sava, tas nekust. Konduktors izkāpj, lamajas. Važoņi apdomīgi soļo no dzertuves.

«Skaidra dienas laika suc, lopi!» — šaudās konduktors un dabū dunku sānos.

«Kas lops? Kroņa erzac, neķeries zirgam nāsī!»

Kārtībnieks vidū, un saistošo skatu padara ne-saistošu garlaicīgais likuma pants.

Namu sētās savi karogi saules dienas priekam — drastiski plivojoši krasainas veļas gabali.

Latgales priekšpilsētas rītišķais, labsirdīgākais vaģis.

Pulksten septiņos no rīta Katoļu ielā, nama ar aizrūsejušu numura plaksnī, bija piecelušies septiņa dzīvokļa iemītnieki. Tievs zēns, gaļu astoņpadsmit, atrohtam krekla piedurknem, tikko beidza mazgāties. Parvilka slapjo delnu gaišajiem, mirdzīgajiem matiņiem, atvera logu un, omulīgi gurde-dams, sāka slaucīties.

«Karsts laiciņš, Rižik. Kaitē pašā agruma.»

Vecis, kas čunčīnājās kakta, savakdams savas eisas, pieversā runatājam šaurās, spodrās ačeles. Viņa mute zem iesīrmajam ūsām paraustījās, bet viņš neatbildeja, tikai nopūtās, vilkdams kajās garstulmu zābakus. Zēns nolika pieziesto diviļi, pavaiBSTījās pie spoguļa, papētīja virslūpu. «Skūties vai ne, Rižik?» Īstenība miksta puka uz virslūpas bija tikko jaušama. Tā pati parādījās nesēn. Bet Gustiņš lepojās ar šo virišķības zīmi un skūšanās pieminēja bažīgā veca vīra toni.

«Tads spuraināks esi gan.» pieglaudīgi atsauca Rižiks. Rūpīgi rikodamies ar jauno skūšanas piederumu kastī, Gustiņš caur zobiem svīlpoja īsu un priecīgu meldiņu. Kalab nesvilpot? Naža asmens

spidums viņa pirkstos atgadināja ietaupītos trīsdesmit sudraba gabalus. Šodienai darba nav, bet, ja kāķis neaiznes uz astes parējo dienu darba raķigumu, savi deviņi lati iznaks šonedēļ arī. Un tad bus roka tas vieglais elķs — divritenis, kuru Garais Miša bija gatavs Gustiņam pārdot par istās vertības trešo daļu. Protams, pārējais uz viņu draudzības rēķina. Ritenis gan mazliet apvazāts, trūkst paris spieķu, bremzes, laka atlupusi. Nu, vēl lati trīs lakai un spieķiem, bet bremzēļ var arī ar kapsli. Gustiņ, tu esi laimes puķa! Visi ceļi pašķiras tā vieglā krāma braucējam. Gustiņam pašķirsies sevišķi tie — uz noburtiem labumiem, ilgī neskatītu krašķumu. Nevar tik skaidri atcerēties, kādi tie labumi isti bij. Izteļē pavid kas zaļš, dzēsti sārķs, dzeltāns, mīķsti zilgāns... Nu, kas? Pagasts Vidzemē, kur Gustiņš piedzimis un audzīs. Vai tik tur nebij kuplas eglēs salīzušu saules staru skaidas, izmētas meža smāas? Sērīga vakarblāzma pār plata ezera līmeni, īrkna plāva ar purenēm starp divu kalnu augsti saslietiem kamiešiem? Ka bij? Bet, kad atmiņu ziņķaras kājas atgriežas pagātnē, kaut kas tam apreibina acis; atgriezušās tas smādzenes ievēķ tikai nenoteiktas zilzaķsartas svedras, neprot atstāstīt skatīto.

«Kas tā tev par iedzīmtu kāķi — uz laukiem tīķt,» ģāra Gustiņu Garais Miša, «pratīģis virietis lēpat uztausta savu labumu.»

Gustiņš negribeķa nesaprātīģis likties, kluseķa.

Beķ vasara, kad pa Maskavas iēķu lodāķa sievas sarkanos lakatos, saulē apsvīlušām seķam un kurveļos nesa meķa zemenes, zemeņu smarķa apķēma Gustiņu kā kads svētdienīģis iepriecināķjums. Pēc benzīna, iesīlušās ģumijas, kvasa un peļķjuma ierastāķam smāķam Gustiņš ķāri ķampa krūtīs zemeņu saldīnāto ģaisu. Tad vēlēšanās atrasties cīta viēķā, ārpus purdzošās pilsēķas, kaltēja viņu kā ista sirdsdedze.

«Gustiņ,» pabailģģa, kaklā ieserējušā balsī aiztrauca Gustiņa domas Riķķis.

«Nu?» Zens pārvīķķa pīrkstu sarkāni noskrāpeķtāķam smāķam. Vecāis piecēķās no kakta un pašķēķa daķus soķus uz Gustiņa puķi.

«Rau, ļautiņ, es tev grībeju sacīt vienu vardu, i...» Gustiņš palukojas veci. Zem cieša skata Rižiks pekšņi saļodzijas un nolaida acis, ar labo roku viņš graba sev kabatā, izstiepa to uz priekšu un steidzīgi sacīja:

«A, redzi šito? Kafijas pupas un kreīenagliņas. Esi iekampis lielu malku un tev jāiel pie jaunkundzem vai cita smalka sabiedrība — sazelē pupiņu, uzkod kreīenagliņu, ir neodis vairs. Še. Kas zin, noderes.» Vecis žigli izbera riekžu mineto mantu zena priekša uz galda, tad devas atpakaļ uz savu kaktu, kur viņš sakravāja maišeli uz tirgu līdz ņemamās lietas. Rižiks kramu tirgu tirgojas ar mala un alumnija traukiem.

Gustiņš paraustīja plecus. Na, Rižikam bija un bija kas aiz adas. Gustiņš zināja: kad vecajam krievam sirdi spieda kāda ķeza, tas nekavejas ar Gustiņu izrunaties. Krieva sirds necieš lieku nastu. Kas šoreiz Rižiku didīja? Bet Gustiņa galva bija pilna brīvas dienas bezrupīgo domu, viņš nelikas zinīs par veča diktajam noputām un murmīnāšanu.

Rižiks ar maišeli paduse vel pamūņajas aiz Gustiņa kresla, bet, kad no pēdēja mutes nedzirdeja pamudinošu jautajumu, gāja uz durvīm. Durvis Rižiks gausi atgriežas un leica tri želi:

«Es esmu slikts cilvēks, Gustiņ. Lopa cilvēks.» Te vecis aizkasejas un aizcirta durvis.

«Tads ka...» nosmejas Gustiņš un svilpoja talak. Novacis galdu, piegāja gultai, tam zem maišēja glabājas viņa kase. Skarda kastīņa tur gulēja iemūlota skuķa lente ar dažiem pielīpušiem matiem, spīdīgiem kā bruna sirupa slidziņam, un viņa trīsdesmit sudraba gabaleni. Maisiņu pacēlis, Gustiņš saņema kastīti un izbījas no skarda viegluma. Tukša! Izlaupīta! Tukša! Uzreiz Gustiņš saprata Rižika ermošanos. Tas pagana gabals, tas vecais dalza bija apzadzies. Būs uzodis un izvilcis vakar uz tikšanas prieku ar dēlu kareivi. Brīdi Gustiņu dzīlināja sīvs niknums. Te nebija izzagti nekadi parastie naudas gabali, izzagts bija viņa pagātnes un nākotnes gabals.

Veselu mēnesi Gustiņš bija kodis maizes apriku plānu un plānaku, pat atravis sev ierasto papirošu, ja, arī saldumus viņš nebija aiznesis Metai. Ta gan viņu noturēja par prastu, zobgalīgi cieņnāja ar aboliem, piebildama, ka neka saldāka jau nu šai neesot. Arī paziņu izbrauciena uz Balt ezeru Gustiņš ar sūrstošu sirdi bija atļavis Metu resnā Raukļa gadībai. Gribēju krašānu ašak pa-beigt, katram lalam bija taupamais laiks. Tas nebūtu nekas, bet kur nu palika ilgotie, talie ceļi? Divritenis tak bija otras kājas darba cilvēkam, kam pavaļas laiks ir reta grezība. Nu Garais Miša pardos riteni citam, ilgāk jau negaidīs. Kur otru tad dabūs? Dzelzceļš jau eda baltu nandu. Ja vēl grib Metu lūdzi ņemt... Zena raizu un želuma apmātais prāts pieķeras mīļas meitenes varam apbedināta bērna uzlicība. Tiesa, vēl tak pasaule bija un palika Meta, vēl kaut to no viņa nebedzināja nezin kādu ceļu talums. Ludzas iela bija nams ar Metas mazo istabu, kur trijos paša Gustiņa grebtos koka ramišos dižojas viņa paša un Metas momentuzņēmumi. Galvu pie galvas tie staveja pie dekoratīva ezera ar gulbju pari, bet aiz ezera bija balta pils. Sēdēja arī uz motocikleta, ista paša fotogrāfa motocikleta. Galvu pie galvas, nūdie, tadas bildes bija uz labu vien. Turpat bija arī dzīva Meta ar siltam lupam, uzrautu degunteli, un uz viņas pleciem zviļoja bruno matu klēpis. Gustiņš nolēma apmeklēt Metu.

«Nav jau mirstamā serga,» pasmiesies jautra Meta par viņa raizem, «nav serga, pāries.» Un pāries arī.

Gustiņš nosvieda skardu, uzmeta tam spilvenu. Un, kamer Gustiņa rokas grabstījas ap visādiem apģērba piederumiem, visai apmierinātas, ka šodien tam nav jācīnā ne cirvis, ne sienu vitejama pindzele, viņa mute savilkas, gaišas uzacis uzrāvas augstu pierē, viņš svilpoja jautru meldiņu. Viņa domas bija Meta.

Metas nebija majas. Pusstundu Gustiņš gaidīja. Cepuri noņēmis, atsedies uz apveltas kastes pie Metas durvīm. Viņa planajos matos zibināja sīkas dzirkstis saule, ar visu tveici iegulusi priekšnama

tiņš pasmējas. Tas par izvilkto latu atgādināja paša zaudējumu.

«Man arī iet plāni, skuķit. No divriča nekas neiznāks.»

«Tā jau zināju. Tu nu sakrāsi,» novilka meitene. Gustiņš apvainojies aplūsa. Bridi viņš novēroja ielu. No preteja nama lōga kailas sievietes rokas izsvieda sauju drupatu. Apvārtījušies baloži nospuņdzta tani vieta un kari pildīja guzmas. «Ar visu ielas dražu,» noskurinājas Gustiņš. «Tu, Meta? Vai tev neliekas šai malā viss drusku iepuvis? Ja varetu, izsplautu arī gaisu no mutes.»

«Mm? Man te tīri labi.»

Gustiņš domāja, kālab Meta šodien tik īgna. Lai kam tevs apskumdinājis. Nē, te vajadzēja rīkoties. Viņa rokām vajadzēja zibin zibet darba. Tad butu viss. Tira istaba kaul kur centrā, varbūt pat grāmatu plaukts, varbūt, varbūt — pat savs radio. Miļā, jautra Meta tad varetu sēdēt mājās un darināt sev vieglas kleitas. Un apņemt ar jokiem un mīļumu viņa darba dienas. Vasarā tie varetu iet uz laukiem. Tur tad viņš neredzētu visādu pašutoņu skatus līpam ap Metas augumu. Šie skati Metu tā kā burzīja, ka smuleja. Tur viņa varētu kuplot ka puķe starp citam līram puķēm.

«Meta?»

«Atkal tu... Snaudulāju. Nu, kas?»

«Tev tiešām pilsētā patīk?»

«Jā. Vairāk centrā gan.»

«Vai ne?! Man tev...»

«Pa! Nu drīz vien tikšu uz centru!»

«Ko, tevs?»

«Kur tam! Es precešos, Gustiņ.»

«Tu?!»

«Tikai ne ar tevi, tev vel japaaugas!»

Gustiņš drebošiem pirkstiem taustījas pa ielodzi. Parsteigums viņu aplēja kā verdošs ūdens, un tad atkal kas ass un salts spiedās pie sirds. Meta precēsies. Meta nejoko. Meta pazudis. Viņš bija aizkavējies. Tavu kļūmu dienu! Labi vismaz, ka viņš sēd ar muguru pret Metu. Beigas klusu, ka aizelsies viņš jautāja, ko tad Meta precešot.

Nu ko tad citu ka Raukli.

«Miesnieku!»

Ak Dieviņ, vai tad miesnieks kads bende? Nemā-
tajot jau cilvēkus. Lai Gustiņš padomājos: skar-
nis iekšrīga. Terauda ledusskapis. Plaukti ar bal-
tam cakam. Elektriska gaļas maļama mašīna. Svet-
dien Rauklis viņu bildinājis pie Baltezera, nu!
Klusums.

«Nu, ko tu neruna? Nevari līdz papriecaties?
Draugs esot.»

Klusums. Meta nolaida kajās no kušetes, pie-
gāja Gustiņam, saņēma viņu aiz elkoņa un ieluko-
jās acīs, briesmīgi apmulsušās acīs.

Ak, kads šis nu esot! Meta stiepa viņu aiz [en-
ganā elkoņa. Lai sestoties viņai līdzas uz kušetes.
Gustiņš paklausīja. Bertiņu skuķe to veroja, tad pa-
lika pirkstu viņam zem smakra un pacēla seju aug-
šup. Saka runāt labinoša balsi. Vai Gustiņš viņai
nenovelot labu? Kas viņai piederot te? Dienas
kvasa pods un mušas, naktis tevš neļaujot miegu,
nākot ar visādiem. Drīz noprecešot otru sievu, ko
ta? Ar krellēm pameitu lutinašot? Nekā! Tad vai
uz ielas būšot jaskrej. Un darbam viņa, Meta, esot
nevižīga, to jau Gustiņš zinot, — kālab šai lauzi-
ties, kad darbam viņas vieta var būt cits dardtajs.

«Meta, mīļa Meta, to tak es saprotu. Es pats gri-
beju tev sagādāt citādu dzīvi, es pats...»

«Ak tu pats,» Meta atkārtoja smūnedama, ka
šos vārdus nogaržodama. «Vai tu pats tik negri-
beji mani precēt arī?» Ielukojusies Gustiņa seja,
apklusa. Zens jau domāja labi. Ko tur nu...

Viņa piespieda Gustiņa galvu pie savas dzeltanas
jakas. Gustiņš dziļi elpoja. Viņa vaigš bija tuvu Me-
tas krutim, tas bija iekarsušās zem drēbēm, kar-
stums netikami smaccēja. Jakas dzeltanums koda
acīs, un Gustiņš tas aizvera. Meitene runāja at-
kal vel labinošāk un glaimīgāk. Kas nu šī Gusti-
ņam par sievu? Piccus gadus vecāka. Un viņam
jau patīkot izglītoties. Uz to Gustiņš iebilda, ka
izglītība katram iegūstama lieta, bet Meta tikai no-
grozīja galvu. Nē, tur šī neredzot savu laimi. Tai
krasta viņai garlaicīgi. Un viņas skaistums arī ap-
vītšot, pirms viņa...

«Vai tas kas? Mīlestība grib visu cilvēku.»

Nu, šo arī Gustiņš būšot izlasījis savas grama-
teles. Rūgtums valstijas Gustiņam rīkle, viņa uzacis
leni un spītīgi vilkas mezglā. Tad meitene apsīta
abas rokas viņam ap kaklu un čuksteja viņam lais-
ni seja:

«Tu mani stipri mīli, jā? Kāpēc tu manis nenog-
laudi? Vīrs gribot būt . . . nu, nu, nesirdies, es tev
ko teikšu. Tu varesi nakt pie manis viesos. Doma,
ilgi Rauklis ap mani visies? Nu, pirmo laiku. Ti-
kām jau tu pacietiesies. Tad — vīru bušana — saks
viņš atkal ar draugiem vakarot. Un kas lolaik mi-
nes, ka tu pie manis? Vasara, zemnieku nevaļas
laika, gadīsies vēl pašam uzpirkt lopus provincē,
skat, turpat visas naksniņas brīvas. Naksi? Naksi?
Nu, ko tu viebies? Nav jau mirstama serga, par-
ies!»

Kaut kas sanīknots un sūrs kaiteja Gustiņu. Ka-
dus vārdus lietoja Metas mele! Kad viņa mugura
saka kaist vietas, kur līpa Metas delnas, viņš at-
grūda meiteni no sevis. Labi, ka vēl laika aprāva
kustību, citādi Meta gulētu uz grīdas. Uzlecis kā-
jas, viņš sausam acim veroja uz kušetes kamolu,
kas nesa virglo Metas vardu. Dzeltana jaka pus-
virus, pilnas lupas raustījās sašūluma. Viens skats,
divi skati, un Gustiņš metās uz durvim. Nesadzir-
deja, ko nokliedza Meta. Ārpusē Gustiņš piespieda
dūres pie acīm, tikko nepaklupa uz Metas uonestā
ķirša. Zēlums un dusmas sacēla krūtīs sūru berzi.
Ārā pulekļos vīta divas asteres. Gustiņš gribeja
pacelt, bet laiskums aizvilka garam. Viņam ienaca
prātā pirmtējie murgi par puķem. Ne, nekur un ne-
kad Meta neziedēs līra starp līriem ziediem.

«Meta, vai tev neliekas, ka te viss iepuvīs?» Un
Gustiņš atcerejas Metas karstas elsas, viņas jakas,
čukstu un roku nekaulrību. Gustiņš purināja gal-
vu, bet smadzenēs līda atkarpaina, niķīga doma,
ka arī Meta pati ir jau drusku iepuvusi. Un, it
kā citas Gustiņa domas to vien butu gaidījušas,
lai kāda pirmā padod zīmi mīlota radījuma noza-
kašanai, nu lās lingoja uz Metu vienu akmeni sma-
gaku par otru. Meta ieskurbusi dejo ar Raukli . . .
Meta ielās svaids acis uz vīriešiem, uz tiem vien . . .
Meta žāvājas, kad Gustiņš tai ko lasa . . . Meta no

loga kari blenž ielas kautiņa... Meta palīdz citam sievām apriet vientiesīgo zeķu pārdevēju Marūzi, kurai bez laulata vīra gādības gadījies bērns. Nost tādas domas, projām... Kāda pati! Ak, sātans no skuķa, cik sašutusi tā izlikas par Maruzes bērnu! Rauklīt, no kādas nīklas būs tavējie, par to tu nevari būt gana drošs... Taisnību sakot, kāds kauns ir tads bērns? Sevišķi tads smaidīgs zilacis kā Marūzei. Uz slimnīcu iet vēl daudz par agru, jāpieiet tirgu pie Maruzes. Japavaica, ka iet ar tirgošanos, īpaši — kas pieskata mazuli.

Maruze — maza, dumiņa leltiete. Tai gluži balti mati, pilsētas neizkodināts sārtnis vaigu galos.

«Mazā tēvam bija Augusts vārdā,» apgalvo tā visiem skumīgā, dziestošā balsī — un pret Gustiņu:

«Tapat kā tev. Nāksi krustlēvos?» Toreiz Gustiņš bija satvīcis un atcirtis, lai liek šo miera. Nē, šodien japasaka, ka viņš bus labs krustlēvs kustījam zilacim. Un lai tik lūko kāds Marūzei kost ar skarbu vārdu! Viņi abi ir sarūgtināti, Maruze un viņš, tiem piederās labiem būt vienam pret otru.

Gustiņš iekļuva Maskavas iela, Latgales priekšpilsētas dzīvības galvenajā artērijā. Viņš domāja, ka nav nemaz laga diena bez kāda noteikta uzdevuma. Rit varēs atkal vilkt zāģi par priežu un bērzu šķīlam svešu ļaužu setās. Tie koki, mazākais, nav iepuvuši. Kas Gustiņam galu gala daļas gar iepuvušo? Nu, lai ir, lai sūt, lai pavisam izput no pasaules! Gan viņš sev sameklēs svaigu, neiepuvušu dzīvi, les garām visam, arī Metai. Vai svaigā dzīve kaut kas nenokēramis? Pat zuti var nokert un noturēt.

Gariem soļiem cilpodams pāri Gogoļa ielai, Gustiņš sabāza rokas kabalās. Un, tikko viņš salika kopā lūpas, tās atkal atrada iso, ierasto melniņu, un, tikko tā smalki ieskauņējās svilpiena, bija viss atkal labi.

Putekļi dejoja un sijājās karstumā aiz kramu tirgus setas. Kad Gustiņš iegāja, dažā mugura atlika no pārdevēju galdiem, dažā balss nokliedza labdien «savam ļautiņam». Viņš griežas pa labi, tur pe-

digās ejas gala parasti stāvēja Marūzes galdīšs ar pašas adītiem lielziedainiem cimdiem un kokvilnas diegu zeķēm. Jocīgi, šis ejas gals šķita ka izmiris. Pardevēja nebija vai neviena aizgaldā. Pircēji malstījās neziņā. Paluk — ne Marūzes galda, ne pašas.

«Gaišais Vidzemes puika...»

Sarkani dunduri spindza gar acīm no saules. Gustiņš jutas tri saplācis un slabans, gribējās dzert. Derētu kaut kur izstiebt šķīvi ruģuša piena. Ar šim vienkarsām domam viņš pulējās izdzīt smelzi no pieres un neziņu, kur pašreiz palikt. Maskavas ielā ēdienu veikala «Volga» viņam kredīts. Tukšā kabata dzina turpu.

Veikals bija tukšs. Aiz letes ar šuvekli klepi nika pārdevēja, kāds puisis triņķšķināja mandolinu. Bet no otras istabes izbāza galvu Garais Miša un iebļāvas, Gustiņtu ieraudzījis:

«Diži, August! Tevis truka! Nāc pie musu galda!»

Otra istaba pie Mišas galda sēdēja trīs. Nezināmas tautības kustīgs puisis, saukts Rudais, lepojās ar jaunu, lāsainu kakla saiti. Paplukušais polis Jaša sūca isu pipi. Uz galda uzkožamie un aizdomīga susla limonādes pudeles. Poļa māsa Madlēna krinta cepumus. Madlēnai četras kreļļu virknes ap smulgo kaklu un piektais — rožukronis. Madlēnai neciešami spulgas acis un salda balss.

«Piesēdi, malacī! Ko šodien puikas bez darba bizene? Gribi limonādi, malacī?» iztapīgi dūdoja Madlēna, ieputa glazē, berza to sava lakata stūri.

«Kas tev tur ir, baltais? Ek, ja nu dabūtu kaut glazi ista udens...»

Vai viņš nedzeršot alu, viņam acis lukodamās, taujāja Madlēna. Alu? To varot, tas remdējot. Madlēnas krelles nošķinda, viņa aizgāja un atgriezās ar vederainu krūzi. Gustiņš kāri izdzēra sīvo sulu.

Miša vairs nelikās gar Gustiņtu zinīs, redzams, tam ar Jašu un Rudo savas svarīgas runāšanas. Vīru apsvīdušās pieres apliecināja dzērums, bet valodās tiem balsis urdza piesardzīgi un klusu.

«Tev bedas, Gust? Ko tev sarkani lasumi vai gos?» dūdoja Madlēna. Likās, tā nopulējās Gustiņa uzmanību no ciliem runātājiem pievērst sev.

«Kas par bedam? Nav. Tapat. Bedres ldu.»
melsa Gustiņš. Alus mulsināja neieradušo galvu.

«Kas par bedrem?»

«Vai es zinu? Visadas. Siksparņi un zirnekļi.
Nosplaulies.»

«Vai tavai galviņai, apsvilusi! Pietiecies, uzlikšu
roku.» Madlena saņēma Gustiņa galvu. Viņam bija
labi, bet viņš kļuva ziņkars — ko isti Miša tur tik
dedzīgi spriedelēja. Pastiepa galvu un klausījās.

«Kur var? Pie tevis paša. Jašoli. Madlena netai-
stiesies?»

Pohlis kratīja galvu.

«Ni, ni...»

«Kur netaistsies? — skaņi noprasīja Gustiņš. Ja-
ša un Rudais noklusa. Miša paveras Gustiņa.

«Klausies? Ko labu dzirdeji?»

«Neko nedzirdeja.» iekrita sarūma Madlena,
«apdullis puisītis no alus. Lieciet viņu miera.»
Viņa vilka Gustiņu uz savu pusi, tas liecas atpa-
kaļ. Miša pieceļas.

«Pagaidait, baloži, man ar Gustu japaruna.
Nac!»

Nevērodams Madlenas protestu un viņas kreļļu
bažīgo šķindoņu, Miša vilka Gustiņu sev līdz. Otra
istaba uzlika tam roku uz pleciem un nopietni no-
prasīja:

«Esi draugs un uzticams? Neiegazisi?»

«Vai es kadu jau iegazis?»

«Naudas tev vajaga? Divriteni arī griebeji...
nu, busi nopietna darba darītājs?»

«Kada? Na, to vēlāk. Man tagad pirksti niez uz
darbu. Cita jau vairs...»

«Labi. Tu dabūsi dzirdēt. Nāc nu iekšā.» Miša
bij strups, Madlena pavērtu, sarkanai neļķei līdzī-
gu muli pētīja ienācējus. Jaša neapmierināts vaib-
stījās.

«Ceļamies un ejam.»

Tēriņu maksāja Garaīs Miša. Tam nekad naudas
netrūka. Kur viņš to ņēma? Kurš nekaunā drikstetu
to prasīt?

Viņi izgāja uz ielas. Rudais, Jaša un Miša soļo-
ja pa priekšu. Madlena ar Gustiņu sekoja. Mei-
čai augstu cilājās krūtis zem šaura ņieburā. Viņa

apzināti gausināja gaitu. Kad no pirmajiem gājējiem viņus šķīra soļi pieci, Madlena pavilka Gustiņa elkoni.

«Neej tulīņ pie šiem, lenac pirms pie manis.»

Gustiņš nesapratnē meiču uzlūkoja un apsoltījās.

Uz Jašas dzīvokli, koka mājēles jūnta istabu, veda nekrasoti koka kapieni. Madlena atslēdza, tad žigli atgruda kādas durvis un iestūma Gustiņu tams. Pati izgāja. Gustiņš apskatījās. Trīs kresli, galds, svečturis uz galda. Virs gultas pie sienas moerijas Kristus ķermenis pie krusta koka. Par koka tela kajam zirnekļa vilkums. Vel ķebhtis ar mazgājamo bļodu, vairak neka. Durvis nostājas Madlena, tad arī Gustiņam apsleptā balst:

«Neielaidies, neielaidies ar šiem sarunas! Tien padoma «nakts slauciens»»

«Kas tad tas?»

«Nezīni? Nu, «koku» dabūjuši, nu, pulverīti. Pašreiz ielūma, Makšķeres grībetajus un vedis šurp. Neielaidies!»

«Ak tu labā meitene!»

«Laid nu mani lauka.»

«Ak tu! Izplāpāsi, nepiekritīsi, nogrudīs vel kur tevī. Neklausies, ej projām.»

«Laid vien.» Gustiņš mierīgiem soļiem izgāja pie pušiem. Tie sēdēja polišā istaba ap galdu. Rudais vilka stripes uz ietinamā papīra. Miša kaut ko skaidroja.

«Šīte. No pirma nama līdz divdesmitajam. Talak nevar, Žepkas kvartals. Un Ludzas ielā...»

Gustiņam ienakot, saruna izīra. Tad Miša ņēma Gustiņu savā parziņā un sāka skaidrot. Gustiņš klausījās un smēja.

«Ak tā var tas lielas naudas pelnīt, brālīši?»

«Savu kušķi. Nu, piedalies.»

«Fi-fi-fi...»

«Ko tad tu dari?»

«Neredzi? Svilpoju.» Un Gustiņš svilpoja talak. Miša grabstījās ap krekla pogam, Jašas asie, brunie vaigi pietvika.

«Kā svilpo? Kas par svilpošanu?»

«Vienkarša. Tā Vidzeme ganupuikas svilpo... Fi-fi-fi-it...»

Miša pārskaitas.

«Nealejies, velns uz tavas meles! Te nopietnas lietas, šis ākstisies.»

Gustiņš ceļas un svilpodams gāja uz durvīm.

«Ak, špions! Nu vel uzrīdis.» turdeja caur zobiem Jaša. Gustiņš apstājas un atgriežas pret puisiem.

«Ak es tas spiegs un rīdītājs? Nu, uzrīdišu ar. Tiraka darba neziņat? Duci dužu uzrīdišu, nemeģināt te ražot tadu strebjamo. Vel iepisit Madlenu arī.» Tas bija teikts iespaidīga un nikna balsi. Tad Gustiņš atstāja istabu.

Trepītes gaidīja Madlena, viņas acis laistījas. «Veikli, mafaicit! Esi man aķīgs. Dzirdēju, ka atšujies. Ļausi pavadīt?»

«Iesim.» Gustiņš noputas. Viņa seja bija gaužam nopietna un kajas piekusušas. Uz ielas Madlena iekēras viņa elkoni.

Gustiņš nenoteikti smaidīja. Pēc brīža viņš ievaiņājas:

«Tu gan esi man draudzīga, meiten?»

«Gustiņ!» Madlena cieši saspieda viņa elkoni.

«Ja tā, saki man — tu no tiesas iesi pie Rudā?»

«Mes esam saderināti... brālis viņam tā pieķeries...»

«Un tu pati?»

«Es? Kas cits mani mīļos? Tu jau ne. Un sava siltuma grib katra sirds.» Tas bija teikts izaicinošā balsi.

«Un kā tad tu tik droši zini par mani?...»

«Nu, vai tad mīļo? Cik reizū neesam vieni palikuši — sedi kā koks. Kad jel pirkstiņu pakustinātu, acis ciešāk palukotos...»

«Ja tu tā...»

«Nu kā tad tu grībeji? Esat jus neizprotami kukaiņi, jus vīrieši.»

Nenoteikts smaids nepameta Gustiņa muti.

«Bet tomēr mīļa tu man esi.»

«Es?!» Meiņas balsi drebeja neticība un prieks. Tad viņi kluseja līdz Gustiņa majai, tikai Madlenas samta pīeburs dažreiz sakusteļās no otras elpas. Madlena sekoja Gustiņam arī seta. Pie durvīm tā viņu notureja aiz rokas. Kad Gustiņš apstājas,

Madlēna turpināja turet viņa roku un ierunājas, acu nepaceldama:

«Parunāsim, Gustiņ! Iekša nciešu. Re, tu ņūpat man sirdi iesviedi tadu dzirksteli, kas ilgi gruzdēs, ja pie laika to neizmetīšu ārā. Nezinu jau, kā lab ta darīji. Tikai to gan zinu, ka tadi ka tu nemīl tadas ka es. Daudz no tevis nesaprotu, bet ka mes... kā mes visi, tads tu neesi. Un to arī zinu, ka bus jaiziet pie Rudā. Tads nu reiz liktenis. Viņš nav slikts, viņš tikai pie Mišas par ciešu turas. Bet kada tur mīlestība? Kad sevi visadi parliecina, nu, tad... Reizem es domāju — vai ta ir aizies vīsa jaunība? Ta ir uzliks tai vaku — baltas ugunis nedegušai? Meičas balss ta ka aizslapa, viņa saņemas un turpināja klusu un kaistīgi:

«Bet vel jau nav par velu, vel varu nozagt liktenim skopulim dažū laimes stundiņu... Gust, ja tu nemelotu... Gust, jaunmedel! Jaša aizbrauks uz jūrmalu...»

Gustiņš petījoši skatījas krellēs uz viņas kakla, no viņa skata Madlenas valoda aprāvas, bet tad turpināja it ka spītīgi:

«Nu jā... kālab ne? Es tevi gaidīšu katru vakaru, katru mīļu vakaru, Gust. Lai nak pēc tam, lai pievāc Rudais — vienalga, tad jau nebus jaunības žel...»

Viegls makonis aizņema Gustiņa seju, Madlenas galvai pari skatīdamies, viņš ierunājas zemaka balsi, neka parasts:

«Ak pēc tam lai pievāc Rudais? Gluži viena nevarēsī vis noturēties? Ak, mīļo skuķit, tu mani parprati. Ņem, kā nu gribi, manus vārdus, bet es nciešu pie tevis tais vakaros... Neļauņojies, man dažkārt šķiel...»

«Ka mes kā vilki gribam norīt tevi, šķīsto Aloiziju ar palmu un liliju? Jā? Ne, puist! Pirmut tevi uzslaveju, bet pats gan nedīžojies. Vel neesi dzīvei ne līdz celim izaudzis! Vel var gadīties, ka pats...»

Likas, kada noslodzīta straume pasprukusi meičenes krutis, tik iecīrtīga un rugta nu kusāja viņas valoda. Un Gustiņš juta sirdi mazu dūrienu. Kā lai runa ar šo dedzīgo sirdi?

«Ne, nē, Madlēn. Tu mani nesaprofi. Tu — un vilks? Nē jē! Nesaki, ka es svētais Aloizijs, saki labāk, ka tavs vecdētiņš. — vel jau tu pati maziņa palaidne meitenīte... Klau, saka vecdēvs, neej pie Rūda, neaicini zēnus pie sevis vakaros...» Viņš vilka Madlēnu sev tuvāk, bet tad viņas acis pavēdeja pavisam jaunas liesmiņas, viņa izrāva tam savas rokas un iesaucas balsti, kurā sijājas žēlums un dusmas:

«Liec mani mierā! — Gluži tumši notvikusi, apcirtās un pazuda vārtos. Laiciņu Gustiņš slaveja, braucdams pieri un roku, tad leni un domīgi kapa uz savu istabu.

Istaba viņš ieraudzīja maizes klaipu un ceptu zivi plaukta. Bet viņam negribejas est. Zabakus novilcis, atsliepas guļta. Viņš bija apvainojis Madlēnu, bija tai nodarījis jaunu negribedams. «Nejega, luk, nejega!» Ta viņš sevi bara labu laiku, un pametumi grauza viņu arvien niknāk, kad taļš troksnis pārrava domu pavedienu. Viņš saka ausities. Troksnis pieņemās un tuvojas, tur duņēja tā kā soļi, svilpieni, dažs breiciens.

Nudien, tur zaglī ķer, zibēnga doma šavas caur pieri. Tas te nebija retums. Zinkares kudiņš, viņš metās pie loga. Tiešam, Tas pirmais droši vien bija medijums. Tas dziedā, ka jau dzenāts. Viena kaja bez kurpes, acu balluņi spideja parkarsuša seja. Puika, trīs puika vel, tā nu viņš tur skreja, abām rokas aisedamies. Pie Gustiņa mājas vārtiem saslomņjas, divas reizes apgriezās rīņķi ka vilciņš, pekšņi pazuda Gustiņa sētas vārtos. Pirms viņš bija paguvis laus iebegt, ielas likumā jau paradījas garkājains kartubnieks, tam līdzās vīrielis bez cepures un svarkiem, aiz liem vēl daži. Visi tie skreja istos auļos.

Pats savu rīctību neapļveris, Gustiņš dažos lecieņos bija pari istabai, priekšnama, leja pa kapnem, tur tas nograba aiz kajās zaglenu, kas jau kumurojas uz deļu gredas pie sētas.

«Tur ne! Laužu pilns! Nāc!»

Zaglens spardījas un klusi špaca, bet Gustiņš to norāva pie sevis un pa pusei paduse iemiedzis, rāva pa trepēm uz savu dzīvokli. Lainuģi. Brece-

ji nu tikai bija pie vartiem, tie metājas, iešavas
sela, atgriezās.

«Te jau simts caurumu!» novilka, stipri vilies,
virs bez svarkiem.

Bet kārtībnieks sparīgi rikoja:

«Divi blakussēta pa labi, divi otra... Ēķi, mau
līdz — maja jāizkrata!»

Istaba Gustiņš pašreiz izbēra ābolus no apaļas
mučeles, uzsauca zaglēnam list tam, uzmetā segu,
uzbera ābolus virsu. Nu mučele bija ābolu pilna
līdz malai. Tad durvju hulta atravas, Gustiņš iemet-
tas gulta. Tur jau lie nāca.

«Dun-dun-dun...»

«Kas ir? Iekša!»

«Kas te dzīvo? Te neieskreja zaglis?»

«Kas par zagli?» Gustiņš miegaini noprasīja.
Kārtībnieks savilka plecus un nāca dziļāk.

«Keram. Nedzirdējat?»

«Guleju.»

Kārtībnieks drīz lika gala ar pustukšas ista-
bas aplūkošanu. Pie ābolu mucas apstājas, pa-
blisināja Gustiņam ar acīm:

«Tirgojaties?»

«Tirgojos.»

«Nu, atvainojiet. Sveiki!» Soļi aizdīndēja ara.
Pie cita dzīvokļa durvim: «Dun, dun, dun...»

Kad nama norīma liekie soļi un svešo balsu du-
kopa, Gustiņš vēl ilgi un uzmanīgi klausījās. Tad
ceļas un atsvabināja zenķi no ābolu svara. Labi,
ja tam bija gadu sešpadsmit. Viņš ļāvas Gustiņa
majieniem, atsēdas gulta, izdzēra pasniegto ūdeni,
bet visu laiku viņa acis zem sarkano malu cekula
skraideleja pa istabu, viņš kā atspere saļēcas pie
mazākā trokšņa. Gustiņš apsēdas pie galdā zenķi un
iepreti.

«Ta tik ir diena,» teica vairak sev neka sveša-
jam. Itkodamies viņa vasaras raibumiem apkaisti-
tajā seja.

«Ja... švaki,» uzdrošinājās atbildēt puika. Tad
viņš pievēra vienu aci, tolies otra dzēla Gusti-
ņu kā lapsene.

«Vai jums pašam gadījies tā bizot?» Pats sabi-
jas.

«Ko, man? Nē, es ar to... nenodarbojos,» atgūvas Gustiņš ka no dziļas domas. Zaglens uzputas un ievilka ar troksni gaisu nāsīs, tad izaicinoši: «Ko t'jūs mani paslepāt?»

«Ko tu nosperi?» atvaicāja Gustiņš, ka prasīto nedzirdējis.

«Ko? Nosviedu jau visu. Veikala... zini... zinat, pie Zamueļa? Nebij neviena. Nu, izeļu papirosu lielo paku no plaukta, un dāvai... Te šis āra un palaiž gvaļtu... tpu.» Zens sirdīgi nospļāvas. Tad viņa bravūra pagaisa, viņš paveras Gustiņa un noleica kā atvainodamies: «Zel tomēr mantas...»

«Es arī nesmeķēju veselu mēnesi,» teica Gustiņš atkal vairāk sev.

«Gribat?» zens pakalpigri izrāva no kabatas papirosu paciņu, izstiepa roku un atbildeja Gustiņa skatam.

«Nav jau zagtie, ņemiet.»

Pirmo domu izpūtis, Gustiņš apvaicājas, vai zēnu tagad vairs nenokēršot. O, nē, zēnam te esot draugi. Zens kļuva pļāpīgs. Vai lai nabaga ļaudis neturoties kopa? Ka tad lielie viri stāvēt cits citam aiz līpas un laisot šēptes par miljoniem? Kas tos ganot? Un mazajiem par nieku — skat, mēnesis, dažam ir gadu nežēlojot... Gustiņš pasmejas. Kur zēns lādus vārdus noklausījies? Labi jau, labi. Drošības pēc šis zēnam vēlāk iedošot savu cepuri, ko sarkanos matus nosegt.

Kresla briedin brieda loga, debesu dienvidos biezeja čemurodams negaisa mākonis. Tie divi sēdēja patumšajā istabā: viens ar baudu sukdamis papirosu, otrs aetm aplīdodams visus četrus istabas stūrus un istabas saimnieka augumu. «Ar nav lielskungs. Bet cimperlīgs: «Es nezogu...» Varbut, zaķapastala? Nu tad mani nesleptu. Ērms ir,» domāja zaglens. Gustiņš nosvieda papirosa galu un sacīja:

«Tu te pasēdi, lešu uz ielas paraudzīt, no kuras puses vēji puš. Vadzi mana cepure, ņem ciet.»

Kad Gustiņš izgāja, puika piegāja vadzīm un nocēla no tā dāvināto cepuri. Zem tas karājas Gustiņa kaklasaites.

«Šitas mantas netrukst, un papīrosu neesot... pat apkaklītes! Nudie, jāizveik viena. Nepamams.» Zens pavilka vienu no tīrajām apkaklītēm, bet tu daļ atrava roku, dažos soļos parleca istabu, pagema no mucas ābolu un sāka kost.

«Pastēpa mani... bet kas šo ludza? Bez viņa nebūtu sveika? Nu, to vienu vien... vēl jau tur savs pusducis... Un ko šis tads vientiesis? E!» Zens šoreiz nolēikti satvēra kāroto, savikstīja, iegruđa kabata. Bet tad atkal izrava no kabatas un noskaidlies uzsvieda paņemto uz naglas.

«Bet ir gan ērns! Ir! Žel, tik dumju jau nevar ne apgrābat!»

Tas, kuram bija temeli šie godinājumi, stāvēja uz ielas pie vārtiem. Debesis nu bija noslodzītas mākoņiem. Retas lietus pīles pakšķedamas sašķūda putekļos. Sieva rmlaina lakata paskreja garam, bažīgi verdamas augšup. Kad Gustiņš atgriezās istaba, zaglens sēdēja uz guļtas malas tikpat nekustīgi ka pirmak.

«Līst.» leica Gustiņš. «še, vēl manu meteli arī, es levi pavadišu, tad atdosī.» Gustiņš pats apvilka iso Rīzika meteli, klusedami abi atslāja dzīvokli. Viņi gāja ilgi zem vesajām lietus laseim. Drīz kļuva tik tumšs, ka pārdotavas iedegas uguns. Zaļi un sārteni zībeņi vietām iešķēla debesis. Gustiņam lietus sāka sūkties aiz cauras apkakles.

Pie kādas setas zaglens apstājās un klusedams novilka meteli. Gustiņš saņema to, uzmeta uz elkoņa, tāpat klusedams izstiepa roku, saņema otru — svešo, paspieda. Divi stāvi aizgāja katrs uz savu pusi zem pieaugoša lietus.

Bet drīz vien jau lietus straumes tika gurdakas un planakas. Toties zībeņi staiprjas vēl biežak. Bet ielas, pa kurām Gustiņš atgriezās, bija pilnas tumšu stāvu, glodenu kustību, enu slīdēšanas un lodzīšanas. Lietus rīna un rīna, spalgi iesmaržojas salījušās nātres setmales. Gustiņam preti ligojas lietussargs. Arvien gausak.

«Serkociņū, jaunais cilvēks.»

Gustiņš taustījas kabatas. Labi, prasītais bija. Lai serkociņū aizdegtu, vajadzēja list pie sievietes balss zem sveša lietussarga.

«Ludzu.»

Kad lietussargs vel slaistrījas turpat, Gustiņš sacīja rami, noteikti un laipni:

«Ar labu nakti, jaunkundz!»

Klusināti trokšņi pildīja ielas, sarkauņš atspirdums gulēja makoni virs pilsētas. Nami te rēli kur mirguļoja apgaismotiem logiem.

Gustiņš domāja:

«Mana diena ir gala. Bet aiz apgaismotajiem logiem ļaudis vēl lauza rokas, dreb, smejas, tīrģojas, lamājas, ķer un patur savu labumu, ja...»

Viņa maja septīta dzīvokļa logs bija gaišs. Rižiks parradies. Gustiņš cieši piekļauveja, Rižiks atšedza. Viņa seja bija mazs, svetdienīgs smins.

«Gan jau pie Metas atkal kukoji? Jaunība un prieks.» Vecais tipināja uz savu kaktu.

«Cepuri pazaudeju,» aizmaršīgi paskaidroja Gustiņš, «un meteli nesu labot... un tavs...» Likas, vecais nedzirdēja, un Gustiņam pekšņi kļuva ļoti jautri.

«Nu, Rižik, ko uršīnīs kakta? Lien ara, bardiņ, lien ara, tėvaini! Teju dzersim.»

«Panac labak šurp,» atsaucas Rižiks. Tur viņš staveja kaktu. Bet uz abolu mucas deļa rinda smalki spiguļoja sešas baltas tasiņas un tejkanna ar magoni zem snijja.

«Kas t' šitas?»

«Tev. Tas tev un Metai uz kazam.» Gustiņš grozīja galvu. Vecis apmuls, tad pushalsi:

«To tavu naudiņu, braļ, to — es paņemu. Bet atdošu, pie svētā Mikolaja zveru, atdošu. Un šito tev ļapat, par nepalikšanām... Tev jau nekā nav.»

«Man neesot! Paldies, tėvain! Esmu tads bagatnieks, ka varu zaudēt viena gabala un vēl paliek. Tu tik klaus', ko šodien nozaudeju.» Uz Rižika maiša nosēdies, Gustiņš sacīja:

«Četrdesmit latus no paša rita... Kuš! Metu...»

«Eh, Metu!»

«Kuš! Metu. Un krustdēlu. Un vēl vienu baltu, sajukušu galviņu... un prāvu naudas kušķi, un divriteni, kas tikpat kā bija roka... un vēl viena sievišķa labvelību... un cepuri.» Gustiņš apklusā.

Rīžiks klausījās, cēla roku aiz pakauša un skrabāja bruno kaklu.

«Man ir tādas domas, tādas domas, Gustiņ...»

«Ka es iekampis, vai? Viens aplams vārds. Es šodien dzeru no gluži citiem traukiem. Bet nu pie tejas, tevaimt! Lai šī diena aizmirstas un izput.»

Viņi dzēra tēju un apsprieda nakamās dienas darba gaitas. No Rīžika apraudzītā patvara ielietā teja bija auksta, sildīt viņi to nesildīja.

Tad Rīžiks atjaunoja eļļu stikla kausiņa pie svetgleznas, saritināja savus maišelus un sāka izģērbties. Gustiņš skaloja traukus, tad saposa arī savu gultu. Kad viņš jau gulēja tam un lukoņas spējāja uguns aci pie dievmātes krutim, izbījuša diena tomēr vēlreiz atgriežas viņa smadzenēs. Atkal krēšļojas ļaunie brīži — ka tas bedres, kuru pieminēšana tā nobiedēja Madlenu. Visas tautas viņš šortī bija pakļūpis un atkal rapies lauka — priekā ziņa nabagaks, bet lauka. Ar kadu ziņu? Lūk, vienā tumšajā bedres mute zibeja izkupejuša divriteņa spieķi un dažī karoti ceļi apravas tumsa kā pargriezti dzīpara pavedieni. Otrā sēdēja Meta, ķīķināja un izspļāva ķiršu kauliņus. Citas bedres tumsa laikam līkoja aprīt viņa mūļo mati, jo tur tumši dūca eņģeļu stabules un kāds serīgi pieminēja gaišo Vidzemes puiku. Vēl tur čuksteja Maruze: «Skatāties uz mani kā uz māmiņu!» Skaneja Madlenas krēļļu iztrucinātas šķindas. Mišas balss, zaglēna aša elpa... Ērnugas bedres, akli caurumi, tumši. Nu, kas tad deva roku, lai viņam palīdzētu tiem pari likt? Eī, vai tas rokas pasniedzējs tikai nebija tas pats gaišais Vidzemes puika, un vai tas nēda ar Gustiņa paša karoti un neskatījās viņa acīm? Vēl no dienas bija viegls seru un apjukuma miglajs Gustiņa smadzenēs. Vai kas nebija tomēr pielipis no tā tumša gaisa, — kas Vidzemes gaišajam puikam uz to sakams? Kas bus rīt?

Gustiņa pakrūtē kaut kas kutēja un prasījās uz muti. Tevareizi savas eisas skaitīdams, Rīžiks dzirdēja, ka Gustiņš gultā klusiņam svilpo.

Mārgrietas pastardiena

Pēc divdesmit trim darba un piecdesmit pasaule pavadītiem gadiem želsirdīgas masas Mārgrietas redze un visparejais veselības stavoklis bija kļuvuši ļoti vāji. Gribot negribot tai vajadzēja atstāt mazo mazpilsētas slimnīcu, ap kuru augu gadu laistījas arslu veiklības un rūpības laba slava, bet rudenos daudzu ogu pilnu barbalu krumu vesi sarlais mirdzums.

Veļ ap slimnīcu bija daudz augļu koku, kuros pavasarī guleja smagi apreibušas bites, un slimnīca paša — daudzas istabas ar ļoti tīru gaisu un skanīgam gridam. Masa Mārgrieta atstāja slimnīcu ar asaru pilnam acim. Aiziedama jūta, ka sāpīgi satrūkst daudzas smalkas saites, kas vienoja viņas sirdi ar visām slimnīcas lietām.

Bet visvairāk viņai pietruka slimnieku vaidu. Kad slimnieki vaideja, viņa ļoti zināja: jāsteidzas palīgā. — darīja to, jūtas laba, derīga un sava vieta. Pekšņi no slimnīcas izstūmta, tā ar bailēm, gandrīz ar izmisumu klausījās: nevaideja neviens. Pasaule bija briesmīgi klusa. Ļaudis mēmi ņesa tai garām savas nelaišmes un laimi. Samūta zāle mēmi noasiņoja ceļu smiltis. Zvirbuli čirksteja piemīlīgi un priecīgi, tāpat mazpilsētas ļaudis, neviens un nekas nevaideja, un reize ar to Mārgrietai likās, ka tā kļuvusi pasaule lieka un nevajadzīga.

Man ir jānoslapst šai klusa mala, domāja viņa un devās uz Rīgu.

Viņa saņēma no slimnīcas nelielu pensiju, bet tas pilnīgi pietika, lai mierīgi pavadītu dienas Parādaugavā, maza istaba koka namiņā. Istabas loga skrapejas sirmi, sudraba sunu apsarmojuši koku zari, bet netālu no loga veja griežas kārti pacelts raibs veja radītājs. Veja radītāja serais, vienmūlais troksnis un čirkstešana druscīn atgadināja atālas vaļņanas. Sakumā Mārgrieta bieži satrūkās nakts vidū no šī trokšņa, celās no gultas, gribeja steiglies vaidētājam palīgā. Ar laiku pierada, aprīma, klausījās želajas skaņas kā mīļu pagatnes atmiņu modinātāja muzika.

Mārgrietas istabā bija vecišķa spodrite un kar-
tība. Loga aizkari misiņa stanga spideja kā jaunus
zells, balti aizkari krita kā svaiga piena putas uz
balli nobertlās, arvien mazliet mitras gridas. Bet
Mārgrietas visdārgākais: uz apaļa, bruna, ķirniņu
smalkas un vienmuļas mūzikas pilna galdiņa ista-
bas kaktā būri viteroja putniņš, dzeltens kā dzi-
paru kamols — putniņš no talajam Kanariju sa-
lam. Gulta uz spilveniem zvaļstijas vecais runcis
luga, laizīja taukas ķepas, šņakstināja uz putniņu
karus zobus. Ik ritus luga aplukoja būrti un smi-
neja piemiegtam milzīgam acim:

«Ak tu vel turpat? Gaidi vien. Reiz es tevi apedi-
šu.»

No laimīga laika, kad Mārgrieta balla masas
apmetu staigāja slimnīca, bija atlikusi tikai ska-
piti ieslēgta zaļu pudeļšu kolekcija. Svinamas die-
nas Mārgrieta atvera skapiti, atvaza karbola pude-
liti, ar labpatiku ostīja to. Karbola tīra, paskarba
smarža tai atgadināja slimnīcas dzīvi, kur ļaužu ne-
tīras un drulžainas vainas pie miesas vai pie dvese-
les tūdaļ tika dezinficētas un reindinātas.

Tīrīt vainas un aplūsināt vainu piemēklotas
Mārgrieta labi prata. Kaut kur, kaut kā viņas rokas
reiz bija sakušas kalpot eitu vajadzībam, pašai
sevi aizmirstot; tā viņa aizmirsā sevi slimnīca, tā
tagad.

Piemeram — bērni. Nez kā nez kur Mārgrieta
bija iemaerjusies vacu un franču valodas, tas kun-
dzem sevišķi iepatikas. Tāpēc las sūtīja pie viņas
papildināties valodu zināšanas un pakļauties labu
pamaerbu svetīgajam garam tos slinkakos un pa-
laidīgākos no saviem deliem un meitam.

Stingrajai Mārgrietai vajadzēja tos stiprināt
paklaustību, pacietību un citos velamos, bērni-
bai tik svešos tikumos. Mārgrietai bija neizstā-
stams pamaerbu kraujums. No slimnīcas kārtības
izņemta nekārtīgā un valšķīgā pasaule, tā ju-
tas aicināta kārtotājas misijai. Pēcpusdienas mei-
tenes un zeni sēdēja kā norāli zvirbuli uz sola
Mārgrietas istabā, klausījas pamaerīgu notikumu
atstāstījumus un gausi izrunātos svešvalodu ver-
bus. Mārgrietas vienmuļa balss bērņus gurdināja.

iedvesa respektu un apvaldija. Gan nevar teikt, ka viņa slāstītu lietas, kas bērņus sevišķi saistītu, tāpēc reizem dažs skumjš un pargalvīgs skats aizklīda pa logu ārā un sekoja te melnajam strazdam, te vakarzvaigžņei, kas dzidrās ziemas novakares uzkāpa par mazo daržu nevainojama eņģeļa rama gaitā. Ārā dzirkstīja un vizuļoja nepieejama un aizliegta, tāpēc divkārt salda dzīvība. Istabā Mārgrietas balss sajauca ar Ingas gauso gurrašanu apņiegtā, miegāina zuzoņa.

Bet pietika Mārgrietai piesist kaulaino pirksta skriemeli galda malai, bērņi vainīgi apravas, pievera dedzīgas acis, aizspieda pavertlas mutes. Mārgrieta tureja bērņus sava vara, tas bija galvenais. Un, kamēr bērņiem vecā sieva un gurdošais kaķis bieži šķīta parveršamies viena līdz otram apņikuša būtnē, Mārgrietai palika palurel savā istabā, ar vienu majienu siel vai raisīt tik daudz nebedības un jāmbas. Pacietības viņai netrūka.

Viņai bija paradums runānot ar labo roku skārtīt kreisās pirkstus. Vienkaršais reķīns nekad nesajuka, un nesajuka Mārgrietas pamactbu virkne. Viņa stāstīja par labiem, rātniem, kartīgiem cilvēkiem. Tikai par tādīm. Vienīgi ar uzceltgu darbu tie paveicot lietas un labas lietas. No Mārgrietas viedokļa aplūkota, pasaule izskatītos apņieram šāda: droši, ka uzstādīta uz diviem milzu pilāriem — darba un lietbas — stāv liela zemes rīpa. Uz tās drūznējas bara ka rāmas skudras visu tautību un rasu bērņi. Tie stāv pie akmeņu kaudzītēm, teš, skalda, nopietni un rosīgi ceļ savas dzīves ēkas.

Akmens pie otra, akmens uz otra, ēkas un celāji aug augumā. Kad skuķem bizītes izstiepjas līdz viduklim, bet zenēm uz virslūpas sak dīgt pukas, nak maza pauze. Jāunīši saņem melnvaikotas grāmaliņas ar krustu virspusē, ieiet dievnamā.

Saldas balsis paceļas kreslainā jumolā, sarkst rātni vaīgi, visas acis veras augšup. Macītais svēti jāuno paaudzī, tā loka ceļus, apeno acis lrisošām, kautram skropstam, atstāj dievnamu, tur-

pina darbu. Kad tie vēl lielaki apvelušies, klat otra pauze.

Meitenes baltas apkakles sniedz labo roku gli-
tiem puisēniem. Daudzi pari ieiet dievnama, zvani
svingji due, baloži guļ uz juntiēm piesaulē. Pēc
maetlāja vardiem jaunieši atkal atstaj dievnamu,
atkal turpina darbu, tikai nu jau pa divi, pie
katras ceļamas ēkas — viņa un viņš. Mīlga, pa
pusei mirusi pasaule. Tām netrakoja viesuļi, cil-
vekus pie zemes notriekdami, gaudenas dveseles
nevaigstījas izmisumā, dumpinēki necēla zobē-
nus, lai paši no zobēna kristu.

Mēris, karš un bads nešauta ciltis un tautas.

Sodība nepiemekleja vainigos, jo tadu it ka ne-
bij.

Visvecākā starp Margrietas audzēkņiem bija
sešpadsmitgadīgā Ance Medaine. Niķīga un par-
gudra, uzrautu virslūpu — tā labprāt tēloja da-
mu.

Leznas kurpes ieautas slaidas kājas nesa labi
terplu un rotātu augumu. Uzrauta virslūpa sila
jaunu asiņu bagātība, uzacis kā brunas udensza-
les liecas par zaļganam acim, sajauklie mati gu-
leja uz pleciem lielās, siltās, gaišās gredzenos.
Šī Ance uzdrošinājas uzdavināt Margrietai varda-
diena arzemju smaržu flakonu. Šī pati Ance uz-
drošinājas Margrietai vizdegumīgi prast, vai tad
visi cilvēki esot tik jauki, kā Margrieta tēlojot,
un kas gan notiekot ar nejaukajiem. Uz to Mar-
grieta žigli atbildeja:

«Viņi nokļūst slimnīcās. Es tur ilgi biju. Tiem
ir šausmīgas vainas pie miesas un dveseles. Tie
ilgi jāarstē.»

Bērni saravas kā peles, Inga valdomīgi uzmeta
kupri, Ance nekaunīgi paslepa žavas piedurkne.
Margrietas tumšās acis naidīgi nogulās uz Ances
sejas. Bet Ance smaržoja kā abeļzieds, čaukstī-
nāja kabata pirmo milas vestulīti — tikpat biklu,
cik pargalvīga bija viņas valoda, — un nebedāja
it nenieka.

Viņa bija pagalam palaidnīga skuķe, mātē bie-
ži raudāja viņas dēļ un pedīgo cerību lika uz
Margrietas autoritāti un labo iedvesmu.

No Margrietas istabas bērni pargāja majas rami, paguruši, miermīgi. Mātes lūksmoja:

«Skaties, papu, mazie atnāk, ka no jauna piedzimuši.»

Tad vīri, kuru pienākums ir bērnu audzināšana arvien runāt sievam pretī, nošķieleja par laikraksta maņu un atburdeja:

«Viņiem tagad vienkarši nak miegs.»

Vienudien paša ziemas vidū sakas negaidīts atkusnis. Dienas saules gaismā no namu jumtiem guldza un burbuļoja zelta auklam līdzīgas udens straumes, vakaros tie apauga zilam, zaļam un rozāinam lastekam. Laukos un mežos aiz pilsētas stīrnas kari apošņāja maigi smaržīgo, atkusušo zemi, sīki putni knabāja pērnas sekas un ogas.

Nakts planais ziemas mēness peldeja migla, kam līkas pienūtam nosalušu apiņu rugtensalda smarža. Zeme sakustojas, izravas no sniega, sapņaini elpoja dziļu, vējainu elpu, un šai elpa jau dzīvoja nakama pavasara ziedu saldums, talu dziru tuvošanas, apslāpēti ilgu saucieni un rotālgas prieka kustības. Ledus uz Daugavas krakšķēja, un cilvēki par tiltu steigās no Rīgas uz Pardaugavu un otrādi atsiluši, jautri, gandrīz apskurbuši. Tikai Margrieta sēdēja savā istaba vienā un lasīja lielu apmēru vacu enciklopedija par lietām, kuras griebeja atslāstīt saviem audzēkņiem. Lakata igni tīstīdamas, Margrieta pukojas uz mitro atkušņa laiku. Tikko ilgāk patureja loģu vaļa, istaba piepildījās šaudīgam enam un dregnumis sagula istabas kaktos. Tai pašā laikā nebedīga Ance Medaine iekāpa parpildītā tramvajā, kas brauca uz Pardaugavu. Braukšana uzsmaidīja brunacainam vecītim jērādas kažociņā un ļoti maigi aplūkoja savu kurpju purnus, nošķiestus ar rusganu maļu un sīkiem zaļes stiebriem. Viņa ar savu muļo bija izgājusi ilga pastaiga gar Ķīšezeru. Zem ledus vareja just atdzīvojušos zivju mulso šaudišanas, sārta vara priedes dziedāja vēja, un karkli bij rusganu pumpuru pilni.

«Jūs esat aprīļa diena,» šķiroties teica Ancei viņas mīļais un kautra prieka noskūpstīja viņas

glezno, vēl pa pusei bernišķo roku. Jaunas galma damas lepnuma, kas tikko bijusi pie karaļa audience, Ance Šķiras no viņa. Viņš bija runājis tik karstas un reizē aturīgas valodas, ka viņu atbalss pilnā Ance pašreiz jūtas spējīga izraut kokus ar saknēm savam mazajam rokam, uzkāpt Peterbaznīcas torni līdz veja apmestajam zelta gailim un izdarīt vēl simts līdzīgu neprātību. Viņas prieka skarbi iekrita tikai doma par sagaidāmo garlaicīgo stundu pie Margrietas. Bet tur nu neka nevarēja darīt — mātes mīļa miera del.

Kamer Margrieta atkal gari un plaši stastija par labu un ratnu cilvēku labiem un ratniem darbiem. Ancei uzmacās iedomas: Pardaugavas darzos pašlaik tikai tāpēc neziedot krokusi un debess atslēgas, ka tādā vecene Margrieta ik vakarus apložņajot darzus un, ar sava perfekstropaina lakata malam plātidamas, iebiedējot puķes atpakaļ zem sniega. No šīs nejaukas iedomas Ance acis kļuva gluži apaļas un niknas un virslupa uzrāvas ka kaitīnam zverenam. Drošo galvu atmetusi, viņa skatījās pari Margrietas pakausim un likas nedzirdam nevienam vārdam. Kaut kas pakrūtē ruga, kusāja un kapa uz augšu. Te ieskaņējas tieši Ancei lemēt jautājums:

«Varbut mes visi drīkstētu dzirdēt, par ko mūs-laiku jaunavas sapņo?»

Ne pirkstu nepakustinādama, Ance izmēta caur pussakostiem zobiem vārdus, kuros beidzot izrāvas pakrūtē sabriedušais niknums:

«Lieciet taču vismaz mani mierā!»

Bridi likas, ka Margrieta zaudejusi valodu.

Visas viņas sejas rievās nodrebeja un izstiepas ka straujā udeņt iemests tīkls. Rokas nevarīgi apķeras krēsla malam. Ierāva galvu plecos, norīja apvainojumu, izlikas nedzirdējusi, nesapratusi teica:

«Berni, es gribu zināt arī jūsu domas par šodien stāstīto, ko šie piemēri jums atgādina?»

Te Ance izstiepa galvu uz Margrietas pusi un sacīja augsta, dzidra balsi:

«Pasaule, par ko tu stasti, krustmat, man atgādina darba namu! Labošanas iestādi.»

Bērni klusi sastinga savas vietas. Kanarijas putns nočiepas, un Inga tam parādīja baltus, spožus zobus.

Margrieta vēl kadu brīdi sedēja sava kresla taisna, pavērtu muti un sarkani pietvīkusi. Tad tā pacēla roku un iecirta plauku Ancei sejā.

Viņas mutes kakti nošļūka, un tā klusu elsa:

«Projām mājas, nelietīgais bērns!»

«Nelietīgais bērns» sakampa vainīgo vaigu, sacirtās nejauka spītība un melas pie durvīm. Durvis apgriežas un sauca:

«Veca grezele! Sakaltis siens! Doma, spēšņu vēl te kaju? Ne lūdzama! Fui, tu melo! H ka es nebutu lasījusi, kādi jauki palaidņi bijuši lieli vīri? Tikai tādēļ ka tu nekad nav bijis izdevības grekot, ka lieli vīri un skaistas sievietes dara. Tāpēc tu apmelo pasauli! Aiz skatīdies!»

Brīdi nejauka meitene vēl kavejas durvis un nogaržoja savu vārdu iespaidu. Labais vaigs tai dega kā magone un acis ļauni spiguloja gar durvju stenderes malu. Tad viņa pazuda un aizcirta durvis. Margrieta nekustejas. Tikai kad runcis piešāva tai aso meli pie rokas, tā atģidas.

«Neraudiet,» apsaucēja viņa bērņus sveša, gleva balst. Piecelas un saglauda matus. Viņas deniņi bija valgi. Cits aiz cita slejas kājas arī mazie. Un Margrieta atbildeja vaicātajiem skatiem:

«Ejiet mājas, mūļie trusiši. Sakait matem, ka es saslimu. Man nav labi.»

«Kad mes lai atnākam vēl?»

«Kad būšu vesela.»

«Pant?»

«Ne, vēlāk. Pēc mēneša. Laidīšu ziņu.»

Bērni klusi saģērbās un atvādījās. Bet, kad tie gribēja pa paradumam skupstīt Margrietas roku, viņa to atrāva un paslepa aiz muguras. Šīva un klusa viņa aplūkoja aizgājušos, un vecais runcis ņaudēja uz kresla pie viņas gurniem, par kuriem platas, taisnas krokas svarki krita līdz kaulainam kaju potītem.

Otra diena divas kundzes apciemoja Margrietu.

Veca guleja gulta, vaigi tai bij sarkani, acis mitras un nelabi spožas. Runcis Inga laizīja tai zodu, un needušais kanarijas putniņš zēli čiepstēja burt.

«Margrietīn, vai pēc ārsta iet?» bažīgi lauāja pirmā kundze, bet nesauņema atbildi.

Ieradas arī otra, abas kundzes sabāza galvas kopa un apspriedās, bet Margrieta taisna un plakana guleja gulta, nerunāja un nekustejas. Kundzes nolēma atsaukt arstu. Bet nebija vēl līdz sliekšnim tikušas, kad Margrieta sauca no gultas:

«Nevajaga ārsta, Negribu.»

«Bet, Margrietīn, Dievs vien zin, kas par vainu...»

«Ja Dievs to zin, Dievs ārstes. Ejiet majas.»

«Margrietīn...»

Slīma sakaitināta saslejas elkoņos.

«Paliēciet vien mierīgas! Bļēvas, Pāries, Mans Dievs, kas par lieku norūpešanos, es saku!»

Tā viņa pļapāja un labināja kundzes, līdz tas bija pierunājamas iet majup un necelt traci.

Kad nelūgtas viesības beidzot bija projam, Margrieta izrausas no gultas, aizsledda durvis un atkal atgūlas. Atgrūda runci, bedīgi pašķieleja uz kanarijas putniņu, tad pievēra acis un sāka ar labo roku skaitīt kreisas pirkstus. Viņai bija svarīgas domas. Tā nopratināja savu pagatni. Bet, kad acis nejauši pavērās, runča Ingas vieta Margrieta gultas kājgalā ieraudzīja velniņu. Tas bija mazs, noplucis, nejauks velniņš ar sarukušu adu un apaļām acīm. Tupot tas atbalstījās uz likām, rudām kajeļem un ar ķepu pielurēja savu garo, kailo žurkas asti. Pie tam tas uzlūkoja Margrietu ka vees paziņa, mīlīgi siverkšķināja acis un gurdeja: «Miau, Te nu bij, Nav tev greku, vecenti, kaltušais siens, Neateeris.»

Margrieta skaitīja pirkstus, nemaz nebrīnījās par velniņu, cieši domāja, Patiesi — nebija greku. Bet, zēlīgas debesis, vai tad liešam grēks uzreiz bija kļuvis nepieciēšams?!

«Nu ka tad, teica velniņš, «kas tu citādi par cilvēku? Bez grēka tu neesi vairak vertis ka auksta šujanmašina.»

«Reiz es atstāju operāciju zāles skapi vāleju hloroforma pudeli. Otrā ritā tur lidināja miegs kā makonis.»

«Kas tas par greku? To jau bērns varētu izdarīt. Meklē, meklē, vecenti! Pag, es tevi vedīšu uz istām pēdam: kāpēc pūpols zied? kāpēc rubenis pavasari piedzied mežu līdz galotnei? kāpēc meitenes valkā margotus un zilotus brunčus un sprauž puķi aiz auss? kas ir tavā mužā nenoplukts abols, aizberta aka, aizrestots logs?»

«Ak,» nopūtās Margrieta un piespieda dūres acim, «ak, kāpēc tu man laisni to atgadini?...»

«Ko tad?» knosidamies un priekšķepu aplaizdams, prasīja velniņš.

Bet Margrieta tikai noputas — «ak, ak, ak» — un berza acis dūrēm. Te nu sedēja velniņš un pieprasīja no viņas atmiņas par mīlestības greku. Un viņas muža aizbertā aka pēkšņi svieda augšup putainu straumi, bet bēdas vien tā izvirda, bēdas vien. Bija jāatceras jauns puisis, mīlīgs lacēns, slimnīcas auto vadītājs. Valkāja brunas ādas zābakus līdz ceļiem, sēja raibas kaklasaites, labprāt vilka dūmus no isas pipes. Viņam bija atra, viegli uztraucama daba, pirms tāliem izbraucieniem Margrieta tam deva par velti baldriana spirtu, pasniedza pašrocīgi, tas parvērtās jauka ieradumā. Tur tiešām nebija tālu no greka, jo viņai arvien grībejas skatīties šofera brunājas, mīlīgajās acīs, gar viņa rokām tā slīdēja bīstami tuvu kā lidaka gar liktenīgu murdu. Ja tur nemaz netika grēkots, tā nūdien nebija viņas vaina. Jo — ak, skumjais liktenis! — reiz Margrieta noklausījās, kā slimnīcas virtuvē tas necilvēks no šofera bubināja virtuvniecei, apaļvai-dzei Annītei:

«Vēl titara gabaliņu, Annīt, mīļā!»

«Ko—mīļā? Pats kā nešpetņa runcis laizies ap Margrietu un viņas baldriana pudeli.»

«Annīt? Es? Ap to — govs ģīmi?!»

«I-hi-hi-hi-hi!»

Ak, ak, kam tas jāatceras? Margrietai acis vel tagad apmiglojās, resnās Annītes smiekliem pievienojās velniņa pērkstēšana gultas kājgali, un

Mārgrieta svieda spilvenu uz to pusi. Ņaudēdams un sprauslodams velniņš pazuda pagultē. Nu bija miers. Lai paliek logs aizrestets, aka aizberta — sāpes vien tā izvirda, sāpes vien.

«Govs ģimis,» Mārgrieta rugti domāja talak, «gara seja, plati kauli, vai tādēļ tulij — govs ģimis? Ak tu noladētais, kaut ne deguns neauzdzis uz tāda, ne acis nepaspīdējušas! Uzticams sargs pret greku.»

Mārgrieta gausi iepleta acis. Bija tumšs, aizloga par vakara debesīm aizlaidas zaļš meteors. Dzīvības pilni koki drebedami šūpojās atkušņa veja. Visi tie pavasari ziedēs, meitenes spraudis ziedus aiz auss, un zēniem tas labi patiks.

Mārgrieta piecēlas, atvēra logu. Tērču plāpāšana darza tai atgadināja miligus baložu smieklus. Dzīvība bija pagājusi Mārgrietai garam ar pilnu kurvi pasta baložu. Zilu vijolišu lauka sāta Dzīvība bija apstājusies un palaidusi baložus vaļā. Katrs no tiem skrēja pie savas meitenes ar vēsti no mīļa, bet pie Mārgrietas neapstājas neviens.

«Balodi, balodi, nolaidies!» aicināja Mārgrieta un drupināja maizes garozu uz loga ielodzes.

«Ej gulēt, vecā baložu saucēja,» ņaudēja pagultē velniņš. Logu aizvērusi, Mārgrieta paklausīja.

Pret ritu drudzis pargāja. Mārgrieta pabaroja runci un putniņu, izgāja virtuvē un meklēja patī ko ēst. Bet parastā barība likās pretīga, sēnes etiķi atgadināja gliemežus, nūdeļu un sipolu izgarojumi darīja nelabu dušu. Apģērbusies Mārgrieta aizgāja uz veikalu, ilgi skatījās plauktos, meklējama kaut ko isti karojamu. Viņas uzmanību saistīja zils sainis ar divām krustiski parsietām sudraba lentēm.

«Ludzu to,» viņa teica pārdevējai.

«Tur vēl ir Ziemsvētku svecītes,» pārdevēja atbildeja.

«Tad dodiet man... dodiet man... marciņu risu, riekstus un vaniļas šokolādi.»

Pievakare Mārgrieta šķībi uzmauklā cepure un neaizpogātām botem ieradās muzikāliju veikala.

«Es gribu citaru.» viņa teica.

«Tas ir... ta ir... viena pati un veca. Varbūt flautu? Varbūt klarneti?» mēģināja jokot pardevējs.

«Es gribu citaru.» atkartoja Margrieta. Samaksaja prasīto, saņēma veco citaru un pārnēsa mājas. Pēc tam tā paradīzās vēl dažos veikalos un iznāca ar saiņiem līdzīga čaklam un bēdīgam sikspārnim. Bet vareja redzēt, ka tā rīkojas saskaņā ar noteiktu plānu.

Vēl pēc divi stundām Margrieta iegāja liela bibliotēka Dārtas ielā un — ilgi rakņājusies katalogu kastīnās — nestostīdamas pateica bibliotēkaram tik vieglprātīgu gramatu šifrus, ka tas kļūstība brīnījās par vecas kundzes ekstravaganto gaumi.

Pirmo gramatu, sauktu «Duara meita», atšķirusi, Margrieta ieraudzīja graciozu un pikantu zīmējumu, aprāvās un sameta gramatas kā karstas dzelzs gabalus sava vecāja līngus somā.

Veselu mēnesi Margrieta nepieņēma ne kundzes, ne viņu bērnus. Ja kāda parak uzmacēgi dauzījās pie durvīm, Margrieta paslepa gramatas zem peļā un uzbaras:

«Kas deg? Kur deg? Man iet labi, simts paldies.»

«Margrieta, krustmat...»

«Runcis Inga ir slimš, trako un skrāpe, ja redz svešu. Nevaru ielaist.»

Vai cilvēkam varot liegt atputu... un kaut arī tas butu tik izturīgs kā šujammašīna? Nē! Nu, daudz paldies — un ardievu.

Šai laikā Margrietas logam uzradās jauni aizkari, gullai spilveni ar krizantēmām uz zīda. Priekšu zaru vietā vāze lika iefikts apsudrabots metāla zars ar bāliem perlamutra pumpuriem, sienas apkļāja ļoti skaistu un ļoti muļķīgu viriešu ģimelnes, jo taisni tādas Margrieta izveļējās starp veikalos pārdodamajiem filmartistu attēliem. Bet reizem Margrieta visi šie nieki apbedināja, nevis iepriecināja. Reizem tā sēdeja puslūnsa un sarunājas ar savu dveseli.

«Neakslies taču, Margrieta.» dvesele teica, «tu labi zini, ka es esmu tikai nabaga veca, apputējusi dvesele, ko pat bērns var piemānīt. Es baidos no katras nešķīstības.»

«Klusu,» teica Margrieta, «tagadne mums uzstāda savas prasības; mums tas jāpilda, kā protam.»

«Es negribu tagadni.» dvesele tiepas, «es gribu karību un pelnītu mieru.»

«Nevienam nav jāzin, ka man ir tik pieticīga un muļķīga dvesele, kas nekā nav piedzīvojusi,» atteica Margrieta. Bet dvesele spītīgi nočūksteja:

«Es atkal ilgojos pēc sipoliem, nūdelem un vēsas karbola smaržas.»

Tad Margrieta nokaunejas no savas dveseles un macijas spēlet uz cītaras.

Bet Aģenskalnu drīz aplidoja sparnota vēsts, ka nabaga vecā Margrieta neapšaubāmi kļūstot garā vāja. Viņas istaba esot dzirdamas muzikas skaņas un uguns degot pari pusnaktij. Bet darīt tā nedarot neka un nevienu nepieņemot. Tas nebija īsti pareizi, jo Margrieta daudz lasīja. Ar bibliotēka dabūjamo nepietika, viņa izņēma no krājkases savu ietaupījumu un sapīrkas Bebutovas un Križanovskas romanus ar daudzsološiem virsrakstiem. Runcim Ingam nepagalam nepatika jauna kārtība, viņš reti dabūja est, toties bieži tika laistīts ar odekolonu.

«Kļūsti liesaks, treknais zvers.» Margrieta sacīja, «slišķi, pantera tev jāatgādina, nevis bīdēmlītu maišelis. Saproti — pantera.»

Te viena diena Margrieta staveja pie Anceš, tas palaidnes, bagāto vecaku nama un rāva zvana saiti. Apteksne viņu ielaida, šaubīgi aplūkoja un aizgāja paaicināt kundzi.

Pa tam Margrieta itin mierīgi un pašapzinīgi apsedas samta pārvilkta divāna stūrī. Viesos nākdama, tā bija uzposusies, tai bija mugura vecāis karakula kažociņš un galva plakana cepure ar spalvu. Kurpju spradzēs tā bija nospodrinājusi ar kritu. Kad cīentajai kundzei pieteica Margrietas ierašanos, tā sakuma mazliet uztraucas, kāds nelabs liktenis bija atstūjis veco sievu

samaitat kundzes labo omu un apetīti? Mārgrietas ierašanās iemeslus nebija grūti uzminēt. Gan miglainas un nenoteiktas, taču dažas baumas par lutinātās un niķīgās Ances visai skandalozo uzvešanos bija atklīdušas līdz vecāku ausīm. Tagad nabaga vecā Mārgrieta droši vien bija ieradusies pēc gandarījuma. Medaiņa kundze apbrūņojās dažiem uz ātru roku sadomāliem meitas rīcības attaisnojumiem, sašķieba mīlīgu seju un devas pie viešņas. Bet Mārgrieta smaidīja tai pretī ar visām dziļajam vaigu rievām.

«Labdien, Medaiņa kundze, kā klajas? Ko Ancīte dara?»

«Te nu bija. Tūlīt taisni par varīgako punktu. Medaiņa kundze paspieda Mārgrietas roku un saka aplomīgi stostīties:

«Tāds izlaidies man tas meitens. Vienīgais bērns. Ticiet, es nožēloju...»

«Apžēlojieties, Medaiņa kundze, ko tad?»

«Manas meitas uzvešanās patiesi...»

Bet Mārgrieta smējās. Jā, nu kā tad esot ar Ancītes uzvešanos? Viņa, Mārgrieta, pēc mazās trii nogarļākojusies. Tāds mīlams bērns. Tā?! Medaiņa kundze atdzīvojas. Laikam taču tenkas vien palaistas par Ancī.

«Ja, Ance tūlīt būs no skolas mājās. Ja jus pagaidītu.»

«Nē, paldies. Atnācu tikai pateikt, ka nu esmu atkal gluži spīrgta, un ja Ancītei palīktu atnākt...»

«Bet jā, Mārgrietiņ! Viņai tas franču klibo, tas prononss. Pagaidīsim viņu. Lūdzu, ņemiet cepumus!»

«Es palūgtu glāzīti vīna. Jā, tas vecums mums visam nak virsu. Reiz bija citādi,» teica Mārgrieta un nosarka. Apmierināta Medaiņa kundze atnesa vīnu, Mārgrieta dzēra un pateicās. Ancī nesagaidīja, cēlās uz promiešanu. Lai Ance atnākot pie viņas rīt.

«Labi. Noteikti.»

«Pie manis tagad ir jauki,» sacīja Mārgrieta, «tikai — to es jums saku kā noslēpumu — viens mazs nabaga velns pastāvīgi sēd uz manas grā-

matu kaudzes.» Viņa smaidīja un paberzēja pieri. Medaiņa kundze sarāvās, bet Mārgrieta mierīgi pacēla pie acīm lorneti izdilušā zelta važiņā, aplaida skatu istabai un teica:

«Arī te ir itin milīgi. Ja ieviešas velns, barojiet ar nevarītu gaļu. Citādi ļaud. Paldies par sarunu, un uz redzēšanos.»

Pie pusdienu galda Medaiņa kundze sacīja vīram: «Mārgrieta bija te, vecā Mārgrieta, zīni? Viņa uzslavēja musu Anci. Bet — iedomā to bēdu — ar to nabaga personu iet uz galu. Viņa sāk muldēt.»

«Ko tu saki, dārgā,» tēloja interesi Medainis, «na, kad gan sievietes nemuld?»

«Fui, kas tas tev par toni, Herbert? Kāpēc tu atkal neēd? Man vai jānobeidzas aiz rupem. Burkānu kotletei tu neskalies ne virsū, bet Anci nevar laist pie Mārgrietas, jo tā ir traka.»

Medainim bija todien neskaidra sirdsapziņa. Viņa sieva atzina tikai veģetāru ēdienu karti. Parasti viņai par prieku Medainis varonīgi pacīta tādas diētas neparastību, bet nupat pirms pusdienam bija paļāvis vaļu «asinskārajam instinktām», kā to sauca sieva, un ēdienu veikala apēdis cep-tu aknu porciju. Tāpēc pašreiz, vainīgs jūdāmies, steidzīgi piekrita sievai:

«Ka tad. Traki mēs būtu, sūtidami skuķi pie trakas.»

«Un uzcirtusies vis tā bija! Iedomājies, viņa oda pēc naftalina, bet arī pēc ceriņu odekolona, ha, ha, ha...»

«He, he, he...»

Kad Ance uzzināja par Mārgrietas apciemojumu, viņa sakumā nosarka un mēģināja taisnoties. Bet, kad māte aizliedza viņai turpināt apciemot Mārgrieti, jo tā esot jukusi, Ance sāka domāt savu domu.

«Tāi jukšanas jautajuma uz mammu nevar pajauties. Istabeni tā nosauca jukušu tāpēc vien, ka tā slepusi un klusam ēdusi desas. Es esot jukusi tāpēc, ka negribu bagatu, bet gudru vīru. Krusttēvs Juris bija mammas acis jūcis, kad manā dzimšanas dienā noskūpstīja man roku. Nē, Mārgrieta

noteikti jāapciemo. Sudzejusies arī tā nav. Man viņas vienkārši zēl.

Pēc šīs dumpīgās, bet labsirdīgas domas Ance apstāigāja visas pazīstamas ģimenes un visiem Margrietas skolniekiem pavēlēja rīt pēc stundām visa slepenība Margrietu apmeklēt. Tā viņa savāca visus, izņemot mazo Valdi Mauriņu, kuru nepazīna. Bet par to nebija liela beda, jo tas bija ziņkārīgs, vasaras raibumains un nesmuks zēns. Otrā diena pēc skolas Ance kā bijajams pavēlnieks rīkoja bērņus:

«Nošpaukt degumus! Tirus nagus! Es nesīšu puķes, bet jums tikai labi jāuzvedas. Uzvedieties kā damas un džentlmeņi. Šķaudīšana izslegta.

Pēc brīža, kad logi jau nozvaigzņoja ledus puķēm un sarkana saules rīpa peldeja zemu pie apvaršņa, bērņi un Ance ieradās pie Margrietas. Arī mazais Valdis Mauriņš ar apaļu, tuklu muti un baliem, siku, rudu plankumu izraibotiem vaigiem kaut kā bija uzzinājis, ka šodien sanāksme pie Margrietas, un ieradās tikai dažas minūtes pēc parejiem. Bērņus parslēidza pārmaina Margrietas istaba un pati Margrieta. Istabas grīda nebija mitra no pārmērīgas mazgašanas kā agrāk, drīzāk tā bija vai ar velenu apaugusi. Visi plaukti un malas pilni jaunu, neredzētu lietu un audumu, bet par šo jauno godību rāpoja zilgani zirnekļi, siltajā gaisā viegli ņirbeja sirmi putekļi un balas, noziedējušam matiņam līdzīgas enas. Runcis luga bija pieciels aiz kājas pie divāna, un zem deguma tam gulēja savitušu vīnogu kaudzīte. Igņi šņaukadams par šo nepiemēroto barību, runcis grozīja milzīgas acis un laizīja savu sadriskāto kažoku.

«Tas ir mans velns, es viņu radīnu pie paklausības,» paskaidroja bērņiem Margrieta un domīgi piebilda:

«Tak reizem viņš man dod lieliskus padomus.»

Kanārijas pulniņš žirgli lēkāja burt, un, kad Ance piegāja to aplūkot, tuvojas arī Margrieta un maigi noglaudīja burtiņa lūkstis.

«Tas ir mans saules stars, mana dvesele,» viņa mīlīgi teica, un pulns tai atsaucas salda, skumja balsi. Margrieta turēja rokas Ances atnestas pu-

ķes. Tad ielika tās sausa vaze, uzgriezta uguni tri-
jas spuldzes uzreiz un aplukoja bernus svešam,
bet laipnam acim. Ance un bērni savukart aplu-
koja Margrietu, un viņiem tā likās jocīga, tak par
šo jocīgumu nez kāpec negribejas smieties, dri-
zak šņukstēt. Viņa bija apģēbusī isus svarkus un
kajas zem ceļiem apsejusi spožām saitēm. Kāju
pedas bija iespīlētas šauras, jaunas karpēs, ple-
ciem apmests raihs lakatiņš, vaigi nokrasoti un
plāna, iesirma bizīte apvīta ap augstu un platu
raga ķemmi. Bet galvenais bija tas, ka Margrietas
acis bija iegrimušas dziļi zem uzacu kauliņiem
un nemierīgas rokas nemihīgi tīcas sakampt un
burzīt kādu priekšmetu, lai tulīti to palaistu un
grablu citu.

Šoreiz mammai bus taisnība, nodomāja An-
ce, un viņas jauna sirds saplaka žēluma un bedas
ka varīga zāle zem uzvelta akmeņa. Bet Margrieta
apsēdas kresla, pagrozījās un sacīja:

Šoreiz mes nemaicīsimies, bērni. Busim jautri,
ko? Ar jūsu atļauju es gribētu jums mazliet dzied-
dat. Jā, jā, nesmaidāt, to ar es protu.

Viņa piecēlas, izvilka no skapja veco eitaru, par-
sietu ar zīda lentī, apsēdas, nolīka eitaru uz ce-
ļiem un nedroši tvēra stīgas. Tās saka tumši un ne-
sakarīgi džinkstēt, un Margrieta dziedāja tam līdz:

*Les prairies au printemps
Comme la tombe sont noirs,
Mon jardin est tout blanc,
Tous les arbres sont en fleurs,
Comme les flammes de l'hiver
Les pétales couvrent la terre —
— Ah! Qu'il est triste de vivre seule.**

---

*
*Plāvas pavasarī
Vel melns ka kaps,
Mans darzs gaišs un balts,
Visi koki ziedos,
Ka ziema ar saiegu
Zeme ziedlapam klata —
Ak! Cik gan skumji būt vienai.*

*M. Bendrupes tulkojums
no franču valodas 1987. gada*

Viņa dziedāja smalkā, neskaidra balsī, bet bērniem nenāca ne prātā smieties. Jo vairāk tapēc, ka dziesma Mārgrieta locīja svešo un daiļo franču valodu, un, kamer vien tā dziedāja, asaras tecēja tai pār vaigiem un pilēja cītaras stīgas. Beigās tā pamanija savas raudas, apklusā un slaucīja acis. Tuliņ saka vainīgi smaidīt.

«Neesiet skumji, bērni. Tā bija dziesma no manas jaunības.» Rotaļīgi uzsvera:

«Es tadu zināju daudz, ārkārtīgi daudz. Busim jautri! Pieminēsim manu jaunību. Man jūms daudz kas svarīgs stāstāms.»

Gatavojās ilgai runai, aplaizīja lūpas, noslucīja pieri platā mutautā un sāka:

«Nedusmojiet, ka es agrāk — agrāk — jus daudz manīju. Bērņus visi mana, lai tie labi uzvedas. Bet te nu izradījās (Mārgrieta pameta Ancei ar acīm) — izradījās, ka Ance ir gudra meita. Smalki viņa mani pieķēra. Uzmanait, bērni! Nav nekadas vajadzības būt rālniem un godīgiem, neviens liels vīrs tāds nav bijis. Lielī vīri, pionieri un drošļi, nav nekādi miermīlīgi plīša lāciši. Trakuļi un palaidņi tie ir! Tiem ir karstas sirdis, biezas asinis — turku pipari, ingvers un medus tādas asinis. Tapēc tie ar ir īsti resgaļi, *les enfants terribles*, un tā tam jābūt. Viņi ver dundurus uz smilgam, izārda pulksteņus un izjauc putnu pērklus, jo tiem viss jazin un jāredz. Viņi milzīgās acis redz līdz zemes serdei, un tie paši līdzinas ergļiem un paviem. Ergļi plēš jērus, jo ergļiem neklājas putrainus knabat. Pāvs nejauki ķērc, bet, kad tas atver asti, varavīksne krit uz zemes. Tapat lielī vīri var būt neganti, jo, kad tie liek spīdēt sava ģenija spožumam, pasaule tiem visu piedod un saka: lūdzu vēl. Viņi var būt dumpinīeki, sacelt revolūcijas, iekarot zemes un troņus, mīlet princeses un rakstīt odas zella grāmatas. Viņi ņem pirmo kumosu no visa laba . . . pag, ko es teicu? Viņi drikst. Es arī drikstēju. Lūdzu, nesmejieties, bērni (bet neviens nesmējās), — es esmu dižas ciltis, neviens to nezīn. Mana māte, marķīze, Francija apprecēja savu stālļa puīsi, jo marķīzem tā patīk. Viņa atrī nomīra, kad atbrauca šurp. Viņa ēda

tikai riekstus un vīnogas. Mani toreiz sauca Margō, es biju daiļa ka tikko asnu aizmetis mēness. Virieši uz ielām man pasniedza rozes un līlijas.

But skaistam ir liels nopelns, o! Pasaule, iedomājieties, ir arī neglītas sievietes... es pazīnu dažas tādas. Visi tas sauc nesmuka varda...»

«Kada?» prasīja nesmukais Mauriņu Valdis ar apaļo muti.

«Tiri kauns teikt: iedomājieties — par govīs ģimījiem tās sauc, fui. Labak tādas listu peļu alas. Viņas tā ka tā neko nepiedzīvo.»

«Un tu?» prasīja Mauriņu Valdis.

«O, es! Mani nozaga amerikāņu miljonars. Kuģi apceļoju svešās zemes. Bet man apņika amerikānis, šis naudas maiss. Es viņu mājū. Man patika matroži un — un ķīnieši, un divi jūras laupītāji... Bet staltākais no visiem dziedāja tā, it ka tam butu sudraba rīkle, un dāvināja man šo citaru... Ari kādā slimnīca reiz dzīvoju... Laba dzīve, raiba dzīve, tikai man grūti atcerēties... Kam nav bijis raibas dzīves, tas sauc, kad pienāk viņa pastardiena: kam man acis, kas neko nav redzējušas, rokas, kas nav saņēmušas! Ja, slimnīca. Šoferis mani pagalam iemlējās. Nesmuka virtuves Annite, tā ar govīs ģimī, mani apskauda. Bet es negribēju šoferi, es gribēju jauno ārstu. Mēs ar arstu uzmaucām šoferim hloroforma masku...»

Mauriņu Valdis klusi iekliedzās. Margrieta saka smieties. Viņa elpoja arvien dziļāk, tai kļuva grūti izrunāt vārdus. Galvu atmetusi krēsla atzveltnē, tā pēkšņi aizvēra acis un klausījās kādu tālu balsi, kas tai leica:

«Nu tu esi glābta. Neviena vairs neteiks, ka tu...»

«Ejiet, bērni, ejiet!» pēkšņā nepacietība iesaucās Margrieta.

Ance iuvojās vecajai, tā cieši saņņaudza meitenes roku savā sauņņā.

«Tu paliec, Ancit.»

Ance dzina projām bērņus, kas neziņņā druzmējās pie durvīm. Aizdzina visus, izņņemot ziņņkāriņņo Mauriņņu Valdi, kas bija iespiēdiēs divana

sturi ka zvirbulis un platam acim skatījas Margrieta.

«Lekšu pa logu, ja kas,» domāja Ance, bet žēlums bailes pārvareja. Margrieta taču guleja kresla gluži bala un nemaz neizskatījās bīstama. Tikai kad meitene atraisīja Ingu no saītes, tā drusku paskaīstīja svešam acim un sakrustoja uz krūm tiešās rokas.

«Margrieta,» teica Ance, «ara nokrita zvaigzne.»

«Ja, bernis.»

«Neviena makoņa pie debess.»

«Ja, ja, bernis. Bet es tā noguru... patīkamas atmiņas...»

Pekšņi Margrietas seja sašķiebās ka parsists spogulis, un tā saka skaļi un bežerīgi šukstēt. Sabijusies un nelaimīga Ance spieda vecās seju pie sava vaiga, viņas matu siltie, gaišie gredzeni mirdzēdami nokrita par Margrietas bizīti un milzīgo raga ķemmi. Margrieta drusku aprīma, taču pēc minūtes asaras pluda atkal un līdz ar tām izlauzas:

«Anci! Atkal samelojos. Man tads kauns. Vieni vienīgu franču dziesmiņu es protu, bet teicu, ka daudzas. Citaru man neviens nav dāvinājis, nopirku nesen. Neviens nav mani skūpstījis. Es pati biju tas govs ģimī!»

«Margrieta, Margrietiņ...»

«Ja! Neglīta, ka bail, ķems. Ko lai tads iesak?»

«Tu jau vareji — vareji...» apjukusi stumījas Ance, un tad viņas stostiem un kanarijas putniņa lēržešanai pievienojās spalga un augsta zēna balss: «Es gan zinu!»

«Vai busi rams,» apsauca Valdi Ance, bet Margrieta jau slēpas pret zēnu un čuksteja:

«Saki droši. Nebisties nemaz.»

«Taisi revolūciju, krustnamiņ!» atbildeja zēns.

Margrieta apslāpeti iekliedzas, Valdis metas pie durvīm un ara, bet Margrieta saslējas, laisna un slēva izstiepa roku pret Anci un prasīja klusu un ļoti noteikti:

«Ka to dara, Ance?»

Meitene sagūma plecos un saravas zem Margrietas nemiernīga skatiņa, bet vecā tureja pirkstu

izstieptu pret viņas krūtīm un prasīja vēl ieteipt-
gāk:

«Tuliņ saki!»

«Apmierinies, krustmamiņ!»

«Es tev prasu...»

«Nu, to jau... Nu, redzi, tā...»

«Kuš! Pati zinu! Ņem savu dārgako un...»

Nākama mirkli Margrieta atradas pie putnu bu-
riša, atrāva tam durvis un sagrāba putniņu.

«Tibiņ, tibiņ, ū, ū...»

Ar putnenu rokas Margrieta metas pie divāna un
atvēra sauju Ingam zem deguna:

«Še!»

Runcis sakāmpa putniņu un šāvas pie durvīm.

«Revolūcija, kļiedza Margrieta un smējas.

Ingū sakāmpusi. Ance izrāva putnenu tam no
zobiem. Tad Margrieta iekļiedzas tik griezīga bal-
si, ka Ance ar putnenu sauja izbega no istabas un
aizsēdamas skreja cauri dārzam. Aiz viņas istaba
skaņēja Margrietas smiekli un kļiedzieni, tad
vairs un negaidīts klusums.

Skrejot drebošais putnens izrāvas no meitenes
rokas un kā vājī zeltains saules stars uzšāvas pret
austajam, dziļajam, talajam ziemas vakara debe-
sim.

1937

Ta laba lūgšana...

«Tara-ta-ta, tara-ta-ta» — tada takli dzied vil-
ciena riteņi, metals uz metala. Un ko?

«Mes ritam — tā. Mēs steidzam — tā. Lai viss
rit — tā. Viss dzīvais — tā. Uz priekšu — tā! No
salnas piesaulē, no smiekliem posta, līdz kļūst jo
pilns cilvēcīga likteņa mers.»

Viņa sēdēja pustukša vagona. Viņai jau trīsdes-
mit divi gadi un tālab laikam sevišķi kaut kur ja-
steidzas.

Vel: viņai vārda Meija, pierē zem gludeniem ma-
liem augstu uzeirslī uzaču loki un cielas rievās

vaigos abējpus mutei. Reiz tas vareja nozīmet rūgtumu. Tagad — noslegtību.

Aiz klusām un tumšām birzīm dzelzceļa mala gaileja rietā iekarsušu mākoņu grēdas. Aiz birzīm atradās mājas, kur Meiju neviens negaidīja, kur viņa tomēr ieradīsies.

Ko viņa atcerējās no tam majām, bija milzīgs abeļu dārzs, vecs abeļu dārzs. Rudenīgo nakšu mēnesnīca aboli dārza spalgoja kā varš. Arī tā dzimtas laime, kas kopjama tai dārza, seta un majā, jau diezgan veca. Četrpadsmit gadi, kopš precejusies Meijas audzūmāsa Marta.

Vienreiz tie bija vienas dzimtas ligzdas jaunie putnēni — Meija un Marta. Sēdēja skola uz viena sola, nēsāja vienādi šūdinātas drēbes, un beidzot abas iemīlējās viena cilvēkā.

Taču mīlestība un mīlestība nav vienādas.

Meija mīlēja: kādu ritu atmodās nepazītu sapņu sagurušiem plakstiņiem, bijības un neiztulkojamu nojautu māktu sirdi. Kādu ritu izkapa no gultas nedrošiem soļiem un no tā rita pastāvīgi mulsā kā saldā un tumšā drudzi. Sevi kaunējās no tā un kluseja par to no pirmā brīža līdz pedējam.

Marta mīlēja: kādu ritu visas puķes bija likušas labu tiesu spodrakas, cilvēki labāki, viņas pašas dzīve liksmāka un pilnīgāka. Un Marta tūlīt apķēras, ka dzīvi parvērtis tas viens cilvēks, tas ar mīlo vārdu un mīlo balsi, kurš skolā pasniedza fiziku.

Neviens nezināja, kas noticis ar Meiju. Visi zināja, kas vainas Martai. Jā, viņa apgalvoja katram un visiem:

«Nevaru dzīvot bez Jūlija Straumes!»

Varbūt viņa tiešām nevarēja, jo viņa jau Jūliju dabūja arī — lūdaļ pēc ģimnāzijas beigšanas. Pēc laulībām kāzinieki jauno pāri pavadīja uz Jūlija mājām Zemgalē, aiz tumši robotam birzīm. Jūlijs Straume atstāja skolu, un audzēknes apskauda Martu.

Daudz ir neziņas pasaulē.

Neviens jau nezināja, ar kādu nepiedienīgu un jocīgu darbu bija aizņemts jaunais virs kazu nakti, kālab ligavai bija jānogaidās turpat līdz otra-

jiem gaiļiem. Jūlijs ravēja savu jūtu darzu. Viena nezāle bija grūti izraujama, nezāle, saukta Meija. Ta pati Meija, kas negribot satrauca viņa iedomu jau pāris gadus, viņa skolniece Meija ar kluso balsi un runīgām acīm, kas noversas, kad viņš tai klase izteica atzīnību vai ārpus klases kādu laipnību. Noversas, nelīkas viņu ne redzot. Nu viņš stāvēja pie loga un lukoņas vecā dārza mijkrēslī. Tīri karstu pieri sadomāja un sūru muti sasmeķēja: ka tas iznāk, ka ilgojas Meijas un iegūst Martu?

Bet viņu gaidīja ligava, un tas nav istais laiks ilgi rušināties pa savu jūtu darzu un minēt miklas.

Talab vesela prāta cilvēks Jūlijs nolēma, ka murgi vien viss ar to spītīgo nezāli — tā izraujama ar sakni. Pēc tam viņš gāja pie meitenes, kas bez viņa nevarēja dzīvot.

Tobrīd Meija stāvēja pie otra loga un raudzījās tai pašā verajā dārzā. Tonakt āboli menesnica spulgoja ka varš...

Daudz neziņas ir pasaulē. Vai, piemēram, Marta varēja zināt, kālab jaunais vīrs tik cieši iekozas viņas lūpās? Viņa gan nodomāja, ka maza nežēlība pieder pie mīlestības laimes.

Pēc pāris gadiem no tas kāzu nakts, kad trīs cilvēki tik maz ko zināja cits par citu, Meijai Rīgā pienāca aicinājums Straumju dēlēna kristības. Tas bija ziemu, Meija bija par skumju un laisku, lai merotu tālo ceļu pie citu priekiem.

Pašreiz Meija nebija ne skumja, ne laiska. Viņai tikai bija apnicis dienišķais kantora darbs, dienišķais flirts, Rīga un Rīgas izpriecās. Gribejas redzēt, ka citi ļaudis dzīvo citādu dzīvi. No attālas radniecības Meija zināja, ka Straumju pāris mierīgi dzīvo Zemgalē.

Ceļu no stacijas uz Svētoļiem nebija grūti sameklet. Nepilns kilometrs. Iespējams arī, ka kājas pašas neaizmirst tekas un ceļus, kuros reiz atstājušas sāpju smagi iemitās pedas. Reiz taču te jau solots. Ne bez sāpēm.

Mājas ar svēto putnu nosaukumu un to pašu putnu ligzdu uz šķūņa kores plosījas tas īsais traucis, kādu sacel ganāmpulka pārrašauās.

Brūnālas un raibālas, plāvu zālainās svētības

pilnas, stali žvazdināja ķēdes. Divas meitas nesa slaucenes. Vecīga sieva leja miltu putru ganu suniem silē. Cilvēki stradāja, kustoņi ēda, neviens neievēroja Meiju. Viņa apstājas setas vidū un uzsauc skaņu labvakaru. Cita aiz citas atsaucas trīs balsis. Pedeja tā — pie suniem. Tā arī vienīgā pazina Meiju.

«Dieviņ — tā lak pašu jaunkundze! Ciemiņš!» Sieva steidzās pie Meijas, slaucidama lindrakos miltaino labo roku.

«Nu re, nu tu re — ka no gaisa, ka zinādama, ka mums taisni saimnieces lrukst. Tā gan, mīļa, pats ar puiku vie' māja. Pašu jau augusta aizlaidam uz Ķemeriem, kajās apsīgušas, lai jel parstējas. Izteikam vieni . . . nu, lūk, saimnieks nak!»

Tas bija tiešam viņš. Tas bija Julijs, kas tur apstājas, ka Meiju nepazīdams. Viena mirkli Meija ievēroja viņa stāvu un seju. Tas pats. Drusku stāvaki pleci — vai toreiz piere bija lik liela, vai arī mati sakuši . . .

«Meija! Tada tou nepieklājas izsaukties nopietnam cilvēkam, lietu māju saimniekam. Uz šo saucienu Julijam preti steigdamas, Meija ievēroja kalpoņu sejas stālā durvis atplaukstam ziņkarība.

«Meija. Saņemiet, svaini, — nacu juns talka abolus nolast!»

Divi cilvēki sarokojas, satvika un nezināja, ko iesakt. Julijs atgīdas pirmais.

«Nu, lūk, sen jau tā vajadzēja. Marš uz istabu! Neesat tak vēl ne savu masasdelu redzējusi, kaunies . . . kaunieties jel!»

Abi reize iesmejas par lecienu no tu uz jus.

Vesaja mūra mājas istaba Julijs palīdzēja Meijai virsdrebes novietot un, il ka nupat vairs nepavisam nebutu izciešama divatne ar negaidīto viesi, steidzās saukt otra istabā, tad loģa:

«Rusiņ, e-t!»

Viens atsaucās abeļu dārza, un tur jau viņš skrēja starp ogulajiem neparasti garam un tievam pusaudža kajam. Ieplaka ar galvu un pleciem loģa un skatījās Meija tumšām acīm zem stavas pieres.

«Rusiņ! Pa durvīm — un žiglak neka citreiz.» komandēja tēvs.

Soļi nodipēja ap sturi, un par sliksni zens kapa liela vira gausā iznesība.

«Nu skatāties vien. Šis te ir mūsu majas lepnums — un posts. Majas suņu un kaķu draugs un lielākais ienaidnieks vedzelem Gaurupe. Rusiņ, mini — kas par ciemiņu?»

Un Rusiņš, acu no Meijas nenolaizdams, sacīja pavisam parliecināti: «Meija.»

Viņš sniedza Meijai lievas pirkstus, un tēvs smaidīja.

«Redzams, jūsu vārds tomēr bijis musulaužu mute.»

Tad viņš atvainojas ar īsu, bet steidzamu darbu un, pamajis uz talakām istabām, piekodināja Rusiņam ciemiņu negarlaikot.

Kad tēvs pazuda, Rusiņš atdzivojas.

«Varbūt ciemiņš labāk ies darza? ...»

«Saki — Meija! Saki — tu! Tēv tas iznāk tik mīļi!»

Pekšņa iesiluma Meija apvija abām rokām zēna plecus, un viņš kautri aplika arī savas rokas viņas kaklam. Meijai likās: tie ir meli, ka viņa jebkad būtu jutusi lielaku sajusmu par šo — turēt savas rokas Julija Straumes delu. Tik tuvs un visiem jutekļiem pazīstams šķita šis izstidzejušais augumiņš, acu tumsais spožums, mazo roku pieska-riens. Un, kā sajūdzams dedzīgo maigumu pirmo reizi redzētajā sievietē un atbalsodams šo maigumu ar katru asins pilieni, Rusiņš pieglaudas viņai vēl ciešāk, izsaukdamies:

«Ak Dievs, cik labi, ka vienreiz taču tu atbrauci!»

Tad viņš bija jau vaļa no apskaviena, turēja Meiju aiz elkoņa un vilka no istabas ārā.

Darza koki staveja zemu liektiem zariem, darza koki tīccas atdot zemei no zemes ņemto cita — košāka veida. Zoin ābelem gulēja balts un rožains augļu birums, dzeltani bumbieri krita paukšķēdami, plūmēs sēdēja gadalaikus sajaucis strazds un vīterojā aprīja balst.

Rusiņš vilka Meiju garām ābelēm un plūmēm, cauri ķiršu rindai, kas aušīgi svaidīja sen atvieglotos, iztukšotos zarus. Garām dobēm ar izbalējušām zemeņu lapām, aiz ogulājiem, kur pie sētas glaudās maza lapene.

«Lapenē ir sols. Tur tu apsēdies, un es nesišu tev ābolus klat.»

«Meija nometas uz augsta sola, un Rusiņš skaņi čukstēja:

«Šīte ir tik labi, ka negribas dikti runāt... bet nē, es iešu, ka tie sūtņi esot izgājuši uz Kanaana zemi, un atgriezīsos ar tas zemes augļiem...»

Laiciņu pēc tam viņi sēdēja uz sola līdzas un Meija tureja klepi lielu daudzumu ābolu. Viņa ēda un smejas, ēda un klausījās Rusiņa čalās par Svēteļu maju brīnumiem plava un sila.

«Tikai tevīs te truka!»

«Tatad tev tik liels prieks par tantes Meijas ierašanos?»

«Bet nē, tu neesi tante! Tantei ir brilles — un apaļas rokas — un liels vilnas lakats... Nē, tu neesi nekada tante. Tu esi Meija. Es tevi gaidīju, man ir tava bilde, es nočiepu tevam...»

«Pagaid' — kāda bilde?»

«Nu! Balta kleitā ar puķēm. Iesvetama. Ja, un es arvien, arvien tevi redzeju sapnī...»

Sieviete nedzirdēja, ko zens stāstīja tālāk. Viņa mekleja senu gadu izbalējušās atmiņas to brīdi, kad butu devusi savu iesvetību ģimētni Jūlijam Straumem... ak, nu tā tak vareja būt masai dota, iejūkusi kopejos papiros. Kālab prats pieķeras tādiem sīkumiem?

«... jā. Un sapnī... tā tu nāc un saki: Rusiņ, es tevi ņemšu līdz, iesim garu ceļu uz svešu maļu...»

(Nē. Masai dota ģimētnē bija palikusi mātes albuma. Mātē vēl priecājas...)

«Meijiņ, tev salst? Tev maz asiņu, tu esi gluži caurspidīga.»

«Jā. Iesim nu mājas.»

Tovakar Meija maz runāja ar Jūliju. Izdzēra tasi piena, ko pasniedza veca Laidene, un kapa meitam līdz uz šķūņa augšu, sienā.

Sienā gan nebija nekāda laba gulēšana, sīki kukaiņi tekaleja, katrs nieka siena gruzis dzēla neieradušo miesu, bet prats pieķēras tīri zemē metamiem sīkumiem. Tai pašai ģimelnei . . .

Ritā Meija pamodās velu. Ganos aizejošais lopu pulks mauroja un bleja jau olmeas otrā galā. Saules staru vāls no lukas vēlas sienu izsvaidītajos pagalos.

Viens rāpas pa trepm aiz luka — elsodams un smagi pūzdams. Saules staru vālā paradījas divas rokas ar svaigu cepumu kaudzi un maļa krūzi uz dziļas koka paplātes, bet aiz tiem Laidenes galva koša lakatiņa.

«Augša gan, meit? Dzirdēju tā ka kasejam. Meija metas pie luka un saņēma paplāti. Nolika saņš un sniedza abas rokas sieviņai.

«Ak tu, Laident, ak tu laba sliņķu apgadniece!»

Uz augšīņas uzrapusies, Laidene apsedās paplātei līdzas.

«Vai tev nu kāds ļauj slinkot, vai lutina un baro taja Rīgas darbā. Tur jau tie kungi ziņot septiņas adas cilvēkam nolobīt ar jaunmodes akorda darbiem.»

«Nav tik ļauni, Laident.»

Izpirušo galvu sagļāndusi, Meija ķēras pie cepumiem. Prats bija ticis brīvs no vakardienas sīkumiem. Pilnu muti ezdama, Meija izprašņāja sieviņu par vietējiem notikumiem. Laidenei dzavas pagasta avtzes slava jau no senam dienam. Un veca stāstīja rāma, dziedloša balsi:

«Visnelābāk bija pa tiem kara laikiem. Tie mūcēji — tie mūka, lērumu mantas uz vietas pamezdamī. Mēs ar veci bijām tepat vienvienģie dzīvotāji verstu plata apkaimē. Julis ar Mari aizgāja reize ar pušēlniekiem . . . Apgajam ar veco mājas, mums jau baiļu nebija, ko tur veeš ļautiņš bīsies pedējas stundas. Un ka tik tajas mājas izskatījās! To, kas kust uz savam četram, gan aizrauvuši, tik dažs šunelis vai kaķis ap pamestiem pakšiem vaimanāja. Bet cita manta . . . kas smags, kas plīstams — ko tu to zini vest nezinamos talumos? Tad ar veci stājam darbā, iejudzam ore musu māja pamesto zirģeli, apbraukājam mājas

un savaķam derīgako, ko nu redzejam. Atvedam musu lauku šķuni — lai gul un gaida saimniekus mājā. Bus labi atmakušiem rast savu tiesu mantas priekša. Un parnakt parnaks, ka ta' cītadiņ? Un tad nu sēdejam ar veco kā pūķi uz mantu kaudzes un edam baronu vīzē no svešām, dārgām porcelāna bļodām. Maz tikai bija tā bļodas liekama.

Labi bija darīts. Atradas pēc tiem nelaimies gadiem pagasta ļaudis, mūs ar veci vai uz rokām nesāja par gudro ziņu. Vecais, pilnu mantu šķuni ieradīs, dažkārt izmēla pa nelietīgam vārdam — sak, večiņ, mums par glabašānu procenti, patu resim mazu tiesu musmājniekiem. Cilveka prats jau rima no maza gala; izlaid nu no rokām to, kas pats klepi kritis... Tu Dieviņ, jasaka ka taja laba lūgšana: un neived mus kardinašana...»

«Laidenit, vai zini, ka es skaitu to lūgšanu?»

«Dieviņ — jaskaita, ka jau jaskaita...»

«Ja, bet taja viena vieta saku: un iēved mus kardinašana, ka mācāties atpestīties no tā ļauna...»

«Ej nu, auļamute, ej! Lai Dievs katru žēlīgi pasarga no katras kardinašanas, cik tur viegli krist uz deguna...»

«Nu, tas kritejs krit, bet dušigais — ka tas cītadi zinas savus labos spēkus svērt un merit, ja ne kardinašana?»

«E, aušiņ, nemuldi! Nelik tadas jaunmodes valodas. Nevac tadas no ielām mājā.»

Meija klusiņam pasmūnēja un izdzēra pedīgo piena malku.

Vīyas kapa lejup pa nedrošajam trepitēm; Laidene aiznesa piena traukus uz istabu, Meija gāja uz dīķi mazgāties.

Norauto krektu vicinādama, ietrenca pīļu baru kalmes, apmazgāja sienu sadzelto augumu un vaiģus, saplūca neaizmirstēļu pušķi uguns mala, spīrgla skrēja mājup.

Durvis satika Juliju.

«Kurp nu? Iekša, atpakaļ! Ar svaini ne pārēzēt negribēsīt?»

Tā no peldes valga un apsarkuša Meija viņam uzbruka, zīto puķu vikšķi ap degunu grozīdama.

«Velnīc ziedi. Nav jauki? Kur Rusiņš?»

Tīri tā kā negribīgi Julijs viņai sekoja istaba.

Rusiņš aizlaidās uz Gaurupi jūms vedzeles noķert pusdienai. Man, svaine, tads neatliekams darbs uzplijas — jābrauc uz talajam meža plāvam, siens lanku šķūni sabazts par mitru, esot sedies un silis. Nu diena tāda saulaina, vajadzēs izlaist un pāržāvēt. Tā jau te iet — cilvēks nepieder pats sev.»

«Nu! Vai arī es uz šodienu nevaru piederēt tam siena šķūnim? Ņemiet līdz, solos būt padevīga un ēakla darbiniece.»

«Nu labi. Brauksim arī viss bars — es, jūs, divi puši. Pusdienu Rusiņš atnesis. Nav tur arī lielais siena daudzums.»

Julijs neskatījās Meijai acīs.

Sasedās visi četri mazos rātelos, brauca ar bruņo ķevīti Grani. Granei nepatika Meijas smaržūdeņi. Grane rikšoja kā sacikste, Ratu riteņi lekāja izkaltuša ceļa grambās, rati svaidīja braucejus, bet Julijs vairījās Meiju pieturet. Bija pašai jāieķeras viņam pleca.

Meža plāvu atals vel glabāja vasaras samtaino zaļumu. Grane lika izjūgtā un piesieta, tad viņi vēra šķūniša durvis. Degunos iesitas tik speciģa satvikuša siena smarža, ka Meijai tīri vai pazuda zeme zem kājām un debesis par galvu aizvījas rožaina verpetē. Redzami pavirša, sasteigta kalšana nebija izdzinusi nopļautajam zaļem vasaras kaishību, nu tā celas augša, norngusi divkārt stipra, un skurbināja laužu pratus. Meija ar vienu puisi kāpa uz grēdas un gāza siena valus durvis, Julijs un otrs puisis dura dakšas klepi aiz klepja un nesa izkhdinat atala.

Tā viņi nostrādāja līdz pusdienai. Tad ar smagu kurvi, bet vingriem soļiem atsteidzas Rusiņš, kļiedza un ūjināja vel gabala:

«Meijiņ, Meijiņ, vedzeles nak!»

Un pēc tsa pusdienas partraukuma darbs turpinājās līdz vakaram. Tagad Meijai līdzas siena

stāveja Rusiņš, tik čakli puledamies viņai darbu at-
vieglot, ka sviedrainie mati lipa acis. Tad Meijai
vajadzēja tos zēnam atglaust no pieres, viņš tikai
pastiepa galvu.

Vakara šķūnis bija tukšs.

Migla velas pār pļavu un aizskaloja sienu izga-
rojumus, aizņēma meža sienu visapkārt, vesina-
dama cilvēku iekarsušos ķermeņus, saspiezdama
tos it kā tuvāk kopa šaura redzamas pasaules
gredzena. Pār miglaino zemi jau agri saka sudra-
bot plāna dilstoša mēness ripa.

Vīrieši allaidas zālē šķūņa priekšā, bet Meijai
galvā vēl sīca siena vasarīgais noreibums un prāts
prasījās uz neierasliem stīķiem. Tad vēl vilciens
aizduca caur mežu ar savu steidzinošo riteņu
dziesmu.

Meija parava Rusiņu aiz šķūņa stura:

«Mīlais puika, es gribu Grani pajadelēt.»

«Vi, to trako kustoņu! Ka neizput tavi kauliņi.
Es gan pats viņu iejāju, zini?»

«Ko tu vari, to es varu. Nu, es tak neesot tante,
tu zvirbuli, ko?»

«Labi. Nāc, līdzēšu uzrausties.»

Ta Meija lika «kustoņai» mugurā, pirms Jūlijs
bija paguvjis ko teikt. Bet Granei nepatika ne
Meijas smaržūdeņi, ne noreibuša galva. Tur nebija
daudz, ko redzēt un dzirdēt, — divi lēcieni, tads
ka kulenis, ka klupiens, un Meija gulēja uz grav-
ja malas zālē.

Rūsiņš iebreccās.

Nobiedēta ķevīte mirkli kavēja acis pie sava ne-
darba, tad gara stiepienā devās projām un migla
iekšā.

Rūsiņš metas pie Meijas. Viņa pacēla galvu un
smējās asaru pilnam acim:

«Nekliedz, nav nekas, tudaļ celšos...»

Ar celšanos nekas neiznāca. Kreisā kāja attei-
cās no sava kājas pienākuma, un, kad Meija pie-
lika pirkstus potītei, tūlīt bija jāiešņukstas:

«Izmežģīta, ja ne ļaunak.»

Nu bija klāt arī trīs vīrieši. Jūlijs nometas zālē,
vārtīgi saņēma Meijas kāju, uzsauca cītiem:

«Nestaviet, ķeriet Grani! Rūsiņ! Rūsiņ, skrej tu, tev klausis! Tuliņ pēc ārsta, te, par laimi, nav tālais gabals.»

Puiši un Rūsiņš aizskreja Granes pakavu piesitienu virzienā. Divi cilvēki palika vieni miglas šaurajā gredzenā. Jūlijs turēja Meijas kāju, satvertu ap stilbu, un rajas: «Nu redzi! Tas nolāpītais zirgs un tā nolāpītā sievieša iedoma!»

Uzmanīgiem pirkstgaliem parvilka pār baso kāju un pasmaidīja.

«Lauzta nav.»

Granes pakavi skāra zemi arvien tālak un kļūsāk, apstika arī gūšitāju iesaucieni, pēc brīža bija pilnīgs miers meža pļavā.

Jūlijs iemērca mutautu gravi, apņēma sapīgajai kājai, tad saņēma to klepi un apsēdas.

«Tev tak nav neerti? Neatnest sienu?»

«Nē, nē, sēdi vien.» Ka viņi pārgāja uz tu? Meija nejuta sapju.

No cita, no pavisam cita asaras kāpa acīs un roka bija jāpieliek kaklam, lai apvaldītu asiņu joņošanu arterijas. Kaut kas Meijai noskaidrojās miglainajā meža pļavā. Viņa nejuta sāpes, viņa juta un dzirdēja, ka pēc viņas ilgojas asins tajas otras rokas, ka vasaras zaļu karsonim līdzīgas, gadu gados istī neizkaltušas un neizvejotas slapnes plosijas vrieša krutis zem siena grūžiem apraustā krekla audekla. Un pati Meija? Zeme vajadzēja tūdaļ ielīst no pārsteiguma un gāvilēm, rudemīgi aldzisušā zeme ieplakt ar visu augumu, lai šo brīdi izciestu līdz pedīgajam mirklim. Asaras plūda aumaļām, un, kad Jūlijs iesaucās:

«Tev tak nežēlīgi sap?» — viņa atsaucas murgaini un dziestoši, caur elsam pasmiedamās:

«Jā... nežēlīgi sap... tapat ka tev... ņem mani rokas, aiznes līdz tam siena klepim, te ir par aukstu, par cietu...»

Viņš līdzjūtīgi pagrozīja galvu, pacēla sievieti: viņa atsita vaigu tālak no viņa nutes, bet tai pašā brīdī šī mute nokrita uz viņas kakla un palika ilgi, ilgi, — mēness rīpa pavisam sadīla un pagaisa Meijas skatienam.

Tikai kad Jūlijs sagrūļojās ar karsto augumu rokas, viņš izdzirda Meijas balsi, atsalušu un lūdzošu:

«Liec tak mani zeme.»

Pusvērtam acim Jūlijs paklausīja, nolika viņu sienā, atkāpas dažus soļus un raudzījās uz meža ceļu.

Tas bija pari un garam. Klusums sanēja meža plāvā.

Nelaga kustoņa Grauc sava zirga prātā bija meklejusi majas glabīgu no soda par nedarbu. Viņa ieauļoja pagalma, gandrīz samina dažas zosis pa ceļam, iebeģa stalli un tur nu stāvēja, ziņkari aplukodama izbijušos sieviešu pulciņu, reizi pa reizi nosprauslodamas.

Vajējam mutēm, slapjam galvam Rusiņš ar puišiem parradas tai pakal. Ar pūlēm zeus izlabināja lopiņu no stalla, sevi vairāk veltēdamies paris plaukām atriebt Meijas nelaimi.

Velu vakarā viss bija karlība. Arsts bijis un izbījis, Meijas kāja saltos aplikamos. Satriekta vien jau bija. Meija guleja Martas istabā un gulta. Savu gultu Rusiņš piebīdīja tai līdzas, sēdēja un skatījās, ka Meija pīna matus.

Kautri ieprasījas:

«Kāpēc tu neesi mana māte?»

Meija skarbi atravas.

«Tādas mūķības nerunasim... labāk palūdzi man matus pīt. Eš vienu bizi, tu otru, ja?»

Rusiņš saņēma nedrošiem pirkstiem vienu sārteno matu sanju un sāka griezt tāda ka virve.

«Kadi tev mati, Meijā, — kā kļavu lapas rudeni, vai? Sarkani?»

«Sarkani.»

«Gik labi! Tautēm nav sarkanu matu.»

«Negribi, ka es tava tante?»

«Tante — ne. Debestiņ, kas tev te uz kakla?»

«Kur? Kā?» Meija nosarka un uzsita matu gristi vainīgai vietai.

«Tur man bite iekoda...»

«Ā-a... Tada bite... tāpēc tev raibas acis! Skat! Kadas bites, kadas trakas bites meža plāvā — ne-

vis dzeļ, bet kož ar pilnu muti, un tā mute viena pati lielaka par riktīgu biti...»

Uzreiz zens apsviedas spilvena uz mutes, un izbrīnīta Meija redzēja viņa plecus līcām.

«Vai, Rusiņ, — tu šīta apsmej mani, slimu cilvēku!»

«Es nesmejos, Es...»

Meija pastūma pirkstus zem zena vaiga un atvilka atpakaļ gluži slapjus.

Otra rīta negaidīta parradas Marta. Viņas izskats Meiju parsteidza. Kas tas gan par nerakstītu likumu, kas no meitenēm tik aši veido izplūdušas un rāmas sievas?

Marta mīļi apsveica Meiju, pakīrcināja sabozušos Juliju ar jaunas saimnieces tūlītēju ņemšanu viņas vieta, nopriecājas par Rusiņa žirglumu. Tūdaļ apstaigāja pagalmu un kleti.

Kā šī noīlgojusies savu māju, trieca Marta pie pusdienu galda. Un nu te vēl esot viņas māza māšele, nu šīs dienas ne ierastas, bet svinamas.

Julijs ēda, par šķīvi noliecies, Rusiņš laida verigas acis par visiem sedētajiem, un Meija nodomāja, ka Julija dēls noteikti zina parak daudz saviem gadiem. Ieteicas ka sev vien:

«Man gan rit pat jaaizbrauc, Rīgas darbs tagad zaķim rada — aizlaidis nesākērsi.»

«Nu, lūk, cik zel,» pacēla acis Marta, «kur tad tavš atvaļinājums?» Viņas skatiens bija garš un petījošs.

«Jau beigas.»

Te uzreiz Rusiņš: «Pļava teici — vel vesela nedēļa...»

Atkal petījošs Martas skats, un vesela melnguma strāume Meijas balsi, aizdomu dzirksteles apdzēsānai:

«Tads kā... Es tak teicu arī par tam nosebotam parrakstīšanam, kas vel veicamas.»

Rusiņš nolaida verigas acis un trokšņaini pagruda šķīvi.

Novakars atnesa veju maiņu un sīku baru lietus makoņu. Smidzināja sīka rasa, gaiss bija karsts un mitrs, pamales vaji margoja rusa. Lietus ātri parstāja.

Ja jau nu Meija nolēmusi rīt aizbēgt, tad vajagot šo vakaru drusku svinēt, sprieda Marta. Atnesa no klets divas vīna pudeles, klāja darza lapenē galdū, pieleja glāzes.

«Uz Meijas veselībam, uz atgriešanās!»

Citi cēla glāzes klusedamī, Marta tas pildīja vēl un vēl. Pati noreiba jau no otras glāzes, kļuva vaļīga, skavas Julijam klat, izjuzdama pilnu prieku.

«Nu kas tad ir, ka nav istas omulības? Ipaši tu, Julij, — tu tada skatā, it ka gatavodamies sarkanu vīnu baltam asaram pieraudat!»

«Siens atkal aizlīst — tālab nopietus prāts.»

Martai spruka vaļa plats smejiens.

«Kas par rūpīgu saimnieku... Ak, manu vecīt! Nu, es jau ar vairs neāzēšos, turešu tavu kanti... mēs divi... Rusiņu jau Meija man nolēmusi...»

Rusiņš sēdēja Meijai līdzas un nenogura piesaukt viņas vārdu.

«Meija, Meijī, — kāds tev gan vārds! Daudz tadu aug Gaurupes krastos! Meijī, tu atbrauksi drīz? Meijī, tu esi maiga, es pirmā redzeju, darza ne strazds, ne silis tevis nebaidas! Un tā viena meijošana...»

Meijas domas šaudījās, un katrā no tām bija asa un salda, tikai viena izbalejusi un nereāla: tā — par drīzo atgriešanos Rīgā. Nereāli un izbalejuši vēl nesenie draugi, izbalejuši brīži rokās, no kurām nav nekāda grūtuma atraisīties, pavirši skūpstītas lūpas, kas nemodināja atkārtotuma slapju... Kas tas viss bija pret to vienu, to miglas gredzenu meža plāva, zaļos debesu laukos salstošu mēnesi, to biti, to trako bili...

Rusiņš skreija Meijai neļķes plūkt, Marta iekāroja trešo vīna pudeli un gāja uz kleti.

Julijs, Meija neskatīdamies, teica īsi un cieti:

«Man ar tevi jāruna. Šonakt piesītišu tavam logam. Iznāc!»

Tumsa atnaca agri. Makoņi sabiezeja. Aiz Meijas istabas loga balto asteru dobe šķīta izstarojam siltu gaišumu. Marta klāja Meijai gultu.

Brīdī izlūgusies, lai tak masa vēl paviesojas, padziedē satriekto kaju, atbildes nesāņemusi, viņa

noskūpstīja Meijas vaigu un vēleja labu nakti.

«Atgriezts rīciens.» viņa nodomāja, masas vaiga noraidošo vesumu aiznesdama līdz uz mutes.

Tāda slūda...

«... piesīlīšu tavam logam. Iznač. Iznač!»

Lēni, lēni lipināja laiks.

Meija atravas no loga, atri un klusi parslīdēja istabu, iemetās gultā. Spieda pirkstiem eiet negribīgos plakstiņus. Bet acis atkal atveras bailu pilnas. Āra, aiz durvīm, grabinājas. Durvis neverdamas kādu ielaida. Kāds bez veida un soļiem tuvojas gultai.

Meija apsviedas ar seju pret sienu. Un atkal otrādi, visa drebēdama. Lai nu kā — viens guleja viņai līdzas uz spilvena un pūta skarbu, karstu dvašu uz viņas vesajiem vaigiem. Viņa gruda rokam un kajam. Tas nebija aizgrūzams. Cits tas nevarēja būt, tas bija lietuvēns.

Palūk, nu uzspieda viņas mutei lipīgus un karstus pirkstus, nu vēl kā izsmēja:

«Nebaidies!»

Un, svarstīdamas ka uz viena mata starp istemību un maņiem, Meija ar lietuvēnu runāja:

«Kas tev sakāms, ko tu uzplījies, ko aizspied muti?»

«Nejēgas mute, tālab. Vakar vairījas viena skupsta, il ka to sniegtu naža asmens, ne karotātas lupas.»

«Nemaz negribu tevi klausīties...»

«Melo. Tu labprāt klausies. Man tev vēl laba vēsts: āra, darza, staiga cilvēks...»

«Martas vīrs. Rūsiņa tēvs.»

«Tavs vien ar miesu un garu. Nejēga, vēl tu nemani, cik stipri līec mūlētā? Vai tu neredzi, ka tēva mīlestība pargājusi asinis pat viņa dēlam, ka tāds mazs kvērpis jau dreb paragrās jutekļu trīsās, jau saraud tev greizsirdība slapjas rokas...»

«Vai!»

«Nevaidi! Gaidi viņu! Tu taču gaidi — viņu, to...»

«Melo!»

«Ko tad tu aizturi elpu, ko pulies būt klusa, ko tavas ausis tā kāro dzirdēt aizmigušo elpas vilcienus blakus istaba?»

«Vai!»

«Cik tas gan neglīti izklausās, ka tu tā iepriekšties... Tā neklājas sapemt laimi, nosebojušos par četrpadsmit gadiem. Klau: labak negaidi, labak aizskrej laikam priekša. Āra, darza, slaiga cilvēks. Neliec viņam spert šo nolēvīgo soli uz paša majas pusi, dari viņam vieglaku šo nakti, ņem uz sevis atbildību, ej pirma... Aizdedzini dažas dzives no visiem četriem stūriem! Lai deg, ka nav dedzis...»

«Vai!»

«Trešo reizi. Ka jau sievietē. Nu, ko tu baidies? Pildīt asaru mēru tai gurdeni laimīgai sievietai aiz sienas?... Viņas speki izšķērdēti... vai nu nav tava reize? Ka būtu, ka būtu — vienreiz visu drikstet un varet, ka...»

«Bestijai.»

«Tev patik indīgi saldzinājumi. Sievieša patoss... nu, kalab neteikt — kā augs un puķe, viss zemes priecīgais un patiesais skaistums...»

«Cilvēks nav stulba puķe.»

«Mūsu ķīviņa tu neesi spēcīgāka. Nu, tālab jau viņam nelabi, ka nav puķe... kas izdomājis greku un sirdsapziņu... Dabai nav greka un nešķīstības, zeme bez tirdišanas un minstinašanas ņem un dod, kura mute tuvāka veldzei, tā dzer... nejautā, jautājuma zīmes izgudrotas par nelaimi vien... Bet laiks gan vairs netipina, mana mīļa, laiks skrej, ka no saites atravies. Vai gribi? Tu liņ pieklauves... Vai gribi zināt, cik atpestīts un laimīgs, kas no puķes mācās? Žigli, žigli...»

Tuk-tuk-tuk, tuk tuk...

«Celies, ej...»

Tuk-tuk-tuk...

Meijas balss, kāda nu tā var būt cilvēkam, kam kads tur roku uz mutes:

«Marta, Marta!»

Otra istaba miegāinas izbailes:

«Kas ir? Kas noliek?»

Marta atsita durvis.

«Tu sauci? Kas ir?»

Nu Meija, vaji pasmiedamās:

«Piedod. Man likas — ka viens pie durvīm, — esmu nervoza, izbijos — laikam miegā... no tā vīna...»

Nu bija Rusiņam laiks slāvēt bruņnieciskos augstumos. Tapat garajā krekla viņš atrāva durvis, izlēca par sliekšni vējā plīvošiem matiem un sauca:

«Kas tur ir?» — un vēlreiz: «Kas tur vazājas?»

Neka tur nebija. Sēta sirdīgi vaukšķēja suņi. Darza kokos kuleņoja vējš.

«Mamma! Palīdzī manu gultu iznest te.»

Nu Rusiņš sargāja Meiju un varēja iestāties klusums.

Vai Rusiņš nevarot atnest serkociņus, palūdza Meija.

Kāpēc ne? Zens klusiņam izgāja, atgriezās, iespieda grabošo nieku Meijai plauksta.

«Gulesim nu, paldies.»

Kad Rusiņa galva norima grozīties spilvena, Meija viņu klusi pasauca. Neatsaucas. Guleja. Meija uzmanīgi izkapa no gultas, paņēma savu mēteli no vadža, mekleja kaut ko kabatā. Izņēma vilcienu sarakstu. Ko, tāda agrumā? Jo labāk.

Viņa atsedas pie loga un klausijas, ka aiztīpina laiks. Kad mazā rokas pulksteņa radītāji skara trīs un divpadsmit, viņa cēlas, uzmauca cepuri, mēteli, paņēma somiņu. Piegāja Rusiņa gultai, nenoteikti sakustējās, apgriezās un gāja pie loga. Lēni pavēra vienu pusi, otru, izkapa darzā. Gaiss bija kļuvis vēsaks. Vēja kuleņošana norimusi.

Meija atrada kreslā ceļu — kājas laikam zināja pašas. Gāja un neatskatījās.

Laimīga kārtā varēja neko nedomāt, vienmērīgas kustības iešūpoja tāda ka snauda. No snaudas izrāva isa un atra soli dūmoņa aiz muguras.

Meija neatskatījās, gāja veicīgāk, ietika meža — tur par ceļu guleja vēl neviena stara ne-skaldīta tumsa. Bet soli jau tepat aiz muguras, nācējs klusedams tvēra Meijas roku.

«Rusiņ! Tu!»

«Nu jā.»

Vairak ne vārda, ne paskaidrojuma. Meija tureja zēna roku un soļoja talak. Saudzīgi nesa plauksta tievos, karstos pirkstus. Ta viņi izgāja mežam cauri.

Nemērojams klusums un pelekums ieskava vāja rīta gaisma apsirmojušās plavas, pār kurām vēsi ņirbināja lietus. Vēl vakar viss bija smaržojis un tvicis. Vēl vakar droši vien nelaika aizgājuši mironi kapos grozījās no vieniem satien uz otriem, irdas smiltis piecelpotam neremdētam, nepiepildītam ilgam. Vēl vakar, likās, saules un pargatavo augļu smarža ievilināja līdz pašai zemes serdei. Daudz kas bija vēl vakar. Meija rija asaras. Kas zina, vai tik šodien negribejas spiest pie krutim ka pašas bernu vakar ka lietuvēnu nopulgoto, atdevīgi un nešaubīgi sacīt «ja, ja, ja» trīsreiz viena vakardienas «ne» vieta?

Tukšs un vass. Meija saravas sevi tri maza. Apstājas ceļa vidū, apņēma atkal rokām nelielo bulni, kas soļoja tai līdzās.

«Mazo puisīt, mazo puisīt...»

Rusiņš šņuksteja. Nejedza izteikt, kas un kāpēc, nezinaja, ko iesākt, kur pat liela, mīļa Meija kļuvis tik želojama, tik maza, mazāka nekā viņš pats. Vairak neprata kā:

«Kāpēc tev tik skumji, Meijiņ, kāpēc?»

Meija atlaida rokas.

«Kāpēc? Tāpēc, ka izdarīju vienu labu darbu, luk! Viņa sāka steidzīgi iet. Rusiņš tikai pēc britiņa uzdrīkstejās:

«Tad jau priecājas...» Atkal pēc britiņa Meija — steidzīgi un pasmiedamas:

«Gadas, ka nepriecājas ar... tu jau to nesa-pratīsi. Tikai zini ko — to tēvareizi tu ta vis neskaiti, kā mācīju. Skaiti kā māte. Viens nabaga krāms ir cilvēks. Labāk viņu paglabāt no kardināšanas... Tam, kas to lugšanu izgudrojis, — tam ir bijis daudz līdzjutības ar mums. Mazo puisīt, padevies cilvēka berns kardināšanai — jāsaplok kaunā. Uzvar — un, redzi, — nepriecājas vis.

Klau, Rusiņ, — viņnakt spekojos ar jūsmaju lietuvēnu... Pievarejtu... un nu? Tukša mana pa-

saule... desmitkārt līdz kapam būs jānožēlo. Jānožēlo, ka nepadevos kardināšanai. Nesaproti? Nekas, kadreiz... un tā lūgšana — tā ir tam, lai neiznāk tik smieklīgi, lai nabaga cilvēks sevi parak nenicīna... Tā labā lūgšana... Tik daudz līdzjutības ar muus — nūdien...»

1935

Smieklīgais un viņa sirds

I

Mazs parks. Solu rindas zem pieklājīgi ap-
graizītam liepām. Uz soliēm atpušas pirms gara
gājiena tie, kam mājas tālu no centra un nav
naudas autobusam. Uz soliēm sēd slaišti, aplūko-
dami garangājeju sieviešu gleznošos kaju lielus un
mīlgas poltes.

Parka soli ir arī gaidītava; tur nabaga vien-
tuļas dvēseles gaida piesestam līdzas savas debe-
su valstības atslēgu glabātāju. Uz parka soliēm
sēd bezcerīgas vecmeitas, aplūko tuvuma sēdētā-
jus pārišus un zog svešas mīlestības jaukuma
atpulgu.

Uz sola zem parka liepām sēdēja rudens die-
nas pievakarē Augusts Dadzis. Devīgas liepas
laipni barstīja par viņu rudenas, rudenīgas la-
pas.

Augusta cepure slideja un gazelejas no vienas
galvas malas uz otru. Augusta raga brilles bija
vienīgais mierīgais punkts viņa sejā, kas nemi-
tīgi šķobījās un jautā vaibstus. Tik nodevīgas
sejas ir tikai ieredzētiem atvaļinājuma. Tad tie ar
acīm, ausīm un degunu cenšas izzvejot visu ie-
spejamo saldumu no vaļībai lemtā laika. Ap Au-
gustu Dadzi drūzmejas laimes nojautas un mazi
bērni. Bērni cepa savas smilšu tortes ar ļoti gar-
laikotu izskatu. Ikvienam bija redzams: tie pilda
tikai savus pienākumus pret lielo cilvēku ieska-
tiem par bērnu; viens nerakstīts paragrāfs

šinus ieskatos skan tā: «Bērni arvien cep smilšu tortes.»

Igni noskaņots šūnelis laizīdamies pētīja bērņus. Rupīgi izvelejas vissīkako un biklako no bara, atspēras un saka to neganti riet. Pāriši sēdēja savas vietas, vientuļas dveseles savas, un parks pilnīgi izskatījās kā parks. Bet, kamer ikdienas dzīve tā aizteceja par parku un pilsētu, debesis pāršalca milzīga spožuma strūkļa. Nīkīga varavīksne parstiepa apsubējušām debesīm savu degošo, maigo audumu. Cilvēki atgaza galvas un paraudzījās augšup. Uz brīdi viņu sirdis kļuva mikstakas. Debesu neparastais skaistums los savadi satrauca. Katrs cereja piedziyot tai diena ko brīnum labu.

Augusts Dadzis brālīgi uzlūkoja krupī, kas tupeja iežogota maura malā un vēsam, serīgam acīm pētīja salmenes ziedu. No šī brīža Augusts izjuta sevišķu draudzību pret visas plašās pasaules krupjiem. Viņi bija vientuļi kā Augusts. — kas redzējis krupjus bara? Viņi bija tie mazie un nožēlojamie, kas rudens vakaros pielec tuvu māju sliekšņiem un serīgi pēti pavarda iesīldīto mitru vakara omulību. Šis krupis te, parka, acīmredzot gaidīja savu laimi no salmenes zieda. Salmenes zieds spulgoja uzbāzīgi un asi, kā viltois zelts.

Augusts savu laimi gaidīja no sievietes.

Tai vajadzēja būt reize maigai un rīgtai, kā piladžogu un ingvera ievārijumam. Tai vajadzēja būt smalkai, drusku nekautrai un tomēr šķīslai. Vēl viņai piederejas pilnīga, sarta mute, tievs viduklis un skaists deguns. Nevis deguns — deguntiņš. Turklāt cirtaini, miksti mati. Par visām lietām tai vajadzēja prast uzstāties labā sabiedrībā, būt iekarojamai un lepņai. Augusts šo daļo nesastapa ne uz ielas, ne laukos, nedz darbavietā. Un, ja ar kadreiz kāda līdzīga tam aizslīdēja garām, to veda zem rokas svešs kungs. Bet, ja tā bija viena, viņas dzidrajās acurauģos Augusts skaidri kā fotogrāfija redzēja cita — sveša vīrieša attēlu; viņas matus bija sajaukusi milnieka roka, uz viņas maigas ādas sarka sve-

šas mutes pieskarieni. Ta gāja Augustam garām salikt citu. Darba kolēģas bija neveiklas un gurdas ka zivis uz sausuma.

Augustam līdzās apsēdās jauna, tukla meiča. Viņas deguns bija neapstridams pierādījums, ka sievietes deguns var līdzināties arī kartupelī. Viņas lūpas bija plānas un izbalējušas kā daudz šķirstlitas grāmatu lapas. Mati nespodri un pālsī, drēbes oda pēc naftalīna, tām bija piešūtas dažāda lieluma pogas, varbūt pat uz ielas uzlāsītas. Sieviete pavēras Augustā ar garu skatu un klusēja. Augusts gribēja celties un iet. Un tomēr viņu kairināja jautājums: vai patiesi šī sieviete to uzrunās pirmā? Tikko tā bildis vārdu, viņš pazudis. Tai brīdī nodzīsa varavīksne. Debesis sabozās, un sieviete sacīja diktā balsi:

«Pagalam.»

«Tas ir noticis,» domāja Augusts, «nē, neiešu. Atcirtišu ko asu.» Ar visu iespējamo izaicinājumu balsi viņš novilka caur degunu:

«Ka-as?»

«Varavīksne,» vientiesīgi paskaidroja meiča. «Pagalam. Kā viss. Vai viņai lietus trūka? Mans kaķis nosprāga aizvakar. Vai es to nelutināju? Bet šorīt es izgrūdu no pietātā stāva uz ielas mirtes podu. Vai es nevarēju elkonī atspiest citur?»

«Nu es noskaidrošos,» domāja Augusts un sirdīgi teica: «Kas jūs lūdz man stāstīt par jūsu kaķi?!»

Meitene neuztraucas, viņa pat neuzlūkoja Augustu.

«Tas bija ļoti labs kaķis,» viņa teica.

Augusts gribēja smieties, bet nesmejas. Viņš prasīja: «Jūs labprāt kopjat puķes?»

«Nu jā. Kura sieviete to nedara labprāt?»

Augusts pašķielēja sāpš, un viņam likās, ka krēsla nozagusi labu tiesu no svešās deguna lieluma. Lūpas tam netika uzlūkot, tad labāk tas apskatīja rokas, kas guleja svešinieci klēpī kā raņņākais baložu paris. Viņas baltie, pūkainie cimdi bija tīri un skaisti. Tānī brīdī sāka mirgot reti lietus pilieni. Augusta sirds sažņaudzās. Daiļa un maiga dāma vairs netuvosies

viņam violetas ziemišķa kurpītes. Dāmas nestai-
gā lietu. Sievieteī viņam līdzas bija drukns, silts
augums. Droši vien viņa ļoti cieši apskautu savu
mīlo.

«Iesim,» gandrīz nikni teica Augusts un pie-
celas. Viņš cereja, ka sveša izradīs nepatīkami
žiglu galavību. O, tad viņš tai atspēlesies par
to, ka varavīksne nodzisusi, ka viņai kajās nav
ziemišķa kurpju, par to, ka lietus list. Arī par
to, ka šorit tā izgrūdusi puķi uz ielas. Viņš in-
dīgi pasmīnes un aizies. Iekāps uz stura takso-
metra, lai redz, ka...

Viņu uzlūkoja brūnas, parsteigtas acis.

«Jūs man to teicat? Kurp tad mēs iesim? -
Te Augusts ieraudzīja pats savu salikušo stāvu
vientuļīgi iekūtojamies vakara miglāina dzes-
trūna. Viņš nobijas, ka sieviete — pat šī sie-
viete viņam var atteikt.

Viņš kļuva enerģisks un atpūgs, nometas uz
sola tai līdzas, runāja lielos, dzejiskos vārdos par
zināmas tikšanas burvību, divu būtņu draudzību
no pirmā skata un līdzīgi. Sieviete celas, ietika
cimdaino roku viņa elkoni, bija galava iet. Au-
gusts domāja: ja tagad naks preti daiļa violetajās
kurpēs, viņš tai metīs seja vienaldzīgu, niecīgu
skatu un tulīņ mīļi terzes ar savu līdzgājēju.
Lai redz, ka viņš nav viens. Ne, tads muļķis viņš
nav. Šovakar vairs ne.

Augusts veda svešo meiču uz savu māju caur
lietu un kreslu.

Lietus sijāja acu priekša smalku tīklu. Aiz
lietus tīkla logos ziedēja zilās un oranžas ugunis.
Slapjie ietīni spoguļaini vizuļoja. Bulvaros veļs
jauca lietu ar nobīrušo lapu maigi rugto trudu
smaržu. Autobusi ar lielām acīm gazeledamies
iepeldeja tumsa.

Fe... Augustu ar elkoni pagrūzdama, garam
aizsteidzas vijīga dama. Aizkupeja smaržu vilnis.
Dama augstu cela šaurās kajās, vairūdama no
peļķem mazās, violetās ziemišķa kurpēs. Augusts
noskatījās tai pakaļ kā spokam, sacirtas un ie-
veda pavadoni savas mājas vartos.

Augusts bija parsteigts, cik labi vecpuiša dzīvokli iederejas jaunās sievietes soli un augums. Viņa atstāja mētelī un naftalīna smaržu priekšnama. Kad Augusts iekūra krasni uguni, liesmu atspidums ietīna svešinieces neveiklo augumu aizgrabjoša, maiga spožuma. Viņa majas uguns ņēma svešo savā apsardzībā.

Viņa mekleja primusu un tejas traukus. Jau pēc puslundas Augusts parvertās no majas leva laipni iefinātā viesī. Sveša kā istakā majasmate tam piedāvāja kafiju maizītes un teju. Viņas skaņa balss bira kā sudraba zvirgzdi Augusta istabas apputejuša klusuma. Sievietes vārds bija Karlina, bet Augusts to tudaļ pardeveja par Bižu. Vārds tam šķita sevišķi salds un elegants. Ta sauca viņa drauga mīļako. Ta gan esot pa pusei francuziete un valkājot kurpes ar deviņus centimetrus augstiem papežiem. Bet francu laulība Augustam iedvesa drizak bailes nekā patiku, jo ka lai zin, uz ko tadās svešās asinis katreiz spējgas. Kas attiecas uz papežiem, tos varēja dabūt arī viņa Bižu.

Paris stundas viņa tam bija uzlicejusi visu savu vientiesīgo dzīves slastu. Viņas mate un tevs sen miruši. Ta stradajot žīda uzņemuma. Tur gatavojot pogas no milzīgiem gliemežvakiem. Kad gliemežvaku paceļot pie auss, tam vel dziedot dienvīdu jūras.

Kad puse desmitos Bižu posas uz maju, Augusts to nelaida, bet viņa ietiepgi palika pie sava. Tas viņas vērtību nebūt nemazināja Augusta acīs. Viņš pavādīja to lūdz mazai priekšpilsētas majai un atvadīdamies noskupstīja uz lupam. Bižu planas lupas bija vesas un padevīgas.

Ap pusnakti Augusts uzravas sedus sava gulta.

«Bižu,» viņš teica un noskupstīja savu kreiso roku, «Bižu...»

Viņš uzdedza uguni un želi uzlukoja nenokopto tejas galdu. Apputejušais klusums atkal izmeimuroja no vecpuiša istabas kakta, saplaka zem galda, klusi smilksteja tur ka norāts suns.

Bižu.

Pēkšņi Augusts atcerējās, ka nav runājis ar Bižu par nakamo tikšanos, viņš — tūļa. Bet, kamer viņš vilcināsies, ta atkal atsēdīsies parkā kadam līdzas uz sola, tas bus veiklaks, un — ardievu, Bižu!

Klusums izlida no pagaldes un uzsvieda smagas ķetnas Augusta pleciem.

Viņš neatdos Bižu.

Viņa tak bija nopietna, godīga meiča. Pat sa-
pratīga. Nesmuka? Ar laiku noveco visdaiļ-
kais vaigs. Droši vien tad ir tik žēli, ka kad dzīvu
ziedu tavu acu priekšā saestu sērs.

Bet neglītas sejas kļūstot piemilīgākas vecuma
pusē. Sevišķi, ja pardzīvojumi tas rotājot ar
skumju cildenību.

Viņš apprecēs Bižu.

Klausities atkal darbabiedru nicīgas zobga-
libas? Neviena sieviete viņa dēļ neuzņemšoties
ceļu līdz altārim! Klausities atkal citu nostāstus
par trakuhgām mīļakam un vēlīgo sievu pieglau-
dību? Sedet atkal vakaros, kas ir tik gari un ne-
beidzami, kā būtu ar ķedēm zemei piesaistīti?
Neskūpstīt, neatklat sirdi, nejūst nakli uz kru-
tim labvēlīgu roku? Nepulcināt mājā draugu pul-
ciņu ap laipnu mājasmati, kas ap sevi rada omu-
libu, kas visiem laba, kuras dēļ saka: «Jā, Da-
dzis. Viņa mājā ir vislabāk.» Viņš apprecēs Bižu.

No rita Augusts uzmodās maigā davātāja
jutoņa. Viņš paņems mājās nabaga bērnu. Viņš
dos tai vislabāko istabu savā dzīvokli, visjauka-
kas drēbes. Ģerbdamies viņš laipni piesita ar ro-
ku krājkases grāmatīņai. Tad noreiba viņa vec-
puīša galva.

Viņš bija gatavs ievest svešinieci savas mājās!

Vai ir sievietes no stikla, sievietes, kuru mai-
gajai ādai spīd cauri visas viņu nelabās iera-
žas, plēsīgie untumi? Ko visu neslēpa sievie-
tes prāts! Ko visu nestāstīja par tam viņu vīri,
brāļi, mīļākie! Vai viņas nav valdītājas? Vai
viņas nemil bērnus visvairāk tāpēc, ka var tiem
pavēlēt?

Augusts atcerējās, ka redzējis marmorā vei-
dotu sievu ar nocirstu vīrieša galvu rokās. Hei-

nes dziesmas vēstija par kādu, kas tam plēsusi krūtis ar lauvas ķetnām. Vel cits romans ta ir saucas: «Meitene ar lauvas galvu.»

Bleņas. Neskaidra simbolika. Bet, velns lai parauj, bija taču šinīs radījumos kas tāds, kas lika tās salīdzināt ar plesīgiem zvēriem. Vai viena no tam nelika kalpiem mest savus mīļākos sasietus ūdenī pēc vienas vienīgas milas nakts? Par apsmieklu viņš varēja palikt tādām radījumam — ak Dievs, ak Dievs!

Bet tad Augusts redzeja sava drauga mīlākās gaišās Ķeruba acis.

Viņš apsedās uz gultas malas.

Viņš meklēja atmiņa pēc labākajiem sieviešu burvības veidojumiem. Atcerējās filmas un romānus, pāršķirstīja domas vēstures lapas, skupstīja domas Orleanas jaunavas drēbju vili un nolieca galvu sv. Terezēs priekša. Sevišķi šī svēta, kuras laipno vaigu tas bija daudzkārt pielūdzis katoļu baznīcā, pacēlās viņa prāta mīļa spožumā. Vel ka negants ērnis pavīdēja Brunhilde, kas savu laģa viru pakarusi kazu nakti uz naglas pie sienas, bet sv. Terezēs acu gaisma lika šim ērnam atkāpties.

Tik tālu nu viņš bija.

Par visām lietām: viņam bija jāprecas, lai nedotu ilgāk iemeslu draugu smiekliem par viņa nevarību. Pietiek viņam to smieklu.

2

Kopš Augusts sevi atcerējās, bailes no smieklīguma bija vienīgas bailes, kas to nekad neatstāja. Viņš bija mazs cilvēciņš, un lieli smiekli to spieda pie zemes.

Skola viņš raudāja no dusmam, kad klasesbiedri tam bija piesprauduši žāvētu jēra asti pie jaunā metēja. Kalab taisni ar viņu tie ta ko uzdriktējās? Viņš bija klasē visklusākais, viņš labprāt teica priekša un dalīja «špikerus» uz visām pusēm. Tas dalīja arī savus skopos azaidus ar biedriem, rakstīja vestules viņu «brūtēm», stāvēja

mems kakla viņu vainas dēļ. Tie smejas par viņu un lapēr jo vairāk, līdz Augusts sāka sarkt un sevi ieskatīt par ermīgāko radību virs zemes.

Viņš sarka par katru savu neveiklo vārdu un kustību, ienāda savas lielās rokas un atļukušas ausis tā, ka griebeja tas tiši nosaldēt, lai visiem butu žēl. Viņš bija neglīts un grutsirdīgs bērns. Tas slimīgi mīleja suņus un kaķus, bet tam nebija nekadās pievilcības arī šo nepateicīgo kustoņu acis. Pats niecīgākais plūška šūnelis tam nirdza zobus pretī, un kaķi bega no viņa pa trepēs. Vai arī tie aprija piedavāto gaļu un pēc tam vienkārši iekoda.

Viņš sev nozvērejas pakart visus kaķus Rīga un province, kad bus lielaks paudzis.

Vel lielaks izaudzis, Augusts solīja sev briesmīgā zveresta, ka iegūs gandarījumu par bērības ciešanām. Kaut ko sevišķu viņš griebeja izdarīt, mirdzēt visu vērtības centra, visu, visu! Tad viņš liem radis! Bet, kad tas domas bija jau licis līdz iedomātam mirdzumam, viņa sirds at-sīfa, nīknuma dzeloņi luza, maigi tas pastiepa roku no savas varenības un gļaudīja cilvēkus, suņus un kaķus. Bet sapņu varenība izšķīda, atkal viņš bija likai Augusts, tikko skolu beidzis puisis, kam nebija drauga, kam bija kaut kam lielam jātop. Izgudrotājam? Maksliniekam?

Slepus no barga teva — mati tas bija pazaudējis jau bērība, — Augusts Dadzis maetjas vingrināt balsi. Viņa auss neaptvēra, ko balss spēj. Tad tas pieteicas uz eksāmeniem privāta dziedāšanas studijā.

Kad Augusts eksamenā pavēra muti, ne skaņa tur negriebeja nakti arā. Pēc necilvēciskas piespiešanas zobiem pārvelas tādi ka moctā kaķa prieksti.

«Balstiņa! Diapazons!» skaļi šņaukajas aiz viņa muguras citi eksaminandi, un Augusts nesa-prata, par ko liem tas lielais prieks.

Vecais itālietis pie klavierem pārmezdamis purināja galvu.

«Diapazons, Jūsu diapazons nav oktāvu liels. Bet, vai jums ir tembrs, — es nevaru spriest.

Es nedzirdu jus! Varbūt jus pameģinasit citreiz? Varbūt notiek brimums? *Chi lo sa.* Jus esat jauns.»

Toreiz viņš skraidīja pa ielām un koda savus jaunos ciņdus. Toreiz debesis bija dzeltanas kā ķirbja mīza — krasa, ko viņš nevarēja ciest.

Augusts Dadzis gribēja kaut kas būt. Godkāriba un skumjas to plesa pušu kā tvaiks nenorūditu metālu. Viņam bija jāpasteidzas. Smieklī par viņa niecību tam dzinas pakaļ, vajāja to visur. Reiz viņš ieraudzīja miesnieka ratos pat smejošu tēti.

Nomira Augusta tevs, — viņam nebija tā žel. Tevs par viņu parasti nožēlodams izteicās:

«Kads tas man jociņš! Ko tas nemacas amatu, erns?»

Teva bērni diena Augusts tomēr bija skumjš. Bet, kad viņš gribēja mirušajam izteikt savu sirsību un nožēlas, kad pavīlka saņš sarmaino likautu, skat, bargais vīrs zarka vīpsnāja ar kreiso mutes kaktu. Augusts bega projām. Vispar beres bija daudz cilvēku, bet visiem tiem mirušais tevs bija svarīgāks par dzīvo delu. Viņi nezīnāja, ko tie dara! Tie smejas par papra puķi, ko Augusts bija iespraudis teva pograurumā.

Izradījas, ka tevs, bijušais atslēdznieks, delam atstājis nelielu mantojumu. Augusts ieslēdzas uz veselu gadu dzīvokli ar dažādāka satura grāmatām. Viņam nebija laika studēt, viņa godkāriba negaidīja. Kara steiga tas centās aprīt visu, ko grāmata var dot. Bet ja viņš meģinātu rakstīt pats?

Pēc krietna laika pie ļoti labi nostādīta žurnāla redaktora ieradās jauneklīs raga brilles. Tam bija mazs augums. Tas pastiprināja redaktora dabisko priekšrocību uzlukot iesaceju no augšas. Vel Augustam Dadzim, iesacējam, bija plānī mati, lielas ausis, platas, mītras delnas. Tas vienkārši apvainoja redaktora labsajutu, kaut tas bija iecielīgs cilvēks. Augusts atīina pamatīgu paptru žuksni. Tur netrūka ne dzejas, ne prozas.

«Tie ir mani,» Augusts teica.

Redaktors ziņkarīgi aplūkoja viņa matu šķirtni.

«Darbi? Atstājiel. Atnāciet jaunnedel. Pēc nedēļas.»

Pēc nedēļas Augusts ieradas. Viņu sagaidīja zaļas smieklu dzirkstis aiz redaktora pensneja.

«Tas neder.»

Augusts gandrīz sabruka uz krēsla.

«Neder. Paldies. Bet... ak, Dievs, piedošanu — kāpēc tad neder?»

«Jūsu valoda ir zem kritikas. Jūsu fabula ir miegaina un neintrigē. Jūsu tipi nolasīti no grāmatām. No sliktām grāmatām, jaunais dzejnieki!»

Īss neveiklības brīdis. Tad redaktors — saudzīgi:

«Jūs dzīvojat uz laukiem?»

Augusts pievāca savus manuskriptus un vēl uz ielas jūta pazemojumu sakāpjām degošajās ausīs.

Pazemojuma sajūta. Smieklīgums. No tiem viņš nelika vaļā. Viņš kļuva bailīgs. Bailes tramdīja viņu uz ielas, kad, sava likteņa dzīts, tas sargājās uzmit damai uz kajās — un katrā ziņā uzmina.

Bailes sekoja tam mebeļēta istaba — bailes atstat kadreiz istabu vaļā, lai saimniece neierauga neuzkopto gultu un izsvaidītos papirosu galus.

Durvis katrā ziņā aizmirsas vaļā.

Bailes kaut kā neapkaunot sevi sekoja tam jūtu uzplūduma, un, lūk, kad vajadzēja skūpstīt daiļas meitenes muti, viņam katrā ziņā gadījās degunu šņaukt.

Viņš nelasīja humoristiskus žurnālus, jo baidījās sastapt pats sevi starp rindām. Spogulis bija viņa ienaidnieks, bet tas, ka par spīti, bieži jāņem rokā, jo citādi kravates mezgls vareja nogult šķībi vai uz zoda atrasties tintes traips, kas laudim izvilināja vīpsnas vai skaļus smieklus.

Kad Augusts ņēma viesībās rokā dārgu porcelāna tasi, viņa izmīsigais skats to jau redzēja drunslās uz grīdas.

Kad Augusts mēģināja deļot, gludais parkets zem viņa kajām parvērtas piedauzības akmeni. Ak, kritiens! Ak, nelaimīgā gaišredzība!

Paredzētais ļaunums nekad negāja secen. Augusts mēģināja ienest sevi, bet arī tas negribēja labi izdoties. Viņš apraudājas un pēc tam piezoboja sevi visrugtākiem vārdiem. Viņš purināja pats sevi aiz apkakles, lai izpurinātu kaut vienu talantu, vienu dzirksteli, kas cilvēku atšķir no dzīvās gaļas.

Augusts atrada to. Viņam bija pacietība, ja tas vajadzīgs. Viņš kļuva ierēdnis, kaislīgs ierēdnis, ja spalvas dīdīšana, mehāniska ierakstu un skaitļu atkārtošana var saukties kaislība. No godkāribas zaļajam ēuskas acīm tas cerēja paslēpties papīra gredās, iezarkot sevi dzeltanīga, vēsa papīra kapa.

Bet sirds dega pēc citu vēribas un apbrīnošanas visiem papīra žogiem cauri. Taču to redzeja tikai Augusts pats.

Arī smieklīguma bailes to neatstāja. Savadi bija cilvēki, kas ap to, droši vien arī tie, kas tāluma. Kad Augustam kaut kas lieliski izdevas, to vienkārši neredzeja — kā dabisku lietu. Bet vajadzēja tikai kam kļūmīgam gadīties, un cilvēku smieklēm un niecībai nebija mēra.

Beigas Augusts arī pats sevi atrada divus: vienu, kam vienmēr kaut kas neizdodas, otru, kas smejas. Bet šim iekšējam smējējam bija slimi, krampjaini, sapīgi smieklī. Kā draudīgas briesmas Augusts pats sevi jūta, briesmas, kuras var uzbrukt ik mirkli, ar kurām nepārtraukti jācīnās.

Piemeram, viņa viduklis brieda resnuma. Bet viņš vēl bija jauns. Lai izvairītos no kolēģu dzēlieniem, Augusts valkāja korseti. Lai Dievs žēlīgs tam, kas, pirmais to atklājis, smietos! Tie būtu pirmie smieklī, kurus smejejs droši vien samaksātu ar dzīvību. Uz to Augusts būtu spejīgs, ja vēl arī šīnī slepenā kaunā to pieķertu.

Augusts skuvās rūpīgi, iesmaržojas, manikirēja nagus. Bet bija kaut kas viņa izteiksmē, kustībās, manierē uzlukot un sveicināt, kaut kas, kas izvilināja smieklus un vēlešanos uzrunāt viņu nīcīgi saldiem mulināmiem vārdiņiem, kādi prasas

uz meles, kad kutina aiz auss līdz kustības ne-
spējai pārbarot vecmeitas šoneli.

Kaut kas? — bailīga pakalpiņa, pazemības
gars, bijīga citu ieskatu eildinašana. Zems cepu-
res lidojums sveicinot. Sarunas pastāvīgs — «ja,
ja, es tāpat domāju».

«Es jums!» visticā Augusts dūres aiz citu mu-
guras. «Es jums radišu. Es nedomāju — tāpat.
Nekad. Nemužam. Pilnīgi pretējo es domāju!»

Viņš nerādīja neko. Viņš bija mazs cilvēks
un baidījās.

Ar katru gadu vairāk šīs bailes deldeja viņa
līdzību cilvēkam.

3

Pagāja astoņpadsmit dienas pēc Augusta iepa-
zišanas ar Bižu, un viņš to apprecēja. Viņš,
balli terpta Bižu un liecinieki klusi aizbrauca
līdz dzimtsarakstu nodaļai un tikpat klusi at-
griežas dzīvokli. Augusts neviena nenovērtēta va-
rombā visu vakaru svīda zem šauras smokinga
apkakles. Liecinieki, viņa radi, dzēra labo vīnu
un pieklājīgi apēda trešo daļu no visa, ko Bižu
tiem eela priekšā. Pie tam viņi klusība sprieda,
ka ar savu laulību viņu radnieks «nav necik aug-
stu celies».

Pēc kāzām Augusts ieradās darbā arvien laba-
ka jutoņa. Ar viņu bija noticis viscilvēciskākais:
viņš bija apprecējies.

Un tomēr viņš bija tik mazs cilvēciņš, ka
kolēgas tikai trešajā nedēļā ieveroja platu zelta
stīpu uz viņa pirksta. Toties šī ieverošana sa-
cela Augustam tikamu traci. Visi līpa ap to, glau-
dīja, sīta uz pleca, smēja un vēlēja laimes. Ap-
taujai par viņa sievu nebija gala. Kas, kada, no
kurienes? Paradi lak mums to, Augustiņ! Nē, kas
to būtu domājis, ka tu esi pilns slepenu niķu.
Nekoleģiāli tu esi rīkojies. Tu nesi mus ielu-
dzis kāzas!

Vienuģa izeja te bija: saaicinat kolēgas mazas
majas viesības. Labi, viņš paradis tiem Bižu. Bižu

bija dargi ģērbta un izrotājusies. Viņš vel nebija paguvis pilnīgi pierast pie viņas sejas, bet kad tā sacītoja matus, kad nokrasoja lūpas...

Kas attiecas uz Bižu, tad viņas pašapziņa auga augumā. Viņai bija daudz iemeslu būt par sevi augstas domas. Vai gan velti to nolvera gandrīz ielas vidū, apprecēja ar tādū steigu? Vai velti lutināja ar terpiem un saldumiem? Varbūt viņa bija parsteigusies, šo plikpauri apprecēdama? Vai nesagaidītu jaunāku, iznesīgāku?

Pazemīga un neglīta Bižu ne tikai neizrādīja vairs pirmo dienu aplaimojumu, bet sāka atļauties sev kundziski neapmierinātu toni. Vīrs nekad nevarēja pietiekami ātri parnākt no darba. Viņam bija nelaba paraža mest papīrosus aiz divāna un vel nelabāka — slinot ar hroniskam iesnam. Viņš valkāja korseti — vrietis! Viņš negāja ar to pietiekami bieži uz teātri. Bet tas visnejaukākais: nekad viņš nesaskaitās, ne par ko neuztraucas... šis skārda gabals!

Kad Augusts paziņoja tai par gaidāmajam viesībam, Bižu kļuva māksta un velīga. Viņa tik sirsniņģi ķeras pie viesību sagatavošanas darba, ka prieks bija redzēt Augusts staigāja tai apkārī ar medus garžu uz meles. Gatavot Bižu prata. Viņa cilāja šķīvjus un tases ar rupju pilnu sviestu vaiļstos. Rivītes, karotes un naži dziedāja līksmas melnīņas viņas veīklajos pirkstos. Pedīgais galda novertejums, ziedu sadalīšana, dzerīenu izvele izvertas pīēcīģi satraukta rituāla.

Augusta ziņkares moctīģe bīedri ieradas ceturksnī pīēcīģ nolīģķta laīģa. Bižu ar drebošu apakšlūpnū un melnas tušas ielokīģem ap acmū viņus sagaidīģa pīģ durvīm. No viņas druknā augumā plūda līdz grīdai lāsains zīģds. Bet druskū parsteīģta gan tā jūģas: bez sīģvam tie bīģa nakušī. Vīģiešī un vīģiešī. Ķa uz klūbu vai kroģu, nodomājāģ Augusts, bet apsaucēģ pats sevi. Sākumā vīģieģ uzvedas laīģpnī un pīģeklājīģi. Tie vīģba pret Bižu labvelīģas grīģmases, neraustīģģa Augustu aiz vestes pōģam, ratnīģ sedēģģa istabas stūģros. Augusts nepartraukti smaidīģģa un berģģģģģa rokas.

Ja pēc septiņas degvīna glāzes viesi kļuva neuzvedīgi, tur visvairāk vainojams Augusts pats. Saruna ar katru viņš ierāvās parastajā svētlaimīgajā iztaptībā — tik sīks, tik gatavs uz «es tāpat domāju», ka sarunu biedrs negribot jūta sevi miesīgi un garīgi pieņemamiem svāra un cieņībā par paris kilogramiem un jūtas vienkārši spiests Augustam atkal un atkal uzsist uz pleca. Viņa kūstošā laipnība lie saskatīja niecīgas vaiboles ložņāšanu, ar gandarījumu jūta un parādīja savu parakumu. Šie ļaudis, kas dienišķās gaitās bija pati pieklājība, te par lielu pārsteigumu cits citam — iespējams, ka arī paši sev, — uzvedās arvien izlaidīgāk. Viņi paši leja sev vīnu, ielauzās virtuvē un nesa no turienes jaunas pudeles, parvietoja traukus uz galda, pievilka galdu tuvāk divānam. Pedīgi tie bēra cigaru pelnus šķīvjos un puķu vāzēs, apsvilināja usas Bižu kaklīm, smejas un runāja ar pilnu muti — tikai ne ar Augustu. Kas attiecas uz Bižu, šo vienīgo dāmu un majasmati, viņi to bija itin vienkārši aizmirsuši. Tie trieca palaidnības, atpogāja vestes, bārstīja pelnus nu jau vienkārši uz grīdas.

Vesela izlaidības lavīna velas par šiem parasti itin miermīlīgajiem ļaudīm. Augusts neticēja savam acim. Viņš mekleja pieturas punktu lielajā kņadā un atrada to. Kalsnais jauneklis Ferdinands Ņauķis, kurš darba sēdēja pie viena galda ar Augustu un bija tam parādā piecdesmit četrus latus, sēdēja kakla rātus un kluss. Viņa acis bija vērojama nepatika pret visu notiekošo, brīžam tas pacēla roku pie mutes un valdīja žāvas.

Bižu uzlukoja viesus ar brīnumos pavērtu muti. Tādus mežonīgus tā redzēja pirmo reizi. Cik izmeklētos vārdos Augusts bija pratis par tiem stāstīt!

Gribēdama pievērst sev uzmanību, viņa sāka rīkoles ar lūpu krasu un pūdera slotiņu. Labāk nebūtu to darijusi. Vairāki acu pāri sekoja viņas kustībam. Šķiet, visi atcerejas, ka taisni šīs sievietes deļ aicināti uz Augusta maju. Pekšņi ka pārspradzis balons viņu vidū klusi nopaukšēja

skapi čukstēta fraze: «Krāsots hipopotams! Krāsots hipopotams!»

Augusts nedrīksteja un negribēja dzirdēt to, ko dzirdēja. Kad Bižu pavēras uz čukstētāju pusi, tie vientiesīgi pelēja savus šķivjus. Visas citas sarunas apsika, visos stūros šaudīja smailu čuskas-mēli vaji slēpts izsmieklis.

«Dadža kundze, neliedziet man jūsu ģimelni.»

«Dadža kundze, kads jūsu vārds?»

«Viņu sauc Bižu,» pasteidzās Augusts. Tas skanēja tik žēli, ka vecākais darbvedis Špore tikko neaizrijas ar abola šķēli.

«Bižu viņa ir, dargumiņš. Dzirdat?»

«Klusāk.»

«Von Kopf bis zu Fuß...»

Kāpēc viņi smejas? Kurp tikai Augusts palūkojas, viņš redzēja sarkanās sejas un pavērtas mutes.

Bižu leja glazītes vīnu. Tai drebēja pirksti.

Kad tā izdalīja glāzes, kalsnejais jauneklis Ķauķis pēkšņi uzslējas kājas, turēja savu glāzi augsti paceltu un sauca: «Uz mājasmates veselību!»

Bridi visi bija klusi, Ķauķis turēja glāzi izaicinoši un nogaidīdams. Tad septiņas citas glāzes gausi uzpeldeja tai pretī. Bižu domās pieglauđa muti jauneklja rokai. Kas par to, ka Ķauķa tievais un garais deguns atgādināja zebieksti. Viņš bija izturējies kā lauva. To viņš ļabi saprata pats, viņa šaurās aciņas lepni spulgoja.

Bižu aiz prieka nogura kājas. Ta apsedās un saldi smaidīja pat tad, kad viesi lūstošas balsis uzsāka divdomīgu dziesmu.

Pēc dziesmas pulkstenis apliecināja divpadsmito stundu. Viesi spieda roku Bižu un Augustam, ilgi miņājās, nevarēja atrast mēteļus, beidzot bija galavi iet. Augusts tos izvadīja uz ielas.

Dzīvokli atgriežoties, to sagaidīja Bižu acis. Tas bija tukšas un atdzisušas. Mute šķība. Tā raudāja.

Augustam nebija viņas žēl. Viņam likās, ka Bižu pret viņu smagi nogrēkojusies.

Nakts stundas peldeja par pilsetu ka milzīgi, gurdeni putni. Vējš plosīja un spuldžu uguns lauza viņu melnos sparnus.

Augusts iekrita vieglā, murgainā miega. Pekšņi satrukas. Kāds bija paņēmis viņa sirdi. Viņš izplēta acis, uzrāvas gulta sedus, bet tas viens turēja viņa sirdi. Ta bija sirds, bet ta bija arī kristāla lode un zaigoja saldās, rožainās krasas. Tad tas, kas turēja lodi — neredzams, bet jūtams un dzirdams, — prasīja Augustam:

«Ko lai es daru ar šo?»

«Ko tu ar to vari izdarīt?» prasīja Augusts Dadzis.

«Es to varu pacelt gaisā. Ļoti augstu.»

Labi. Ai, labi! To vien Augustam vajadzēja.

«Vai vari pacelt to tik augstu, lai visi redz?»

«Tik augstu ne. Ta es to varu likt uzsviest.»

«Augstu?»

«Ļoti augstu. Visi to redzes un teiks: tada ir Augusta sirds! Ta spīd, skat vien, ta ir mils: tības pilna. Kāda skaista sirds! Es to varu uzsviest, bet...»

«Bet?»

«... bet tad ta kritis un saplūsis.»

«Dari to.» Augusts lūdzas, «izdari to! Visu laiku es to vien gaidu, lai ar manu sirdi ta kas notiek.»

«Vai lai saplūst?»

«Pēc tam — jā!»

«Labi.»

Uzreiz bija tukšs un tumšs. Augusts sēdēja gulta un jūta, ka gulta atrodas uz zemes un zeme nenogurdama skrej serīgā bezgalībā starp aukstām, dziestošām slāvzaigzņiem. Lūdzas viņam uz zemeslodes izplatījuma peldeja maza, noželojamā Bižū.

Augusts guļēja uz muguras. Kāpec viņi smejas? Tik niecīgs viņš bija? Ēna no viņu ēnas? Kāpec?

Viņš aiznūga.

Murgos Augusts redzēja vireli ar kailu pakausi un apaļu vederu. Virelim bija Augusta acis.

Tas staveja pie debesu vartiem, kratīja niecīgas durītes un bija lepnaks par velnu savas pretenzijas. Viņš breca pret pašu Dievu: «Pec kā es izskatos? Tu esi mani apzādzis. Aldod man manu līdzību ar tevi un tavu vaigu! Ta man pieder pec svetajiem rakstiem!

4

Jauneklim Ferdinandam ļauķim ar zebiekstes degunu bija daudz iekšeju vainu. Viņam bija slimas nieres, sirds, aknas un liesa. Savas kaites tas kopa un lutināja ar sevišķu rūpību un uzmanību. Ka citus pie tikšanas iztaujā par viņu ģimenes labklājību, tā Ferdinandam paziņas prastja:

«Nu, kā klajas jūsu nierēm? Ko dara jūsu liesa?»

Tad Ferdinands glaimots sašķieba iedzeltano vaigu un stastīja ilgi un klusi. Slims tas bija, dikti slimš. Šis moceklibas deļ viņš jūtas izpelnījies sev tiesības uz ironiju un zināmu netikumību, jo jaunais liktenis kuru katru dienu vareja pievakt viņa dargo, neatkarotājamo dzīvību. Lai savu netikumību redzami apliecinātu, viņš nesāja kabatā spoguļrīli, kam otra puse bija redzama jaunava ar lietu dekolte. Bilde ieguva dažas divdomīgas lūnijas, kad to sagrieza šķībi. Lai darba biedri nepiemirstu viņa siržu laužēja spejas, darba ierazdamies, tas pa reizei medza izmest: «Vakar man uzsmaidīja laime. Četrām daļām es noglaudu kajīņas, he, he, he...» Pie tam viņa aciņas ieguva sirupsaldū izteiksmi un vaigu galos sakapa vajš sartums. Arī iedzert viņš pa reizei medza, bet to gan visa klusība, jo atklata dzeršana vareja kaitēt viņa slimnieka reputacijai.

Kas atliecas uz viņa ironiju, tā visbiežāk bija tik neveikla vai arī tik smalka — par to neviens nebija ista skaidrība —, ka ironijas upuri parasti pat neapņēva, ka viņš par liem ironize. Vel Ferdinandam bija slimīga patika atstastīt tenkas un nelabus vertejumus par cilvēkiem, bet,

atceres nospieš zemapziņa. Bet ko tur? Augustam vajadzēja gan saprast, ka vīrieša cilvēki nav nekādi sarkstoši skolas zeķi. Vai tad viņš nevarēja iedomāties, ka ies tadās mājas viesībās bez kundzem? Kundzenes, hm, jā, tas jau viņš nemaz nebija uzaicinājumā pieminejis. Viņa paša sieva? Vai tad tam nejaukajam pilēnam tā ar viss bija jaklausas? Īsta dāma butu aizgājusi gulēt pusdesmitos un atstājusi viesus vira ziņā. Ja viņa to nesaprot... ja tā nav pietiekami dāma... Bet sirdsapziņa taču didīja laga virus.

Darba starplaikā, kad pasniedza teju, gandrīz visi sapulcējās ap Augusta galdu, pie kura tagad vientulīgi sēdēja tikai jauneklis Ķauķis. Cits par citu tie izteica savas domas.

«Ne, ne — kād Dadzis atnāks rit darbā, es ar viņu nerumašu. Tas ir par daudz. Par tādām blēņām neuzbudīnas. Tā draugi nerikojas,» sašuta viens.

«Bet kas tad tur īsti notika? Es biju galīgi pilns,» nevainīgi peltīja otrs. Bet nu izradījās, ka visi bijuši galīgi pilni un neviens tā īsti neatceras. Tikai Fricis Čepurīte, jaunākais un naivākais, izmeta:

«Es drusku atceros. Mēs mazliet nesmuki atējamies... Tā jaunā madama — tā bija velnišķi neglīta...»

Te pekšņi jauneklis Ķauķis kļuva gluži dzeltāns, uzmanīgi aizrijās ar tēju, uzslējās stavus un teica ledainā balst:

«Es lūdzu neizteikt aizskarošas piezīmes par šo damu. Es varu prasīt gandarījumu.»

Čepurīte nosarka. Bet tad saslējās arī viņa vīrišķais lepnums.

«Tas ir, kā? Tas ir, kādu gandarījumu?»

«Klusi. Vai tu neredzi, ka Ferdinands iekēries Dādža kundzē,» meģināja visu pārvērst jokā darbvedis Špore.

«Jā. Es esmu iemīļējies.»

Pēc ša apgalvojuma Ferdinands atkal atsedas, mierīgi dzēra tēju un noslaucīja lūpas zīda mutautiņā.

Kad parejie gatavojas brūnītes, viņš tiem noturēja veselu runu. Pat tikas drusku uztraucies.

Kāpēc viņš lai nemiletu minētā damu? Kas teicis, ka tā... nu, nav pietiekoši dāļa? O jā — viņiem to nesaprast. Viņiem vajadzīga pastkarte, skaistuma šablons, trafarets. Istu, oriģinālu daiļumu tiem neapņvert.

«... bet izbeigsim šīs sarunas. Šodien es aiznesīšu viņai puķes un apjautāšos, ka tie abi jūtas pēc jūsu vakardienas skandalozas neuzvedības.»

Ferdinands turēja vardu. Tuliņ pēc darba viņš līdz ar Frici Čepuriti iegriežas viena no lielākajiem puķu veikaliem un izvēlejas nevis vulgaras rozes, bet bāli melu orhideju saišķi. Tad, laipni un vesi atvadījies no parsteigta Čepurites, pieaicināja važoni, skaļi minēja Augusta adresi un devas ceļā.

Istamba Ferdinandam pašam bija mazliet neerti oriģinālā milnieka lomā. Bet ceļa atpakaļ nebija. Nevienš neperk orhidejas, lai pēc tam tas iesviestu renstele. Domās aplūkojot sievieti, kuru viņam tagad lemts mīlēt, Ferdinands jūta mazus iekšējus drebuļus. Bet beidzot, kad tā labi padoma, Bižu tiešām ir oriģināla. Kas zinu, tā varētu būt pat krietni pikanta, ja vīrs butu pratis parādīt labaku gaumi viņas terpa izvele. Nu, turpmāk par to padomas viņš. Augustam Dadziņiem iekrātas naudas krietni daudz. Varenī! Arī parādu — tos piecdesmit latus — viņš šodien vares Augustam atdot.

Netālu no Augusta mājām Ferdinands tomēr tikko neaptureja važoni. Vai nebija gudrak?... Tomēr ne. Nu, Augusts būs tikami parsteigts. Tā tak bija jauka uzmanība — ierasties pie drauga, kas nav atnācis uz darbu, slims, kas zinu. Atņest puķes viņa sievai. Ferdinands apņemīgi devas uz Dadža dzīvokli.

Viņam atvera Bižu nejedzīga, bet dārga rīta kleita, kur uz oranža pamata spurdza zaļgani putni. Naceju pazinusi, tā nosarka līdz ausīm, stostījās un netika ne no vietas.

«Jūs! Mēs... Mans vīrs ir... slims...»

«Cienīta kundze! Varbūt jūs tomēr dosīsit man roku un aicināsīt dziļāk?»

«Ak, jā! Ak, neņemiet tikai [aunā,» tvaustuja pēc vardiem Bižu. Ferdinands noliecas par viņas roku ilgā skūpstā. Tad cienīgi atliecas un sniedz puķes.

«Vai atļauts?»

«Vai man? Vai es? ... Paldies. Ai, paldies!» Sava satraukumā viņa kļuva ļoti jauna, pat glīta. Tad apjūka atkal.

«Naciet dziļāk, bet atvainojiet... Tur vēl nav kartības.»

«Ak, kundze!» Lielisks žests, kam vajadzēja apzīmēt visu Ferdinanda izpratni un godbijību. Tad Bižu atrāva durvis un sauca viru.

Ferdinands atģerbas. Durvis paradījas Augusts ar divieli ap pieri. Pakausti divielis bija sasiets mezgla. Viņš uzlūkoja viesi iesarkušam, netīgam acim.

«Nu, August? Kas tev vainas? Es pie tevis. Jaukāk tak aplūkot,» sniedza Ferdinands tam preti abas rokas. Augusts atplauka dreboša smaida.

«Ferdinand... Miļais... Nu paldies, paldies! Nu nāc taču tālak. Nekas jau nav bīstams, tu jau vari saprast... tādas mazas pagīras...» sāka steigties Augusts.

«Pagīras? Algesmu... Bromuralu... Migrosānu. Lieliskas tabletes. Pamēģini.» lietišķi mācīja Ferdinands.

Pēc britiņa Ferdinands sedēja pie galda, viņam viena puse Bižu, otrā — Augusts. Uz galda stāvēja vēl divas vakardienas dzerienu pudeles un liels daudzums uzkožamo. Visi trīs ēda un apmaiņās savstarpējam laipnībām. Augusts bija runīgs un dzīvs kā nekad. Viņš iedzēra mazliet, atri iesīfa, plaši žestikuleja un dikti runāja, tad aprāvas un bāza ausi Ferdinandam gandrīz pie mutes, lai uztvertu tā ēkustus.

«Ak tā, miļais? Ak tu, zelta galviņ! Bižu, klau, Bižu, — vai es tev nestastiju, cik miļš jauneklis viņš ir? Un apdavināts, ēakls, mūsu šefa nākotnes cerība, es tev saku... Tikai veselība tāds

vaiņš. Ko tu teici, Ferdinand? Ak ja, ka tev nu klajas, ko saka ārsts?»

Ferdinands smaidīja vargu smaidu.

«Nekas. Pamazām. Butu labi, bet ārsti saka, ka pēdēja laikā visam vēl pievienojusies smaga neurastenija...»

«Nu ja. Esi tu man cietejs. Bet ar neurastēniju slimot ir labi... Piedod, es to ne jau par tevi... Bet citadi. Ta slimība visu panes. Redz spokus — neurastenija. Neparīk strādāt — neurastenija. Nenak miegs — neurastenija. Negribas mazgāties aukstā ūdenī — tas pats... Piedod, ne jau tu, bet citi jau tur sabaž visus savus untumus iekša. Bet tu jau esi smalkas sugas. Bižu, Bižu, vai tu zini — viņa tevs...»

Talak Ferdinandš to nelaida pie runāšanas. Nevis tēvs, bet mātes tēvs... Bez tam, nevajagot tak atklāt daiļajai kundzei visus viņa ģimenes noslēpumus. Nu jau bušot arī laiks iet majas. Lieliski, tiešām lieliski viņš juties šai mājā...

*... kuru jūs, kundze, iesildāt ar savu nesaldzināmo šarmu...»

Vai viņš drikslot arī turpmāk tos kādreiz apciemot? Vai viņi neuztveršot to kā lakta trūkumu? Nē jēl, nē. Bižu laimīgi smējās. Augusts uztraucas. Ņeml ļauna, ka nāk viņš, tas smalkākais un jaukākais cilvēks? Vienglais sirds draugs?

Ja, tad nu Ferdinandš gāja. Priekštelpās tas atcerējās nokarotājamo parādu. Bet Augusts sirdīgi atgaidījis no piesolītas naudas. Kas par parādu? Ferdinandš nerīnās. Parādi jakārto, tas tak pilnīgi un pilnīgi nobleses jautājums. Bet, kad Augusts grasījis no tiesas apvainoties, Ferdinandš piekāpas. Labi, nokarotošot tas praktiskās lietas rit darbā. Atvadīdamies viņš izteica cerību, ka Augusts rit bus spirts. Piekodināja neaizmirst labdarīgās tabletes pret pagīram. Bižu viņš vēl izteica kaut ko augstāka mēra smalku un nesaprotamu. Ilgi, ilgi kavējās skūpstā pie viņas rokas. Kad viņš beidzot bija projam, Augusts apskāva Bižu un ienesa to uz rokām istabā. Pēc tam viņš runāja vienā runāšanā.

«Smalks jauneklis, ko? Vismīlgākais jauneklis. Tie citi ir drusku palaidņi, bet šis. Nu, Bižu! Nu pasmaidī, bērns! Vai šī diena nav jauka?»

Bižu grimā logā sapaīnam acīm. Viņa tikko dzirdēja vira pļapāšanu.

«Jā, jauka. Jā, jā...»

«Noblesi viņš piemin. Jociņš. Parads? Daži santīmi...»

Bižu ar nepatīku uzlūkoja vira kailo pakausi. Viņas acu priekšā karsta liesmā dega Ferdinanda Kauķa brunās matu šķipsnas. Viņa ieclopoja istaba palikušo sveša jaunekļa drebju smaržu, un uz viņas plānas mutes plaīksmījas mīksts smāids. Tad Augusts pielīecas tuvāk, aizskara viņas celi un čukstēja netīcīgā priekā:

«Man pat liekas... Vai tev nelīekas... Viņš ir tā drusku metīs aci uz tevi... viņš ir manu gaumi pareizi novertējis...»

«Jā, jā,» teīca nepacīetīgī Bižu.

Augusts pīclēja sev pilnu glāzi vīna, šūpojas kreslā un smāidīja.

Viņi abi sedēja puspīvertam acīm.

5

Otra diēna Augusts ieradās darba uzvarētājā gaitā. Visi bija parsteīgti, cik mīdīgi viņš pret liēm izturejās. Redzams, šīs cilvēks nebīja spējīgs paturēt prātā ļaunu. Nu! Tas pazemīgāis!

Nē. Augusts nebīja ļauns uz viņēm. Un, kad vēl Ferdinands, visīem dzirdot, apvaīcājās par Bižu labklājību, Augusta gandarījums bīja pilnīgs. Aīzdurvē notverīs Fricī Cepurītī, viņš to pavīlka saņš ar dziļu, noslēpumāīnu smāīdu.

«Panāc šurp! Paklausīes! Vai tu vari iedomāt tas trakās lietas? Kauķīs ieskatījīs mana sievā!»

Viņa seja laīstījas lepnumā, tas pameta Cepurītem rokas skūpstu un aīzsteīdzas. Cepurīte pārsteīgts noskatījas viņam pakā, tad atmēta ar roku.

Pēc darba Augusts it kā nejauši, it kā starp citu ieludza Ferdinandu pusdienas. Tas neatteicās. No tas dienas viņš pusdienoja Augusta mājās katru dienu. Bet sestdienā tas atsacījās iet Augustam līdz, aizbīdinādamies ar steidzamu darišanām. Augusts pārradās mājās viens, un Bižu to sagaidīja nelabi satumsušam acim.

«Redzi, milu! Ferdinandus...»

«Zinu.»

Bižu bija strupa. Neuzmetusi vīram skatu, tā iēgāja istaba un apsēdās pie pusdienu galda. Augusts pakāra meteli un sekoja sievai. Acis nepaceldama, tā leja zupu viņa šķīvī. Augusts atlocīja laikrakstu un paslēpa aiz dzeltēšanas lapas vainuģas acis. Pēc laiciņa viņš uzdrošinājās:

«Darišanas viņam. Tu jau zini, viņš grib vēl augstskola iestāties...»

Bižu atpurdēja ko vienzilbīgu. Tad nenocietās un igni teica:

«Izrunas. To isto iemeslu es zinu labāk.»

«Un?»

«Vēl prasa. Saki — vai tev liešam katra pusdienu jāpavada mājās? Viņš solījis man pasniegt angļu valodas stundas. Vai tad tu nedoma, ka man jāizglitojas?...»

«Es nesaprotu.»

«Jā. Saprašana nav laba stiprā pusē. Ja es ņemu angļu stundas, tad tur tu vari tikai traucēt. Tu varēji ar mierīgu sirdi kādreiz paest arī ārpus mājās. Jeb vai tu neuzticies savai sievai un draugam?»

Augusts nosarka aiz laikraksta lapas.

«Bet Bižu! Bet miļā! Kāpēc tu mēls tādās dumjības? Vai tad es varēju no Ferdinanda acim nolasīt, ka tas grib tev pasniegt angļu valodas stundas? Atjēdzies, miļā!»

«Drusku smalkjūtības tak tev ir?»

«Labi. Varat uzsakt tās stundas. Jaunnedē, jā?» Augusts nolaida laikrakstu klepi.

Bižu viņam uzsmaidīja un viegli novilkā:

«Būtu tu labs, aiznestu vienu zīmīti.»

«Vai viņam? Vai šodien?»

«Nu jā. Rit pat es gribētu sakt macīties. Vai nebus jauki, kad es runāšu angļiski? Viņš negems atalgojumu. Viņš ir labs.»

Nē, Augustam nekas nebija iebilstams pret angļu valodu. Viņš piecējās. Šī sieva tiešām reiz kļuvis viņa lepnums. Viņa sieva... Pāri šķītvīni tas caur pieri aplūkoja Bižu. Tiešām, tā bija kļuvusi daiļaka. Viņas masīvajam profilam bija enerģiska līnija. Matus tā bija nocīrpusi un nesaja atpakaļ sasukatūs, kas piešķīra tai zenisku jaukumu. Krasotās uzacis bija zilgannelnas kā bezdelīgas spāni. Viņa sieva. Viņš tai uzdevās violetas ziemišķa kurpes. Viņš aiznesis zīmīti Ferdinandam.

Pēc pusdienām Bižu tam pasniedza zilu aploksni. Augusts ģērbās un gāja.

Pa ceļam tam likās, ka dzeltanai vakara gaismai šoreiz divaina noskaņa. Zilajā aploksne šķīta iebertas ogles. Viņš to lika no vienas kabatas otrā. Ko gan viņa sieva raksta? Un ja nu tie abi samīlas pa nopietnam un Bižu to atstāj? Ka tas bus? Viņš spiedis Ferdinandam roku, viņš teiks, ka viņa sirds sap, bet... Ka Bižu tam bija viss, bet... draudzības un viņas laimes deļ... Tik vienu viņš lūgs: labi rūpēties par Bižu. Vismaz garīgi. Nu, materiāli tas viņam nebus iespējams. Ferdinands un Bižu dzīvos junta istabā kā Rudolfs un Mimi. Tiem ies grūti, jo Ferdinands studēs. Bižu gatavos ēdienu uz primusa. Istaba anksts. Te — kads prieks! Zināma sestdiēna tie sapem naudas sūtījumu, un pavadzīme rakstīts tikai: «No nezināma drauga.»

Un tā katru sestdiēnu. Nezināmais draugs — tas ir viņš pats, Augusts, — nepiemirsīs savu pienākumu. Ta. Kas paliks viņam pašam? Viņš slaigas ar skumju apenotu seju, bet viņš nestudēsies. Tikai reti, tikai labāko draugu sabiedrībā viņš pieminēs lielo notikumu: «Man bija sieva, jūs jau atceraties. Viņa bija vingra un skaista. Tik skaista viņa bija, ka jau trešā lau libas mēnesi to iekaroja un man atņēma...»

Nogriežoties no Brīvības ielas Mattsa iela, kur dzīvoja jauneklīs Kāukis, Augusts juta, ka

viņa sirds aug liela un lielāka atsacīšanas laime. Viņš bikli piekļauvēja Ferdinanda dzīvokļa durvīm. Atvēra acīgs meitēns.

«Ķauķa kungs? Mamma, kur Ķauķa kungs?»

Kāda sieviete izbāza galvu no virtuves un noreja:

«Majas. Ved tikai iekšā.»

Ferdinands bija mājās. Viņš saņēma Augustu ar sleptu nepatiku.

«Atvaino, bet mana sieva tev sūta vestuli, atvaino. Un tās angļu stundas. Nu redzi, man jaunā nedēļ tā jocīgi iznāk, ha, ha. Man jāiel uz sporta biedrību, tu jau zini, es esmu... Vardu sakot, man nebūs laika.»

Ferdinands bija steidzīgs.

«Jauki,» viņš teica, «starp citu, man šovakar jāizbrauc pie masas uz Majoriem, un tik traktas ir gadījies... Saproti, es biju drusku izšķērdīgs pretūsu dārgo Bižu.»

Augusts pietvika un žigli gruda roku kabatā: «Saprotams. Cik isti, cik?»

«Nu, tā... Paris desmit latu. Man tik neerti, Gust, es vēl neesmu atdevis.»

«Ej nu, blēņas! Te ir laikam trīsdesmit.»

Pēc Augusta aiziešanas Ferdinands sāka svīpot, gaidīdams neveiklību, kas nezin kāpēc kāpa kaklā. Akurati atplēsa Bižu vestuli, ar zīmuli atzīmēja numuru uz malas. Bižu rakstīja, ka rīt gaidīšot viņu. Sirdi tai dziedot putnu koris. Ferdinands paraustīja plecus. Tā sieviete sāka viņam apnikt. Pastāvīgi tā bija neciešami eksaltēta. Viņas nedaiļums spīdēja cauri pudera kartai kā mājas mala siena caur balsinājumu. Viņas acis rapās tam par seju un matiem kā bites ar medus apķepušam kajam. Nē, vienkārši jāpiedzeras. Lai nebūtu garlaicīgi, jāņem līdz saimnieces meitēns.

«Mīce!»

Acīga meiča laikam bija gaidījusi aiz durvīm. Nu tā ieslēdēja istaba kā ķirzaka. Ferdinands atvēra mājas aptieku, norīja miltainu graudiņu un, pudelīti aizkorķēdams, komandēja klusi un noteikti:

«Šovakar apģērbies. Paņem mātes krelles, tas zilas. Zilo kazakmu. Mēs iesim uzjautrināties.»

Nakamā dienā Ferdinands ieradās pie Bižu interesanti bals. Bižu bija mājās viena. Viņa izdejoja tam preti un šļupsteja kā bernis:

«Jums nu jāpiedod. Vīra nav mājās.»

Viņš tika nosēdināts istabā, kuras logiem bija uzradušies biezi sarta muslina aizkari. Agrā rudenis kresla aizkaru sartinā sabiezēja mēļos plankumos.

Viņi apsēdās uz divana, un Bižu tam cieši pieglaudas. Ferdinands izvilkā no kabatas paplānu Erča gramateli un nolika sev uz ceļiem, tad ap lika roku Bižu kamiešiem. Tā viņi sēdēja apmēram stundas ceturksni, tad viņš juta uz pleca siltu mitrumu. Bižu šņuksteja aiz prieka.

Otrdien darba Augusts ēuksteja Fricim Cepurītem: «Kur tu ēd pusdienas? Šodien ēdisim kopā. Un pēc tam uz sporta biedrību. Es nevaru iet mājās. Es trauceju. Ķauķis pasniedz manai sievai angļu stundas.»

Cepurīte līdzjutīgi ielukoja Augustam acis. Tad viņš uzdrošinājas teikt, ka Augusts — par atvainošanu — esot muļķa ragu lops. Vai viņš tiešām neredzot, kas norisinās viņa deguna galā? Nē, kas gan? Augusts taisīja lielas acis. Viņš gribēja to dzirdēt no cita mutes. Cepurīte gandrīz zaudēja pašsavaldīšanos. Kas, kas?! Augusta sieva to krapjot ar Ķauķi, Ink, kas?! Ķauķis zinot stāstīt, kadus zeķturus valkā Dādža kundze.

«Nē, vai no tiesas? Apžēlojies! Ja, ta Bižu man ir...»

«Velna pulveris viņa ir, vecais. Visi jau runā.»

«Ak visi gan? Zini, muļķais, par to mēs vēl parunāsim.»

Patiesi, runāja visi. Brīdīdamies, neizpratnē, bet pirmoreiz muža visi runāja nopietni par Augustu Dādzi. Līdzjutības pilni tie bija un gatavojās Augustu brīdināt.

Lāga dvēsele — viņš jau bija apmanāms kā bernis. Un neglīta Bižu? Velus viņu zin, vai tā

maz bija tik neglīta. Nu, neaptesta. Nu, parak savdabīga. Bet dažs jau zināja stastīt, ka tai bijušas brūnām dedzīgās acīs, skaista kakla līnija...

Augusts staigāja ar lēnīgu, sapinātu vaigu, bet viņa pakrūtē kuteja laipnība. Gandrīz prieks. Viņš nezināja, ka lutinat Ferdinandu. Tam vienīgam jāpateicas par to, ka Augustam Dadzīm tagad pieversta visa vēriba. Luk, viņš bija prātis apprecēt sievu, kas paliesi iekārojama, ko apber puķēm, par ko visi runā. Augusts skumīgi smaidīja, kad kolēģas runāja ar to ziņkārīgo želuma. Ja kāds no tiem saņēma dušu un grībeja viņam atvērt acis, viņš pasmaidīja vēl sapīgāk un partrauca: «Klusi, draugs! Es visu zinu.» Tad viņš atkal gāja pie Ferdinanda Ķauka, palīdzēja tam darba kārtot reķinus un neaizmirsa Ferdinandam likt starp vardiem jaust, ka viņa maks ir Ferdinanda rietība. Jo tam jau vajadzēja naudas. Būt bija sakusi iepirkties Ferdinandā vadība, tagad tā ģērbās, «ka klājas daļmai». Bet no naudas trukuma nebija ko būties. Krajkases grāmatlīga vēl bija lieli skaitļi. Nevajadzēja būties arī no Bižu aiziešanas — tā bija paredzēta un sirdi upuris jau nests. Ja par kaut ko bija jābistas, tā bija Ferdinanda veselība. Tas bija kļuvis bals un nervozs. Viņš pat kaseja reizēm. Pēc tam viņa seja bija melni plankumi un valoda tikko dzirdama. Augusts nopietni rūpējās par Ferdinandu un ieteica tam ārstus. Viņš nevarēja vairs iedomāties savu dzīvi bez Ferdinandā. Tas turēja Augusta sirdi savās rokās, un, kamēr tas tā, sirds auga lieluma, zviļoja skaistas, rožainās krasas, visi to redzēja un apbrīvoja.

6

Bija divdesmit septītais decembris, un divdesmit devītajā — Augusta dzimšanas diena. Ak, brīnums! Viņš bija par to tikai iemīnējies draugiem, bet tie lūdal pieteicās ciemos. Ka sazvērujušies. Visi. Pat šefs. Tātad atkal bija gaidāmas

viesības Dadža majas, un šim otrajam viesībam vajadzēja pilnīgi izpirkt to pirmo neizdevības.

Augusts bija izšķērdīgs. Divas dienas viņš stiepa un nesa majas labu un labako. Viņš sacēla virtuvē tadu trauksmi, ka Bižu atteicās to ciest un aizgāja pastaigāties ar Ferdinandu. Tad Augusts pieņēma macītu saimnieci ar meitām. Nu bija labi. Bižu staigāja apkārt rītasvarka ar gulbja dūnu apmali un rīkoja ūprās meitās.

Svinību diena viesiem bija jāierodas sešos. Piecos uzklātais galds jau laistījās istabas vidū. Spuldzes bija masketas sartiem apvalkiem. Uz ielodzes čemuroja rožainas magnolijas. Bižu? Bižu bija apģērbusies ar brnišķu vienkaršību, bet tā, ka viss apģērbtais šķita neatņemama viņas būtes sastāvdaļa. — un tas droši vien Ferdinanda nopelns. Viņa bija uzvilksusi šaurus pelekus svarkus ar sturainu pogu rindu, gludu angļu blūzi ar lielisku kaklasaiti. Ar saviem atpakaļ atsuktajiem matiņiem un garo uzacu sparniņiem tā Augustam šķita brīnumaina.

Visticamāk, ka viņš nemaz vairs neredzēja viņas deguna apmērus, bet planājam lupam bija parvilktā pikanta, oranža krāsas karta. Uz lupam ieločēts valšķīgs, pat nedaudz zobgalīgs smaids ā la Ferdinands. Viņu tadu ieraudzījis, Augusts aplēra viņas rokas skūpstiem, un Bižu to pieļāva ķēnišķā vienaldzībā.

Soreiz viesi ieradās ar korektu nokavešanos un daži no tiem bija atveduši līdz sievas un māsas, ka tas pieklājas, apsveicot draugu gadadienu. Bižu tos saņēma ar to pašu zobgalīgo smaidu, un, lai iespāids butu pilnīgs, tā brīžam izmeta pa isam angļu vardam. Tā runāja ļoti klusi, vispar tai bija pielipusi dažāda laba Ferdinanda maniere, un labi tā lai piestāvēja. Pats Ferdinands ieradās gandrīz pats pedīgais, un tīri likās, ka tam vienīgajam šovakar sevišķi sliktis garastāvoklis. Tas bija vienīgais rugtais piliens Augusta priekā. Taču drīz izgaroja arī tas. Ferdinanda draugi droši vien bija prātuši plaši izdaudzīnāt viņa siržu lauzeja slavu. Atnakušās damas drīz vien aplīpa Ferdinanda krēslam. Tur nu tas sēdēja,

brīžam iekasejas, aizgrabjoša nevarība pielika roku te mutei, te kaklam un stastija par savu neurastēniju, bet britiņu vēlāk — pieklājīgus anekdotus. Bižu viņš likas neredzam, bet šoreiz tas Augustam pat patika, jo citādi varēja rasties neērtības citu dāmu priekša. Lai. Visi jau tapat zināja. Bez tam Bižu šovakar aplidoja vai visi Augusta koleģas. Viens sniedza vīna glāzi, otrs ledus krēmu, trešais turēja spoguļti, kad Bižu puderejās. Bižu kupināja cigaretes, niķīgi smīnēja un runāja caur zobiem. Darbvedis Špore stavēja kā ēna aiz viņas pleciem, bet Bižu to ne ar skatu nepagodināja. Fricis Cepurīte sēdēja kaktā un drūmi uzlūkoja Augusta sievu, bet tad līlta gars pielīpa arī viņam. Viņš apsēdas tuvu pie Bižu un brīžam pusbalst stastija kaut ko tādu, par ko tā, galvu atgazusi, sīrsnīgi smējas. Tad viņa cēlās un aicināja visus pie galda. Uz galda kartēm bija uzrakstīti vardi. Ferdinanda karte atradās starp Augustu un Bižu. Bet ko tas nozīmēja? Viņš līri atklāti parcella savu karti Augustam otra puse, tā ka starp Augustu un Bižu bija jāapsestas kādai vecīgai kundzei. Uz mirkli Augusts nobaleja, bet tad sakaunejas. Tiešam, Ferdinands bija tikai smalkjutīgs. Kapec pasvitrot situāciju, kas jau tapat katram skaidra?

Viesi ēda, dzēra un jūtās arvien labāk. Dzēra arī Ferdinands, un tas bija neparasti.

Pēc brīža viņi cēlās un apmetās uz kresliem istabas stūros. Augusts redzēja Bižu ludzošo skatu, ko tā uzmeta Ferdinandam, bet tad sievu viņa acīm apslēpa priecīgais draugu bars. Pēc britiņa pie Augusta pienāca viņa šefs.

«Jūs kundze ir brīnišķa.» viņš paziņoja balsi, kas radusi nedzirdēt pretrunas. «Rau, kā tie viņu aplido. Jūs esat puika, kam ir nags, Dadzil.»

Augusts gavīleja sevi. Viņš nezināja, ka pateikties savam šefam par tādiem vārdiem. Jutu parpilnībā viņš tam iespieda rokā savu pusizdzerto vīna glāzi, pamanīja, ka šefs otrā rokā arī jau tur glāzi, aizkasejās, apjuka un izskrēja atvesinaties blakus istaba. Tā bija Bižu istaba. Tikami vēss un tumšs. Augusts pieplaka rutij.

Acis iepletis, viņš uzlukoja mēnesi, kas peldeja ziemas debesis spodr un neapēnots, ka modrs eņģeļa vaigs. Augusts skatījās, viņa piere bija valga, viņš murmināja pateicības vārdus. Laikam mēnesim. Blakus istaba kads kļiedza:

«Nofotografesimies. Kur ir majastevs? Šurp ar to! Centra to! Degpunkta!» Degpunkta! Augustu Dadzi! Degpunkta, uzmanības centra! Augusts piespieda roku pakrūtei. Tad viņš pateicības un laimes parpilnība divreiz paklanījās mēnesim.

Pēc divpadsmitiem Bižu bija noreibusi. Viņa tikko turējās kajās, Fricis Cepurīte, gluži nelaimīgs, to atsēdināja krēsla, bet viņa cēlas atkal un sāka dziedāt. Visiem tas likās ļoti interesanti, arī tas, ka Cepurīte nezin kāpēc liela izmisuma pūļas to apklusināt. Bet Bižu piecirta kāju grīdai un sauca Augusta šefam:

«Aizvāciet to! Viņš man neļauj būt jautrai. Viņš man visu vakaru kaut ko sprediķo.»

Viņa dziedāja talak. Dziedāja un nogura. Tad tā nolieca galvu uz kreisa pleca un sāka snaust. Augusts to saudzīgi aizgādāja guļamistaba. Kad viņš atgriezās, damas posās uz iešanu, bet vīriēši samirkšķinājas acīm un palika.

Augusts un vēl paris pieklājīgie solijas damas aizvadīt mājup, Cepurīte pasauca Augustu sapš un čuksteja:

«Viņi grib, kur mūzika. Mēs iesim uz N. pagrabu. Tur tu mūs pēc tam satiksi, labi?»

«Labi.»

Augustam viss bija labi. Bet pirms aiziešanas viņš vēl iečuksteja Ferdinandam, lai tas paraugas, vai Bižu gul, pieslēdz aizejot dzīvokļa durvis un atslegu paņem pie sevis.

Tad viņš un vēl daži aizgāja pavadīt damas. Augusts bija neredzēti jautrs. Pēc tam stāstīja, ka viņš ielas vidū apkampis Vilciņa kundzi, apturejis autobusus un radījis tiem garu, sarkanu meli.

Ferdinands un mājas paliceji parčēlas uz pagrabu. Bet tur, tikko izlukšojis kausu alus,

Ferdinands kļuva tramīgs un steidzīgs, viņam esot kaut kam jāpietelefone.

«Sēdi. Kam tev jaskrej?»

Ferdinands bija ļoti piedzeris, bet jāpiezvana tam bija katrā ziņā. Kad tā, cili gāja līdz. Tad tie dzirdēja tadus vardus:

«Mice, Tuliņ tu naksi. Apģērbies! Nevari? Ko tu nevari? Arvien tu ko nevari, kad es varu. Ķems, daiļumiņ, darling, uz pedam tev jaunak. Pagrabiņa es esmu. Tu jau zini. Mamma gul? Lai gul. Man nevajaga mammu, bet tevi.»

Sejas ap Ferdinandu izstiepas brīnumos un neticība. Kas tā par Mici, ar ko tik familiari runāja Dādža kundzes mīļākais? Viņi aplīpa Ferdinandam ka apnicīgu nušu bars. Ferdinands gaiņājas plašam kustībam un aizveda tos pie galda. Viņa aristokratiska atturība bij reibumā pilnīgi sasprindzināta. Sarkanās zemnieka asinis, no vma vēl sarkanakas kļuvušas, pilnīgi aprija nevarīgas zilas, putoja dzīslas un kļiedza pēc savam tiesībam. Tas bija atkal ziņkarais Fricis Cepurīte, kam vajadzēja zināt, kas isti tā par Mici. Ferdinands apskāva Cepurīti un skaļi paziņoja:

«Mana mīlaka tā ir. Visistaka. Klausā uz vārda.»

Tad viņš traucas kajas. Viņš bija ievērojis ka du ghtu meiču, ar to tam vajadzēja dejot.

Fricis Cepurīte sauca:

«Neskrej! Tava neurastenija...»

«Mana neurastenija dejos līdz.»

Un, kamēr visi pie galda palika neizpralme un apsprieda Ferdinanda švakara izlaidību, viņš pats un uzlūgta meitene jau griezās valsi. Viņi griežas lik ilgi, kamēr Ferdinands cilvēku vieta redzēja tikai melnas svitras, kam sejas vietā iepilināts bāli sārts vaska piliens. Tad viņš atļāva meitenei iet, kur grib, atstāja to telpas vidū un gāja pie galda. Meitene palika stāvol telpas vidū slaida un izbiedēta. Par viņas ballo augumu no prožektoru tvērtņēm vienaldzīgi lāsoja zils un sarkans. Ferdinandu pie galda saņema svilstoša ziņkare:

«Kas ar tevi noliek? Ko nu teiks Dadža cie-
nīgā?»

«Ta!» Ferdinands atgāzas krēsla un izstiepa
kājas.

«Ko tā teiks, tas erms? Man vienalga. Vien-
alga, ko jūs visi sakāt. Dekorācijas jūs esat. Te
spēleju es!»

«Ferdinand, atjedzies! Tu mīļēji viņu.»

«To? Kvazimodo lindrakos? Nekad. Mans un-
tums tas bij. Garam tas ir. Ko jūs domājat? Man
patika jūs visus aiz deguna vazat. Man patika.»

Jauneklis Ķauķis bija uztraukts. Lai tak tie
apskatot Bižu pie dienas gaismas. Ar pūderi ap-
kaisīts kartupelis. Kādas viņai kājas, rokas, lūpas,
balss, deguns!

Fricis Cepurīte celas kājas, viņš bija noskaities
un bals. Tai brīdī telpa iepeldeja jauna, plat-
acaina meiča. Aiz viņas soliem vilkas mūkst, zil-
gans audums.

«Tā ir Mice,» teica Ferdinands un steidzas
nācējai pretī.

«Es negribu to cucību noskaitties,» noņurdeja
Fricis Cepurīte un gāja projām. Ferdinands pie-
veda Mici galdam.

«Priecājieties, te viņa ir. Skupstait roku!» Aci-
gā Mice sarka un centās viņam ko iečūkstēt par
bailem no mammas atmošanas, bet Ferdinands
apkampa to un rava deļot. Brūnas matu šķipsnas
līpa ap viņa deniņiem.

Priekštelpas Fricis Cepurīte uzskreja Augus-
tam, kurš vēl nebija paguvījis novilkēt virsdrebes.
Viņš sakampa Augustu aiz rokas.

«Neej iekšā tu!»

«Neiet? Traks tu esi, laid vaļā! Ferdinands
tur?»

«Ja, ja, ja! Neej, es saku. Nožēlosi.»

Piedzērušais Augusts centās saviebties un no-
laida smaidīgas acis.

«Klusu,» viņš teica, «es visu zinu. Viņš atkal
slasta par manu sievu.»

Cepurīte uzlūkoja to mitram, nikuam acim,
izmisīgi nosplāvās un izmetas pa durvīm.

Augusts steidzīgi norāva mēteli un gāja iekšā. Viņš iejuka raibā dejotāju mutuli. Viņu grūda ar elkoņiem. Viņam mina uz kajam. Augusts acīm meklēja draugus, atrada un devās pie tiem. Viņš pavēra muti draudzīgam sveicienam. Un pēkšņi tas redzēja draugu sejas pārvēršamies, viņu mules ielūza sejās dziļāk, tie... smējas.

«Labvakar,» šļupsteja Augusts un nolaida paccello labo roku, bet neviens viņā neklausījās. Viņi elsa, viņi smejas vai aizelsdamies, viņi gandrīz reca.

«Par ko jūs tā...» prasīja Augusts. Jauna smieklu šalts. Tie locījās vidukļos kā deja, iekampa gaisu un smejas atkal.

«Kur ir Ferdinands? Par ko jūs smejaties?»

Augusts ierāvas sevi arvien mazāks. Tad tuvākais ar platu atvezienu uzsīta viņam uz pleca un izdvesa caur smieklu krampjiem:

«Par tevi... nesirdies, Augustiņ... par tevi...»

Tad Augusts ieraudzīja Ferdinandu. Deja pašreiz beidzas, un Ferdinands tuvojās galdam, ar labo roku apkampis sārto Mici. Mūzika apklusā. Prožektorī apdzisa. Zaļgani bals Augusts slejās kajās Ferdinandam un Micei preti. Viņa sirds krita no liela augstuma, laikam visi to redzēja, smieklī bija kā ar dzirkļiem nogriezti. Telpā gandrīz pilnīgs klusums.

Viesmiļi pie durvīm kļuva uzmanīgi. Tad Ferdinands sastapa Augusta smago skatu. Plati iesmiedamies, viņš apkampa Mici arī ar otru roku un skaļi noskūpstīja to uz mutes. Tai pašā brīdī Augusts metās Ferdinandam virsū, draugi to kampa aiz svārkjiem, viesmilis no durvīm metās pie trakotājiem, no viņa rokām izkrita šķivis un sašķīda ar nejēdzīgu troksni sasprindzinātajā klusumā.

Bet Augusts manīja, ka tā ir viņa sirds, kas tur sadrupusi. Ar niknuma pāršķiebtu seju viņš rāvās no draugu rokām, bet nespēja izrauties. Piesteidzies viesmilis, drukns puisis, nospieda to krēsla. Atskaneja dažī bailu iesaucieni, pavīdēja ziņkāras, sašutušas, bailīgas sejas. Augusta se-

ja bija slapja no sviedriem un asarām, mazs un nevarīgs, krēsla stūri iespiests, viņš elsa:

«Viņš nedrīkst! Laidiet mani, es viņam! Viņš nedrīkst, nedrīkst pievilt manu sievu! Manai sievai viņš ir neuzticīgs!»

1937

Milnieces gals

Lēni dzisa gaisma lielajā istaba. Vispirms tā pameta četrus stūrus, kur augstas vāzes uz postamentiem sargāja valgus ziedu čemurus. Šīs vāzes arvien bija Marijas Luīzes lepnums, tās brīdi mīlota, ilgi neaizmirsta cilvēka dāvana. Smailas, gariem, glezniem kakliem, tikko jaušami liektiem rokturu izciļņiem, tās atgādināja jauniņas meitenes ar nevarīgi noslidējušām rokām. Nu, kad mirstoša gaisma vāzes žēlīgi atbrīvoja no pavedinoši krasaino ziedu spožas nastas, tās tudaļ saslinga sava šķīstajā porcelāna baltumā un stāvēja mījkresli ka ratnas dievlūdžējas.

Citu aiz citas krēsla zaga un nokauseja krāsas lietu virspusei, saudzēdama vienīgi balto, padziļinādama melno.

Maigie rozaino pumpuru pušķi tapešu zīmējuma nobalēja, saka līdzināties noplukušiem laureņiem. Gleznu logatu izšķērdīgais zeltījums apsubēja. Paklajs uz grīdas, kas dienu sila spodrā dedzība, parplaiksnija ka ar vieglu pēļējuma kartu, šķīta izgarojam mitrumu. Plata spoguļa virsma pie vidus sienas pamazām iegrīma, attalinājas, atsegdama sienā plaismu, pa kuru draudēja ielauzties istaba skarbs saltums, arpa-saules vēji un nezināmi likteņi.

Spulgās kristāla lietiņas pie spoguļa asaraini uzvīzeja, kari tvarstija pedīgo gaišumu smalkajam šķautnem, padevas, dzisa cita aiz citas.

Griesti paceltas augstāk, loga rūtis aizmiglojās, krēslī ar rotaļīgi velvetam muguram sarāvās mazaki un pieplaka grīdai. Aizkars pie dur-

viņi nošķūta līdz sliksnīm bezcerīgas, šlaugas krokas. Pedejais tumsai spīteja vara šķivis uz galda, ilgi vēl iesarkani zverodams. Beidzot norīna arī tas, norīna kutra un neželīga vienaldzība.

Visu to atspoguļoja gulta guļējās sievietes plati atdarīto acu stingrie redzokļi. Marija Luīze redzēja visas lietas zaudējam savu krāsu un veidojuma savdabīgo dveseli, jūta zudam krašņas istabas apgārotību, zudam un pakļaujamies ārpusē valdoša laika nepielūdzamai likumībai. Viņa izmisīgas, kāislas dzīvotgribas dēļ tumsa nebūt nevilcinājās ieņemt visu apkārtni. Taču arī tumsa apkārtnē vēl dzīvoja Marijai Luīzei: parak ļābi tā pazina savu istabu.

Vispirms tā sajūta bīklo smaržu, ko izelpoja viņas uz grīdas noslīdejušais rīta apmetnis. Marija Luīze guļēja gulta septiņo nedēļu, viņas ķermenis bija gluži izdilis. Likas, nervu sazarojumi spiežas cauri caurspīdīgai ādai miesas virspusē, sapņi un smeldzīgi atbalsodami ik apkārtnes pieskari. Tā nu pat smaržu slīma domājas izjūtam no mazo kaju pirkstiem līdz vesos sviedros samīrkušo matu saknēm. Kā peles varēja būt tā smarža, maziņas, baltas peles, tas parņirbeja pār noskumušo paklāju, rapas pa gultas segam, dreboši siltas metas uz guļējās krūtīm, pieplaka mutei un nasam. Smarža veļējas sildīt nosalušo, iepriecināt jaunības godības pamesto. Tad žēli nošķūda kopejas — masas Agneses uz soliņa pie gultas novietotās tejas tases. Sen Marijas Luīzes koša mute nebija sildījusi dargo tasišu malas. Ļauna drudža vardzināta, šī mute līdzas vairs tikai pēc saļa broma atšķaidījuma. Marijas Luīzes piemirsts seroja uz tejkannas liesmainais puķis, kas ļaudīm tumšajā Ķīnas auga uzlējuma nes kairu veldzi, glainīgus un bezrupīgus sappus.

Marija Luīze izstiepas kālsna un sarūkusi zem segu smaguma. Ceļtas vienmērīgi elpot, bet krūtis valstījas adatāini kamoli, sēca pretīgi trokšņi, to nobiedēta elpa nevarīgi aprāvas. Vēl sieviete sagrozījās, pievilka tuvāk smailos ceļgalus, roka

aizmaldījas, paršļēdēja krūtīm. Reiz viņa vareja tā gaudīt zīdu vai sevi — tas deva līdzīgu sajūtu. Noslepumainie spēki, kas kopo dzīvās radības šūnas, bija labi sapratušies pie Marijas Luizes — vispilnīgākais meistardarbs bija šis ķermenis.

Pasirmāis maģitājs ar smieklu rievīgam daudz redzejušo acu kaktos, kura majas Marija Luize pavādīja piecpadsmito mūža vasaru, liksmi pajokoja ar skuķi: «Vai tu ar, ka klājas, saki trīsreiz diena savai māmiņai — paldies, mat, ka tu mani tik košu un mīlīgu esi uzaudzējusi?»

Ne, mātēi Marija Luize to nokluseja: īgna, maiguma skopa bija pret viņu fanātiski reliģioza, slinīga mātes kundze. Toties pati sevi piecpadsmitgadīga pēc tas rīnas pelnīja visos udeņos un spoguļos, līdz atzina: mīlaku acu, spožaku matu, saldakas mutes nav redzējusi. Pat ne diev-mātēi, kurai velti ziedus uz visiem altāriem.

Un viņa neglabāja savas sejas un auguma daļumu tikai sev un spoguļim, tu mīlais, sīcūmais debesu Tēvs, to tu gan vislabāk zini... Marija Luize tomēr tiegi, nonakti pavīpsnāja. Kamēr nu domas tā nenoteikti grabstījas ap izbījušo, miegs bija klat. Joēģi, šonakt tas tuvojas bez tielešanas: šis jaukais Valdena kungs tak lai nebus opiju devis? Ne, par to viņa varetu bezgalīgi pukoties — Marija Luize negribeja miega. Ne šonakt.

Kad aizgāja Valdens un Agnese — viens bal-tajā arsta ķītelī, otra mūķenes melnā vād-mālā —, raibais stundenis uz galda bija ap-stājies, un Marija Luize uzminēja vecā drauga labvelhgo viltību: viņas vispēdīgās stundas tas negribeja merot, ak, labais! Viņš lava laiku pēc patikas stiept sievietes iztelei. Maz tā bija atlicis, redzams. Ne druscīņ tā maza laika negribeja nogulet slima — no izšķērdīgās parver-tusies skopuļē. Arvien viņai bija gana laika. Šo-reiz par maz. Vajadzēja celties, redzēt un atsveicinaties. Sakuma celties bija grūti, bet, kad ka-ļas pieskaras parketa saltumam, Marija Luize

kļuva apņēmīgāka. Daži soļi to šķīra no mīksta apmetņa, rūpīgi un nopietni viņa tos veica.

Tā, nu apmetnīs sildīja plecus un muguru, nu varēja padomāt par elektrības ieslēdzēju. Viena, divas, trīs apaļas spuldzes iekvēlojas, bet vēl sievietei likas tumšs. Nocēla no plaukta daudzgalvaino svečturi, sameklēja serkociņus. Kad dega sveces, Marija Luīze tur stāvēja, klusi un bernišķi liksmodama.

Ap viņu atkal viss atdzivojas, mēbeles ieņema aicinoši jautras pozas, vara šķivis nosarka. Ēnas saklupa pagultē un metas ārā pa logu. Tad Marija Luīze saka lemtu apgaitu. Gāja no vienas fielas pie otras, te piedura pirkstus, tur parvietoja sikumu, citur noputa putekļus. Priecīgi iesaucas, atradusi vēl divas sveces uz klavierēm. Tam vajadzēja degt. Klavieres bija jaapmiņo, protams. Taustiņi noguldza, baltie noteiklī atbildēja pirkstu vaicājumam, melnie balto skandējumu aizrāva augšup un lejup. Bet spēlējama motīva vārdu un autoru sieviete neatcerējās. Celas un devas pie skapja.

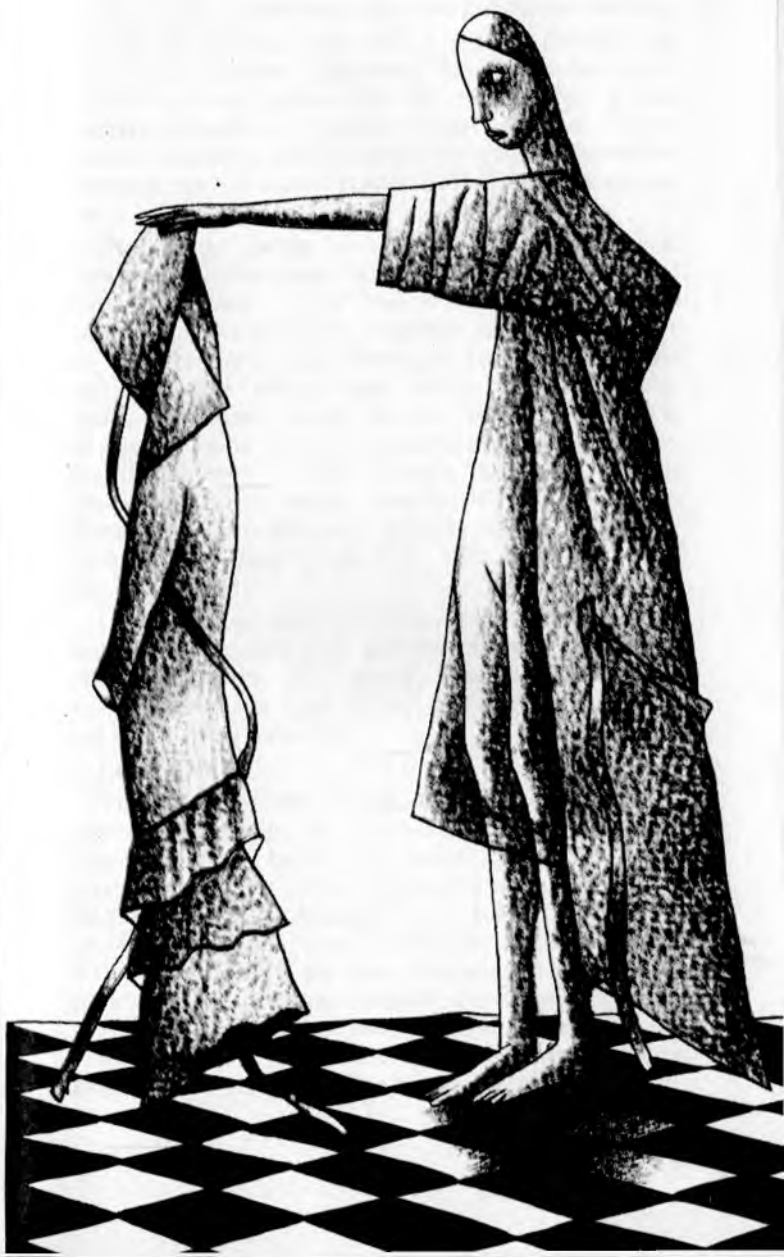
Tam glabajās pavisam sevišķi terpi, ar tiem vareja draudzīgi paterzet, rēndena atmiņu migla līnāja par tiem. Luk, pirmais, baltais. Ja tā labi piemiedza acis, tudaļ vareja just pirmas mīlestības vēsos pirkstus un svaigo elpu uz deniņiem.

Vareja redzet: sirmas sudrabapses parka, baltas rasas apsvīdušu soli, septiņpadsmit gadus vecu skuķi šim terpa uz saules izmargota ceļņa... Toreiz bija karsts no paša agruma, krumos bali zilgnoja apvītis baldrians, putni stiepa meldiņu benolos, eglemelecēja sveķi no saspreģājušās mizas...

Viņa gaidīja Arnoldu, kurš atskreja ar piecu minūšu noveļošanas, aizelsies šļupstēja atvainošanas un drebeja no sajūsmas.

Jauniņš, neveikli pardošs toreiz bija tagad taukais un vecīgais advokata kungs.

Stundu vēlāk viņš jau sniedzās satraukuma pavisam aukstam lūpam pēc viņas vaiga. Meitene ir jaskupsta, meitene ir jaskupsta, kad viņai septiņpadsmit, kad tā atnāk uz tikšanās pēc

nedēļu ilgas tiepšanas. Kad esi gaidījis, vai nosmakdams ilgas, kad tu to mīli...

Lai brīnās sirdīgās mammiņas, lai staipa ziņkaros vistu kaklus bērnu meitas, kas visos pasaules parkos tani stundā stumj mazuli ratiņus.

Kad no pirmas mīlestības atlika putekli, ko vējam un asaram aizslauert, Marija Luīze vairs neuzvilka balto tērpu. No tās reizes viņa piesavinājas paražu — uzkārt skapi vairs nevalkājamus uzvalkus, kas saistījās ar jaunas kaislības nakšanu vai iešanu. Baltā drebe bija čaugana, kožu izložnata.

Otrs tērps līdzas — melnbalti puķota zīda. Viraku, kustoša vaska garaiņus vajadzēja glabāt tam audumam — šo viņa valkāja mātē beru diena. Mazliet traģiska, neganti juteklīga bija ar šo saistīta mīlestība. Marijas Luīzes aizbildnis tas bija, kas ņēma viņu savās rokās, nebedadams par mātē zarku blakus istaba. Ne zarks, ne tas, ka bērnu mielastu gatavoja aizbildņa sieva, bet skujas sēta meitam līdzēja izkaisīt divi viņa dēļēni, redzams, nebija šķerslis divu neaplomnīgo jūtam. Kad Marija Luīze gribēja iekarsušo uzbruceju atgrūst, viņš — ak tads, tads! — tik nosmējas, bilzdams:

«Darga! Kur gan vēl būtu piemērotaka vieta jums savu uzplaukumu apliecināt, ja ne līdzas nīcības simbolam! Viss aiziet, Marija Luīze, ābelzieds ir daiļāks par jums, tak rit nebus viņa, bet parit jūsu jaunības.»

Labā skola.

Vēl Marija Luīze vairījas, tad viņš paraustīja plecus un gribēja iet, bet nu meitene pati to turēja ciet tādas bailēs, ka raibais zīds gāja pušu piedurkņu šuves. Viņa negribēja to zaudēt. Aizbildnis, ko mātē Marijai Luīzei iecēla, vēl dzīva budama, jau sen kalpināja skuķes pratus. Taču bija dabīgi, ka pēc pliekanās Arnolda jūsmas tā bija jāiekaro virieša vārda ciemīgākam. Aizbildnis bija melnīgsnejs un sauss, izstūdzis ka viņa vārds — Vilibalds. Svešāds vārds, jauktu asiņu vārda nesējs. Veikalnieks, afērists un župa,

damu luteklis, kavalieris ar perkamu sirdsapziņu. Sabiedrība rezervēts, sieviešu bara riskanti divdomīgs, divvientulība ar Mariju Luizi asprātības un iekvele neizsikstošs. Laba skola!

Daudz viņš deva astoņpadsmitgadīgai, par daudz sliepjuma un nekaunības viņas vecumam. Tik daudz salduma, ka vel šobrīd atmaiga locekļi, tik daudz pagīru, ka nospļauties varetu. Deva arī garo vardu — Marija Luize — visa par robežu ievestā smalkais cieniņš.

«Dārga, jus solat vismaz divu sieviešu kvintesenai, esat vismaz divu vardu vērts.»

Bet viņš ņema arī, o — to viņš teicami prata! Divu Rīgas māju, vienas vecsaimniecības mantiniece bija viņa dārga, to viņš nebūt nepiemiersa. Bet Marija Luize tolaik bija «ņem, ko tu velies» dzīvas miesas.

Tagad vel viņa smūnēja balajam lupam. Laba skola, teicama skola. Vilbalda kungs, bez tevis es nebutu, kas esmu.

Tads finals: «Kad tu šķirsies no sievas, kad ņemsi mani?» viņa reiz uzdrikstejas. Te nu Vilbalda kungs angļiski izlamājas. Varbut tā nebija lamāšanas, angļiski viņa neprata, bet nikni tas skanēja diezgan. Necik ilgi pēc tam viņa vāreja melnraibo tērtu pievienot citiem nevalkājamiem.

Šim sekoja milīga, groteska kleitiņa, niecīgam kreklītem apšūdināta. Milīgs un niecīgs puisītis bija Marijas Luizes vēltības nakamais mantinieks. Atmiņas par šo līdz ar kreklītem bija apbirušas no uzvalka, tikai vienu sievieti atminēja: milīga puisīša smilkslēšanu, kad tai uzbruka nakamā — aplam stulba un traka sirdsdedze.

Marija Luize noglauda kleitiņu sausām delšanām. Vienu prieku puisītis bija devis: šoreiz viņa pirmā aizgāja no vīrieša. Kadu paradīzi, kadu izsmalcinātu nerrashbu avotu un serīgu pasaciņu apvalku šī speja deva vēlākam laikam!...

Bet, kad Marija Luize gribēja pieminēt nakošo — sieviešu meles apvilāto un noladēto «fielomfu», pieskardamās kādam violeta samta uzpletim, nē, tas nebija tai pa spekam. Viena

veldrē viss tudaļ sacirtojas, sirds neaizmīrsa, bet atmiņas aizluza. Pārmētumi, kaislīga vēlēšanas, raudas. Marija Luīze turejas pie skapja malas, lai nepakristu, dzislu mezglī pietuka uz apali vēvētas pieres, krūtis plosījās kass. 'Ta viņa trakoja kādu brīdi, līdz vāzes — ratnas dievludzejas — to noraja. Viņa saņēmās, noslaucēja piedurknē asiņainas putas no lūpām, bērnišķi nomurnināja: «Paldies tev.»

Paldies tev. Par sapem, par laimi, par tavu aiziešanu. Par likteni. Ja dzīve butu kā gramata, aiz mēla terpa skapt vairs nebūtu neviena. Luk, viņu taču vēl ir daudz — pieminamo. Un tomer — paldies tev. Vairak nebija spēka. Roka vēl slideja mežģīnes, bārkstis, čaukstošos audumos, bet doma rokai vairs nesekoja.

Kā bāli zilais zīds ar dzeltano, kā nopietni pelēkais ar niķīgi musturoto, tā mijas atmiņa dziedošī rīti ar samtainī dūcošiem vakariem, greisirdīgas, niknas naktis ar naivas atdotības pilnam dienam. Draudzīgi rokas spiedieni, izlaidīgi tverieni, skūpstī, pat sitieni. Viss tas vienam augumam. Draudī un lugšanas, nodevība un viraks. Viss tas vienai.

Aizmiegošas mutes rama dvaša, skropstu ēnas ka tumši bezdelīgu spāni uz vaigiem, tā liekts profils, preteji liekts. Miegaina laipnība, modra iekare. Rokas — ubadzes, rokas — dāvatajas, rokas ar mažainas ilgās samezglotām līnijām, dūres, pārsātinātas nevarības vesums pirkstu galos. Tās sejas, tie vārdi, tie silueti, rokas, rokas...

Bet — neviens neaizgāja nabagaks, ka nācis. Istaba kļuva tumšāks, cīlas aiz citam uguns aprīja sveču kurlās miesās. Marija Luīze saslejas, aizcirta skapja durvis, bet tās paverās atkal. Viņa novilka ar delnu par deniņiem un laiciņu klausījas sevī. Bet tur nebija ko dzirdēt, iekša pekšņi bija no visa izslaucīts tukšums. Cik pulkstenis? Viņa nezināja, ka kustējas. Gandrīz brīnumā pefija spogulim garam aizslidošo sievietes ēnu ar nošlukušu matu kamolu uz kamieša, ar pīcdesmit gadu krunku kraujumu vaigos, ar nāvei svaidīto mēļiem plankumiem uz plakstiņiem.

Ievelās gultā ar visiem locēkļiem reize, nekustejas un neaizmirsā: «Navei svaidīto, Navei svaidīto.»

Kādas bleņas, rau, viņa taču vēl bērns, ne lielās pasaules malīņu neaptaustījis bērns. Vecīga kundze atzvēltu — tai viņa saka «māte», saka lieva, spindzīga berna balstiņa. Lauku mājās ir vakars, naivs vakars, kas neko nezina par lielpilsētas ugunīm un jūtu izsoli, kā to nezina mazā Marija Luīze. Ne, viņa vairs nesaka «māte» vecīgajai kundzei, jo tā grib lasīt svēto leģendas, «Anno Domini 1307.» Ko tas nozīmē — anno? Lai būtu kā budams, labāk āra. Siena vēzumi rapo kā vaboles pa olnīcu — tiem preti.

«Mari, apželojies, kurp tu skrej! Paklupsi zem riteņiem, vai Dievi...»

«Bizeņo.»

«Kas tadu savaldis...»

Un gluži klusiņam, skaudīga ērcība:

«Madamas bērns...»

«Kas tas ir — madamas bērns?»

«Ho, ho, ho,» puiši smejas, kā tals perkons grūgina, čukstētāja meita notvikst — un saldi: «Jaunkundzīte! Bagāts bērns! Var visu, ko grib!» Ak šīta?... Visu grib, bet negrib pie mātes. Tur divainais «anno», rajieni un noputas. Labāk projam.

«Mari, meiten, še ogas!»

Madamas bērns negrib teikt «paldies», nepateic arī, bet ogas garšo varenī.

Roza bruneti, nodeguma sarkani apsvilinatam kajam viņa lee par gravi. Varde no apakšas norauģas skaistām, serīgām acīm.

«Madamas bērns var spert tev pa snuķi, bet nespers. Hop, varde!»

Tad iekuleģo vitolu gatvē pie diģa. Šmaugi, balsnēģi zari tur karāģas līdz smiltīm, mikla ēna aug izdzeltēģusi, gurdēna zālē.

Pēc tam virtuvē, kur kūp skabēni garaiģi, omuģīgi spigūģo gludēna krasns. Tur Marim dod saģputotas olas est, no tam vīrsģlupai izaug saldģs ūsiģas, runcis palēkdģmies tieģas tas laģzģt.

Maza viņa ir! Mazitiņa!

Lielaka, daiļaka. Alberts, parks, darzi, puķes. Ak, mana kaistība! Vesela leģenda par puķēm...

Tulpju bikēri bija kā no trausla stikla darināti, pēc tam viņa un medus piepildīti. Vins un medus margoja caur stikla apvalku, tas deva to klusināto, maigo krasu. Krokusi stāvēja pulciņos, šie bikļie un milgie bērni, maijrožu saldās sejiņas gaiši tvika. Matiolam bija norāts muķeņu atturība dienu, toties pret nakti tas trakoja plosīgas, pārgalvīgas smaržas, bet nareišu zvaigznājs dobes vidū šķīta auksts, sarmas un sudraba veidols. Iriši maceja būt svētī viena stunda un izaicinoši vieglprātīgi cita — atkarība no tā, vai tos ņema rokas nevainīga līgava vai prieka meita. Tie mainīja dabu kā bezkauņas hameleoni.

Vel tur plaiksmnija asanu strelem mežonīgais zibēnājs, sartunus no ugunsrozēs plūda kā no apgāztas krūzes, kreimenes izlija zaļē vēsiem pilieņiem. Zilganās magones dejoja kā noreibuši baltīži uz neiespējami lieviem katiem, kreses sijāja siku zeltu, asinis rasoja no parziedejušu neļķu puduriem.

«Anno Domini» — un nopūtas nav tev, Ziedi, Marija Luize!

Meitēn Mari, madamas bērns.

Maza, mazitiņa.

Viņa atmodas, kad bija gaišs. Veca māmuļa ar jautalajās acīm stāvēja pie gultas un padeva labrību.

«Labrit,» atņēma Marija Luize, bet jautalajās acis neatlaidās: «Nu labi, tu atsaucies, dzirdēju, bet kas bus pēc tam?»

Marija Luize gribēja bēgt, nevareja.

«Palīga...»

Laudim ir kurls miegs septiņos no rīta. Kad ieradās masa Agnese, viņas varīgais augumiņš sastomnās uz sliekšņa. Nabaga trakais radījums tur gultā — tam gan nebija labi klājies. Vai pats nešķīstais bija alējies istaba: atravis skapja durvis, izmētājis istabas lietas, nosviedis slimnieci šķersam savanditāja gulta.

«Jaunkundz — — Marija Luize...»

Sauktā atvēra acis. Saprātīgi uzlūkoja muķeni, žēli pasmaidīja.

«Paldies, ka atnācāt. Vai vels? Mans stundenis stav.» Pamanīja atkailināto miesu, nokaunējas un taustījās pēc segam. Agnese likas neko neredzamt, gāja pie stundeņa, bet slimniece apsauca to:

«Lai paliek. Tas man grib pakalpot, masiņ.»

«Murgo,» noraizējusies domāja Agnese, sakdama šķindinat tejas traukus.

«Paraudzīsim uguni virtuvē.»

Marija Luīze klusu smējas.

«Nebūs vairs vajadzīgs, masiņ, nāciet šurp. Sestlieties.»

Agnese klusedama nometas uz paša sedekļa malīņas. Marijas Luīzes vērigas acis slideja par viņas neglīto, bakuretaino seju, par nožēlojamam, sakaltušam rokām. Te acis aizmiglojas, slīma miksti noteica:

«Jūs esat daiļa, masiņ Agnes.»

«?»

«Ļoti, ļoti daiļa. Ir tikami jūs uzlūkot. Manas acis tā mīleja daiļumu...»

Muķene sapīgi nosarka, saviebas, uzsaka pie sevis lūgšanu. Murgo, Kungs, palidzi cietējiem!
«*Domine, exaudi orationem meam...*»

«Klusu! Vai jūsu seja nav kā no tīra zilokaula veidota — jauki ar to domājīs lielais Meistars...»

«*Deus, cuius misericordiae non est numerus...*»

«Beidziet murminat, māsīņ. Runāt gribu. Rit manis vairs nebūs...»

«Nu, ko jūs...»

«... rit manis nebūs, es gribu izplāpaties...»

«Varbūt?...»

«... priesteri? Ne.»

Marija Luīze izstiepās gultā tā, ka locīlavas noknakšķēja.

«Diezgan viriešu te ir nācis un gājis, es domāju. Māsu es gribu. Bet tad tev arī mani ja saprot. Nosledz latīņu sakramentāliju straumīti sevi uz stundu, māsa Agnes, liec klausīties mani tavai nomerdētai otrīniecei.»

«?»

«Sievietei.»

Agnese parkrustījās zem lakata, Marija Luize notvēra zaglīgo kustību un nopūtās.

«Nu labi. Nevāri. Nebaidies, esmu pie prata. Runāsim par citu. Šorīt kāda veca sieva man vaicāja, kas būšot pēc tam. Ne gribu zināt!»

Agnese šaura mute līdzjutīgi noraustījās, bet viņa noteica stingri:

«Nekliedziet, Marija Luize.»

Slima piemiedza nespodras acis un čukstēja: «Es meloju. Sēdi, klausies. Es gribu zināt. Ne jau velli es tevi izraudzijos par kopeju — es. Tevi. Masīn, tu esi no tam sievietem, es — no šādam». Es nezinu, ka domājat jūs. Tas, kur elpo un dzīvo tu, man bija — nezkuriene. Pateic man. Es miršu, man ir tikai... man ir jau piecdesmit gadu. Pateic man par galu. Kas jādara pie gala. Tik nemelo. Klausos.»

Agnese bailīgi iedrošinājas:

«Est jums vajadzētu...»

«Tu Dievs! Nemelo taču, muķen! Parak labi tu zini, ka tas nav vajadzīgs...»

Nepacietīga skata lūgta, Agnese nopūtās un kaut ko apņemas sevi.

«Visu es drīkstētu teikt?»

«Tu to saki...»

«Bez saudzības?»

«Jā, bet runa!»

«Tad vispirms...» Te Agnese piecelas, svīngi nometās pie gultas ceļos, apskāva slimo un vairākkārt spieda savas lūpas uz dzeltanās sejas.

«Tu gribi iegalvot, ka mani mīlo? Celies, muķen, tev tas nenākas viegli. Sēdi.»

Agnese laužija rokas.

«Tu netīci man, Marija Luize, un taisnība tev ir, lai tev piedod Dievs debesis, es to nespēju...»

«Ko?»

«Tavu vainu pret sevi, Marija Luize, tavu izpostīto likteni...»

«Prieka meitas apoloģiju tu gribētu dzirdēt, tu?»

«Kads posts!»

«Ciet klusu. Dievs tas Kungs gan nenoturēlos uz sava troņa, ja...»

«Ja?»

«... ja viena jauka diena tam aptrūktu spejas saprast vīstus savus bernus un...»

«Bet taisnība! Kur paliek taisnība, tu nabaga apmata! Brīva griba, kas ir musu mantojums, nopelnis un vaina pašu likteni...»

«Pēc trafareta tu sprediķo, muķen.»

«Ja, aprājiēt vien mani! Skaisti es nerunāju, patiesībai nevajaga skaistuma, to lieto meli, lai pieglaimotos. Tavs mužs...»

«Klusu, sieva! Tu nedēvi, tu neņēmsi to. Ne par bijušo, par nakošo runā. Nāve...»

«Ka gan tu domā to sagaidīt. Marija Luize, ta neizpirkta bijuša dē[?!] Viņa, kas pie saviem mīļotiem nāk ka labs levs savu bērnu majup vest, — cik šausnīga ta var uzbrukt tev — nāve! Ka liesnesis, Marija Luize, ka liesnesis, kas raidis trimda vainas un spītība izdzisušo!»

«Tik svarīgi tas lai būtu?»

«Tik svarīgi, vēl svarīgāk! Mēs zinām no laimīgi aizgājušo miera, no savu kaishbu parviebtiem vaigiem, ka pedīgajā brīdī cilvēkam lemts saprast, kas bija pareizais, kas maldīšanas viņa dzīve, un — vai! — tad aplamjiem. Vaļejām acim tie ieiet zarkos, jautājuma un šausmas izplestiem redzokļiem, Marija Luize!»

«Pareizo es saprališol?»

«To! Iekams nav par velu: atjedzies, aprandi saplosito! Neaicini pie sevis navi, no kuras ja iztrūkstas un jādreb sirdij. — tikai tada ta var būt neatgrieztai! Ļauj man aicināt dveseļu ganu, noželo...»

«Ne!»

«Ko tu saki, ka tu to saki, mana masa?!»

Lidzjutīgas bailes par spītīgo Agnese metas pie gultas, raustīja un grandīja guletāju, līdz ta elsoja:

«Ej nost! Es gribu redzēt. Tik tiešam gatava es esmu redzēt to briesmīgako, lai zinātu, cik īsti liela kļūda vāreja būt mans mužs.»

«Marija Luize, mīla, atjedzies, ludz, ludz par sevi!»

Nekadās atbildes šim izmisušas līdzjutības patosam Marijai Luizei nebija. Viņas vaskainie vaigi apvilga, pekšņi viņa sagriežas uz saniem, ta šķībi pasmaidīja un murmināja:

«Negribu, Madamas berns.»

Agnese noliecas par to, partaujāja neizpratnē:

«Ko tu teici?»

«Madamas berns, Dara, ka grib.»

Tad sākas kass un konvulsijas, savu stundu viņa metājas. Agnese piezvauja Valdenam.

Pirmais, ko Marijas Luizes acis atkal pazina, bija jauna ārsta par viņu noliektais profils. Rupju rievīņas ap jauneklīgo muti. Liekas, profils ierosināja parsteidzošas domas mirējas smadzenes, krasa sabiezeja viņas vaigos.

«Doktor Valden.»

«Uzmodaties? Nu viss bus, ka vajaga, krīze ir pari, saņemieties, Marija Luize.» Ārsta tūredzīgas acis bija labsirdīgas, druscīņ samulsušas, viņš neviltoti pricecajas.

«Doktor Valden, Sūtaļ to projam.»

Viņa pacēla pirkstu pret Agnesi, mūķene tumši pietvīka, bet nu arī Valdens tai asi uzsauca: «Aizvarieties!»

Masa Agnese norija ruglumu un gaja, Valdens apsedās pie gultas, Marijas Luizes kļīstošais skats apstājās uz viņa sejas, lupas sakļavas izmocīta smaids. Ārstam bija jānoliecas, lai nolāstītu vārdus no smaidošas mutes. Negaidītus vārdus, jocīgi līksmu šļupstešanu: «Viņa, Agnese... mācīja man latīņu valodu... O, quam bonum est pulchritudinem videre... Mulier amans sum... Jus esat ļoti skaists, doktor Valden...»

Reize ar šo jocīgo atzišanos viņas elpa skāra Valdena seju — trudu elpa tā bija. Bet viņš bija ārsts, kas nedrīkst brīnīties un riebuma viebīties.

Viņas mugura atliecas, abas rokas tā pacēla un lika ap jauna ārsta kaklu, neatlaidīgi kustējās lupas. Pārvarēdams pretēstību pakrūfē, Val-

dens pieglauda viņu viņas mutei, vērīgi klausījās:

«Pado-diet man ... tur, uz galdiņa ... to kastīti ... un otru no at-vilktnes ... un no skapja ... to balto ... tērpu ...»

Viņa atlaida rokas, Valdens celās un mekleja prasīto. Ziņkarīgi paveras kastēs — grima podiņi, nozvaigznīta pudera putekli, otra turoši laistījas dārglietas. Atskatījās uz gulētāju, nemiertīgas acis viņu pavadija. Valdens nolika kastes pie gultas, pagraba no skapja pirmo no baltajiem drēbju gabaliem.

Marija Luīze jau sniedza no gultas viņam pretī abas rokas.

«Pal dies.» Atkal viņa deva zīmi tuvoties. Valdens sakoda zobus un paklausīja.

«Es zi nu, tu mani mīli. Sen tu noputies. Pacieties vēl! Aizej tagad, es greznošos, tad tu varēsi man tos atkal noņemt, spradzes, gredzenus, zīdu. Visa sievietes grezība jau ir tikai tam, lai virietis to labprāt noņemtu, ko? Val den, tu biji pacietīgs mīletājs, septiņas nedeļas tu gaidīji.» Viņa pīcrava arstu vēl tuvāk, krutis zem viņa vaiga gaviļaini cilājas, gluži dzidri ta nobeidza:

«Ej, sirdsmīļais. Tev nebus ilgi jāgaida, pēc stundas tu atgriezīsies.»

Viņš saprata. Kautrs, cilvēcisgs žēlums apdzesa taga jauneklā protestu, viņš noteikti pamāja:

«Ēs nākšu ...»

Taču tā vēl nepietika atdzimušai kaprizes majestātei tur gulta, viņa dikteja:

«Mīļā — ta tev jāatbild ...»

«Ēs nākšu ... mīļā, mīļā.»

Trepju telpa Valdens izgāja kā transa, izzvejoja no kabatas spoguļi:

«Pulchritudinem videre ...»

To ģeķīgo seju ar plašam nasam, ar mazam ačelēm, ak, fui! Galva reiba. Uz ielas Valdeni sagraba vējš. Brīdi viņš, nopietnais un apzinīgais, stavēja kā no plaukta novelies. Pareizi darīts? Iesmejās, parbijās pats no saviem smieklīem.

«Ak, velns...» Ar mājienu apturēja garambrauceju važoni, ieklupa kulbā.

«Laid mudīgi! Laid, kurp deguns rāda!»

Kamēr važonis patagoja zirgu, ka traku vedams, Valdēna smadzenēs niķojās spoki. Lelles čaukstošos bruncišos veda viņu pa sakaltušu puķu galvēm, preti nāca ērnoti izrotājusies Marija Luīze, dārgakmeņi grabeja ap tievo roku stilbiem, mute šķobījās smaida...

«Velns! Važoni, uz N. ielu 18. Laid, pievele!»

Mājas Valdēns izdzēra glāzti tīra spirta, nogazas uz divāna, tudaļ iekrita nomocītas jaunības cieta miegā.

Marija Luīze gērbās. Mirstošā novembra gaisma no loga strāvoja ap viņu, kad tā izkapa no gultas. Viņa sala, bet bez apdoma ļāva noslidēt kreklam, ņieburu tā vēl ar kāju paspēra pagultē.

«Zumm-zumm,» viņa dungoja, «zumm-zumm...» Devas kaila vannas istaba, atgriezta visus krānus, nepacietīgi grāba ūdeni plaukstās no visiem reize, bez žēlastības šļāca uz muguras, uz pleciem. «Aukstais ūdens, dzīvais ūdens, zumm...» Atgriežas istabā, krānus nenaslegusi. Tekošais ūdens pildīja visu dzīvokli līksmām ēalām. Noslaucīties vajadzēja. Marija Luīze sagraba aizkara malu, berza ar to slapjo miesu, ļoti steidzās.

«Milētāji ir tik nepacietīgi, viņi negaida labprāt. Septiņas nedēļas, nabaga Valdēn! Atšifrēju es tevi, nu... zumm-zumm...»

Tērpuzrāva tāpat uz kailas miesas. Tas atsedza izģindušos plecus un muguru, stiepas pa gridu aiz viņas soļiem vizmaina astē. Skaists tērps.

Nu nāca svarīgākais. Sieviete nocēla vāku rotu kastei, trauksmaini vēra gredzenus pirkstos, piekāra auskarus, nemanīdama, ka tie dažādi.

«Mani auskari šķind, mani auskari raud. Zumm-zumm, la-la...»

Bet nu gan pietiks. Pie spoguļa. Kādi bāli vaiģi! Viņa atvāza ziežu kārbīņas, meklēja pūdera slotiņu, iemerca karbā. Nē, vispirms sarkano. Melnā, kur melnā zieža? Kas te lai grābstās ap

tam slotīgam un birstītem, viņa iemerca pirkstus un triepa lapat. Nez ka pameta skatu spogulī. Dieva dēļ! Sarkanās uzacis, melns dobums uz mutes, riebiņa maska to uzlūkoja... Marijai Luīzei drebeja kājas, viņa sāka raudāt. Ne, nedrīkst, asaras neizdaiļo, lūdzu mieru. Saņemās, nostenējas, putināja puderi uz pieres, bet nejauka maska no spoguļa blenza un medijas. Marija Luīze raudāja. Melni un brūni pilieni teceja par seju. Pie durvīm klauveja. Viņa gribeja iekliedzies: «Vel ne, pagaid!» — bet durvis jau noklaudēja, Valdens stāvēja uz sliekšņa. Viņš bija pārģērbies vaļsirdīgā steigā sievietes acij: kaklasaitē šķībi, vestes augšējās pogas vaļa. Bet matus viņš bija gļīti noglaudis, un cik sīrsnīgi tas smejas! No viņa smiekliem kļuva tābi, viņas bedas aprīma, bet noraižējusies tā bija, diezgan.

«Es šausmīgi sleidzos, neskaties mani, Valden.»

«Kadē! Ne, Marija Luīze, mīlais bērns, kada aušīņa tu esi! Slept tik daiļu vaigu!» — Ta viņš smejas, tuvojas lielām solīem, saņema viņas pretojošos augumu, atliera galvu. Viņa seja bija tuvu Marijai Luīzei, tuvu — ar labsirdīgam acim, līro muti un bedrīti zoda. Viņa acis mirdzeja. «Skaties tak spogulī, Marija Luīze, ja tu tam tici vairak neka man!»

Viņa paraudzījās. Jauna, ratna sejiņa to uzlūkoja, valgas acis zem uzacu sirpēm, māksta aplaimotās mute... Viņa?... Tie gludie vaigi viņas?!

«Tas nav tiesa, Valden!»

Bet pati jau stiepas, kari stiepas pret spogulī, vēl murmināja: «Nav, nav tiesa,» — līdz spogulis viņu uzvareja, vajo un nogurušo. Viņa!!

«Valden!» augsti, ka iemulejies putns viņa iekliedzās, apsviedās pret virieti, apcirta rokas viņa kaklam.

«Tas bus gan tiesa, Marija Luīze, aušīņ, vai nu tu redzi? Nespiet mani tik ļoti, es pakritīšu. Sēdi te, uz divāna, stūri, ļauj man tevi aplūkot...»

Viņa jau sēdēja, apmierinājas, bet vēl kaut kas pakrūtē tirdija un tiepās, kaut gan viņa vaibstos ta redzēja pilnigako aizgrabību.

«Kā tad tā, Valden?»

«Ko tu teiksi, mīļā?»

Marija Luize pavilka viņa seju tuvāk. Cik jauns viņš bija! Viņa zods ar bedrīti vēl bija ieapaļš kā bernam, ja ne šīs mazās rūpju rievīgas pie mutes, tas varētu būt skolas puika.

«Valden! Man ir jau piec-des-mit...»

«Ha, ha, ha, ha!»

Viņš smejas!

«Kā tu murgu, berns, ka tu bļēņojies... Tu biji slima, tev galviņa sajukusi, atspied to pret mani, tā. Un nu klausies, Marija Luize! Tu esi berns, Nesen vēl aizgāja tava māte. Tu biji slima, busi vesela. Neviena roka vēl nav skarusi tavu miesu. Neviena mute nav tevi skupstījusi, ka es to darišu.»

«Ko tu gribi, Valden?»

«Mes abi, meiten Mari, mēs redzesim daudz, tukstošiem dienu... Katru dienu kaut kas atgadsies, ja, meiten Mari, dzīve jau ar to vien ir skaista, ka viņa arvien kas atgadas!»

«Valden...»

Viņa raudzijas viņa, atvieglota un atsilusi raudzijas viņa jaunajā, jaunajā seja. Bet šī seja divaini mainījās, rūpju rievīgas ap jauno muti padziļinājas, tikpat labi tas vareja būt teva vaigs...

«Valden?!»

«Ja, maus prieks.»

«Valden, Kurp tad mēs iesim?»

Savadā seja noskaidrojās, mīļākais un tevs apmainījās vaibstiem, balss nozūmīgi un mierīgi atsaucas:

«Ceļš gājējam arvien ir tāls. Bet nekādu šaubu, meiten Mari, uz māju pusi, Mari.»

«Uz to pusi?»

«Viņa mēloja, Masa Agnese. Ciet klusu. Viss ir piedots. Tagad es zinu, kas tu esi.»

Marija Luize uztiecīgi lika rokas ap mīļāka kaklu, pieklāvas viņam, nomierināti noputas no sirds dziļumiem, pavēra lūpas.

Un Nāve noskūpstīja tās.

Kad izbiedētā Agnese atrāva miegaino Valdenu uz slimnieces maju, lēni un svinīgi dzisa gaisma lielajā istabā. Kaut kur terzēja un gulgoja tekošs ūdens, viss dzīvoklis no tā bija atdzīvojis. Pūdera putekli plāna mākonī turējas gaisā.

Marija Luīze guleja uz grīdas pie spoguļa — visa krellēs un sprādzēs. Atdzīsušo miesu sedza uz kreiso pusi uzrauts, sairis balles tērps.

Jaunais ārsts apņēmīgi tuvojās mironim, noliecās un likko neievaidējās. Šausmīga bija miroņa seja. Sarkanu un melnu traipu noziesta, mitra, vietām ar pūderi apkūpejusi. Bet tepat Valdens arī apmierinājās.

Aiz cilvēcisko kumēdiņu ķēmīgas maskas viņam gausi atsedzas izludzināto vaibstu jaunavīga gloriņa, svētlaimīgi mirušās maigums.

«Aizvācieties!» viņš otrreiz šim diena uzsauca masai Agnesei. Mierīgi atbrīvojis no mirušās pirkstiem pūdera karbiņu, viņš pacēla sastingušo un novietoja gulta.

No krājuma «DIEVA VIESUĻI»

Uldis ieiel debesis

«Viņa taču ir neglīta, viņa ir vienkārši riebiga ar saviem plakaniem gurniem un krāsoto vaigu. Lai apželojas Kungs Jezus! Ka kādu labu tikumu varētu cerēt no šiem lielu pilsētu izdzimumiem, par to jau aklam neprašas kucēnam jasmejas.»

Tik nieīgi domāja zvejniekiema veca Raudunīca par ridzīnieci, pērnas vasaras paziņu, kuru viņas dēls arī šopavasār bija ataicinājis savas mājas viesoties. Raudunīca bija stingru muguru, lepna un nesatricināma sieva, katolīcīgas, vecas, ciemā cienītas ciltis; savā pagātnē šī cilts bija sastāvējusi no drosuļiem, uz zemes un ūdens varoņiem un pargalvīgiem vīriem un sievietēm, tālu ceļu aizbraucejiem jūrniekiem un godpratīgiem, panesīgiem zvejniekiem — uz vietas dzīvotājiem. Neviena nikuļa, neviena baustības, nedz dzimtas tradīcijas parkāpeja. Bet nu Raudunīcas viengājā dēla un beidzamajā viņu ciltis pārstāvi Jēkaba bija sacis darboties necienīgas un nepieklājīgas mīlestības raugs, kas draudēja izpostīt viņu mājas mieru. Viņš muleja pilsetnieci! Khe!

Mātes rugto skatu sastāpis un pareizi iztulkojis, viņas spītīgais dēls Jēkabs smagi nosarka savas vizīgās viešņas priekšā un draudīgi sarauca cītīkari samtainos uzacu lokus.

Māte norīja sivumu, neīsts smaids pārplaiksnīja viņas sasprēgājušo, tumšo vaigu, un tā izvilka virtuvē kā norāts, bet augstpratīgs kostonis.

Sveša viešņa, tudaļ vieglak uzelpodama, mūksti pieskarās Jēkaba rokai, savām vijolišu acīm pilnīgi aptumšodama jaunā puīša pratu un sajēgu.

Bet Raudunīca virtuvē sagrauba aiz liesa, priedes saknei līdzīga elkoņa savu turpat simtgadīgo vecomati un šņāca tai nedzirdīgajās ausīs:

«Izbužināti, balsneji mati, galvaskauss ka vimbas zviņu aplipsis. Vaigs baltiem miltiem svaidīts. Uz mutes uztrieptas sarkanās zīmes. Beidzot man vēl nāksies mūsu Jēkabam un šai viņa draugaļai pašas rokām klāt guļtu zem svetbildem!»

Pekšpi naida apmātā sieva sarāvas, siki nodrebeja, atrāvās no vecasmātes bālo acu atvāriem.

Viņas vel staltais, melnmatainais pakausis sajūta kadu skatienu, viņas sirds neapzināti iespējās, nojauzdama un uzminēdama tam sava dela skatienu. Bet dēls nežēlīgi sacīja, stingram kājam virtuves sliksni piemudams:

«Nāc iekšā, manu mat, sāksim rīkoties! Šodien mes dzersim vīnu, alu un šņabi, jo šī ir manas saderināšanas diena.»

Bridi Raudunīca stāveja aizņemtū elpu, tad šķībi pasmīneja un piesmakusi sacīja:

«Manam delam patik jokot.»

«Mūsu dzimta mums gan nav atlicis laika but un tapt nezin cik vareniem jokdariem — man, netaiķa tevam vai tev...»

«Tatad no liesas?»

«No visas liesas.»

«Tas nu gan nenotiks!»

«Ir jau noticis, manu mīļo mat.»

«Tu?...»

«Tū es padarīju. Es viņu bildināju. Nuja!»

Un, kamēr viņa māte griļojās, ka uz maizes griežama dūnča muguras stāvedama, Jēkabs vēlreiz izleica pats sev uzslavu par lielisko, daudz-kārt teicamo apņēmību, kas tam piepeši bija iedevusi pārdrošību bildinat skaisto pilsētnieci Mariannu, jo istēmba tā tiešam bija ļoti skaista.

Kamēr Raudunīca vel arvien svarstījas starp nelicīgiem smiekliem, izbrīnu un traku dusmu lēkmi, Jēkabs izaicināja savu gara acu priekšā sa-

vas jaunas ligavas veidolu, apbrņoja viņas gaisos, sudraba barkstīm līdzīgos matos, sarti un spodri nolakotū nagu galus, lūpas, kas oranžam zīda maģonem līdzīgi sila un smarņoja viņas neratna vaigā.

Tik skaista tā jau divas vasaras dzivoja viņa sapnū, Marianna no Rīgas priekšpilsētas, tik neskartī skaista, labā medū iestingušai zelta lapsenei līdzīgi tā duseja viņa izteļe visu garo ziemas sprīdi, kamēr tā nebija rādījusies viņu ciemā.

Viņš nevarēja Mariannu nemīlēt un aizmirst, jo tā bija iegājusi viņam elpā un asinīs, nogrimusi viņa kā dargakmens ūdenī.

Viņš nevarēja to nemīlēt un aizmirst, kaut arī tam būtu viņas deļ jāieaug zemē līdz padusem, jāuzņemas daudzas un lielas mocības.

Viņš nevarēja to nemīlēt, kaut vai pats tā Kunga eņģelis viņu uz to pamudinātu.

«Tu neesi skņpstījis viņas muti, tu aukstais debesu gars,» sacītu trakais zvejniekciema sapņotājs Jekabs, «kā tad nu tu vari un driksti ko lemt par šo sievieti? Bet man tā viņvasar deva savu muti, kad to vizināju sava laiva, un viņas dvašai bija karšu rozes smarņā un vislielākais saldums. Tālab eņ vien uz debesīm stabulei un bazmet saviem zvaigņņu ganāmpulkēm un atstāj man šo sievieti un viņas likteni, jo šī gan ir pirma reize, kad es debesīm ko sev izludzos, ak tu debesu gars...»

Te viņa māte Raudmīca teica noteikti un griezīgi, pilngri izlemdama:

«Nekad! Tada blandņa! Ēst tavu maizi! Kailu viņa tevi palaidīs pasaulē. Tevi un tavu namu aldīs par rotām, par izprīccu. Nekad!»

Jekabs ietiepīgi paraustīja plecus un apsvīdas straujāi aiziešanāi. Tad Raudmīca:

«Ja tu šīto ņem zem sava jumta, tad man ceļš zem kājam.»

Jekabs apstājas uz sliedņņa un staveja parsteigts un bez valodas, ļengāniem locēķiem un nošlukušiem kamiešu kauliem.

«Vienāi tad nu būs no šejienes jāpazūd, dēls... Dēls?...»

Viņas puisis, viņas lolojums, novērsdamies un aiziedams atbildēja:

«Ēs jau nekadi nevaru tevi aizturēt, manu māt!...»

Nu Raudūnica sauca tam pakaļ, vaigā melna tapdama:

«Nu tad prom! Eju un aizeju! Kāpdams kazu gulta ar to klaidoni, manas svētības negaidi! Kā ubadze aiziešu pasaulē. Zvēru, to es darišu un nepārnākšu, kamēr tas Kungs manu apsmieto galvu padaris sirnu kā ceļmalas ābeli, — dzirdi, puis, tik ilgi tu nezināsi, vai tava māte dzīva vai jau tikusi tārpiem par mielastu aiz svešas kapsētas žoga!»

*

Daudz grūtāk neka dot bija tadu solījumu turēt un pildīt. Pa taliem ciemiem, pa svešiem pagalmiem klejojot ar spieķi un tarbu, Raudūnicas kaju pedas smagi līpa pie zemes, acis izkoda balas un asarainas barga dienvīdus saule, sīvi lielo ceļu un šauru laku putekli, nemilīgi vēji.

Pie tam lepna sirds dzēla krutis ka kaitinata kamene, kad bagātākajai Šautriņu ciema sievai nu vajadzēja kalpot par maizes devumu svešu, nicinamu ļaužu slikti apkoptas sētas.

Bet Raudūnica saspieda lūpas cieti kopa, velēja mugurai liekties ritenī neierasta jūgā, bet nepadevās nožēlām un atgriešanas cerībam un tieksmēm.

Lielu talu — līdz pat leišu un igauņu robežām Raudūnicu trenca spitība, žēlums un izmisums.

Viņš nebija pat atskatījies par plecu, savai mātē ar bēdam un vaimanām pasaulē aizejot, viņas dēls, nē — to tas vis nebija darījis, lai tam nav miera šai, nedz citā saulē!

Bieži viņa pārguleja naktis atnatas, druvu malās, silos starp egļu saknēm, pacēla no zemes sunam aplīpušu pakausi un nolādēja mēnesi, jo milzu tulpei līdzīgais vasaras mēness tai atgadināja viņas karsti mīļota un karsti neie-

redzēta dela Jekaba gaišmataino, vieglpratīgo galvu.

Viņš bija ļāvis necienīgas mīlestības raugam sapostīt savu šķīsto jauneklā sirdi, viņš bija klausījis stulbai un nesatīgai asiņu pavēlei, ne viņu dzimtas godīgām, gudrām un augsti godajamām ierašām, kas lika precēties tikai pēc pusmuža, tikai ar šķīstu jaunavu no ciema ļaudīm, mātes un tēva izraudzītu un atveletu. Ak, ka pēc tādā nedarba kaislibu viesuļiem vajadzēja postīt Jekaba dzīvi un namu, kadiem baigiem likteņiem viņš bija atvēris savas durvis! Kā tumsa un liesmu mēles nu nāks sodība pār nepaklausīgo, un Raudūnca, viņa māte, necels ne mazo pirkstu, lai savu apstulboto delu parstatu likteņu Lēmeja priekšā. Nē, to viņa nedarīs.

Ta liela, kaulainā zvejuieku sieva klīda pa savas dzimtas zemes laukiem — te ubagodama, citur lauku darbos pelnīdamas, piemezdamās uz īsu dzīvi te vienās, te otras majas, apmešanās un dzīvesvietu nemitīgi mainīdama.

Ļaudis ne visur labprāt uzņēma savādnieci, bet, kas uzņēma, tie ātri ļāvās uzvareties no viņas stipro roku darba veiksmes un viņas īsam, bargam, patāgas cirtieniem līdzīgam pamacībām, kurām piemita gudrība, parliecības spēks, taču arī neiecietība, sašutums un bieži rūgtums.

Ļaudis labprāt būtu zinājuši ko par viņas bēdām, vainām un posta likteņiem, jo citu bēdas mēdz būt balzams mūsu vainām un atlaisnojums mūsu kļūdām, bet visi viņu mēģinājumi izaicināt Šautriņa ciema Raudūnīcu uz valsidību atdurās pret augstpratīgu, stingru, saltu kļūstīšanu.

Reiz Tukuma gadatirgu Raudūnca negaidot satika paziņas. Ziņkārām smējējam acīm aplūkojami sauso un stingro sava ciema aizbēdzēju, šie ļaudis tai ziņoja:

«Dēls, jūsu Jekaba sievai ir dzimis dēls. Svēta kristībā vecāki tam deva mūsu pusē vēl nedzirdētu, bet labu vārdu — Uldis. Vien tikai vecamates nebija, kas puiku pie kristības uz rokam paturētu.»

Raudumca nolaida smagos, melnu skropstu apmalotos plakstiņus un pazuda raibajā tīrgus un tirdzinieku biežumā. Tā gāja tālak satricēta, mīkstam lupam, pagalam izbrīnījies un iztrūcināta. Apstājas pie rotaļu tīrgotāja telts un nopirka kādu paiju, kādu smalku, spožu tauri, iekarīnātu raiba zīda aukla.

Bet, aiz tīrgus izgājusi, viņa ļava tauri krist smiltis, uzfika tai virsu savu smago papēdi un to sāberza.

Pēc laika viņa aptureja svešu naceju un tai teica:

«Musu dzimta ir gaužam liels prieks, ir piedzimis zēns. Tas ir mans dēlādēls. Ludz par viņu Dievu, laba sieva.»

Liela bagātu ļaužu seta, kur Raudumca parguleja viņu nakli, tā noslepumaini čuksteja:

«Viņš ir tik smalks puisis, mans mazdēls. Viņš ir tik salds un smalks, ka es nācu uz šo tīrgu tam nopirkt kādu spēli, kādu tīkamu lietu. Esmu nu nopirkusi tauri, dārgu tauri, ietiņusi zīd papīra un šai tarba nesu to uz maju. Ne, jūs nevarat to skatīt, visiem tā nebūt nav radama, un būtu ilgās pules to attīt un atkal satīt tikpat veikli, ka to izdarījis paiju tīrgotājs.»

Bet no rīta plavas izgājusi, Raudumca kļiedza, notraukdama rasu asarainajam smilgam:

«Mans dēls ir paņēmis pilsētas saslauku mūsu neaptraipītā paspārnē! Nekādas svečības nav un nevar būt ar tiem un viņu odžu dzimumu!»

Tāču jau pēc brīža tā atkal atvilga, ar daudzām nopūtām iededzināja sveci savam mazdēlam par godu maza lauku dievtama, jaukā sava izbalsinātajā nabadzība, pēc tam aiziedama aizvien tālak pasaule.

*

Viens pēc otra — cits atrī, cits gausi — pagāja septiņi gadi, bet Raudumca vēl kļīda pasaule. Nu tā bija projām no majas un savejiem jau astoņi gadi, un viņas mazdēls arī iegāja sava mu-

ža astota ziema. Raudumca gaja, gaja, un viņas liktenis gulēja tai uz kamiešiem likko panesama smaguma. Vīri, kas redzēja šo tumšo sievu, teica:

«Launa sirds to tramda pa pasauli, — un dievbijīgas sievas:

«Dievs no tas noversis savu vaigu, un viņa labvēlība tai iet secen...»

Taču tas Kungs, kas redz cilvēkus caur un cauri līdz pat viņu iekšm, ieraudzīja Šautriņu Raudumcas lepnumu beidzot vidū pušu lauztu un arī to, ka kādu nakti tā vainanāja un sudzejas bedīgajās cīsās, kādas tai uzposusi pašas cietā daba:

«Ak tu Kungs, cik grūti iet pret pašas vardu un atgriezties mājās sava berna apsmieklam. Kad tas par mani smiesies, tas bus tā, itin ka pašas miesa un asinis mani noniecinātu, bet savu ilgošanos arī es vairs neizturu — ta ir tapusi līdzīga uguns mēlem mana iekšienē. — Ak tu mana melna galva, kam tu netopi sirma ka mercētu līn sauja, ka trīskart balinats audekls?»

Tas Kungs vaicāja lenā vesmīrā:

«Kalab lai tavs berns, kauls no tava kaula, tevi apsmietu?»

«Tikai tad varu atkal droši kapt par savas mājas sliekšni, kad bušu gluži nosīrmojusi, ta soljos svēti un cieti. Bet tu taču redzi, Kungs, ka man galva vel melna ka itin jaunai meitai. Man bus vien jāiet tapat un jāpieņem ka apsmieklis, ta piedošana, ko tie man žēlīgi piešķirs par manam vainam un manu nepardomato senu gadu sobjumu...»

Tad tas Kungs ieželojas par vecas sievas smieklīgo lepnumu, izstiepdams par to savu roku, un raugi — rita Raudumcas ietiepīga galva bija ka smalku, baltu pienes puku apkaisīta.

Kad nu Raudumca pati šo brīnumu — šo debesu zūni skatīja sava šaurajā ceļaspogulī, klusums nolaidās viņas sirdī, un ta devas atpakaļ uz savu dzimto cienu.

Ta neapstājas vairs nekur, nestrādāja, patureja rokas dikas un sirdi atvērtu nožēlam. Vajadzēja kaut kā iztikt ar to naudas mazumu, ko jau

sen — pati no sevis itin kā slapstīdamās un kau-
nedamas — bija ceļam ietaupījusi.

Raudūnīca tagad pazemīgi un ar labpatiku ie-
koda sausu maizi ar jauno piparmētru suftgām
lapām, jo bija agrīns pavasaris, pa ceļam pa-
dzerdamās vienlīdz saldi no upes, tērces vai tā
dobuļa, ko zirgs iecērt ar pakavu mālaina ceļa
vidū.

Katra barība tai bija tagad diezgan laba, tagad,
kur nu tā devas atpakaļ uz savas jaunas mīles-
tības malu un varēja to darīt nekaunedamas, at-
griezdamās baltu galvu un pildītu seno solījumu.

Ceļa satiktie kustoņi nebaidījās vairs kā agrāk
no kaulainas sievas skarbās balss un spieķa.
Dziļi kāda biežokņa saules atsildīta dienvidu pusē
apmulsusi un saules apreibināta stīrna gan-
driz pieveda Raudūnīcai klāt savu mazuli, kam
bija visai maigas un seltas nāsis.

«Ja arī pie stīrnām pastāvētu svēta kristība,
ši kustoņa māte droši savam bērnam butu izvele-
jusies vārdu Uldis, saldako no visiem,» domāja
Raudūnīca, un sirds tai sapeja no parak lielas
mīlestības.

*

Smagi pūzdama un pēc piparmētrām un meža
gulētām nakšīm smaržodama, savas astotās klai-
donības ziemas pavasara pusē Raudūnīca kāpa
par pēdīgo stāvo Šautriņu kapu arvien tuvāk sa-
vai bijušai mājai, uz sažuvušām viģem līdzīgajām
lupām nesdama miera skūpstu nemīlotai vedeklai.

Špodras kaijas saklīdzās pār viņas galvu,
vestīdamas jūras tuvumu, sāļais un vēsais gaiss
bija istākais balzams tās biežajiem ceļa putek-
ļiem piekvepinātām plaušām. Dārzi smaržoja pēc
mēsliem, uzrušinātas melnzemes un pirmajam
miklajam lapām.

Kad tā iegāja savas jaunības ciemā, ne cilvēks,
nedz suns to nepazīna viņas matu dēļ un arī tās
lenības dēļ, ko atspulgoja Raudūnīcas jaunais
vaigs, pirmo reizi dzīve sagatavots pazemīgai
nolieķšanai. Tā — nepazīta, tālab arī sevišķi

neapbrīnola un neaptenkota — Raudūnica nonaca pie sava dēla pagalma, nevarīgu roku tvēra pēc vārtu šautras un gāja iekšā.

Visupirmo tā ieraudzīja bērnu, mazo radījumu, kura dēļ īstenībā bija atnākusi. Jēkaba un tas dēls sēdēja uz zema velēnu sola puķu dobes malā, galvu atzvelis pret sola aizmugurē iedzītu mietu, abas rokas ieracis kņoplastaina, ruda kaķa biezajā spalva. Berns šķīta snaužam, viņa lupu kakti bija noslīdejuši un viņa plakstiņi ciet. Nemierīgu elpu aizturēdama, Raudūnica skatījās un nespēja atskatīties savā mazdēla.

Viņš bija sīks un vareja tiklī pielīdzināts asnam, kas dudzis starp akmeņiem vai parāk liesā zemē. Tam bija netaika dzimušo bālā āda, aiz kuras vareja saskatīt daudz drebošu, zilganu dzīslu un sīku asinsvadu. Vajai blāzmai līdzīgi asinis šaudījās pa tiem. Ļoti garas un biezās skropstas bija gaišas, līdzīgas ūdens nogulei zalei, un tātis šķīta drebam dziļu sapņu nojausmas kā balas varavīksnes.

Vel tam bija pieauguša cilvēka mute, šim mazajam puisim, sapīgi sakniebta liela mute, kas Raudūnciņai uzdvēsa sevišķu grūtsirdību. Ak, viņš jau izskatījās tā, viņas mazdēls, kā kad ejot tas pats nespētu saturēt savus locekļus kopā. Patiesi bēdīgs skats, cik kuslu radību bija ienesusi pasaulē tā jaunā māte. — Un Raudūnica tudaļ notvēra sevi tānīs dalītas, dīvainās jūtas, kas no šī brīža tai pret mazdēlu palīka līdz galam — dīvainā neuztīcība, ītīn kā zēns būtu vainojams par to, ka tādu vāju un kļūmīgu miesu īenesīs Raudūnciņas dzīmtā, kur līdz šīm dzimuši spēka vīri, un moku pīlnā žēlumā pret to.

«Apžēlojīes tāču par manī, Dīevs ar saviem erceņģeļiem, — vai tīk tā nebīju es, kas šīm namam un viņa dzīmumam nenovīda mīera, nedz īzdošanās...»

Skarbu sāpju locīta, Raudūnica vairs nepanesa sava ķermeņa, klīsi un dzīlī īekunkstēdamās, tā atsēdās uz īstabas slīekšņa.

Tulīq aiz viņas paverās durvīs, un jauna sīevīete taulkainā sarkanā katūna jaka sauca:

«Tu snauduļo man atkal, septiņdienu gulētaj! Tu pat nesamani, ka ubagi sanak musu seta.»

Raudumca nespeja cellies un atskalties uz savu vedekli, tā uzlukoja zenu un kāķi.

Tie abi reize iepleta acis, un, pirmo reizi mūža sava mazdēla acis ielukojojoties, Raudumcai tas likās esam divi dziļi vientuļības un seru pielijuši ezeri — tadu seru, kas no šim acim uz visiem laikiem bija izkodinājušas bernības spožo, zeltaino dveseli, bet pašas nekad vairs nebus padzenamas, nedz izskaužamas.

Uldis nolēca no sola, kāķi paduse turedams, kāķis savukart turejas zena drebēs smalko, rozaino nagu dzeloņiem; ne vārda nesacīdams mātei un svešajai sievai, zens stāveja viņu priekša, mirkšķinādams savas baltas skropstas. Nu celas arī Raudumca, atgriezās aci pret aci ar savu vedekli un teica, nespedama skupsto sniegt:

«Ta esmu es, manu meit, Piedod nu man kā prazdama.»

Marianna, Jekaba sieva, atbildeja:

«Tev nav ko lūgties, Jekaba mat, Tu neieņem un nepieņem mani, es nemūtu tevi, kada mums daļa vienai par otru? Mana vīra seta ir plata diezgan, lai mes šeit grozītos nesaskardamas.»

Zens bija mazs, grūtsirdīgs mežonis, tas neļāva sevī daudz kopt un mīlot, tas dzīvoja pa aru.

«Kur biji, Uldi?»

«Pie ūdens. Ai ai! Kājai Mataitu ir septiņi bērni, viens no tiem slims, un tam vārda Krai. Šo viņa mīlot visvairāk, pasacīja Mataitu un aiznesa savam septītajam bērnam lasi ar roza vedēru un zilo gliemezi ar visu namu.»

«Tu nu atkal sarūna lūkšu, mans dēls, Kad to dzirdēs mate, tai bus daudz bedu par puisī, kas tik daudz melo.»

«Es nemeloju, vecomat, Ne, ne...»

Laiku Šautriņu ciema veikala bija mitinājies kads līgotāja talus rads, kads matrozis ar par-

lauztu kaju: tam mele bija bez saitēm, kas to savaldītu, tā viņš mēlā lieliskas blēņas, stas-
tija leiku stastus viena gabala un bija pagalam
sajaucis Uldim vajo galvu.

Balta diena zens redzeja jūras nezverus sep-
tiņam kronētām galvām, dejojošas astes zvaig-
znes un nogrimušas pilsētas vara torņiem. Tas
mīta ar miesu vienu, ar prātu cīta pasaule, neva-
reja iemacties lasīt un nepiegrieza nekādu vērību
tiem apkārtnes un dienišķas dzīves notikumiem,
kam ar visu būtni nodevas visi ap to. Ta viņam
bija pītīgi vienalga, vai edis vai needis, un
bieži viņam radās pret barību slimīgs, nepar-
varams riebums.

— Ne, ne, negribu, nevajaga, viņš nevarīgi
protesteja, kad to spieda est gaļu vai zivis, pa-
ņēma maizes gabalu un gāja no istabas ārā. Bet,
ja to spieda, zens apēda visu. Viņš neprata sev
vi aizstāvēt ar tiepšanos un brečieniem, viņš va-
reja tikai pateikt savu «ne» un ne vairāk.

Tam nebija ciema draugu. Lielie cilvēki bija
nevalīgi, bet sīkakāi paaudzei vargais un neveik-
lais Uldis nebija nekāds labais rotaļu biedrs.
Spēles to pasīta gar zemi un atdeva kopīgam iz-
smieklam. Viņa mate arī bieži izpalika no mājām,
tai bija ejami savi tumši, noslepumaini ceļi. Viņa
drumais tevs Jekabs bija reti redzams savu māju
pagalmā un arī tad biežāk dzeris neka skaidra
prāta, jo pēdējos gados tas bija sasirdzīis ar
smagu kaulu vainu, nespēja vairs izpatikt savai
skaistlājai sievai un mēmi kurceja pret debesīm.
Ta zens bija audzīis viens, atļauts sev, liedaga
akmeņiem, putniem, zālēm. Stundām ilgi tas va-
reja ar tiem rotāties, piešķirdams tiem dzīvību,
valodu un citas brīnišķīgas nozīmes. Stundām
ilgi viņš vareja sedēt kāpas virsotnē jūrai pie-
verstam nekushgam acim, kamēr vajas rokas
klepi sastīnga un vēlma vakara mīgla to ietīna
slāpjos palagos.

Jūra, pār kuru vizeja dažā bura, dažs putna
spārns un dzeltenu, rozainu un balu makoņu bari
peldeja četrū veju vaļa. Uldim sen bija izverlusies
milzīgā sapņu lielceļa, brīnumu solījuma, sveitai-

migo mitekli, par ko stastija veci ciema ļaudis un ko dedzīgi apsoliņa baznīca melnsvārcis baznīckungs savam pazemīgās nopūtas sadugušam tumšā zvejniekciema ganāmpulkam.

Kad pār jūru pacēlās varavīksne, zēns pat lāga nezināja, kas tas ir, bet tas bija brīnums un gaisma, kas veda projam no dzīves, kura Uldim nepatika. Nē, dzīve Uldim nepatika, tā līdzinājās sūram, grūti sakožamam kumosam uz mēles. Ja viņš butu pratis izteikt, kada tā bija ...

*

«Ak, es nu esmu tik smagi noguris, manu māt,» želojās vēl vakara Raudūnicai Jēkabs, «pret pakrūti tik grūt', tā spiež, itin kā visa pasaule virsū veltos ...»

Raudūnica rīkojas pie pavarda sarkani nokailušu vaigu un bažīgām acīm pavadīja sava dela kustības. Jēkabs sēdēja uz gultas malas un patlaban noāva slapjos garstulnu zābakus.

«Ēs gribēju tev sacīt, Jēkab ...»

«Jā, manu māt?»

«Tas nav uz labu, ka ļauj Uldim tā pret nakts melnumu apkārt klaiņot, tik vēl slāisties arpus ciema. Tam nerūp ne darbs, ne edieus, ne miegs, nedz kadas mācības. Tā audzis nav nevienš zem mūsu jumta ...»

«Ak, manu māt, vaļa un pavasara gaiss ir tik saldi, iekšā tik šaurs, tik smacīgs. Lai bernš elpo kāru muti.»

Pēc brīža:

«Tas nemiers, tā pajumtes nemiņošana viņam no mātes.»

«Jā, ak jā, mans dēls. Un kas tad Mariannai tik vēl naktis ārā meklejams? Vai tikai neesi bieži mītis bez pavalga un sīta strebjamā, kamēr manis nebija pie tevis?»

Jēkabs, nemierīgi pasmiedamies:

«Nu, ko nu tā, māt. Mariannai arī ir ko darīt.»

Pēc brīža klusi:

«Viņa šopavasār bieži ilgi vāca klūgas un nesa pie veikala Ruža. Tur viņa pina kurvjus pulka ar

citam sievam, pecak nosūtīja uz pilsetu un pelnīja dažu labu grasi...

Pec brīža — vel klusak:

«Marianna mīl bara but, jaunos ļaudis, kā pilsetā radusi, ar draudzenēm paterzēl. Vai varam to mērot un lūkot pēc mūsu mēra? Es zinu viņas gaitas. Šovakar tā ir pie līkas Annītes...»

Tai brīdī Raudumcās pieri pārskreja dziļas rievās, roka ar karoli sastīngā viēs katla. Istabas durvis atvēras. Sīla un smaržīga maīja nakts tumsa kamoliem velas istabā, bet šo kamolu vidū stāvēja līka Annīte ar aizmīgušo Uldi klepi.

«Tā jā, Labvakar. Še nu jūsu dārgums...»

«Ak tu debesis — kur tad...»

«Ceļā, kur tā' citur. Tas jau jūms ir tas talumu gājējs.» zīmīgi vīpsnāja Annīte. «Pacelū no ceļa malas jau gulōšu. Tā vis nav labi. Vel perkous zemei no garozas nav izkūlis locekļu kaiti, nedz citas vargstamas vainas.»

Raudumca: «Vai Marianna nav pie tevīs?»

Annīte: «Nav, Raudumcās mat.»

Raudumca: «Viņa taču ar tevi sarunājusī šovakar...»

Annīte: «Ar līko meness ragu — ar to viņa sarunājusī, mat. Ej, Jekab, pieskali sievu...»

Te viņu partrauca Jekabs, tumši tvīkdams, bet mierīgs un ciets: «Nemels blēpū! Viņa ir cita vieta, mat, — nu tikai atcerējos...»

Klusi krikšķinādama, Annīte izmetās no istabas. Kad viņas gausie soļi aizdūnēja aiz loga un Uldis bija gulta noguldīts, Jekabs atkal atsedas uz savas gultas malas un gausi apāva vienu, tad otru samīrkušo zabaku. Juras mitrums mīksti velas rutis, pavārda siltums istabu piepildīja ar rēndenu miegu, bet divu cilvēku sirdis istaba gura, skuma, taču nevelejas viena otrai atsegties. Jekabs turēja lielas rokas klepi un raudzījās loga, itin kā gaidīdams Mariannas maigo galvu parādāties aiz stikla. Viņam klusu piegājusī, Raudumca teica ar tadu žēlumu, ka vārdi viņas mute šķīta asiņojam:

«Dels, mans dels, smags ir tas krusts, ko tu, man spīdedams, uzņemies!»

Acis pacēlis, Jekabs mati gandrīz ziņkārtīgi novēroja, pret viņas maigumu tam bija likai modra neuzliecība.

«Nedusmo, manu mat, bet man liekas — man liekas, ka tu piecāpies, ka viss vēl var notikt pēc tava pareģojuma...»

Pēc tam viņš saslejas kājas un iekunkstejas:

«Kāpēc viņa krapj un melo? Ak, mat, kāpēc viņa tik nelietīgi melo, tas skaistais bezkaunās radījums?»

Viņš bija apmulsis no sava nikuuma un bedu karstuma, viņa augums ērmoli grozījās un svarstījās, rokas grāba tukšu gaisu. Daudzas krašņas cerības, pazemīgi lolota uztiecība bija viņa bojā gājušas viena mirkli, un viņa mātēi to vajadzēja noskatīties, mala nostumtai, nespejīgai tam līdzēt, nedz viņa likteni atgadināt. Pret sava berna gultu atspiedies, Jekabs vēlreiz šņukstēdams un aizridamies izgruda:

«Viņa man melo! Tava mātē melo, tu, puika, melo, melo!»

Bet tad Jekabs aprāvās, sadīla savas dusmas, saspīestie žokļi atslaba, un acis pavīdēja kauns.

Viņa dēls bija uzmodies, uzlūkoja viņu no gultas spožam izbaīļu acīm, un tā planais berna vaigs bija gluži nekustīgs un bāls kā atdzisuši pelni. «Ne,» viņš šļupstēja, «ne-ne-ne...»

*

Jauna sieva Marianna mīleja labu ēdienu, ilgu un saldu rīta miegu, mīkstas drānas, pilsetas ziedes un smaržas. Bet par visu vairāk tā mīloja savu miesu, kas bija daiļa, slinka un iekārem bagāta. Viņa nenīka darba, viņas koptās rokas bija gludenas, un istabā uz grīdas sakrajušos lūžņu tā medza sliekšnim pārsperst ar kāju. Viņas pleci, ceļi un elkoņu gali spraucas no šaurajam drebēm arā līdzīgi baltiem, labi barotiem baložiem un košam svītram zīmēta mute labprāt uzsmaidīja visiem, izņemot pašas apnicīgo un rugto klusētāju viru. Marianna bieži smējās, un tai bija apburoši smiekli, tie guldza dzi-

li un samtaini viņas daiļi velveta kakla, un ada tai bija tik plāna un liega, ka no ikviena pieska-rīena uz tas palika iesartenas zīmes.

Māju putniem patika viņas balss un līgana gai-ta. Kad tā soļoja par pagalmu, māju zosis, vis-tas un piles kavejas pie viņas maigajam poti-tem vai ēda tai no lezenas delnas.

Tāču viņa pati vislabprātāk ieredzeja kalsno suni Pekanu, kas ar modru, spīrgtu un specīgu riešanu zvejnieku ciemam vēstīja svešinieku ierā-šanos. Jo Marianna mīlēja svešiniekus, virus, kas viņas pasaule ienāca tikai serst un pakaveties, bet tomēr uzdrošinājas to gaudīt pargalvīgam acim un rokam. Ja, arī rokam, jo Mariannas augumam patika glāsti, un viņas niecīga, viegl-prātīga sirds bija gluži vienaldzīga pret Dieva dotajiem baušļiem, kā arī pret sirdsapziņas ēdam.

Līdzīga zalei, kas visiem par patikšanu zaļo un kuplo, tad nokalst un ko izplūcinātu reiz aiz-rauj neveste rudens viesuļi, bija šī jauna sieva, šis košais un nesatīgais izlaidības zieds mužam svīngas juras mala, kaimiņu ciemu jamos puī-šus un arī tuvas dziedniecības un peldu vietas viesus valodas par palaidnīgo Mariannu pievilka, ka parak vieglas laivas pievelk valdonīga zem-udens straume, tai netruka glaimolāju un viņas laipību saņēmeju vai gaidītāju. To zināja visi, izņemot viņas viru Jekabu, un visu prātiem un va-lodam tā bija negantība, kam jādara gals.

Beidzot lika Annite bija gadājusi, lai par Ma-riannas naceļiem uzzinātu arī Jekabs. Tad tas sa-ka dienam ilgi kavēties uz juras un vel nezin kur, sava seta iegriežas tikai druma steiga ap-riņ savu maizes tiesu un vartīties cietajās vien-tuļa cīsis, kamēr viņa mātē Raudumca kā milzu puce, apsarkušas acis nemirkšķinādama, sēdēja tumsa un uzmanīja vedeklas parnakšņas stun-du. Kad Marianna atgriežas, rasa samirkusi, lik-sma un nelieģa noguruma pilna, Raudumca, dziļi nopuzdamas, aizvera acis, istaba apdzīsa katrs spožums, iestājas tumsa, un katru nakti likas, ka rītdienas saule par šo māju vairs ne-uzleiks.

Reiz, mīlīga un dzidra maija pēcpusdiena, Marianna ilgi klejoja pa kapam. Mugura tai bija sarkana katuna jaka, lindraki vienos sanos augstu atsprauti un kailo kaju pedas iekaisušas no samto zaļu specīgam sulam. Dūngodana un rokas viegli un plati cilādama, Marianna ieelpoja parak mierīgo vakara gaisu, un sirds tai iesapejas pēc pilsetas traucīgām ugunīm, grezniem redzējumiem un lielam maigam. Plaukstu acīm pārlūkusi, jauna sieva paskatījās uz zvejnieku ciemu, un tas viņai izlikās gluži niecīgs un nožēlojams. Izlikās arī, ka tas tikoti pēc visas viņas jaumbas, tur bija vīrs, kura sviedrainas plaukstas viņas augumam bija auksti, un bērns, kas to uzlūkoja savainota naktspūtna acīm. Tas taču bija pavisam bedrīgi, ka tai vajadzēja gandrīz vai būties un kauneties pašas bērna.

Par bērnu iedomādama, Marianna pekšņi jūtas tik nogurusi, sakailināta un visu jautrību un vieglumu zaudējusi, ka tai uzmacas miegs. Viņa atzvelas pieveja ar muguru pret kapu un pēc brīža bija iemīgusi.

Kad tā uzmodas, bija vakars, violets makonis bija ka priekškārs nolaidies par rietošo sauli, bet netālu no viņas sēdēja un khusuciedzams suca norautu smilgu Vilis, viņas pēdējais mīļākais, karstasīngais un greizsirdīgais netālas peldvietas viesnīcas parzīnis. Šī kapa bija mīluieku tikšanas vieta, taču šovakar Marianna draugu nebija cērējusi salikt. Vilis sen jau aicināja Mariannu pie sevis, cita dzīve, bet arvien tai bija pietrūcis drosmes viņam vien cieti un noteikti solīties. Viņas brīvībai tad bija paredzams drošs gals — Vilis nebija Jekabs, ar Vili nevarēs rotāties. Un tomēr — ar vīru sirdim un iegribam rotāties bija tik labi. Pēdējas dienas tā no Viļa izvaiŗījas.

Kad Marianna atvera acis, viņš bija tai pievirzījies tuvāk un domīgi teica, smilgu no mutes neizlaizdams:

«Te nu es tevī atradu iemīgušu, bet viņu dien tu man stāstīji par tik neatliekamiem dar-

biem, kas tev nelaujot ar mani vairs tikties ne naks melnma. Patiešām nezinu, kālab es tevi nenositu, istemba esmu sen to nodomājis, tik mana vāja roka pret tevi nepaceļas, jo tu esi tik parvāriģi skaista.»

Marianna uzmodas pilnīgi, taču viņa nepavisam nenodeva savas hailes, kuras to aizvien pārņēma šī puīša tuvuma un kuru dēļ tā istemba muleja to par citiem vairak. Ak, viņas laiskas asinis bija kā saziedējis ūdens, vajadzēja negantu viesuļu un parsteigumu, lai tas viljotos.

Vientiesīga izlikdamas un puisim uz kādajiem elkoņiem pa glumo smilti tuvāk pievilkdamas, tā glainīgi vaicāja, ar ko izpelņujusies viņa dusmas. Galvu bežerīgi šūpodams, nīknais puisis to uzlūkoja.

«Tu taču to zini, Marianna, — ak tu, tev taču nav daudz vairak kauna kā mūsu ciema kucem, bet liegties un melot tevi neviens neatradinās...»

Tad Marianna saka elstot un teicas nepagalām nezinoi, par ko Vilis runa.

Viņš netieēja nevienam tas vardam.

Viņš pats bija redzējis to citu viru apkampienos. Un tomēr viņš tiecas pret to, viņa izelpoja tik stipru nepastāvības un nebedības smaržu, ka viņš tai atkal ļāva sevi pievilt vāļejam acim. Viņas tuvums lauza un aptumšoja viņa nodomus, viņa straujo pratu darīja seklu un iztukšotu, neuzņēmīgu pret visu, kas nebija viņa pati.

Smagi nopuzdamies, puisis izstiepa rokas, lai pieņemtu vēlreiz melīgo un glainīgo radījumu, kas tam pieglaudās nolaišiem plakstiņiem un atdevīgu muti. Pret šo muti tiekdamiēs, viņas valgas sudraba gaišo matu pines burzidams sauja, viņš tai čuksteja:

«Vai nu es tevi nositīšu, vai nosheinašu, gals tev tiks tikai no manas rokas. Tā nu mēs esam kopā sasieti uz laiku laikiem.»

Viņa tam atbildeja:

«Turī mani ciešāk, daudz ciešāk! Vai es neesmu ļava? Ja nu tu gribi mani pavisam un bez kādas neziņas, ko daru ļava prombūtnē, sauc taču mani līdz pasaule, lēs neatteikšos.»

— Vai paliesi, Marianna?

«Ja, ja, ja...»

Bet lai brīdi, kad jaunā sieva pacēla roku, lai to liktu ap sava mīļākā kaklu, viņas skaits paveras saņš un balss apstāka kaklā.

Kāpas virsotnē paša stiprākajā vējā stāvēja Uldis. Zēna galva bija pavisam balta un spoža pret tumši sadūgušām debesīm, viņa maza seja iztalem nesaredzama un izteiksme neuzminama.

Tur viņš stāvēja un noraudzījās uz mīlniekiem, bet, kad vējš sagraba viņa matus un drebes, arī viņa augums raustījās un drebeja tā, ka to no tālienes vareja redzēt. Tad tas apgriezās un metās skriet.

*

Kad viņa runa ar ciliem vīriešiem, katra vārda ir zelta gabals: man tā skopi nomel vara naidu... — domāja Jēkabs par savu sievu, un tādas domas kļuva viņa posts.

Jau agrāk mazrunīgs — nu tas tapa mēms.

Agrāk grūtsirdīgs, tagad drums.

Drīz viņš sava mājā vairs labprāt neiegriezās ne dienas, nedz nakts laikā, ka kokam atrautu lapu vai kaut ko vēl nevarīgāku to tagad paņēma un paņēma speki, kam viņš agrāk nebija padevies, ievilkā sava vidū dzerāju draugu bari, slinkums un bezmērķīga klaiņošana pa ciemu.

Viņš paēda, kur gadījās, panīka uz jūras, panīka žavētava, pakāpas augstākā vieta un noraudzījās uz savu māju.

Pa reizei pagalmā iznāca viņa barga māte, tumši noskatījās padebešos, metā platu krustu un atkal ievilkās istabā.

Citreiz pagalmā pāvideja sarkana jaka: tad Jēkabs satrukas un saspieda ļenganos pirkstus durē.

Vel citreiz tas bija viņa pamestais zēns, kas klibodams aizvilka gar pakšķi. Pēdējās dienas zēns, kaut kur no kāpas klūdams, esot izmežģījis kāju, tā — liekas — viņam kāds bija stāstījis. Tas bija vienalga, Jēkabam viss bija paš-

reiz vienaldzīgs, izņemot sarkano katuna jaku, kas to kudināja uz briesmu darbiem un ievainoja viņa sirdi ar nemieru. Taču viņš zināja, ka nekadus briesmu darbus nepadarīs, un tam gribējas iznikt un mirt. Ne no kurienes nebija gaidams glābiņš viņa postam.

Kadā vakarā, kad Jēkabs iegriezās savā mājā pargulei nakti kā kadā sveša vieta, speks un lepnums pameta to pavisam, jo viņš bija dzēris vairāk nekā speja nest.

Tumsā no cisām izkapis, tas tuvojas savas sievas gultai un izstiepa rokas pēc tās, bet viņa izlikās guļam, seja tai bija versta pret sienu, elpa dzija un ausis nedzirdīgas. Tad Jēkabs tāpat tumsā atgriezās uz savu guļasvietu un mēģināja iemigt, bet miegs neluvojas. Raudūnīcas biežās nopūtas šauta gaisu kā bezvardu pārmetumi, biežais istabas gaiss derdzīgi spieda rikli. Elpu atgūt nespēdams, Jēkabs klusi atstāja istabu un izgāja nakti. Āra ticis, tas apsēdās uz sliekšņa, noguldīja galvu rokas un sāka raudāt, elsodams un smilksdēdams gluži klusu savā bezcerībā.

Tikko jaušams pieskāriens viņa rokai atdeva tam samāpu. Tam līdzās kailu galvu un kailām kajam tumsā staveja dēls.

«Ne, nevajaga, nē — nē...» zens bezjēdzīgi murmināja, drebeja un tureja tēva elkoni karstam un mitram rokām.

*

Varbūt tā bija vēlēšanās ar savu delu reiz tā isti tapt pa draugam, kas Jēkabu spieda nākamās dienas paturēt Uldi pie sevis, bet varbūt viņš tikai bijās savas vientulības. Taču tēvs nebija mierā ar savu delu, nevarēja tads būt. Tas vājais radījums jau bija drizak dzimis brunču valkašanai neka nākamiem vīra pienākumiem. Viņš nepanesa braucienu pa ūdeni, dziļums aiz laivas malas to baidīja, un lielāks vējš to nopļava kā smilgu un nogaza laivas dibenā. Tāpēc turpmāk tēvs Uldi atkal pameta krastā, vēlēdams tam būt klat vienīgi pie lielāka loma

sapemšanas. Kaut ka jau bernis bija jāpieradina nakamam darbam.

Reiz laimejas, māija rengu pieplūdums bija sevišķi liels un vīri algriežas mala gaišam un svētlaimīgam sejām. Torīt krasta bija gandrīz dzīres. Zvejnieki stāvēja zivju pilnajās laivās, līdz ceļiem iegrimuši slāpāja, zviņolāja sudraba, vai rapoja pa krastu kā milzīgi, darbīgi un apmierināti kukaiņi.

Ari Marianna un Raudumca palīdzēja Jekabam pie viņa laivas, tas bēra zivis grozos un traukos, nesa uz istabu un žāvētavu. Uldis stāvēja mala, reizem izstiepa kaklu uz laivas pusi, pāspēra soli un atkal atrāvas. Beidzot viņš jautāja Raudumcai:

«Ka zivis elpo, kad tas met vienu uz otras? Kāpēc tās tik plati iepleš savas mutes?»

«Viņas jau noslapst, manu zen, viņas nobeidzas gaisa ka mēs ūdenī...»

«Es gribu paskatīties, vecmat.»

Uldis noslaucēja vaigu, kam Raudumca bija pārvilkusi glūno un zviņaino delnu, un noliecās zemāk par zivju vaceli.

Pret viņa seju pacēlas gaiss, biezs no mirstošu zivju salkanas smakas un pirmsūaves kustībām. Melās, zaļģanas un zilģanas enas šaudījās par zviņu perlamutru klatam muguram. Nesamainīgu acu redzokļi, bāla zelta un viegla sārtauma apmalotī, reģojās angšup, pavērtas žaunas aizrīdamas žagoja, un visa sudrabaina, īrdenā pusdzīvu ķermeņu kaudze drebeja un lodzijas kurvja pinuma režģos.

Te daiļa Marianna apstājās, nospļāvas saņš un nesapratnē paglūnēja uz Jekabu, arī citi zvejnieki kļuva uzmanīgi, ziņkāri un zobģalģi raudzīdamies uz to pusi, jo Raudumcas mazdels uzvedās glūģi divaini.

Galvu atrāvis no zivīm pildītas vacēles, tas bija iekunkstģģies un saģlodzģģies, kā samaģģu zaudģģdams, un tagad viņš bezpalģģdzģģi un nesakartģģģi kģģiedza:

«Ne, ne, ne! Es negģģribu! Nevajģģaga!»

Zem viņa bija zivju pavertas žaunas, ap viņu viru mutes bija tāpat pavertas platam smērienam, bet par visu zibsnija leva draudīgais skats. Viņa mate stāvēja mala un vienaldzīgi knibināja savas sarkanās jakas malu. Tad Uldis sajūta nepieciešamību aizbēgt no šīs vietas un sāka klibodams skriet, mati tam plivinājas ap šauri iedoblajiem deniņiem, un vēl arvien tas atkar-toja — ne ne ne — tas skaneja ka visas pasaules noliegšana, ko viņš pats, likko apjauzdams, meta šai pasaulei vaiga.

*

Bija maija otra puse, drusku noveļojušies dar-za koki stāvēja pilnziedā. Nakts zeme atdeva gaisam diena uzsukto sauli, tālab gaiss nakts bija sevišķi stiprs, salds un biezs no daudz un dažādiem izgarojumiem. Silts, kā ar sirupu sajaukts sveigis piens tas guleja ciema darzos, ceļos un setsvidos, kur to neizvedināja un neaizgaiņāja pat rūtā tuvas jūras elpa.

Marianna nu bieži vēl pēc pusnaktis neatgrie-zas sava vira mājās, un Raudumca sēdēja tum-sā, nopūtas un velti cūnijas ar savu Dievu. Viņas dēls dzera, viņas vedekla dzīvoja netiklu dzīvi, un viņas mazdēls nelikās esam pie pilnas sa-prašanas.

Nakti, kas bija sevišķi tveicīga un gaišuma pil-no pavasara debesu zaļa sudraba pārplūdināta, Jekabs izgāja pie jūras ludaļ pēc pusnaktis, bet Marianna atgriežas tikai rīta pusē. Raudumca to sagaidīja mājās galva parplūst savās dus-mas, viņas pacietībai, lenpratībai un vainas ap-ziņai nu reiz bija gals. Sava klusešanas laika tā bija sakrājusī tik daudz žults un niknuma, ka ar vardiem vien bija spējīga nelietīgo jauno sievu izkvēpināt no sava dēla mājās ka kadu negantu, indīgu kukaini.

Bet Marianna nemaz neklausījās, ko tādā vīramate vareja teikt. Segu galvai pārvilkusi, tā izstiepās sava gulta, un pēc brīža dziļa un aplainota gulētājas elpa cilāja viņas krūtīs

un sildīja visu viņas palaidīnigo bezsirds augumu.

Raudunciņa aprija savu īgnumu, bet vakara sarunu atjaunoja. Viņas ar Mariannu bija istaba divas vien. Raudunciņa turpat jau pusstundu berza un spodrināja lielo udens sildāmo katlu, viņas vedekla, pie vaļēja loga sededama, atpina savas gaišas bizes un ļāva norietam tuvas saules slīpajiem stariem šaudīties matu biežajā straumē. Kātedamas tā ar suku te sagrauda smagas sprogas vairāk uz pieres, te atglauda aiz austiņu un pret pakausi, verodama uz ielodzes noliktajā spogulī, kāds matu saglaudums tai labāk piedētos. Tā Marianna laiski peldejas pati savos parak kuplajos matos, un šī rotaļa to šķīta iepriecinām kā kadu bezvainas bērnu.

Te Raudunciņa tīkamajai rotaļai darīja galu, uzsaukdama:

— Ja tu beigtu meņģeties un vismaz tos palagus un segas izskalotu, ko pati sabradājusi jods zina kur noskrietām un sagrautām kajam...

— Varu gulēt arī netiros, man ciets, labs miegs, vedekla atbildeja.

— Ne, to es necietīšu! Tāds zalkšu midzenis gulta. Pa gabalam ož!

— Ak, paturi vien savu degunu tālak, vīramat, — la, la, la, la...

— Tātad tu nemazgāsi, slinka ķirzaka?...

— Nemazgāšu vis.

Un pekšņi viegla ķildas noskaņa no istabas pagaisa, dodama vietu citai — daudz smagākai noskaņai. Saule pazuda no loga, paslepdamas aiz biezi salāpojuša ceriņu krūma, itin kā lai kreslainā istaba pamestās sievietes vēl bezcerīgāk un skaudrāk izjustu visu to naida negantību, kas starp tam mīta.

Raudunciņa, pret katlu atspīdusies, parīs reizes norausa sviedrūs no pieres, atvera un atkal aizvera muti.

Marianna ļāva vaļīgai cirtai novēlīties par uzacu, bet no sprogas apakšas uzmanīgi glūneja uz vīramati.

Tad Raudumca atstāja savu katlu un kapa no kakta paris soļu uz loga pusi, abas sarkani noberztas rokas cieti piespiezdama saviem kalsnajiem saniem, mēmi un grūti cimdams pec elpas malka.

Marianna nolaida sauju ar suku, pacēla pieri un piespieda elkoni loga malai, nopuledamas izlikties mierīga, pašapziņa un drošīga.

Ar pulēm skaņo elpu aizturedama, Raudumca sacīja:

— Varbūt tu nu man reiz sacīsi skaidri un gaiši, bez kara un naida, kad tu īstēni beigsi saganīt šīs mājas godu, dela siev!?

— No savas vietas nepacēldamas, jauna sieva atbildeja:

— Man liekas, tu esi prātu zaudejusi, mat! Diešam nesaprotu, ko tu gribi teikt un ko lai par to domāju.

— Velreiz Raudumca savaldhjas un teica:

— Kam tu nu liekuļo? Mans mers nu ir pilns, un dela mers sen malai pari. Par ko tu mus tā ienisti? Vai man vajadzēs tava priekšā rāpus iet, varbūt tavas rokas skupstīt...

— Eš nesaprotu, vīramat...

— Pedejo reizi, tu liekule! Tuliņ tu sveti un cieši solīsies uz pedam atgriezties godīgas sievas kārtā...

— Klusums.

Raudumca, lielās bedās grūjodamās, laužtu balsi:

— Marianna, Marianna, atjēdzies! Vai tu dzirdi? Mans dels nevar dzīvot bez tavas nulestības. Es tevi lūdzu, Marianna, maini savu dabu! Tu redzi, viņš mirst un nokalst kā varpotne...

— Kas tevi lūdzis musu lietas jaukties, vīramat? Septiņus gadus tu ļāvi mums pašiem par tam zināt un gadāt...

Varbūt jauna sieva sacīja tikai to, varbūt piebilda vēl kaut ko bezkaunīgu un izaicinošu, bet varbūt to bezkaunīgo Raudumcas ausis iešņaca pats negantais naida gars, kas bija apņemies šo māju pazudināt un cilti nepamest bez izpirkšanas upura. Par to Raudumcai nebija istas skaid-

ribas. Viņa likai sajuta asinis galva uzšaujāties, juta savu seno, jauno dienu dusmu trakumu, par kuru nevarēja valdīt neviens, vismazāk viņa pati. Muguru kukuma uzmetusi kā milzu kaķi, ta sagraba oglu raušamas stangas no pavarda priekšas, atvezejas un sastinga ar roka iežņaugtajam stangam un neglītu dusmu vārdi uz mutes, tāpat kā pie loga ar griezīgu, kļusu bailu elsojumu un talu stieplam rokam sastinga Marianna.

Vakara šķīsta baluma un cerīkuma jauno lapu margoto emi apkampts, aiz vaļēja loga stāvēja Uldis. Zens mirkšķināja skropstas kā saule izmests pusakls putns un, rokas kā atgaiņadams sniegdams uz loga pasi, šļūsteja:

— Ne, ne! Es negribu — negribu — ne!

Britiņu svārstījies uz vietas, tas apsviedās un aizskreja caur darzu, pazūdzams aiz vitolu jaunaudzes darzu iesledzošās kāpas mala.

Uldis nesamāngi gāja pret jūru. Izņemot dažas ļaužu pilnas laivas pavisam talu pie apvaršņa līnijas, zena apkartne nebija jūtama neviena cilvēka klātesība. Tāpēc tūlīt aiz pirma nolaideno kapu gredzena viņš iekļuva vientulības un vispilnīgākās pamestības joslā, kura tam nesekoja nekā no dzimta ciema — ne žavetavas sajo dūmu drīksnas, ne daudzo pavardu pelnainais siltums, nedz arī tā briesmu aina, ko tas tikko bija skatījis savu maju loga ar riebumu un grūtām izbailem. Viņam uzmacās daudzas un divāinas izjūtas, kuras pats nejedza saprast, nedz iztulkot un izjust visa pilnība, bet kuras tomēr to aizskāra kā plati svešu milzu putnu spāni — viesiem un vareniem vezieniem.

Vispirms šie pieskārieni atņēma Uldim viņa bailes, tad žēlīgi deva aizmirstību par agrāk un tikko piedzīvoto un visupec lika skatīt debesis un zemi vēl neredzēta godība. Rietēja saule, Kāmer aiz zena muguras zvejnīeku ciems čurēja enas un šaurība, jūra viņa priekšā kupeja kā milzīgs spodribas un dārga svetlaimības dzeriena bīķeris. Balti un trausli makoņi bija sastājušies ap sauli, un, tas starainā spožuma caururbti, tie

lidzinājās apskaidrotiem viriem, grezni rotātiem
brūnīkiem liesmainām, parvarīgas mulestības
ievainotam krutim. Klusums ka zeravs, debeš-
ķīgaka un pilngāka citas pasaules būtne, lidi-
nājas par udeņiem.

Tad saule pieskaras ūdens līmenim, jūra un
pasaule aizdegas. Varenos makoņu virus vakara
gaisa pilngi izkauseja spožums, un tie noslika
etera. Par ūdeni atnakušais klusais zeravs lika
savu šķīsto delnu Uldim uz pleca un veda zēnu
tuvāk jūrai, kura šķīta kustam nogrimušas vara-
vīksnes.

Vijolišu zili vilņi, kristala vilņi, zelta un tun-
šu rožu vilņi kusāja pret liedagu, saplūsdami ar
maiga sudraba skaņu. Priedes kapas duca.

Uldis apstājas pie ūdens, kur putas slapināja
tam neveiklas, bērnišķīgas potītes, un atskatījās
uz ciemu.

Un viņš redzēja savu dzimto ciemu ka kadu
dzīvu, negantu būtņi glūnam uz to villīgi spod-
ram logu acīm un varstam bezzobainas durvju
mutes, bet par ciemu guleja sarkanums, ka kad
viņa mātes sarkana katma jaka butu izklata
gaisa pret to vietu.

— Ne, ne... mulsī teica zēns un uzlūkoja ūdeni.

Tai brīdī jūra, gaiss un talumi atvēras viņa
priekša vismaīgāka aicinājuma, sava pārdabiska
starojuma kļūdami līdzīgi istiem godības vārtiem
un istenai paradīzei.

Zēns iegāja ūdenī ka apreibis, neapjauzdams
tā aukstuma, un klusi gāja tālak vientiesīga ap-
matība, itin ka visuspeetīgas balss saukts, aicināts
un vilkts uz savu lielāko laimi.

Viņš gāja tālak un tālak, drīz virs ūdens bija
redzami tikai viņa pleci, tad galva, un tad tai vie-
ta, kur tikko bija saredzama šī gaisa, lielai pu-
ķei līdzīga galva, nozaigoja vāja vizma, kas va-
reja būt arī paveries zerava spārus, saule nogri-
ma, godības vārti aizdarījās, paradīze kļuva at-
kal nesaredzama, nebijusi.

Zvejuņieku ciems aiz kāpas iegrima kresla, sa-
plakdams zēnu savu raižu, nekrietību un nelain-
ju ikdienišķiem izgarojumiem.

Tas nolika tā paša vakara pirmajā lumsā, kad zvejnieki no sekla ūdens iznesa Ulda miesas, kuras viņa mazais, pekšņi apmālais gars bija nometis itin kā ar kada gluži liela cilvēka patvaļīgo kustību, bernam nepiedienīgu izlentību. Tumšie vīri un viņu kopa saskrejušas sievas dziļi un nozīmīgi nopūtas, kad tie aicināja pie ūdens malas miruša zēna mati un aizgāja meklēt viņa levu.

Kad bargā vests aizsniedza Raudumēcas ausis un saprašanu, vecā sieva nogazas bez samāgas un palika guļam uz istabas kula, kur ap to sāka čukstēties un rūpēties divas citas sievas.

Vāļēja sarkana katuna jaka, atsegtam krūtim pie ūdens izskreja tikai Marianna. Netieca, skarba un bailu pilna tā noliecas par smiltis guļošo, pekšņi mēmi nosēdas slapjajās smiltīs tam līdzās, noliecas un bez vārda apsedza ar savu silto miesu otru — uz laiku laikiem vairs neatšildamo.

Vīri un sievas mūžajās ap mati un bērnu, tie visi bija stulbi un apjukuši un staipīja kaklus sava parak cilvēciska, zināt un skatīt kara līdzjutība, bet kada dievbijīga vecene šļūpsteja: — Un, raugi, te nu viņš guļ! Kā viņš gan nonāca tai dziļā ūdenī? Vai tad nu patiesi tads mazulis būtu pats sev ņemis dzīvību kā tie no dzīvības gramatas izdzešanīe, kuru dvēselem ar vainānam jāieiet nedzīestamās elles liesmās?

Te saslejas no smiltīm Marianna ar savu mirušo bērnu klepi, un kads vīrs paceļa lukturi augstāk, lai redzētu viņas vaigu.

Tas bija gluži balts, un uz bezdomīgas pieres un asaru neslaetītiem acu dobumiem pekšņi bija nolaidusies sapņīgi, bet saldi sajūtama lielu nakotnes ciešanu, nožēlu un nepazītas dižēnības vizma.

Ar sava bērna miesam klepi Marianna izgāja caur pūli nekad neredzētā staltuma, itin kā bērns tai likai šobrīd būtu dzimis visa nozīmība: mierīgi pastumdama sapņš savu vīru Jekabu, kas tai bērnu grībeja atņemt un kaut ko kļiedza, jauna mātē atbildeja dievbijīgajai vecenei:

«Tie ir meli, ka mans bernis varetu nonākt
elle. Es redzu to iegājušu debesis, kur eņģeli
to aicina pie sava galda un apkalpo. No turie-
nes viņš mani sauc, es to skaidri dzirdu un zinu,
kur un kā man no šīs dienas jastaiga.»

Un visi godbijīgi atkapās no viņas ceļa.

1939

Helēna

Tas notika tukstoš deviņi simti trīsdesmit
piektā gada rudenī, un tani laika es vēl biju ar-
hitektūras fakultātes students.

Jau pavasari mūsu patkamais, bet stingrais
profesors, kuram pašam celtniecība bija visu mak-
slu maksla un dieveklis, piekodināja man vasaras
svetīgo laiku nelietīgi neizšķiest un iet praksē vai
rudenim sagatavot jau laikus albumus un uzme-
rijumus, kas bus vajadzīgi pārbaudījumiem. Ta
ka ziema un pavasari es daudz strādāju pie lie-
las sabiedriskas celtnes izbūves un studijas man
aizkavējas, nolēmu praksē neiet un pa vasaru no-
doties studijām.

Bet vasara mani aizrāva laukos, un, kad es
atļapos no dabola plāvu un upes ūdeņu maiga
reiboņa, redzi, bija jau angusta beidzamas dienas
un mana studenta sirdsapziņa bargi vaicāja —
kur man esot tie zīmējumi, uzmērijumi un kur
skices un albumi? Man nebija neka no visa tā,
manas rasetnes, bloki un zīmūļi apputejuši un di-
kā gulēja kaut kur Rīgas ilgi neredzētā dzīvok-
ļa plauktos un galdu atvilktnes. Un, tā ka minēta
sirdsapziņa mani bargi tirdija un no manis neat-
stajās, kādu ritu es avu kajās un tas pašas die-
nas pievakarē izkapu no vilciena uz Rīgas sta-
cijas perona. Noguris, apputejis un trokšņa ap-
reibināts iejaucos cilvēku burzmā, no kuras vasa-
ra biju pilnīgi atradinājies.

Sava dziļokli aizgājis, noskaloju ceļa putekļus, un tudaļ mani ņema sava vara zinuši, rašēnes un papīrs, kurus es tam vakara gan tikai sakartoju, lai no rīta celdamies tudaļ atrastu tos pa rokai.

Gulel aiziedams, kadu brīdi vēl pardošanu, kurp man isti jādodas un kas jāzīne visupirms, bet miegs man drīzi vien un ļoti stipri uzmačas un neaļļa pieņemt noteiktu lēmumu, to tad atstāju rītam. Nakti guļēju nemierīgi, kadu sapnis man radīja akmeni grebtu kailu sievu, kas tvera kokles stīgas. Bet divainakais bija tas, ka kokles stīgas skāneja, kaut nenodrebeja — skāneja ar dziļu skaņu, kāda koklei istēmba neņem, un skumīga kašlība, kas man gāja caur sirdi kā asmens un miegā lika ievaidēties. Un tad es ievēroju, ka akmens sievas roka, kas koklei lika dziedāt, asiņoja — tumšas asins lāses lāsēja smiltis no iepelēkās akmens rokas. Un ka kādas neredzamas būtnes balss man čuksteja ausī:

«Mīlestības dienīška maize ir ciešanas. Mīlestība paņem musu asinis par savu skumīgo un kašlīgo dziesmu.» No miega uztrūcies un sapņa divainajā noskaņā vēl kvelodams, ilgi un apmulsis raudzijos tumsā.

Arī otra diena sapni atcerejos un grutsirdīga nemiera noskaņā noizgāju no mājas līdz no vakarei. Bet, kad vakars jau bija tuvu, atjedzos, ka nedrīkst vairst dīkā pavadīt nevienu dienu, man bija jāpasteidzas ar tiem zīmējumiem un albumiem.

«Vispirms es uzņēmīšu kādu vecu pieminēkli, nolēmu, «kadu kapu pieminēkli.»

Ar šo apņēmību izgāju no mājas, uzvilcis putekļu meteli — diena bija ļoti karsta, varēja uzņakt negaiss — un mēteļa kabatas nogremdējis zinušus un nelielu skīču bloku. Visbagātākā pieminēkļiem man šķita Lieta kapsēta Miera ielā, kalab devos tieši turp.

Pēc ietas putekļainās tveices kapsēta bija daudz mitra vēsuma. Es nemītu kapsētas un kapsētu gaisu. Sajuzdams sev uz kamieša nosviestu pirmo kapos auguša koka enu, sajutu tudaļ arī

to vieglo spiedienu pakrūte, kas mani allaž savienots ar protesta pilnu nepatiku.

Visu šo stādu un koku saknes ir trūdus sairusīšu miesu sulas piesātinātas, es iedomāju, un mana nepatika augs un pieņemas. Mitrās kapsētas vēsums neatveldzoja. Cimdāmieš ar vēlēšanos turdaļ aiziet, stāvēju uz kapsētas celiņa un domāju:

Varbūt viņi visi vēl ir te, kurus mēs aizgājušus domājam? Varbūt viņu uguns, viņu izsalkums vēl lip pie zemes un dzīves?

Gausā soli devos uz priekšu, centos ievilkst krūtīs krietnu gaisa malku, bet — vai nu šķietami, vai no tiesas — gaisis man joprojām likas sastāvējis un biezs, ka plaušas tikai negribīgi ņēma to preti.

Ta staigādams gan saule, gan ēna, aplukoju daudzos kapus — vecus un jaunus, apkoptus un neapkoptus — un atradu, ka esmu nemiera ne tikai ar kapsētas gaisu, bet arī ar kapsētas acij tveramo izskatu. Daudz bezgaumības un kropluma sakopo cilvēki pie savu aizgājušu beidzamās atdusas vietas. Šāīs vietas man gribētos atrast cilvēdniekīgu vienkaršību, lielu spodrību, mieru, neuzmaucīgas un savaldītas sēras. Bet te nu reģojas visi tie brūni izločītie, izstaipītie, rotājumu apkrautītie krusti, kas nemaz vairs nelīdzinās krustiem un kam trūkst līniju miera, te nejedzīgie, raibu raibie krasam notriepa skarda vainagi, ieguldīti stikla kastēs vai bez tam, papīra puķes, satruncējušās lentes.

Saule nokāpa pret rietu. Igns un nemierīgs es klaiņoju pa kapsētu. Aplukoju kādu pieminekli, pagriezu galvu sāņus un pekšņi satrūkos tik stipri, ka elpa man sapīgi iecirtas kakla, — tikai dažū solū atstatuma no manis mani skatījas nekustīga sievietes seja. Nespodra, bala seja, kura skarbi staroja tumši sarkana mute, vēras mani plati atdarītam, tumšam acim. Nakamajā spriegas verošanas mirkli ietvēru sievieti visu — taisna, tumšas, iezīģanas drēbes terpta, gar sāniem nolaistam rokam viņa stāvēja pie kāda kapa, mūs šķīra tikai kapam apkārt apvilktā ķēde, stūros piekābināta četriem zemiem akmeņs stabiem.

Mūsu abu sastingumu pirmais lauzu es, bet tai vieta, lai attalinātos, es prasīju, pats savu vārdu jēgu neaptverdams, tik klusi, ka tas līdzinājas skaņai ēkštešanai: «Ko jūs te darāt?»

«To pašu, ko jūs,» viņa man tāpat atēkšteja pret un bali pasmaidīja.

«Es jūs sabaidīju?»

«Ne, es... es negaidīju...»

Viņa iznāca uz celiņa man līdzās, leveroju, ka viņas sejas balā āda ir sīku vasaras raibumu klatā un ka acis tai tumšu, apvītušu vijolišu krasā. Es nekustējos vēl arvien un stāvēju, acis no viņas nenoversdams. Tā mēs stāvējām dažus mirkļus un viens otra skatījāmies.

«Iesim,» viņa sacīja, «jūs ejat projām?»

Nezināju, ko atbildēt, klusēdams saku soļot viņai līdzās. Kā jau sacīju, kapsētas gaiss nepatīk manam plaušām, ieņemu to, cik vien skopi iespējams, kālab tas laikam bija tadas skopas elpošanas sekas, ka man viegli reiba galva, acis brižam aizmiglojas un ausis šķita lafās lielu tudeņu šalkoņas pilnas.

Mēs soļojām lēni vienādā soļu rakstā un nerunājām joprojām. Tā mēs gausā soli izgājām kapsētai cauri un beidzot arī ārā no tās un, neviena vārda vairs neizmainījuši, itin kā tā būtu pati par sevi saprotama lieta, turpinājam iet līdzās pa Miera ielu līdz Brīvības ielai un pa to līdz vecpilsētai. Saule pa to laiku bija jau norietējusi, un debesis pamazām aizvilkas mākoņiem. Kaķu iela kāda skatlīga biežā un dzidrajā stiklā es ieraudzīju pats savu attēlu līdzās jaunās sievietes siluetam un uzlūkoju tad arī sievieti pašu, parsteigts un istenībai neticēdams. Viņa nepāvērsās uz manu pusi, bet turpināja iet man līdzās, itin kā kad mūs vienotu vārdos neizsacīta noruna par mūsu kopīgās gaitas mērķi un virzienu, nevienā ielu krustojumā mūsu gaita nesastomījas, gājām taisni uz priekšu pret Daugavu.

Uz pontonu tīta es uz brīdi pavēros pār tilta margām iedējos, kas šūpoja blāvi piesarkušo debesu atspidumu, pavēros sievietē un redzēju viņas sarkanās lūpas sakustāmies, itin kā kad tā

čukstētu pie sevis, viņas vaibstos iegūlas alku pilna izteiksme.

«Ūdens.» viņa tad izsacīja šo viengno vārdu savā mazliet piesmakušajā un klusajā balsī, vairāk viņa nesacīja nekā, bet tas vienglais vārds bija izrunāts ar balss skaņu, kāda varetu būt slapju moku cietējam, kas par ūdeni runā kā par brīnumu, iekāres virsolni, dzīvības un naves lietu.

«Ja, ūdens.» drusku nedroši atsacīju es, mūsu acis satikas, tūdaļ atkal noversdamies, turpinājam iet.

Vakars bija kluss, tik kluss, ka pat uz tilta neplosījās vējš, kas ceļa gājeju parasti pavada pa šo tiltu no vecpilsētas uz Pārdaugavu un otrādi. Nespodrais makoņu auls debesis pamazām zaudēja sārto saulrieta atspulgu. Tveice guleja par pilsētu, gājejiem un Daugavas ūdeņiem.

«Kā jūs sauc?» es ievaicājos pēkšņi. Viņa atbildeja nebrīnīdama un nevilcinādama:

«Helena. Helena Jasinska.»

Nosauca savu vārdu, viņa to klusi atkārtoja, mēs atkal apklusām.

Mēs bijām pargājuši tiltu un devāmies uz Arkādijas pusi. Es saku runāt. Stāstīju Helenai par vasaru laukos, par pieminekli, kuru man vajadzēja uzziņēt kapsētā, par savu studiju un dzīvi. Helena klausījās verīgi, bet pati nerunāja. Es neizvaicāju viņu. Tikai reiz, kad ieminējos, ka mani brāji un masa visi ir mīruši jaunos gados, viņa sacīja:

«Tas ir briesmīgi.»

Pa to laiku mēs bijām aizgājuši Arkādijai garām, un mūsu gaitas turpinājās klusajās, šaurajās un likumainajās Torņakalna ieliņās. Darzoz iegrimušo maju logi bija atdarīti. Mēs satikām tikai retu pretimnaceju mijkrestli, kas tapa arvien dziļāks un pelekāks. Kāda šauriņa iela beidzas zālī apaugušā lauka, tur mēs nonetāmies zālē. Helena sēdēja man pretī mazliet lejup noslīdejušiem kamiešiem un raudzījās man seja, kailo roku elkoņus balstīdama uz ceļu galiem. Viņas vaibsti bija vēl saredzami kreslas nespodrība, tie bija mierīgi, lūzēni, bet kaut kas viņas kakla un plecu līnijās, visa viņas būtne bija tads.

kas liecināja par skaudru iekšēju uzmanību, kaut kas, ko vislabāk varēja pielīdzināt nevēldejamu slapju mākla cilvēka iekšējam spriegumam. Es to nezināju, es to jutu. Tad viņa ieslīdēja ar visu augumu biezajā zālē, viņas roka tvera krēsla nobalušo puķu un smilgu vala un sastinga šim kustībai.

«Zeme smaržo,» viņa sacīja tikko dzirdami, un šiem vārdiem viņas mute bija atkal tā pati dzīlas nozīmības un alku skaņa, ko sadzirdēju jau pirmāk uz tilta, kad tā par udeni runāja.

Piecelamies un gajam tālāk.

Ir rudeni tādas naktis ar negaisa briedumu debesis, kas tomēr neizveršas negaisa. Gaiss ir tik karsts, tik satvīcis, tik smags, ka kokos ne lapa nepakust un zāles stieбри šķiet zemei pieplakuši.

Tādā naktī, tāda gaisa turpinājam soļot līdzas mēmi, kā paši savas dvasas apburti. Manas ausis bija nervozī atdarītas visiem trokšņiem, ka tas arvien notiek lielā klusumā, bet tam nebija ko dzirdēt, pat ne kāda cita gājēja soļi mūsu tuvumā neatskaneja, ka kad mēs staigātu miruša pilsēta. Ne tumsa, divaina pelecība guleja ap mums. Uz Helēnu paveries, redzeju atvīzām viņas seju, šauru, bālu plankumu, aizkustinoši nevarīgu pret nespodro pustumsu, kas bija ap viņu un mani.

Brīžiem mūsu kajās mīna negludus ietves akmeņus, brīžiem slīga smiltis, tad es izstiepu roku, vārtīgi satvēru Helēnas roku virs elkoņa un neatlaidu vairs. Caur plāno audumu jutu viņas adas vēsumu — vēsumu, kāds piemīt tikai puķēm un udenim.

Nezināju sen, pa kādam ielam, kura Torņakalna pusē mēs gajām, tā bija Helēna, kas deva virzienu mūsu gaitai naktī. Šauras, sastingušu dārzu apmalotas ielas malā Helēna pekšņi apstājas.

«Te es dzīvoju.»

Viņa izstiepa roku par zemiem vārtiņiem, atbrīdēja otrā pusē iestiprinātu aizbīdni, iegāja. Nevilcinādamies iegāju pa vārtiņiem viņai līdz. Ap mums bija dārzs, mēs stāvējam uz ceļiņa, kura

abas puses bija redzamas tumsās koku galvas. Celiņa gala, dārza dziļuma, redzeju tūkko jaušamas celtnes kontūras ar augstu jumtu.

«Tur ir sols,» sacīja Helena, saņema manu roku un aizveda pie tā, «ja tev nav jāsteidzas...»

«Nē,» es atbildeju un apsedos viņai līdzas, tikai tagad sajutu, cik noguris biju. Un bija tik karsts.

Piecelos, novilkmu mēteli un pārmetu to sola atzvēlnei. Kaut kas laikam izkrita no mēteļa kabatas, zāle nočauksteja, es to dzirdeju, bet tūdaļ aizmirsu.

To tomēr piedzīvo tikai reizi muža, tik pret vienu būtni to izjūt pilna mēra — to visu nervu, katra asins piliena trauksmi, visu izjutu un donu vienkopus saistītu iedegšanos un mirdzumu. Tu turi rokas otru būtni, bet tā nav otra būtne — tas esi tu pats, tava neatraujama daļa, tavas dzīvības piepildījums. Tavu mulso un neziņošo agras jaunības alku elsas, tavas bedas, kas saukušas bez atbalss, vājums tevi, kas meklējis patverumu. — viss tas ir gandarīts tauti mirkli, viss iegūts. Un tu zini: tik tiešām — šo mirdzumu tu vairs nevari pazaudēt. Arī nāve tauti brīdi ir tikai pacelšanās, arī kaishība — upuris un kalpošana, kas šķīsta un nesatīra. Deg jau arī tavš gars, tava dvaša — tik atpestīts tu esi, tik tīrs un mierīgs pat kaismē, ka, kamēr tavas rokas tur tavu ķenišķīgo ieguvumu, tu esi neievainojams, nemirstīgs, visuspēcīgs.

«Es tevi meklēju,» es sacīju pavisam klusi, «es tikai to nezināju. Udens nespirdzināja, maize nepiepildīja, arī putna dziedāšana bija bez istena spožuma. — tā biji tu, kuras trūka.»

«Es esmu te,» viņa atbildeja, bet es turpināju:

«Es pats nebiju tas, kam man jābūt. Tagad zinu, ka istemba esmu daudz stiprāks, zinu vairāk un esmu arī labāks. Jo tu...»

«Es esmu pie tevis,» viņa atsacīja otru reizi.

Vareja būt otra stunda pēc pusnakts, kad Helena atraisīja no maniem pleciem savu lievo roku loku.

«Man jāiet...»

«Tu to saki tik bezcerīgi, Helena.»

«Man jāiet,» viņa čukstēja vel neskanīgāk, piespieda savu muti manai un piecēlas. Piecēlos arī es. Viņa uzlika man uz pleciem abas rokas, pulēdamas saskatīt manu seju, skupstīja mani vel reizi un pazuda tumsā manam skatienam. Pāņēmu no sola atzveltnes savu meteli un izgāju uz ielas.

Uz ielas mirkli apstajos. Mema, dziļa nakts. Paveros uz vienu pusi, uz otru — bezdibens, nebūtība. Nekur ne uguns, Pat vientulīgs suns ne ierejas. Man kļuva skumji, līdz ar Helenu man bija atrauta drošība un miers. Bezdomīgi apgriezās un aizgāju pa ielu. Es nezinaju, kāda puse istembā atrodos, tālab iegriezās pirmajā šķersielā. Tad otra un trešajā. Gāju apmats un bez jēgas.

Majas atgriezās tikai rītausma, tāpat neizģērbies iekritu gultā un guleju līdz pusdienai. Tikko uzmodos, paēdu liela steiga, noskaļoju seju un rokas un izgāju no majas, lai dotos pie Helenas. Biju nepacietīgs un nemierīgs, Kamer guleju, par pilsetu bija aizjopojis negaiss, tagad laiks bija labs un gaisis tīrs, devos uz Pardaugavu kalam. Gāju pa to pašu ceļu, pa kuru vakar ar Helenu biju gājis. Bet aiz Arkadijas man uzliesmoja doma, kas bija tik neganta, ka nodrebēju. — es taču nezinaju ne ielu, kur Helena dzīvo, ne viņas majas numuru, Izmisīs un apstulbis saku klejot no vienas ielas otra, likas — tudaļ mekleto ielu un darzu atradīšu un pazišu.

Mekleju veltīgi līdz vēlam vakaram.

Otra diena jau no rīta biju Pardaugava un meklešanu turpināju. Trešajā un ceturtajā tāpat. Piektās dienas vakarā es mekleto vietu atradu. Pavisam nejauši, kad jau biju zaudejis visas ceļības un gāju uz maju pusi. Sakuma neticeju savam acim, tad metos pie vartiņiem, ja — tie paši vartiņi, tālak darza ceļš, maja ar slavo jumtu. Izstiepu roku, pagrūdu vartiņus, tie bija aizbūlēti no iekšpuses. Tad parliecos vartiņiem un atgrūdu aizbūdni no otras puses, ka to tonakt bija darījusi Helena.

Vecajam vīram bija pavisam grūta mele. Ilgi viņu izprašājis. — katrs vārds viņam bija jāatkārto vairākas reizes, iekām to sapratu. — dabuju dzirdēt lietas, ko mans prāts liedzas aptvert. Šini mājā neviens nedzīvojis jau divpadsmit gadus. Ne, saimnieki neesot Jasinski, tos saucot Brikmaņi. Un tie esot arzemes. Viņš dzīvojis tepat kāmiņos un atnākot šurp tikai mājū kaut cik pieskatīt. Viņš te iekojis sev sakuņu darzu. Pateicos un, viss nepacietības drudzi kvelodams, gandrīz skriešus devos projām.

Otra rīta devos tieši uz adrešu galdu. Izpildīju pieprasījuma formularu — vareņu tur ierakstīti vienīgi meklētas vārdu un uzvardu. Ko gan citu es zināju par Helēnu?

Pēc stundas ceturksni ilgas meklēšanas man paziņoja:

«Tādas mums nav.»

«Nav?!»

«Nav.»

«Bet ka tas iespējams?»

«To es nezinu.» atbildeja nemulīga, kalsena meitene, kas tureja rokas manu formularu.

«Bet vispar, tas uzvards... Varbūt viņas ģimene...»

Ir tikai viens Jasinskis, Garīdznieks, katoļu garīdznieks, Aloizījs Jasinskis. Bez ģimenes.»

Satriekts mēmi palocīju galvu un devos projām. Cilvēki ap mani saskatījas drusku parsteigti, drusku zobgalīgi. Es nesu izmisumu uz vaiga, visi to vareja apbrīnot.

Devos atkal uz Pārdaugavu. Bijū iedomājies, ka jāparunājas ar kādu tas mājas — tas apburtas mājas kāmiņu, varbūt... Bija ļoti neērli uzmanīties cilvēkiem ar tik neparastu lietu. Neatceros vairs, kā īsteni es to dabuju galavu, tomēr apstaigāju piecus dzīvokļus tamis mājas, kas neapdzīvotajai majai līdzas, bet tamis neviens neka nezināja ne par Helēnu Jasinsku, ne par Brikmaņiem, mājas īpašniekiem. Vienas kāmiņu mājas sētniece man deva padomu:

«Ej, dēls, pari ielai, tur viņa puse beņiņu dzīvokli mitinās viena veca sieva, tā te jau sen, sen

dzīvo. Paakla un pakurla tā gan ir, nebus tev viegli, bet runā vien dikti — varbūt tev laimejas. Deģiene sauc to sievu.

Pateicos un devos pie Deģienes. Deģiene dzīvoja baložu burim līdzīgā mitekli, jumta iebūvētā. Pabrinījos par celtnieka ermīgo izdomu. Pie durvīm ilgi raustīju zvanu — neviens nenāca atdarīt. Palūkoju nospīest durvju rokturi — durvis nemaz nebija aizslēgtas. Gāju iekša. Stipri piecirtu durvis — lai dzird, lai nesatrukstas.

Specīga smarža sitās man preti. Šaurā istaba bija saules sakarseta. Smaržoja pēc vaivarājiem, krustnagliņām, kalniju sākņiem. Istaba ar dzeltenajam, nekrasotajam koka sienām un nedaudzajam istabas lietam — skapi, gultu, galdu un paris ķeblišiem — bija mana priekša kā uz dēnas, bet tur neviens nebija. Nesapratu, iet vai palikt. Veca sieva droši vien aizgājusi, varbūt sēd darza, sīdās saulīte. Nemaz neapdomādams savu rīcību, atsedos uz ķebliša, gaidīju. Stiprajā vaivarāju smarža man sāka reibt galva. Ja, kāda kakla uz plaukta gulēja daudzas kaltētu zaļu saujas. Kam tas kaltētas puķes un zaļes?

Patiesi nezinu, vai biju iemidzis, tā uz ķebliša sededams, vai pat samāņu zaudejis — biju jau pavisam novardzis un daudzas naktis negulejis krietnu miegu. Kluss troksnis lika man atpapties — kad atdarīju acis, gultā man preti sēdēja veca sieva melnā mežģīņu lakatiņā un klusi dziedāja. Izberzu acis, bet prāts man bija pavisam apmāts un miegains. Piecelos un sāku šļupstēt kaut ko par traucēšanu, gaidīšanu un Helenu. Veca sieva neskatījās man virsū, sēdēja sakņupusi, rokam aptverusi ceļgalus, un dziedāja. Viņas platas, tumšas acis skatījās man virsū neredzēdamas. Mulsi ieklausījos dziesmas vārdos.

«Naves eņģeli, tavs sirpis
Lilijām pie saknes guļ...»

«Ko viņa tur dzied,» nodomāju, «vai tik es vel neguļu un nesapņoju?»

Nē, es visu redzeju, visu sapratu, bet smeldzīga, divaina sapņa noskaņa mani neatstāja.

«Nobal lilijas un prasa...»

«Dega kundze,» es ierunajos, tad atcerejos vecas sievas kurlumu, piecelos kajās un piegāju tai tuvu klat. Tikai tagad viņa pieversa man savas tumšās acis.

«Labdien, deliņ, Ko tu...?»

«Dega kundze,» es saucu, cik vien dikti varedams un drusku uz priekšu noliecies, «es mekleju, redziet... Helēnu, Helēnu Jasinsku.»

«Helena Jasinska,» domīgi atkartoja veca sieva, «Jasinska... Pagaidi, mīļais, Helena Jasinska jau ir mirusi. Būs jau savi desmit gadi. Atceros.»

Es iesmējos un savaldīju drebuļus, kas man uzmacās.

«Mirusi? Ta nav tā!»

Noliecos vēl tuvāk un kļiedzu vēl diktak:

«Es viņu satīku — nesen.»

«Satīki? Bet viņa jau...» veca sieva paskatījās mani. Skatījās ilgi, tad novērsās un sacīja:

«Nezinu, dēls, neatceros. Esmu tik veca. Varbūt nav arī mirusi. Neatceros, neka neatceros...»

Viņa izstiepa roku un biki noglastīja manu plecu. Man reiba galva vaivarāju sazaļotajā gaisā. Un šī veca sieva bija vajpratīga vai murgoja. Un ap viņu bija kapsētas gaisi. Viņas acis dziļajiem cilvēkiem cauri un garam veras miroņu vaigos.

Mirusi — Helena?!

Ardievas nepateicis, apsviedos un steidzos ārā, durvis aiz sevis neaizvēris. Sieva noteikti bija vajpratīga, kā gan tā laga sētniece mani vareja sūtīt pie tadas? Lieliem malkiem dzeru tīro arā gaisu un centos aizdzīt murgaino un grūtsirdīgo noskaņu.

Esmu darījis visu, kas cilvēka spēkos, lai atrastu Helēnu vai viņas pedas. Visas iespējamās vietas ievāktas visas iespējamās izziņas. Un tas

viss ir bijis vēlgi. Esmu skrejis pa ielu pakal augumam, kas man iztalem atgadināja Helenas augumu. esmu izlēcis no ejoša tramvaja vāga, kad man likas, ka ielas burzma pavid viņas profils. Esmu ielūkojies zem neskaitāmajiem ziediem un plivuriem rotātam cepurēm, stāvējis pie izstažu, teatru, koncertzaļu ieejām, kad tur sāka pulcēties apmeklētāji. Daudzas reizes esmu izstaigājis Pardaugavu un kapsetu Miera iela, stundām ilgi esmu sēdejis uz mazā koka sola darza pie tas Pardaugavas mājas.

Un viss, itin viss tas ir bijis velti. Helena ir pazudusi no manas dzīves, ka kad to būtu aprijis viņas nakts stingrais un pelekais bezdibenis, kas veras man preti, kad, no viņas šķiries, aiz darza vartiņiem paveros ap sevi.

1939

Ormanis Nikolajs

Smagais ormanis Nikolajs atgadināja patumšā vadmalas vāzī ierītinātu mučeli. Galva, ziema vai vasara, nesaja to pašu platmali — lietu un saule krasu zaudējušu, ļoti platum, istena viņu raksta izloctam malām. Priekšpilsētnieki teicas šo platmali redzejuši Nikolaja galva jau divdesmit gadus. Lai nu ka, Nikolajs neatzina citu galvas apsegu, no platmales nešķiras. Vaigs Nikolajam — tumša noruguša vīna krāsā, kas šķīta vēl tumšāka pret sirno usu baltumu uz virslūpas. Kad Nikolajs runāja, balss pluda ka no kāda liela dziļuma, ķēras kakla, bet arī ta vēl šī balss bija un palika varenākais priekšpilsētas bass. Nīknam pilsētas vasaras karstumam mainoties ar vēl jo nīknaku ziemas aukstumu, Nikolaja bass piesmaka, vaigu gali vairākkārt mainīja ādu, bet Nikolajs pats nekad neizmānīja savu labo omu pret sliktaku. Putenis vai skaidras debesis, šis vai cits gadalaiks — agri no rīta Nikolaja pajūgs allaž klidzināja pa ierastajam ielām, lai

piecos butu Eksporta osta. Bez tā darba, ko osta dabūja, dažādas preces parvadādams no veikalu noliktavam uz kuģiem un otrādi. Nikolajs reizem tika arī pie viņam patīkamāka darba — dzīvokļu mainīšanu ļaužu mantu parvadašanas no šīs uz citu vietu.

Kad nu atgadījās šis patīkamais darbs, Nikolajs, kas vispar bija runīgas dabas un, ja trūka citu klausītāju, aprunājas pats ar savu zirģeli, ļāva viņu noslodzītajai runātkarei. Uzputīgus cilvēkus, kas viņā neklausījās, Nikolajam negadījās sastapt — tie jau savu mantu arī neuzticētu smagajam ormanim, tie sev salīga izveicīgākos eksprešus. Nikolajs parvadāja vienkāršu ļaužu mantas, vienkāršie ļaudis labprāt pārnīja pa vārdam ar milzīgo vīru, labprāt paklausījās. Tā pamazām vien ļaudis Nikolaju tīri vai izlutināja, savas valodās viņš sāka tos strostēt un pamācīt pēc sirds patīkšanas. Sarunas tad risinājās apmieram šādi:

«Ormani, brivs?»

«Brivs gan.»

«Varat parvest mantas no Tallinas uz Peitavas ielu?»

«Parvest? Mantas?»

«Nu jā, Mantas.»

«No Tallinas uz Peitavas ielu, tā? Nu, ko tad tu, cilvēks mīļš, atkal šaujies no viena Rīgas gala uz otru, degumu skaidri makoņos pacēlis? Kas tad tev vainas turpat?»

Cilvēks, kam mantas parvadājamas, tik stingri sapemts, apmulsis, mīnājis, beidzot sacīja gluži klusu un vainīgi: tā kā blakšu apsesta esot tā māja, no kuras gribot izvākties, turklāt paauksta...

«Ak blaktis kož nost,» atņēma Nikolajs, «saki nu viens cilvēks! Ne nu šis, lopīni, kādu nokožušas, neka, ledomība vien. Ar petroleju esi mēģinājis? Un vai tu to ar zini, ka tīrībā un pie tīra cilvēka neviena blakts ilgi neiztur? Nu, neskrej, neskrej, meties ratos iekša, brauksim ar uz to tavu Tallinas ielu.»

Cilvēks parasti neiedrošinājās atteikties, sedas

iekša Nikolaja garajos ratos. Tad ormanis saudzigi piegrūda zirgam ar paļagas kāta galu, un brauciens sakās. Braukdaus Nikolajs nebeidza pie sevis paklusām raties:

«Skaties, uz Peitavas ietu... Atradis isto... šaura, nami veci. Tik vien tā goda, ka pašā pilsetas viducī. Tira iedomība, nekās eits.»

Preteji daudzu citu smago ormaņu ieradumam Nikolajs prata saudzigi apieties ar parvadājamam mantam, gan nepartraukti stūkstidamies un tas par grabažām dedevams. Vārigākas lietas, piemēram, vāzes un lampu abažurus ieraudzījis, parasti sāka gluži sirdīgi svaidīt rokas:

«Šito ne! To ne! No tā stiklu ķīselis vien būs pari palicis, kamer tiksīm otra gala. Un kam ar tev, kristīgā dvēsele, tada vārga, plīstama būšana? Vai bez tas nedzivotu? Kad šitads stikla pūslis mājās, ne tu zini smagaku soli spert, ne rokas brīvi kustināt. Nu, tava zinašana, vai es tev tevs? Dod, dod vien šurpu to būšanu, raudzišu klepi paturet, lai neizjuk.»

Mantu gredas gala uzrausies, vārigākos saiņus brīnum plašajā klepī iemiedzis, Nikolajs noraižējies brauca uz jauno vietu. Tur ticis, parasti nekurnedams palīdzēja saiņus un lietas novietot jaunajā dzīvoklī, rūpejas vairāk par pašiem lietu īpašniekiem, rīkoja tos: «Ar prātu, dēls, ar prātu! Sieviņ, turi acis sauja! Nenobrauki skāpim malu! Liec sikumus kakta, ka nesabrada!»

Tā un līdzīgi visus izrajis un izrikojis, nomierinājis, tikai kad beidzama lieta bija dzīvokli ienesta. Bet, atalgojumu saņēmis, vēl ne domāt nedomāja aiziet. Palūdza vai pats sev noskatīja kādu kreslu, atzvelas tāni ar visu savu septiņu pudu smagumu, uzrikoja pipi, un tad tikai sakās istenā runāšana. Rudeņos Nikolajs apjautājis sievietēm, vai ogas un ābolus jau ievārtījušas, vai dilles prot ietaisīt. Vasara paskubināja uz šiem pašiem darbiem. Ziemā runāja vairāk ar vīriem, stāstīja tiem dažādus vairāk vai mazāk jocīgus piedzīvojumus, parasti iesākdams ša:

«Nu, vai zināt, kādi man reiz atgadījās brīnuma darbi?»

Taču vismīļākais Nikolaja valodu temats bija cilvēka iedabas īpašības un divainības. Visa šī spriedelešana parasti skanēja tā:

«Cilvēkam, mīlīši, patīk vergam būt. Cits vergo vederam, cits skaistai sievietai, vēl cits špabi atrod savu isto kungu. Un tā vergo vienā vergošana visi, lieli un mazi, muļķi un gudrinieki. Taču vistrakāka tā lieta ir ar tiem, kas savus dzīvokļus ar visādam dārgam jo dārgam mebeļu grabažam piepilda tik ļoti, ka beigās pašam miera vairs nekada — nu tik skaties, ka kadu putetu bušanu neieskramba, kadu ragu nenoflauž. Nu tik purini segas un tepīkus, un spilvenus, skraidī no rīta līdz vakaram ar putekļu lupatu rokās. Un vai tas nevergo, kas pēc zelta dreb un tric kā vilks pēc jera gurna? Rauš visu mužu, nepaēd un nepadzer, un, kad pedīgi, uekristītais, ir to naudas podu īlin pilnu pielasījis, vai nu šim kāds miers? Veries vien, tup uz sava naudas poda plats un parbijies, ka tik cits netiktu klāt no viņa poda pagrābties... Ģeķība, saku, skaidra ģeķība, elku kalpošana...»

Pēc tam, arvien nopietnāks kļūdams, Nikolajs atmēla ar roku un parasti cēlās uz iešanu. Nekad neaizgāja, nenovelejis visiem labu dzīvošanu. Ardievodamies sūiedza sievietēm un vīriem platu, aprepejušu roku, uzlika galvā platmali ar vilņainajam malam, aizgāja milzīgs un labvelīgs. Uz ielas tiecis, nekad neaizmirsā izmaiņot pelņas pirmo latu, nopirkt maizes rīku zirgam un konfekti mājās gaidītājam — meitai Taņai. Jau pieaugusi meitene bija Nikolaja meita, septiņpadsmitajā mūža vasara iegājusi, bet vēl arvien tev nesa mājās to pašu konfekti, trīsa gabalu raiba papīrā, ko nesis Taņai, vēl mazai esot. Šī raiba papīrā ievistā konfekte bija viengā laipnība, ko Nikolajs meitai parādīja, jo Nikolajam piemita divaina vaina: svešos laudis visai runīgs — viņš kļuva mēms savas mājas, nevarīgs lieši tur, kur pēc izpausmes prasījis viņa maigākās jūtas, dziļāka sirsnība. Ne sievietai, ne draugiem, ne meitai Nikolajs neprata tuvoties vaļīgā laipnība, neprata sacīt labus vārdus, li-

kas — neiedrošinājas vai neprata pat noglastīt.

Kad Nikolajs bija pilnus piecdesmit sešus gadus vecs, nomira viņa sīka un kalsnēja, mazrunīga sieva; vecīgais vīrs palika viens ar meitu. Viņš pats aizveda sievas šķirstu uz kapiem, ērmoli un nepacietīgi atteicies ir no dažu berinieku atnestajiem vainagiem, ir no pašiem beriniekiem.

«Nevajaga, vacieties,» noteica piesmakuša bāsa. «kam viņai, guleļajai, vairs jūsu vainagi? Nevajaga, saku.»

Sievu apglabājis un majas atgriezies, Nikolajs ilgi nerunāja ar Taču. Tača bija izmisusi, Tača gaidīja no teva kaut ko neparastu — kādu vārdu mātes piemīpai, kas atraisītu visas viņas krutis uzkrājušās elsas un žēlumu, kādu mierinošu kustību, bet nesagaidīja neka. Tikai otra rīta, darba aiziedams, tevs ilgi un cieti ielukojas meitenei acīs, panūmajas pie durvīm, ta ka gribeja ko teikt, bet nepateica. Aprauti noputas, savilka biezas uzacis, aizgāja mēms.

Ar pašu Taču vardos skops — paris labākajiem draugiem tevs tomēr allaž minēja savas meitas vārdu tik lepni un silti, ka darznieks min skaistas puķes vārdu. Tikai sulzejas reizem: «Kur šī man tāda locēkļos sīka, vaigā plāna, trais nieks no sievieša, adatiņa? Redziet manu augumu, desmit tādām Tačām manis pietiktu, bet viena vien ir, ta pati kā svechte izdevusies.»

Pamazām Nikolajs sāka lutinat trauslo zaļāci Taču. Viņa maigums lika jaušams tants zīda lakatos, lentes un kurpes, ko tevs meitai sadāvāja. Reiz, kad Tača gribeja darbu meklēt, Nikolajs viņas priekšlikumu strupi noraidīja:

«Vel ne. Vel mans kupris daudz ko nes. Izstrādāsies, pie vīra tikusi. Priečajies par vaļu, tik tev vaļas bus, cik agrīnā jaunībā.»

Ta Tača «priečajas par vaļu», rotājas teva nestajiem zīda lakatiem, taču neseja tos ap galvu ka viena otra mazāk izvēlīga meitene. Tača nesa lakatus ap kaklu ghti samezglotus ka košas apkakles, pie katras blūzes citu. Tačas greznošanās nepatika nenovidīgajam draudzenem — mēsa draudzenes, ka pati sev par postu vien

Taņa tā dižojoties. Bet Taņa staigāja trausla un ligana teva plataja aizvēni, droši visus uzlukoja zaļam, domīgām acīm, atsmaidīja bez launa skaudīgajam mēlotajam. Drīz kluso Taņu saka lenkt puīši. Visbiežāk meitene atteicās, atjokoja, vairājas puīšu vaļģo valodu un pārdrošo pieskārienu. Taču Taņai pašai vien zināmu iemeslu dēļ viņas zaļās acis pamazām kļuva dziļākas, spodrakas, domgākas, lūpas maigākas un sarkanākas — meitene atplauka tik neparasti, ka tevs saka sevi bailoties: iemulējies meitens, citādi nebūs.

Kadas aprīļa sestdienas novakarē (arā virpuļoja pavasarīga ciruļputeņa lielās, ziedainās parslas) Nikolajs pārnāca mājās, neatrada Taņu, ilgi sedēja viens — meitene droši vien bija aizgājusi uz pirti. Kad viņa pārnāca svaiga un piesartusi un purināja sniegu no mikstā lakata, Nikolajs sacīja: «Man ar tevi jārunā, meiten.»

Taņa uzkara žāvēties nopurināto lakatu, noraišīja no galvas otru — mazāku, atsēdas pie plīts mutes un žāvēja mītrās, mirdzošās pines.

«Runā, tēt, es jau klausos.»

«Vai tu, kā sacīt, bernis... vai tev... sirds vēl viegla?»

Nikolajs smagi pūta, nopuledamies atrast piemērotus vārdus. Meitene viņu uzlukoja drusku pārsteigta un samulsusi.

«Viegla? Kā tu to doma?»

«Nu tad — piķis ar āra — vai tik tu man neesi samlējusies?»

«Neesmu vis, tēt.»

Taņa pal iesmējās, bet tevs nesajuta meitas balsi istenu vaļģirdību, arī zaļās acis tā uz viņu nepacēla, kaut kā pārlieku uzmanīgi šķirstīja un burzīja uguns priekšā savas valģanas pines.

Nenoversdamies Nikolajs sacīja:

«Es jau neko... To vien tev saku, ar palaidni, ar dzērāju neielaidies! Ļaudis melš: Gulbis, tas galdnieks, nekristīga dvesele, tev uz papežiem vien minot...»

«Ļaudis melo, tēt.»

«Melo, nemelo, to es nezīnu, bet to gan zīnu, ka... e, ko tur nu runās, ko pierunās, tik vien sa-

ku: tas puisis nav verts tev ne kurpes noaut... Tadu par sliksni mūsu mājā neielaidīšu, lai pieluko...»

Labi, ka Taņa sēdēja pie versnīgas plīts mutes, tā bija labāk paslepjams vaigos speji iekritušais sarkanums, nodevīga rožaina blazma. Nikolajs paraudzījās uz meitu, noputas, skaitas pats uz savu mūksirdību. Un pekšņi, saniknojies un dušu saņemis, smagi nolaida delnu uz galda malas.

«Saki tu man skaidri un gaiši -- kas tev tur ir ar to plenci no cilvēka? Saku, paša rokam tevi nosheinašu... drizak nosheinašu nekā...»

Teva ilgi krata un nule vēl maksīgi sakurinata sašutuma izvirdums bija tik spejš, ka Taņa saravas un iešņukstejas. Ta, seju delnās paslepusi, tā sēdēja un šņuksteja, kamer tevs pie galda blisināja acis, neomulīgi šņaukajas un maisīja ar karotīti sen atdzisušas tejas tasi.

Nikolajs bija pavisam parbijies un satriekts. Viņš nekad nebija varejis paciest sieviešu biežo un gaužo raudāšanu. Taņai nevajadzēja ilgi raudat. Pec gluži isa brīža tā sajuta uz kamieša tēva smago un nedrošo plaukstu.

«Ēk, kad tu tā... nevajag...» sacīja Nikolajs un atmēla ar roku, «nu, vai tad es kaut ko?... Nu, manu jēriņ, manu meiteni... Es jau tik... radi acis, es saku, nevajag tā!»

Kad Taņa acis tomēr neparādīja, Nikolajs atkapas, pagrozījas durvis, uzmauca platnāli, izgāja uz ielas, pastavēja brīdi vartos, rokas nolaidis, zodu pakruti iecirtis, klusi murminādams «redz, kadas lietas», tad pazuda puteni. Nikolajs gāja pie drauga Mieža uz iebraucamo vietu «Pie zelta lauvas», gāja, pats nezinādams, ko tur meklēs, ko atradīs. Nemiers dzina, tas viss.

Tikko tēvs bija aiz sliksņa, Taņa atrava rokas no sejas, paklausījas, piecēlas un piegāja pie savas gultas. Pacēla spilvenu, izvilka vestuļu saimti, tuvāk neaplukojusi, iemeta plīts uguni. Vestules visas bija galdnieka Gulbja parakstītas. Kamer vestules dega, Taņa tumši raudzījās planajas, rožainajas liesmas. Vai tiešām Gulbis tads

nelietis? Un ka īsti viss nācis tevam ausīs? Nelietis... tads ass, tads bistams vārds. Atkarto tādu vardu, cik gribi, sirds liedzas tam ticēt. Sirds netic. Parak dedzīgi prata runāt karstgalvis puisis, parak silti un miglaini bija agrīna pavasara vakari. Atkusušās zemes biezas miglas apņemti, divi cilvēki sakļāvas ciešāk, uzticējas viens otram, uzticējas — kas zina — par daudz... Ne, tādā iedomā bija nepanesama. Nožēlot, par plecu atpakaļ skatīties par vēlu, tagad vajadzēja vienu: noteikti zināt. Kad tevs vēl pēc stundas ceturkšņa neatgriezās, Taņa apritināja galvai izsausinātas pines, apgērbas un atri aizgāja. Vajadzēja saīstīt Gulbi, vajadzēja runāt. Zināt.

Otra diena, svētdiena, abi staigāja klusi — tevs un meita, katrs savu domu lenkti, viens otram atsvešināti. Nikolajs jūtas nezin par ko vainīgs Taņas priekšā, bija gluži nelāga oma, nezināja, kā vainu izhdzināt. Būdi, kad meita kaut kur aizgāja, Nikolajs no mazas koka lades izvilka pasta krājokses gramatiņu, ilgi šķirstīja, aplukoja ierakstus. Tad paņēma papīru un zīmuli, ilgi kaut ko reķināja, zīmūļa galu grozīdams neveiklajos pirkstos un kaut ko pie sevis bubiņādams. Taņas soļus gaitēm izdzirdis, žigli ie-gruda lādītē atpakaļ gramatiņu, papīru un zīmuli, pašu lādīti tikpat žigli paslepa galda atvilktnē.

Vakara, kad abi jau guļēja, uguns bija nodzesta un circeņu smalka čirkstēšana pildīja siltu istabas gaisu, Nikolajs klusi ievaicājas:

«Taņa, vai tu jau guļi?»

Un vēl pēc īsa brīža: «Vai esi bedrīga?»

Taņa vilka dziļi elpu un neatbildeja, izlikas iemīgusi. Tevs nopūtās un nerunāja vairs. Bet Taņa guļēja tumsā platām vaļējām acīm, nopūsdamās viena izbēdat savu lielo sievietes bedri. Vakara, kad viņa bija aizskrējusi pie Antona Gulbja, pēdējais nerādīja laipnu seju. Bija nevaļīgs, runāja īsi, rāja Taņu par neapdomību. Ko šī gan domājot, tik atklāti apkārt skraidīdama, pati valodās iekļudama un viņu līdz ieraudama? Un ka nezinātu, ka viņš vēl pie veca galdnieka mācība, vēl nevar ne domāt par precešanos. Pui-

sis to visu izgrūda isi un aprauti, slostīdamies, acis nolaistas paturedams. Taču pašu šo vardu negantība Taņai bija tik neparasta, ka viņa tos noklausījās nobalusi, labo roku pakrutij piespiedusi, nekustīga. Tūdaļ pēc tam nīcīgi atmēta pieri, apgrīezās, aizsteidzās neatvadījusi, nepateikusi pašu galveno, kadēļ Antonu uzmeklējusi: ka viņai gaidams bērns un ka tas ir un var būt tikai Antona bērns.

Tagad, kad Taņa gulēja circeņu piedziedatājā istabas tumsa un nespeja atsaukties teva balsij, nepietika ar gandarījuma sajūtu par savu vakardienas lepmumu, sūras sievietes bedas smacēja, draudēja saplostīt Taņas nekustību, izlauzties elsas. Taņa atgrūda biezo segu no krūtīm, krūtis šķīta tik pārpilnas, ka nepanesa pat segas nīcīgo smagumu. Ta viņa gulēja un centās nekustēties, kamēr teva iekrakšanas istabas otra stūrī apliecināja viņa miegu. Tad Taņa izlaida no gultas basas kājas, piecelas, klusi piegāja pie loga, atvilka aizkara malu un raudzījās ārā, aprīja nakti. Nakts bija vējaina, stiprs jūras vējš svaidīja koku smagos, pumpurotos zarus. Kaut kur nīcīgi un saraustīti breca sakaitināts kaķis. Taņa bezmerķīgi skatījās, centās atgūt domu skaidrību, savākt visus spekus vienkopus. Sajūtas viena. Bijusi tak dzīva māte, no tas Taņa nejuta tādu baili ka no milzīgā, parupjā tēva. Vai māte reiz Taņai nesacīja savā lemgājā, labajā krušu balst: «Ja nu tev, meit, atgadās tāds posts, ja neesi savu jaunību apvaldījusi un vēlāk acis atdaras, ka puisis nav tevis vērts, — neskrej udeņ, neskrej ļaužu valodu dēļ vien arī pie altara ar tādu palaidni, neuzņemies nastu. Nac ar visu mazuli majas, atnes brunču sterbele — gaimēs viņu arī bez teva uzaudzināsim.» Taņa atcerējās šos vārdus, nopūtas, ierītinājas vecajā mātes kreslā pie loga, pievilka sev klat vesos ceļgalus. Mātes nav... Taņa vairākkārt dziļi ievilka gaisu krūtīs, sajūta jauno krušu liego kustību, visu sava ķermeņa zaļoksniību. Nē, boja nav jāiet, boja nevajag iet. Dzīvo vesels, Anton, vairs es tevi nemeklēšu.

Ar šo apņēmību Taņa tikpat klusi, ka no gultas izkāpusi, atkal ielida zem seganu.

Otrā rītā Taņu uzmodināja teva kasēšana. Kad viņa atvēra acis, Nikolajs stāvēja pie loga, nezin kadēļ ģērbies ne darba vānzi, bet savas svētdienas drēbes. No piedurknem lida arā spodras krekla aproces.

«Pamodies, Taņa? Aizgulējies? Nekas, teju pāžzeru, par mani tev nav jāgaida. Aizeju darīšanas. Tu darītu labi, ja pabarotu zirgu un gaidītu mani. Bušu pēc stundas atpakaļ.»

Un Nikolajs aizgāja, mīklaini un jocīgi pasmaidīdams.

Pēc stundas atgriezās vēl jocīgaks, vēl smaidīgaks. Papliķēja apjukušās Taņas vaigu, nomurmināja: «Tadas gan tas lietīnys...» — izgāja, krūtis izgazis, lejudza garajos ratos pinkaino bērī un aizbrauca. Tikai tad, kad ratu riboja izdzisa tālumā, Taņa iedomāja: tevs taču aizbrauca darbā tanis pašas labajās drēbes, iedomājās, bet tudaļ aizmirsā.

Taņa pašreiz gatavoja pusdienas un brīva brīdī iznesa sētā saslaukas, te acis tai pavēras neizpralnē. Gar sētu brauca majup tevs, brauca leni un ciengī, ik mirkli par plecu atskatīdamies uz kaut ko platai, garenai kastei līdzīgu, daudzās lupatas ievistitu, kas guleja ratos tam aiz muguras. Taņu par sētu ieraudzījis, Nikolajs izgrūda tādū kā smieklū guldzienu, kā klusu iesaucienu; tas uzsauca: «Atdari nu vārtus, skuķe, un teci žīgļi vien man pretī!»

Taņa atdarīja vārtus, stāvēja un brinjās. Nikolajs apsauca bērī, izleca no ratiem un tuvojas meitai, smaidīdams par visu tumšo, pasarkano vaigu.

«Kas man ratos, uzmini?»

«Kas? Kaste, dēļi?»

«Kaste! Dēļi! Dzirdi, pasaulit, dēļi tie esot! Na, skuķi, zini ko: nav tev te pālāban vietas. Aizteci līdz Ābolam, saki, tevs atveda kaut ko uzmanīgi cilājamu un līdz, lai Ābols atsūta savu zenu palīgos. Pati kavējies, kur gribi, bet atrak kā pēc stundas mājās neradies, dzirdeļi?»

«Dzirdeju labi, tēt, man tikai metelis jāpāņem...»

«Nu, ģērbies, ģērbies un teci mudīgi! Uzņaks vel lietus.»

«Tūlīt, tēt.»

Kad Taņa pēc stundas atgriezās, tēvs jau bija istabā viens. Tomēr nē, kaut kas tur vēl stāvēja, istabu pa pusei piepildīdams.

«Klavieres?! Tēt...»

Nikolajs, kas plati ieplestam karam un ar uzvāretāja smaidu ūsas stāvēja klavierēm līdzās, izgruda nepacietīgi un gaviledams — balsi, kas bija pavisam neparasti smalka un augsta:

«Klavieres. Tas tev, kazulen, tev! Nu, ko tu teiksi?»

Taņa stāvēja apmulsusi, pekšņi stipri nobāla, atsedas uz gultas malas, mēmi vēras te klavieres, te teva.

«Tev, bērns, saproti? Spele nu, mācies. Vai es to nevaru? Vai es neesmu krajis? Vai man uz tas naudas vajadzēja ka puķim tupēt un perēt? Nac taču un aplūko, iemēģini roku, tas ir tavas, tavas!»

Taņa piecelas, nolieca bālo un nespodro vaigu, pieduras ar pirkstu taustiņiem.

«Paga, mīļa, nu tu redzēsi jokus. Es jau protu spēlēt. Veikala iemācījos. Skaties, šita: kur tu teci, kur tu teci, ga... gailīti manu...»

Dvašu sāpus pūzdams, galvu sāpus nošķiebis, vārdus pusbalst skaitīdams līdzī, Nikolajs meklēja taustiņu baltajā virknē vientiesīgo melodiju, kas bega no viņa labas rokas kraupjaini izstieptā radītāja pirksta.

«Kur tu teci, kur tu... Taņa, Taņūti, kas tev?!»

Ar galvu un pleciem uzmetusies uz klavieru tumšās, spodri pulētas virsas, Taņa klusi un kaislīgi raudāja.

Tam pašā nakti pret rītu Taņa stāvēja mazajā virtuve apģērbusies, ar nelielu drebju sāni paduse, stāvēja pie galda un rakstīja kaut ko uz mazas papīra stremeles. Rakstīja, atskatījās par plecu — tēvs istabā guleja, visos kaktos atbal-

sojas viņa varena krākšana. Uz mirkli meitene parstāja rakstīt, aiztureja elpu. Gandrīz pietruka speka izdarīt nodomato. Tad tāds bija tevs, viņas tevs. Tača smejas un šņuksteja, kodīja lupas, noslaucīja acis piedurknē un rakstīja atkal:

«Mīlais, labais, es aizeju. Piedodi. Tu esi satricējis manu sirdi. Biju tev slikta meita, gāju slepenus ceļus. Par to nu jasmaksa. Man, vienai pašai. Tu tikai mana vaina. Nemēkle vēlīgi, neraizejies, agri vai vēl atgriezies. Ja meklēsi, nebūs labi. Dzīvo vesels, mīlais, labais, lai Dievs tevī sveļi.

Tava Tatjana.

Tonakt Tača ar savu neizsudzamo bedu pazuda no mājas un no Rīgas, aiziedama tālu laukos. Tālu, vēl aiz Ērgļiem, Vidzemes pusē.

Kopš tas nakts ormanis Nikolajs pekšņi tā ka sabruka, ka novecoja, ierāvas sevī. Ne vests vairs no runīga, ļaudis jautrā vīra. Turpināja savu darbu kā neredzamas rokas iedarbināts automāts, noliesēja, vaiga kļuva peļeks, nemīleja vairs kavelies sava dzīvokli, kur stāvēja dārgās klavieres, apputejušas, bet vēl arvien tirdzīgi — ta Nikolajam likas — spīguļodamas caur nenoslaucīto putekļu plēni. Vakaros Nikolajs kavejas Daugavas malā, par kuru kaismīgas vasaras dienas gausi aizpeļēja uz rudens pusi. Nikolajs sēdēja udens malā nekustīgs, raudzījās pats uz savu zobaku purniem vai uz kādu viņu nestu skaidu udeni, sēdēja mēms un neatsaucas, kad viņu tur atrada un uzrunāja draugi vai paziņas. Prickšpilsētas melneši arī vien bija uzzinājuši par Tačas aizbegšanu, par klavierēm, taču vislabprātāk tie būtu pašu Nikolaju izprašājuši un liekulīgi mierinājuši, bet bijas viņa drumās un cietas klusešanas.

Reiz tomēr kāds no Nikolaja senajiem draugiem atsedās viņam līdzās Daugavas malā, pakluseja, tad prastja tieši, bez ļaunuma:

«Tava meita projām, vai ne?»

Nikolajs pacēla uz jautātāju mazas, dziļi iegrimušas acis, paraudzījās, aizgrieza galvu un neatbildeja.

«Redzi, vecāis, viņa esot... ar to pašu Gulbi...»

«Nosliecinašu,» atčuksteja Nikolajs.

«Ej, ko nu tur... Bet Taņa, gan parnaks ta. Kalab neparnaks? Sieviešu galviņas vejš sviļpo. Kuru reizi kurpu.»

Nikolajs klusēja.

«Vai liesa, ka Taņai tu... to piannu, vai...»

Nikolajs pašķielēja sānis un sacīja caur zobiem vēl arvien gandrīz ēkustus, bet draudīgi:

«Pazūdi. Nosītišu.»

Draugs — tas bija Mieziš — apvainojās un piecelas.

«Kad tu šita... ar vecu draugu...»

Un aizgāja. Nikolajs pat nepaskatījās aizgācējam pakal.

Tas pašas dienas vakara pie galdnieka Antona Gulbja ieradās viru pulciņš ar to pašu Miezi priekšgalā, kas Nikolaju pie Daugavas uzrunāja. Tik daudz viru istabā ieraudzījās, Antons gluži apmulsā, sabijas, pārsteigts mirkšķināja acis. Viri staveja, cepures sauļās burzidami, tad Mieziš nokasejas un sacīja:

«Tu, Anton, nebrīnies. Nakam pie tevis nopietna, gaužām nopietna lieta. Reku, saki nu skaidri — kā tur bija ar to meiteni, Nikolaja meitu?»

Antons saraustīja kāmiešus un atkāpas aizceļama sola gala. Viri viņu uzlukoja drūmi un nolēikti.

«Kā tur bija,» stostījās šādi uzlukotais, «nesaprotu, ko tad es... tik sliktu...»

«Neluncinies! Berns tavs? Taņas bērns?»

«Bērns?... Bērns? Miļie viri, no tiesas jums saku, neviena vārda par to Taņa man nesacīja.»

«Taņai bus bērns. Tāpec jau viņa... nu, ko mes ar tevi, runā skaidru valodu. Nezināji, kadu galu tadas spēltes ņem? Ko tu tai meitenei padarīji, ka tā nu ir projam?»

«Dieva vārds, viri, es...»

«Melosi? Vai mums bus jākaunas, ka tev reiz esam drauga roku devuši?»

«Bet es jau...»

«Anton, beidzamo reizi, runā skaidri un gaiši!»

«Miezi, tu jau man pats neļauj runāt! Miezi,

tu un jus citi, saku jums tikpat kā baznīca: nezināju, ka ar to meiteni. Nesacīja. Nekad nebūtu dziedies viņu uz savu māju vest. Un, ja jus sakat... ko jus par to bērnu... nu jā, ja jau tā, tad tas ir mans, ne cita. Bet es nezināju. Ticiet jel!»

«Paraksties!»

«Ko — paraksties?»

«Te, uz šitā papīra. Ka bērns tavš, ka tu dziedies atbildēt un precēt Nikolaja meitu.»

Antons ir nedomāja liegties, Miežim nemaz nevajadzēja to papīru tā purīnāt viņam zem deguna. Antonam jau sen pašam bija Taņas zēl. Toreiz bija asi runājis ar meiteni, draugu sakūdīts. — Taņa esot tikumā pavieglā. Vēlāk uzzināja: draugi paši bija uz Taņu acis metuši, kudinjuši Antonu, tīras skaudības gundīti. Uzzinājis par Taņas aizbegšanu, Antons nezināja, kur acis likt, kur sirdsapziņu remdēt.

Tagad Antons parakstījas, ka to no viņa prasīja divaina delegācija. Puisis bija paglēvs, ļēti padēvas iespaidiem un parrunam, bet nebija ļauns.

Kad viņš bija parakstījis, Miežis salocīja papīru lapu un sviņģi iebāza kabatā. Tad sacīja gausi, bet nepārprotami:

«Tūlīj tu iesi — rit pat, mekleši Taņu kauču pa visu zemi līdz leišu un īgauču robežam, dzirdi? Un atvedisi. Viri, mēs varam iet.»

«Viri.» ieteicās Antons, «bet ja nu... viņa...»

Miežis paskatījās.

«Uden? Na! Mēs pazīstam Nikolaja dzimtu. Tai nav tāda asins, kas neiztures, ne. Ko, puis, bus vien jāatbild par nedarbiem? Ejam, viri!»

Mieža balss jau skanēja itin draudzīgi. Viri atviegloti sminēja, vēl tā kā pamiņājas — neizpratnē, ka gājiena mērķis tik viegli sasniegts. Pamiņājas un aizgāja, atstājuši Antonu lauzīt galvu, ko tagad iesākt.

Kad tai pašā vakarā Miežis Nikolajam pasniedza Antona parakstīto atzišanas un precību solījuma rakstu un vecais ormanis dzirdēja, ka viri galdniekam uzdevuši Taņu uzmeklēt, viņš pekšņi kļuva kā nepilnīgs. Reka, saplostīja papīru sīkas skrandas, gandrīz metās Miežim krūtīs.

«Ludzaties to plenci.» viņš auroja, «bāzāt degunus manas lietās? Kas jums lika, kas ļava? Ārā! Prom!»

Miezis ierava galvu plecos, atkāpas no satrakotā.

«Ūja, negudrais! Ko trako? Pats, vai, skriesi Taču meklēt?»

«Ārā! Meklēt?! Tā tik vēl truka! Lugties vēl vajadzēs, lai nāk pie teva atpakaļ ar visu to... Ārā! Negribu! Ne Taču, ne to plenci, ne viņu kucēnu!»

Un, pagrabis puķu podu, temēja to lepņajām klavierēm, pedīgajā mirkli pašava roku sānis, pods sadrupa kaktā. Miezis vēl gribeja ko ierunāties, tad Nikolajs slējas no krēsla augša tik negantā izskatā, ka Miezis žigli vien izmetās pa durvīm. Aiz sliedīša tiecis, nospļavas, sirdīgi paraustīja plecus, aizgāja pret vakara veju.

Nikolajs istabā vel brīdi plosījās, tad norima, iemetas gultā, sasedzas līdz ausīm. Neapkoptajā istabā salli vizēja spoguļa virsa. Skurstenti klejoja veļš. Vecais vīrs gultā nekustējās.

Spalga un skaidra janvāra vakarā kads grabinājas pie Nikolaja durvīm. Durvis bija neaizslēgtas, bet nacējs gaiteņa tumsā laikam nevarēja sataustīt durvju rokturi. Nikolajs piecēlas, atvera durvis, atravās; durvis stavēja Taču. Laktā ievistitu galvu, vistokli rokas. Droši iekāpa pār sliedīšni istabā.

«Labvakar, tēvs.»

Nikolajs skatījās tukšam acīm. Taču uzmanīgi nolika vistokli gultā, lietīšķi pieslēdza durvis, pagriezās pret tēvu. Nu viņa bija atgriezusies, visu garo ceļu krājusī dušu — gatava cīnīties par sevi, par mazo, gatava tēvu parliecināt vai pat tam piedraudēt, ja... Priekšpilsētā ienakusi, Taču vispirms bija iegriezusies pie Mieža, dzirdējusi tur gluži trakas valodas — nosliecināt viņu tēvs teicies, viņu un... Bet, tū brīdī lukojušies tēva seja, saprata uzreiz: nevajag nekādu vardu, nevajag cīņas, velta bija viņas spītīgā saslēšanās, velta mežonīga, bet laba sajūta: ar labu vai ļaunu, ar vārdiem vai jauno muskuļu spriegumu aiz-

stavēties pret nezin kādu uzbrukumu. Neka no tā visa nevajag, viss bija, ka tam jābūt.

«Tev vajadzēs siltā piena, busi izsalusies,» gausi sacīja Nikolajs, un Taņa atbildeja:

«Uzsildi, ja tev ir.»

Nikolajs metās saimniekot pie atdzisušās plīts, kura uguni, putā plīts mute tā, ka sodreji sagriežas vērpetē ap viņa galvu. Laimīgs, ka nav jārunā pārlietu daudz, viņš steidzīgi kustējas, bez kādas vajadzības grūstīja traukus. Beigās, pusi karstā piena zeme izgazis, pasniedza Taņai krūzīti.

«Maize vis te ir, baltmaize. Ja tu vēl ko gribi, aiziešu, bodniece pa otru pusi ielaidīs.»

«Ne, paldies, ēdu jau. Ceļa.»

«Talu nāci?»

«Braucu. No Vidzemes.»

«No Vidzemes. Tas ir talu.»

«Ja, talu.»

Vairak par to nerunāja.

Tad Nikolajs atguvas: bērns, viņa taču neesot bērnu ne lāga atlinusi.

«Paradi man viņu, dzirdi?»

Taņa attina mazuli. Nikolajs uzlika delnu viņas elkonim.

«Paga, Taņa, ko es... ja, tam plencim — tam Antonam, tam te nebūs nekāda teikšana... Divi vien audzināsim, ko?»

«Divi vien. Ja.» Taņa pasmaidīja.

«Jā! Lai redz šis, ko paspelejis. Nu, radi, rādi to mazo...»

Nikolajs nolieca par bērnu milzīgo galvu, vaibstījas, piesardzīgi putā elpu sānis.

«Zens vai meitene?»

«Ka tad tu neredzi — puika.»

«Puika. Vārda liksim...»

«Ir jau. Nikolajs.»

«Ko?... Ak tā... puika... Ko es te varu saprast, šitāds nieks, šitā... neievērojams!»

Kovārņītis un Ilze

Neviens no priekšpilsētas ļaudīm nezināja, kādai tautībai Kovārņītis īstēnba piedereja, — neviens par to arī daudz neraizejas un nemeklēja izpētīt. Arī to cilvēku, kas zināja, ka Kovārņiša īstais uzvārds nemaz nav Kovārņītis, nebija daudz. Visi viņu sauca Kovārņīti, šī palama vecīm bija pieaugusi ka otra āda.

Kovārņītim bija divas nodarbošanās. Viena debesīm par prieku, otra cilvēkiem par pazudināšanu. Debesīm par prieku vecis ar dzellenajām, apaļajām putna acīm un līko degumu, kas arī atgadīnāja putna knabi, tirgojās ar nelielām svetbiļdēm, svecem, krustiņiem, ar svetbiļžu priekša iededzināmo lampiņu eļļu un pašām šīm lampiņām. Vēl Kovārņītis — gan likai labiem un naidīgiem paziņām — pardeva reizēm zilus, dzeltenus un sarkanus kalna maisiņus, kuros, ja gribēja tiec pašam Kovārņītim, atradās dažādu svētu vielu tīra un svētīta smiltis un pa niecīgam no to vietu brīnišķīgajām relikvijām.

Bet Kovārņītim naidīgas mēles mēlsa, ka tam maisiņos neesot nekas cits ka vien tīra Daugavas krasta smiltis un šīs pašas upes krasta uzlasīti, satumsuši un ietrūnējuši kaula gabaliņi. Ta nu jo viegli varot atgadīties, ka, Kovārņiša maisiņa iešūts, dažā Daugavas krasta boja gajuša putna vai kāka kauls tiekot dievbijīgu ļautiņu pagodināts tāda veida, ka to godu tie nabaga dzīvnieki, dzīvī budami, gan nekādi neesot varējuši iecerēt sava nabadzīgā kustoņa prātā, nedz nopelnūt ar savu pazemīgo kustoņa dzīvošanu.

Šīm savajām valodām tomēr diezin cik vis nevarēja tiecēt, jo tādas runāja Kovārņiša ienaidnieki — un Kovārņītim bija daudz ienaidnieku. Šai lieta gan jāvaino Kovārņiša otra nodarbošanās, kas debesīm darīja maz goda, vēl mazāk iepriecināja cilvēkus, reizēm tos pat pazudināja un tomēr bija nepieciešama dažām labam nelaimes putnam. — Kovārņītis aizdeva naudu uz augļiem, kas nebija mazi. Jauneklim, kam vajadzēja

steidzīgas dāvanas izlutinātai meitenei, vīram, kuram krogus aizmirstības valstībā gadījies piemirst paša izpeļņas apnērus, spiedīgu grubību piemekletai daudzu bērnu mātei — šiem visiem bieži cits padoms neradās kā vien iet to ceļu, kas veda uz Kovārniša svēto lietu tirgotavu.

«Ai, kadi greki!» kadā diena čukstēja Kovārnis, kad viņa veikala ieradās kartējais aizdevuma meklētājs — šoreiz tas bija atsledznieks Tēdis Bundža — un sūdzēja savu likstu, veikala šaurajai letei parliecies un puledamies neskatīties Kovārniša dzeltenajās acīs, lai šis viņa skatiena nenolvertu tikko savaldāmo riebumu.

«Ai, greks, manu puķiņ, manu zelta vanadziņ! Kā tad tu tā nodzēri cita naudiņu?»

«Nenodzeru, Kovārni, es taču tev saku. Pazaudēju.»

«Ehē! Bet dzēris bijī?»

«Dzēris biju,» pietvīcis līdz deniņiem, atzinās Tēdis.

«Grekus esi izsudzējis? Sieva zina? Ak nezin vis? Nu, ko tad ar tevi darīs. Daudz tev vajadzēs?»

«Simtu...»

«Simtu?!»

«Simtu vajadzētu gan.»

«Ej nu, tadu lietu naudu!»

«Netielejies, Kovārni, izpalidzi.»

«Nu, kur es ņemšu tadu naudu?»

«Kovārni...»

«Labi, labi, nekliedz. Iedošu. Ko ar tevi darīs?»

«Vai tuliņ dosi?»

«Tuliņ ne.»

«Kāpēc tad ne? Man vajadzētu...»

«Te, miļais, nepatīk, svētu lietiņu tuvuma. Atteci uz manu dzīvokli pievakarē, zini jau, kurpu?»

«Zinu.»

«Nu, raugies nu. Tur arī iedošu. Bet te neder ar naudu, ar nešķīsto, pirkstus aptraipīt.»

Protams, pievakarē Tēdis, lepnumu zobos sako-dis, ieradas Kovārniša dzīvoklī. Uz klauvejienu atdarīja pats Kovārnis, ievēda Tēdi caur šauro

virtuvi sava divu istabu dzīvokli. Pacela krēslu, uzsmaidīja.

«Sēdies vien, sēdies, balodīt! Pagaidi britiņu! Neesmu vēl savu vakara aizlūgšanu pabeidzis.»

Un, kamēr Tēdis dega nepacietība, Kovārnītis locījās kaktā svētbilžu priekšā, acis pacēlis un murminādams:

«Atļaid man, Kungs, atļaid necienīgajam kalpam visu apgriešanu, gribētu un negribētu!»

Murminat beidzis, aizmeta krutim krustu diviem pirkstiem, palocījās.

«Japastridas par licībās lietam,» domāja Tēdis, «Kovārnītis jau esot varen ticīgs, viņam patīks par šīm lietām parunāties.» Ieprastījās, redzēdams, ka Kovārnītis beidzis lūgšanu:

«Vēl arvien divi pirkstiem krustu met?»

«Nu kā tad citādi,» gluži nobijies un bargs prasīja Kovārnītis, «kā citādi? Trim pirkstiem — ta jau to pareizticīgo pagānu izgudrota negantība, tā jau debesīs apkaitina...»

«Ka tad tā, Kovārnīt, ka — apkaitina?»

«Nepatīk debesīm.»

«Ka tu to zini?»

«Tas ir tā, mīlīt,» Kovārnītis apsedās Tēdim līdzas, «tas ir tā: kad vien svētajiem vecu laiku vīriem debesu dārgie iemītnieki paradījušies, allaž tie ar divi paceltiem labās rokas pirkstiem radījušies, itin nekad ne ar trim. Jeb vai tu zini kadu, kam Jezus Kristus vai viņa mīļīgā Māte butu paradījušies, ar trim pirkstiem svētidami?»

«Kur nu man to zināt.»

«Nu, lūk! Allaž un allaž parādas tā — laba rociņa pacelta svētīšanai, un uz tas divi pirkstiņi atliekti taisni. Nav un nevar citādi būt. Mani pašu, vecu grēcinieku, dažā sapņu paradības ir pagodinājušas. Un arvien pēc vecās kārtības, pēc visu isteni ticīgo ļautiņu kārtības ar divpirkstu zīmi svētījušas. Netīci?»

«Ticu. Ta nav mana prata lieta. Paldies, ka izstāstīji. Ka tad nu bus ar naudu? Dosi? Ko tad tu, Kovārnīt, dari?»

Kovārnītis bija piecēlies, tikko Tēdis naudu piemēneja; nelicamā veiklība metās kaktā pie svē-

bildēm, pavilka auklu — un pēkšņi svētbilžu priekšā aizslīdēja tumšas drēbes auts, misiņa riņķos apaļai, kaktam ar svētbildēm pie griestiem iešķersu priekšā piestiprinātai listītei.

«Tā es allažīņ.» čuksteja Kovarnītis, «kas nu ar naudu darīsies svētu vaigu priekšā?»

Tedis paraustīja plecus un gaidīja talako.

Nošķīris ar tumšo autu svētbildes no istabas, Kovarnītis kļuva kustības mundryks. Ilgi grabstījas ap daudzu lielu un mazu atslegu žuksni, līdz uztaustīja vajadzīgo atslegu, iegāja otra istaba, par plecu bažīgi atskatījies.

Kamer vecis tur rikojās, Tedis nopūtas un raudzījās zeme. Grūta stunda, parbaudījuma stunda. Varbūt vēl piecelties un aizbēgt beidzamajā brīdī? Vecais liekulis plēsa nesamerīgus procentus, to Tedis zināja no citu viru stāstiem. Vajadzēja ar viņam tam kroga iet! Pie tam Tedis nemaz netika daudz dzeris, tas parīs glāzītes iesitas galva droši vien tāpēc, ka šodien nebija pusdienojis. Bet arī tagad vēl nebija un nebija istas skaidrības par to, ka tie simts lati izkrituši no svarku iekšējās kabatas. Majup iedams, viņš bija tikai drusku streipulojis.

Kovarnītis izritinājas no otras istabas ar naudas žuksni sauja un ar gaužām noraizejušos vaigu.

«Veries, cilvēks, kas par nebušanu — nav man pie dvēseles vairāk kā piecdesmit. Pietiks varbūt?»

«Kovarnīt, ko tu runa! Ka tad es dzīvošu nākamā mēnesī? Man jau tad vēl visa paša alga pie tās tevīs dotas naudas jāpieliek, lai to svešo naudu atdotu.»

«Ja, ka tad dzīvosi, ka tad. Ko nu? Pazudis tu būtu bez Kovarnīša.»

«Esi labklaris,» pats sevi neieredzēdams, nočuksteja Tedis, tūdaļ saspieda zobus, apklusā.

Apaļās Kovarnīša acis nemirkšķinādamas taustīja puīša seju. Tas atdos, Izpeļņa zināma, dzērājs nav. Bus jādod viss simts.

«Nu, nesēro, balodīt! Ja jau tik traki, paņem šos no sava neaizskarama krājuma. Tāds sapnis man, zini, ceļošu es vecuma dienās uz Sveto Kapu, nolūgšos tam vietīņā, balts nomazgašos...»

«Vel vienu mirkli,» domāja Tēdis, «vel vienu
isu, isu britiņu — tad lekšu kajās, došu sirdij vaļu,
nolamāšu liekuli un...»

Izspieda vēlreiz:

«Nealejies, augļotaj! Dod! Tu jau esi bagāts.»

«Bagāts — es?! Greks gan tev tad vardu mu-
te ņemt. No rokas mute dzivoju. Tici — netici.
Pirti eju reizi gada, svarcinūs desmit gadus val-
kaju...»

«Nu labi, tēu. Redzi, kā tev uzticos. Še tev rak-
slamais.»

Tēdis satvēra spalvaskatu, parakstijas, gandrīz
neskatīdamies.

«Ta ne, ta ne,» uztraucas Kovarnītis, «par mar-
ciņu paraksties, par to uzlipināto.»

Tēdis parakstijas otru reizi — par marku.

«Dod nu naudu.»

«Esi gan tu mudīgs, ņem... Parskaitī, es jau
parskaitos bieži, vees esmu, viegli mani pievilt,
apvainot. Datumu redzeji, apskatījies?»

Tēdis paveras vekseli. Termiņš pēc mēneša.

«Tik atri? Kur es ņemšu?»

«Nu, redzi nu, redzi pats. Ne, né, tu jau mani ne-
pazīsti, nezini manu kartību — nemaz neesmu lau-
pīlājs, — tu, teiksim, maksāsi man desmit latus
mēnesī. To tu vari?»

«To es varu.»

«Bet, rau, tā kā man tas dikti neizdevīgi, ka tu
man tā pa artaviņai vien, pa nieciņam, bus tev
man jāpiemaksa augstāki procentiņi.»

«Nu?»

«Desmit tu man dosi mēnesī... Nu, no tiem,
teiksim, seši lati deldes tavu parādu, parējos čet-
rus tu man par to palīdzību un pacietību, ko?»

«Četrdesmit procentu?!»

«Nu, es jau neuzplījos, mīļais. Kā zini. Bet es
tev izpalīdzēt gribēju.»

Kovarnītis pēkšņi kļuva pavisam auksts un vien-
aldzīgs, noversas un skatījās loga. Tēdis ap-
svēra drudžainā steiga. Četri lati procentu mē-
nesī... un tikai pēc pusotra gada Kovarnītim bus
atdoti tie simts lati un tiem līdz septiņdesmit
divi procentiem vien...

Likas, ka šī ilga naudas gribētāja spīdzināšana Kovarnītim iesildīja asinis, Tedis lūkojas vēca seja, un viņam pekšņi uzmacās pavisam murgaina, pavisam negudra sajūta, — lūk, kā nosarkuši Kovarniša vaigi, cik valgana mule, ka spīdzellenās, nekustīgas acis — «las viss tāpec, ka no manas nepacietīgas sirds šim brīdī uz Kovarnīti stiepjas spriegas gaidīšanas pavedieni, pa kuriem aiztek viss mans stiprums, lepnums, visas speka sulas. Jo es pazemīgaks, pateicīgaks, jo vairāk slaro Kovarnītis. Viņš mani aped! Izdzer! Viņš piebriest, un man galva sak reibt no varguma. Man tūdaļ jaceļas, jābeg, jāpaglabjas!»

«Kurpu tu, dēls?»

Tedis atjedzas, parvilka delnu valgajai pierēi. Murgainajai domai un sajūtai padevies, viņš bija pielēcis kājās. Kovarnītis izbījies viņa skatījas.

«Dod vai nedod,» Tedis sacīja tumši, apsedas un paskatījās pulkstenī, «pēc trim minūtem es iešu projām. Nemažojies.»

«Neskrej, sēdi, dabūsi. Bet to es tev vienam — zelta jauneklīm. Vekselīti parakstīsi?»

«Parakstīšu. Ātrak,»

Kovarnītis atkal izgāja otra istaba, atgriezās, nosēdas pie galda Tedim iepretī. Izvilka no azotes vekselļa blanku un markas, saskaitīja naudu, murmināja:

«Pēc goda, pēc kārtības... Redzi, vekselītis man jau pirms uzrakstīts. Gribēju jau dot simtu. Ja tūlī nedevu, tad tikai tevī pašu želodams.»

«Parakstīlies, vai?»

Tedis paņēma vekseli, paveras pēc līnes un spalvas.

«Paga. Vai tev galvīnieki ir?»

«Rīt atvedīšu.»

«Maksašu. Norunats. Sveiks.»

Kovarnītis atdzivojas, sacīja:

«Paga, mīlais, ar steigšanos nekur netiksi. Tu man tepat uz mazas zīmītes vēl vienu mazu parakstiņu, mazītiņu, — ka tu man maksāsi tos desmit mēnesi.»

«Bet tev jau ir vekselis ar parakstu.»

«Tas vekselis — tas tāpat. Tas, ja tu dumpojies, ja nemaksa kartīgi. Tad es ar to vekseli...»

«Dod. Parakstīšu.»

Viens palicis, Kovarnītis atvieglots nopūtas, parkrustijas, dažos malkos izdzēra aukstas tejas tasi. Atvilka autu no svetbildem, izgāja otrā istabā un atgūlas gultā ar sešiem augstiem puku spilveniem. Par spilvenu trību, par visu Kovarnīša dzīvokli rūpējās Ilze, Kovarnīša veca drauga meita. Mīļu prātu Ilze nenāca, to Kovarnītis zināja, bet kur šī, bārene, citur maizi ņems? Macas jau vēl, nav nekada pelnījusi. Bet Kovarnītis pa-
baro, nopērk zeķes, grāmatas...

«Vai nu es kāds suns, lai tiek bārenei.»

Pie durvīm noskaņēja soļi — tā Ilze droši vien. Jā, nāceja bija Ilze, Isā meteli, tieviem locēkliem, bet ar sievietes maigumu šaurajā sejiņā.

«Labvakar. Tēju dzersi?»

«Dzeru, puķī. Padzer tu ar — turpat ir, priekš-istaba. Pieludzies Dievu pirms ēšanas, dzirdeji?»

«Ēst gribas. Vēlāk.»

«Ko tu, ko tu? Tuliņ, es saku.»

Ilze padevīgi nolaida bērnišķīgas skropstas, izgāja otrā istaba, aptupas zem svetbildem. Kovarnītis dziļi ievilkā nāsis gaisu. Vijolišu smarža. Vai tik vēl vasarā vēl zied vijolītes? Jeb vai tā smaržo visas jaunas meitenes?

«Ilze!»

Bet Ilze neatsaucas, Ilze stāvēja otrā istaba, par galdu noliekusies un sastingusi, karstu, aizturetu elpu, sakniebtam lūpām aplūkodama mazo balto papīru galda vidū. Vekselis, Ilzei nebija noslēpums, kādu amatu piekopa Kovarnītis. Tā amata deļ viņu, Izi, priekšpilsētnieki sauca «purva puķi». Lai sauc, tas Ilzei nekas, viņa atmet jauno, augsto spītīga serava pieri — ļaužu valodas izput kā dūmi tādas atnestas pieres priekšā.

Bet šini papīra galda vidū bija kaut kas liktenīgs un baīgs. Tas, kam šis vekselis reiz bus jāsamaksa, — tas taču Artura brālis. Un Ilze un Arturs arī viens otru. Brāļa posts bus Artura posts, un Artura posts bus viņas posts.

«Il-ze,» sauc Kovarņitis otra istaba.

Ilzes sarkanā mute tapa balta, sīkie zobi iecirtas apakšlūpa, drebošu roku par galdu izstiepusi, tā sagrauba balto papīru. Otrs, mazāks, zem tā. To arī. Un uz krūtīm, aiz blūzes izgriezuma.

Tam pašā mirkli uz otras istabas sliekšņa parādījās Kovarņitis. Vekselis? Vai viņš, nolādētais nelga, nebija vekseli atstājis uz galda? Tur tā nav, bet Ilze — Kovarņitis iegruda roku svarķu kabatā, vekselja tur arī nebija.

Ilze uzlūkoja veci spriega un neganta ka jauna kaķe.

«Ilze,» Kovarņitis prasīja aizsmacis, tā drīzāk bija čukstešana, «vai tu... neredzēji... papīri?»

«Neredzēju,» tapat atčukstēja Ilze. Un visu laiku viņi abi, vecais vīrs un meitene, raudzījās viens otram acīs.

«Ilze, balodīt balto, vai tu labi apskatījies? Vai tu nenoslaucīji galdu?»

Kovarņiņa balss tapa lūdzoša, viņš sametas kukunā, gribeja paraudzīties zem galda, bet neiedrošinājās atraut acis no Ilzes ballas, sastingušas sejas. Ka tā skuķe viņu uzlūkoja, vienā mirkli pieaugusi, sieviete pārvērtusies, bīstama, viltības un nepadevības pilna... Kovarņitim atvīra apakšlūpa, vaigi ap acīm sagrambojas, miligo izteiksmi seja un balsi zaudēdams, vecis spēra uz Ilzes pusi žiglu soli.

«Ilze?»

«Es to paņemu,» pekšņi izkļiedza Ilze, neiztu rēdama istabas sprieguma pārsātināto gaisu, kaut kas viņa sauca pēc skaidrības, kaut kas liedza ilgāk slapstīties, citādi viņai šī divkauja jazaude, viņas stiprums bija patiesība.

«Tu?!»

«Es, es, es! Atkal vienam cilpu gatavo?»

«Ilze, kāda tava valoda?!»

Uz mirkli apjukušais Kovarņitis meta platu krustu, viņš ievaidējas, tvēra ar roku pie kakla, ar isu skatu novertēja grīdas platību līdz durvīm — aizbēgs vai neaizbēgs Ilze ar vekseli, ja viņš turdaļ metīsies tai vīrsu? Neaizbēgs.

Nākamajā mirkli Kovarņiņa rokas tumšsarkana

mājas svarka piedurknes sagraha Ilzes augumu ap kamiešiem. Šis uzbrukums bija tik negaidīts, ka Ilze pat nepretojas. Taču tudaļ sajuta savu jau no muskuļu tvirtumu, alguvas, noversas no veča tuvas un niknas dvašas, abām rokām atspiedās Kovarniša krutis, gruda ar pilnu speku.

Iestenedamies vecais atstreipuļoja, tvēra pēc galda malas, cunjās ar elpas trukumu. Ilzi ietveris baiļu un niknuma kaitēta skatiena.

«Nedabusi,» nu jau gluži mierīgi nosacīja Ilze, «nepulies velli. Tricku dabusi. Runasim ar labu. Ko tev vajag no tā cilvēka, tu?»

«Policija!» augsta balsi iesaucas Kovarnītis. «Tuliņ saukšu! Zagle! Policija! Palīga!»

«Nekliedz,» čuksteja Ilze divainā triumfa sajūta. Ilze zināja, ka nupat visam beigas tā vai tā — viņas skopajai dienišķajai maizei, zinamai bezrupībai. Zināja, ka tagad saksies citas dienas, nopietnaks darbs (ka tu to paveiksi līdzās skolai, viņa sev iejautājas vienu mirkli), — bet lai, lai, lai sakas cita dzīve — Ilze metas šim nojautā par «citu dzīvi» ka ledaina, bet spīrgta ūdeni. Un tā maza parada zīme — tā istenība nemaz nepiedereja viņai, tā piedereja Artura brālim, tatad arī Arturam, un, kas Arturam pieder, par to Ilze galava cūties līdz...

«Nekliedz,» meitene sacīja vēlreiz, «policijai es izstastīšu tadas lietņas...»

Piepeši viņa nodrebeja parsteiguma un riebuma: vecis paklupa ceļos pie viņas kājam. Taisni pie viņas ceļu galiem viņa kailais galvvidus.

«Ilzit, neizpostī! Ilzit, zelta berniņ, vai es tev neesmu labs bijis? Ilzit!»

Vecis murmināja izmistīgi, rokām tukšu gaisu grabstīdams. Ilze atkāpas pussoli, tudaļ vecis uz ceļiem vilkās tai klāt, iekēras svārkos. Ilzes riebums uzsita augstako vilni, tam piejaucās želums. Begt!

Acis nenoversis, Kovarnītis sekoja katram meitenes vaibstam, pamamja iso vilcinašanās, tikpat negaidīti, ka pirmak ceļos nometies, sakampa meitenes kreiso roku un piegruda savai mutei.

Klusi iesaukdams, Ilze atlēca, izrava vekseli

no blūzes izgriezuma, nosvieda uz grīdas, apgriezās, pakampa uz sola nomesto mēteļi un izmetās pa durvīm.

Uz ielas Ilzi sagraba aizsēties un varens vējš. Tūdaļ vajadzēja sakties negaisam, Ilze drīzāk juta neka redzeja neizšķiestu zibenu pilnu mākonī smagi guļam pār pilsētu. Viņa nebija pat manījusi, cik ātri kļuvis gandrīz tumšs. Ilze paveras augšup — kā vilnis ar nespodri iedzeltenu galotni mākonis bija jau uzšļācis līdz debesu vidum. Pilsēta zem tā guleja nevarīga, kā plauksta nolikta debesu bardzības priekšā.

Retam lasēm sāka līt, vējš pieņemās speka, iesvilpās telefona vadās, pamezdams aiz sevis dobjū dūkoņu. Daži plecos sametušies cilvēki aizskreja pa vientulīgo priekšpilsētas ielu un pazuda vartos.

«Debesu bardzība.» Ilze atkārtoja tikko prātā ieņakušos vārdus, «debesu bardzība, atver par mani tavus padebešus! Lai izgažās lietus! Lai kapa krusa! Nekas nenomazgās no manas rokas tā veča mutes pieskārienu. Nekas nepadzīs no manām ausīm viņa smīkstēšanu. Esmu netīra, manas acis un ausis sagamtas, esmu redzejusi cilvēku viņa noželojamība rapojam uz ceļiem mana priekšā. Tavu radību, Dievs!»

Jauns veja grūdiens tikko nenotricca Ilzi no kajam, viņa apsviedās pret veju, pret lietus šaltim, pieņema tas ar krutim un almuesto vaigu. Tad metās skriet preti vejam Daugavas virzienā. Mākoņus saplosīja zibens, turpat virs pamales aizdardeja pirmais perkona grāviens. Skrejienu meitenes svārki lipa ap gurniem, ap kamiešiem, par kuriem šalca mazliet slīpas lietus straumes.

«Lai līst.» Ilze elsoja, «man jātiek tīrai! Man jātiek tīrai! Es gribu mīlēt zemi! Es gribu mīlēt cilvēkus! Man jāaizmirst tas, kas mana priekšā rapoja! Cilvēks nedrīkst rapot! Neviena cilvēks nedrīkst rapot!»

Daugavas mala līdzās zemai deļu gredai Ilze nometas smiltis. Viņa nepieccelas, viņa guleja uz mutes un raudāja.

No cikla «SKUDRU MEISTARS UN VIŅA ĻAUDIS»

Stasts par četriem ceļiniekiem

PAR PIRMAJĒM TRIM

Pirms daudzām vasaram, pirms daudzām ziemām kada saules labi sasildīta un lietus bagātīgi slācināta zeme sasirga kads jauneklīs savu vecāku dziņta.

Bet šīs viņa sirgšanas iemesls palika apstepts ka viņa vecākiem, ta arī dziedniekiem, kas tapa sirdzejam pieaicināti, tapat viņa kaites īstena daba, jo drudzis, nedz augoņi vai kadi krampji un iekaisušās vietas nebija atrodami pie viņa nenobriedušajam miesam.

Tikai viņa locekļu lēnā sadīšana, viņa parliecīga nopietnība un grūtsirdīgie skatiēni, kas piemita viņa platajam acim, lika viņa vecākiem samant, ka kaut kas ar viņu lolojumu nav ta, ka tam piederētos būt, un ka šīs viņu dēls nav tads, kadam butu jābūt zenam viņa pirmajos un milgākā spīgtuma pilnajos jaumbas gados un kadi bija citi dzimtu puisēni viņa vecumā.

Taču savu vecāku un visu daudzo dziednieku izvaicēts un lirdēts, kas viņam vainas, zens sacēja brīnīdāmieš un noguris: «Bet man jau nekaiš nekās, — un liedzas vel par šo lietu runāt. Tada neskaidrība aizteceja daudzas diennaktis, bet puisēns neallaba, un laicīgas pārpilnības svētītājam namam, kura viņš mīta, aptrukā miera, prieka un nakamības cerību.

Tad nenocietas jauna zēna gados vecākā masa, kam puisens bija dargs, viņa iezagās naktī viņa kambārī un atrada jauno brālī vecu rakstu tīstokļus burtojam pie sveces uguns. Un, tikpat planus ka šīs sveces gaisma tumsība sava mīļā vaigus redzedama, masa vaicāja, par viņa galvu noliekdamas un neaizturedama elsas un asaras.

«Saki taču, mans darguns, saki man — kas tevi nomac?» — «Eš nezinu,» viņš tai atbildeja. «Tik liešam es nezinu to, mana masa. Bet kaut kas mani grauž un neatstājas, kads nenoskaļojams rugtums ir uz manas meles, kad es savu maizi iebaudu, kads dzelonis man, kas netop truls.»

Un, arvien ciešāk sava brāļa plecus apskaidama un viņu pievezdama logam, pa kuru ieplūda rasa un mēness gaisma samirkušas zemes elpošana, jaunava ēkšteja viņam klusīgam:

«Varbūt tu esi jau mīlēt sācis tik maigos gados un kaunies to atklāt? Man, savai draudzenei, tu vari to teikt.»

«Nē,» teica zēns, un viņa sejas vaibsti nenodrebeja, — ne tā, bet vai tad tu pati arī nesajūti — to...»

«Ko tad, mans mīļotais brālī?»

Bet viņa uzaču smalkie loki sarauca, un stostīdamies viņš sacīja gausi un ka visai nopuledamies satvert vārds kadu domu, kas viņa iemaļoja, bet neļavas tapt izsacīta:

«To — to — ak, paveries taču pa logu lauka, mana masa, un tu to sajūtīsi, tu noteikti sajūtīsi to, es domāju...»

Tad viņa paskatījās un redzeja mēness ragu padebešos un uz zemes augļu kokus un krūmus ar baltiem un tos ar iedzelteniem ziediem, un darza ceļņus, kas bija smiltim, oļiem un sīkam gliemežmeam apkaisīti, un vaicāja nedroša un brīdamas:

«Kas tad ir, jo es nejutu neka?»

Un, uzaču lokus vēl vairāk saraukdams, ar vēl lielāku piepūli un stostīšanos viņas brālī izsacīja:

«To, ka — kaut kas — nav tā...»

«Ka tu to sacīji, mans brālī?»

«Kaut kas nav tā — tur lauka un šeit iekša.» —

un, pirkstu pret savam krutim paceldams un galvu purinadams, viņš meklēja ar skatienu saprašanu savas masas acis un sacīja vēl:

«Ka visusmalkākais šķidrants, ka bala gaisma ir kāda skumība par zemi izplatīta, un visas radiācijas nopušas pēc kaut kā.»

Un, apklusis atkal, viņš vēlreiz meklēja saprašanu savas masas acis, bet tikai brīnīšanās un liels želuens bija atrodami jaunavas maigajos acuraugos, kad viņa viņam atbildēja:

«Tu esi tikai sapņu serdzīgs, mans jaunais brālī.»

«Ne,» viņš viņai atsacīja žigli un noversas, un nolaida skropstas par savam acim, un nerunāja vairāk tam nakti.

Bet, kad viņa masa to atstāja beidzot, jo viņa bija nogurusi, viņu veltīgi izvaicājot, zeus, auguma budams mazaks par celo jaunavu, savu masu, pirkstu galos pacelies, ļoti maigi noskūpstīja un sacīja:

«Eji mierīga, jo tik ļauni ar mani nav.»

Tad otra rīta, kad saimes ļaudis klausīnāja pie jauneklā durvīm, lai viņu uzmodinātu un aizāda sauktu, bet netika atdarīts, viņi iegāja un atrada zena kambari tukšu un viņa gultu neaizskartu, un viņa nebija ne tur, ne kāda cita vieta visa nama. Steigšus un ar lielam bailēm saimes ļaudis stāstīja šo lietu vecakiem, bet viņi ar vel lielakam bailēm to noklausījas un steidzas vel vairāk savas dzimtas jaunāko saukt un meklēt, tāpat citi viņa brālī un masas sauca un meklēja ar saviem vecakiem, tak visa šī saukašana un klaigas palika bez atbildes, un vienīgi atbalss viņiem atsaucās lielajās istabas.

Pēc tam visi salasījas vēlreiz kopa jauna zena kambarī, kur rūpīgi meklēja, petīja un visu aplūkoja. Tur viņi atrada sveces galu un rakstu fisllokļus uz viņa gultas un ieskatījas tanīs, un atrada, ka tie ir kāda muku kartas pratnieka raksti un sacerejumi; tad viņi nelasīja tos, jo viņiem nerūpeja muku raksti un valodas.

Un daudz jo daudz, bet velli pēc tam tika pēc pazuduša meklēts un serots, tāpat daudzus ļaudis

apbedinātie vecāki izsūtīja uz visam tas zemes pusem pēc viņu lolojuma meklēt, viņiem piekordinādami vesti slūgt, ja viņi pazudušo atrastu vai viņa pedas.

Tā pagāja gads, un pēc šī viena gada pie laulātā para, kas pēc sava pazudušā dela seroja, ieradās pirmais vēstnieks, kas sacīja:

«Jūsu delu vel neesam atraduši, nedz drošas viņa pedas un kādas zīmes. Bet tam puse, no kuras es nule naku, manas ausis naca baumas, ka pirms pailga laika pie tās vietas priesteriem ieradies kāds tur neredzēts jauneklis jūsu dela vecumā, viņš esot bijis neglīts no vaiga un apstaigājis jau minētos priesterus un apsolvījis tiem uztiengi kalpot visas savas muža dienas, ja tie viņam maētu patiesību un gudrību, kas par visam citam patiesībam un gudrībam paraka. Bet, sabijis tur dažus mēnešus, šis neglītais svešais jauneklis tomēr aizgājis no tās vietas, tur kalpot nepalikdams, un tam pusē vairs neesot manīts.»

«Ak nē,» izsaucas paigņi pazudušā jauneklā mātē un saslejas, «ak nē, tas nevar būt bijis mans delš, jo mana dela vaigs bija skaists ka saule, kurpreti šis, par kuru tu mums te vellīgi stasti, esot nejauks bijis.»

Un arī viņas laulātais draugs purināja galvu, pasmejas un sacīja, savai sievai piekrīzdams:

«Musu dzimtā neviena nava bijis, kas ar priesteriem savu laiku notriektu, un nekada gudrība pasaule arī nebija jāmeklē manam delam, lo viņš vareja iegūt savu vecaku nama un seta, kas ar gudrību ir iekopti un pacelti bagatība. Arī parak jauns gados viņš bija, lai gudrību meklētu, drīzak gan kādas dekas viņu ir pasaule aizvilinājušas vai kadu dziedinātāju zaļu meklešana, jo viņš sirga. Bet tadās bleņas nē, kādas tu te stasti, tālab atstāj to vietu un mekle droši cita pusē, jo tas minētais ir kāds cits puisis bijis, nē musedjais.»

Un pirmais vēstnieks aizsteidzas uz citu pusi.

Vel pagāja gads, no citas malas atnāca kāds cits ar vesti, šis stastīja:

«Tam pusē, kur uzkavejos, man tika stastīts par kadu puisi, kas necik ilgi pirms manis kave-

jies pie tas vietas zvaigžņu lūkotajiem, zintniekiem un visadu maksli un amatu krietniem praejiem: tiem viņš uzmacies, prasīdams, ka viņam lapu radīta, atklāta un macīta visu lietu istena daba un gudrība, kas parāka par visam citām. Taču, sabijis tur nepilnu gadu, puisis aizgājis bez vests. Bet viņa vaigs un augums, kadu tie laudis man stāstīdami attēloja, ir bijis līdzīgs jūsu dēla vaigam un augumam. Vai lai turpinu turpat viņa pedas meklēt?

«Ak nē jēl,» atbildeja tevš nepacietīgs, «nē, tas, par ko tu runā, bus gan bijis tas pats trakuļis, kas jau kādā cita vieta ar šo pašu vaicašanu priesteriem uzmacies. Man jau ir liecis par viņu stāstīti. Beidz dzīt tada blēpdara pedas un mekle citur.»

Trešais vēstnieks ieradās trešā gada otra pusē, šis zināja stāstīt:

«Tur, no kurienes naku, man tika daudz stāstīti par kādu jaunu un negudru puisi, iepriekš tam pusē neredzētu, kas ieradies tur un bijis ka apmats savā valoda un izdarīšana, jo saucis: «Spirdzināt mani, labie laudis, jo nīknākais izsalikums graut manas iekšas!» Tad daži no viņu dzirdējušajiem laudim ieželojušies, bet, kad viņam tapis barības kumoss piedāvāts vai dzeriens pasniegts, viņš nolīcis galvu, dāvanu un dāvanas pasniedzēju noraidīdams un vaicādams: «Vai tas ir viss?» — ta tos labos laudis apmulsinādams, viņiem nodarīdams pari un dažu no tiem arī sakāļinādams, jo bieži viņi piedāvājuši no sava vislabāka.

Un visur tas jauneklis tapis manīts un visur tāpat saukājis šai sava negudrajā vrze pie nabagu mitekļiem un pie bagātu namu sliekšņiem, taču neviens neesot pratis barību pasniegt viņam pa pratam, nedz viņa divaino badu remdināt.»

Bet šim vieta trešā vēstnieka stāstīšanu partrauca pazudušā jauneklja teva sirdīga iesaukšanās: «Es grībeju kaut ko par savu delu dzirdēt, bet tu te mēls man par kādu trako un par kādu badmiru, beidz tudaļ šo blēņu valodu! Jēb vai tu uzdriksies domāt, ka kads no šī pārpilna nama

negudrs un izkamejis pa musu zemi apkart blāndītos, kamer šeit galdi ielikst zem maizes un augļu svāra? Diezgan tev tava bezkaumba mani apkārtinat, savu meklešanu tu vari izbeigt ar šo dienu. Atsauc arī tos citus, kurus esmu izsūtījis, atalgo tos, un dzivojiet turpmāk miera, jo jūsu meklešana ir bijusi veltīga un aplauas pedas ir dzītas.»

Naudu saņemis, šis vestnieks tika atlaists, tad jauneklā tevs sacīja savai sievai:

«Rūsti raudāt, jo, ja musu dēla nava vairs pie dzīvības, tad šī raudāšana arī viņu vairs nepieceļ, bet, ja viņš ir vēl sveiks, viņš ir tāpat mums zudis, jo man nevajag tādā dēla, kas par saviem vecākiem un viņu bēdāšanos nenieka neiztaisa. Bet, ja viņš ir negudrs, jo tikai tads vareja no šīs labas pajumtes pasaule skriet, arī tad tur vairs nekā nava darāms. Mums, sieva, ir vēl citi bērni no tava klepja, domāsim par tiem. Bet tā beģuļa vārdu es vairs negribu dzirdēt šim nama pieminēt.»

Tā izbeidzas pazudušā jauneklā meklešana, kaut arī pazudušo neaizmīrsa ne viņa māte, ne tevs, ne vecāka masa, kurai viņš bija īpaši dārgs bijis. Bet pamazām viņa atcerēšanas kļūva par vieglām serām un viņa piemiņa kā kāda sapņu lēla piemiņa viņa tuvinieku sirdīs un prātos, jo laika vara ir liela.

Tam pašā laikā, kad meklešanai bija tapis darīts gals, tam jauneklīn, kura labad viņa vecāku nama tik daudz vārdu tika izsacīts, darbu izdarīts un domu izdomāts, zem kaju pedām bija ceļš. Ceļa vienu galu apgaismoja lielas pilsetas uguņu mirdzešana siltā un patumšā pavasara naktī, kamer tā pašā ceļa otrs gals uzviļas varēniem kokiem un krumājiem apaugušu kalnu skausta. Un, jauneklīn to ceļu patēnam soļojot uz kalnu pusi, no kalnu puses nāca viņam pretī kāds cits — daudz steidzīgāks gājējs, tam patumšajā naktī viņš ieskreja jauneklīn krūtīs, tad pacēla viņam pie sejas lakturi, ko nesa, aplūkoja viņu un uzsauca, šādi aplūkoto sveicina-

dams: «Neej vis uz tiem debesu aizmirstajiem pakalniem, kurpu redzu tevi dodamies, jo tici man, kas no turienes naku, tur ir tikai koki, smilgas, akmeņi un kaila debess pār galvu, ka arī pulka plesīgas iedabas zveru. Bet par visu vairāk tur ir vientulība, kas ausis dzied un var traku darīt, bet nekāda prieka gan tur neatradīs gados tik jauns ka tu.»

Kad uz šo garo runu viņam netika atbildēts, svešnieks paceļa savu lukturi atkal pie klusa jauneklja vaiga un prasīja vēl:

«No kurienes gan tu esi iznācis — tik varen vajš un tads pamems un pakurls? Bet es esmu Sanis.»

«Es naku no pilsetas,» atbildeja viņam jauneklis, «tu redzi tas daudzas ugunis ceļa otra gala, tur tā gul.»

«Ei,» sacīja Sanis, «vai tad šim pilseta bads?»

«Nē, tur netrūkst edamu lietu,» atbildeja viņam jauneklis, «bet manu badu tie nevarēja piepildīt ar medu un pienu, maizi un augļiem.»

«Tu runā nesaprotamu valodu,» teica Sanis, «saki labāk mudīgi — vai tā arī patiešām ir bagāta pilseta un vai tur netrūkst skaistu sievu?»

«Es nezinu,» sacīja jauneklis, bet Sanis sauca:

«Medu un pienu, maizi un augļus šis need un sievas nesaredz! Vai nu tu esi muļķis, vai dižens un izlēpis karamnieks. Bet ilgāk es tevi neaizturu, teci vesels uz plikajiem pakalniem, kurpu redzu tevi dodamies, bet es pasteigšos drīz pilseta iet, kuru tu nopel. Jo dzīve ir īsa, tu mans mīļais jauneklī, mēs nezīnam arī, kurš acumirklis mums navi nesis, bet es nevarētu mierīgs nomirt, nenobaudījis visus tos edienus, kadus saka ļoti gardus esam, bet kurus es vēl neesmu nobaudījis, tāpat tas sievas nenoglaudījis, kas manai acij patīks. Dzīvo sveiks!»

Ta tie divi izmījas sava gaita, un jauneklis, kas uz kalniem devas, drīz arī uzkapa tur, un spīrgta veja pusma apņēma viņa locēklus. Bet viņa kalnos došanās iemesls bija kads sapnis, kuru viņš iepriekšēja naktī bija nosapņojis.

Šinī sapnī jauneklis bija redzējis sevi kavejamies kādas lielas upes ūdeņu malā. Dzestrums uzkāpa no viņu galiem, un liels klusums bija gaisā, jo bija itin kā dienas vidus. Tad jauneklis tapa piepeši vārda saukts, un balss, kas viņu tā sapnī sauca, bija ar nūlīgu skaņu, bet tik spēcīga, ka vārda sauktais nodrebēja un ap sevi raudzījās. Taču redzama nebija neviena dzīva radība un visi koku gali stāvēja nepakustēdami, un arī puķes nelocījās gaisā, sastinguša kā kristāls un tikpat tīra. Bet, kad jauneklis pieversa acis atkal upes ūdeņiem, viņš tapa otru reizi vārda saukts un ar tik varenu pievilkšanas spēku, ka viņa sirds saravas no lielas un sapņīgas ilgošanās, un, samanīdams, kas viņu aicina, viņš atbildēja:

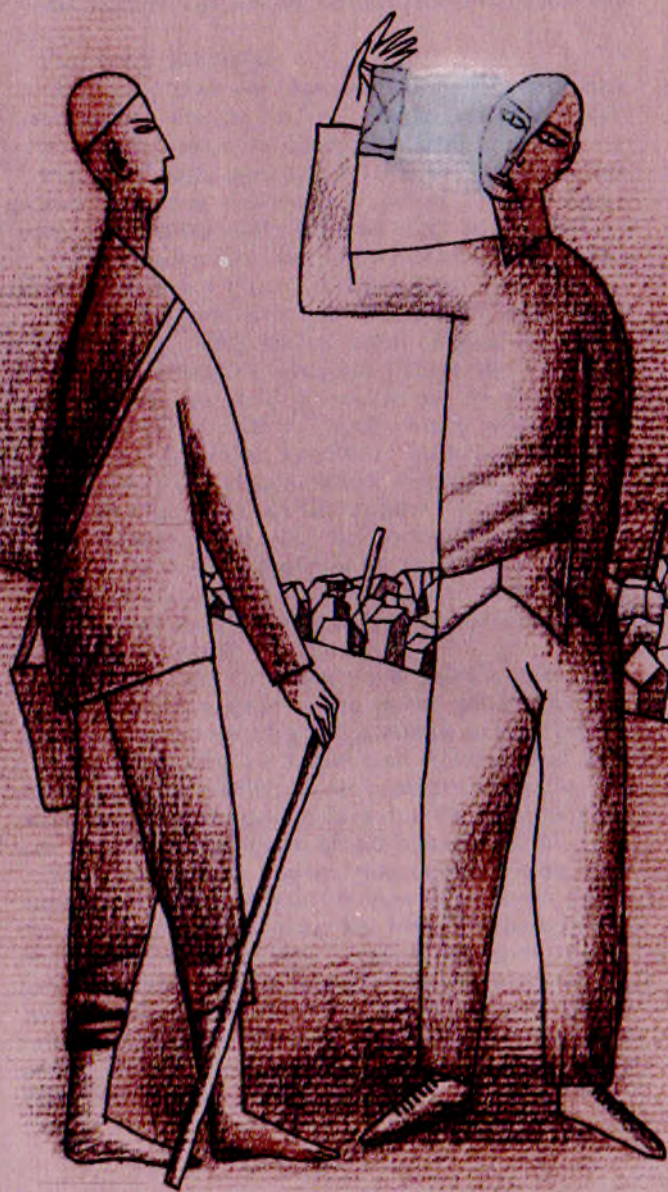
«Tavu balsi es dzirdu, bet kur tu esi? Esmu meklejis tevi pie priesteriem un pie zintniekiem, pie mākslu un amatu pratejiem un pie zvaigžņu lukotajiem, bet tikai tavas pedas, tava smaida atspīdumu un tavu emu esmu tur pamantījis, bet kur tu esi viss?»

Un pēc pailga laika un klusuma tapa dzirdama tā pati balss trešo reizi un itin klusa kā ūdeņu vakara nopūšanas:

«Meklē vel.»

Un, no šī sapņa uzmodies, jauneklis vairs nevarēja rīmties pilsetā, kura viņš tam brīdī mīta un kura viņš redzēja cilvēkus vienu otra norauģāmies bez satības un labvēlības, ar skaudību, īgnumu un nelabvēlību, tā ka nekādi nevarēja domāt, ka viņi zinātu kaut ko par to, ko jauneklis meklēja. Tāpēc, pilsetu atstājis, viņš nu arī bija kalnos devies, jo viņam likās, ka taisni te augšā viņam tiks radītas brīnišķīgas lietas, atklātas lielas gudribas un ka te pie viņa nāks serst tas, kas viņu sapnī bija vārda saucais upes ūdeņu malā.

Drīz vien, kalnos labi augstu pakāpies, viņš atrada kādu sādžu, kuras ļaudim viņš ļudza kādas ādas un apavus, lai kalnu gaisā nenosaltu, jo viņa drēbes bija ielejas drēbes. Bet sādžas ļaudis viņam prasīja, kādu ļaužu šīs esot un kurp

iedams. Uzzinājuši, ka viņš no ielejas, viņi sacīja viņam:

«Nekap vis augstāk, tas tur nava nekādas labas vietas tadam, kas ielejas siltumā ieradīs dzīvot un būt.»

Viņš tiem atbildēja:

«Vai gan upe var apsviesties un, savu gaitu mainīdama, augšup skriet? Tāpat cilvēks nevar neiet turpu, kurpu to dzen viņa sirds.»

Pēc tam viņš aizgāja no sadžas ļaudīm, iepriekš pateicies viņiem par adām un par apaviem. Un ļaudis sprieda, kad viņš bija projām:

«Mihgs jauneklīs, bet mazu prātu, jo ka gan viņam truka tur feja? Uz savu galu tadš skrej.»

Tam laika jauneklīs jau bija gluži viens kalnu vesaja gaisa, tikai dažas kalnu kazas ar ērmīgiem ragu rotuljiem abejpus galvai tur vēl bija pamanāmas, tas leca jo aušīgi no vienas klinčs radzes uz otru. Kalnu plāva starp nātrēm un baldriana puduriem apsedies, jauneklīs parlika, uz kuru virsotni viņam doties vispirms. Tad viņa acis pievilka kāda kalna nogāze, tā bija nepārstātas krāsas, gluži zila. Uz šo iezīlo kalnu vietu viņš tad arī devas vispirms un rapas turp pa gluži šauru taku, tā ka galva reiba, dažā bezdibēm ielukojojoties, piere apklājas sviedru lasēm un locēkļi tapa vaji.

Bet, kad viņš bija pie sava mērķa ticis, lūk, tas tad izradījās tikai kalnu puķes genciānas, kas šī kalna sānus apklāja ar jauneklā pratus pievilkušo spodra ziluma segu. Gan visai košas bija šīs puķes un patīkami tas uzlūkot, tak ne jau puķu dēļ jaunais puisis bija tur rapojis pa klinčim un par aizām lēcis ka kāds kalnu azis.

Taču, nu tā no augšas noraugoties, viņu vilināja kāda cita virsotne, tā bija tik tīra un spodra caurspīdīgā gaisa, ka lada mirdzuma un šķīstība gan pašī dievi varetu savus neaptraipītos sedekļus balstīt. Un viņš devas turp un saspieda zobus savā piepūlē, jo ledus bija glums zem viņa kājam un makoņi kupeja ka saplosīta putna dūnas ap pargalvīgo kapeju, jo debesis bija apmakušas tanīs divās dienās un naktīs.

kuras jauneklīs pavadija ceļa uz izraudzīto virsotni. Arī izsalcis viņš bija un noguris, jo ēda tikai nosalušu zali un saknes līdzīgi tiem brunajiem kalnāju dzīvniekiem, kas tur mīta un to pašu barību ēda.

Un, kad nu jauneklīs beidzot bija uzkapis, kur karojis būt, lūk, tad arī šis kalns bija it parasts kalns un pat neatpīdēja vairs debešķīga krašpuma, jo sniegs un ledus košak spulgo iztalem un no sniega un ledus vien jau bija bijusi visa tā kalna liela starošana. Tapat tas, uz ko jauneklīs cēreja, ar viņu tur nenotika, un neviens nenāca tur ar viņu runāt.

Taču vēl nebūt neizbeidzas jaunekļa apmātība, jebšu arvien kāds cits kalns un cita nogāze viņam izlikas tā notikuma un to brīnumu ciemga, kadus gaidīja viņa sirds, un viņš kapa no viena kalna uz otru un nogura un sala joprojam starp ledus spoguļiem un sniega palāgiem. Un viņš gan atrada dažas upju izceļšanas vietas, bet nekā vairāk, un viņš dzirdēja vēju gaudas un no aizām paeclamas viņa paša soļu atbalsis, bet nekā vairāk par to. Un kas zina, ka būtu beigusies šī jaunekļa klejošana, ja reiz, atkal kāda kalna mirdzešanas pievilkts, viņš, tur uzkapis un augša licis, neatrastu sniegā pats savas kaju pedas un arī kādu paša rokas ledū iegrebtu zīmi, kas radija droši, ka viņš jau reizi tānī paša vietā bijis. Tad atsēdies un noskundams viņš sacīja sev:

— Nu man jādodas atpakaļ leja. Nu neļaušu manai negudrībai vairs mani tā didīt, jo nomanu beidzot, ka vienīgi iztalem tas kalns, kuru uzskatu, šķiet labāks par to, kurā jau atrodos. Tapat tikai iztalem vien radas, ka tur augša tikušam man tiks redzams, ko acs vēl nav redzējusi, un dzirdams, ko auss nav dzirdējusi. Bet, kad nu esmu jau tur augša, lūk, tā vietā ir ka visas citas vietas un tas, ko mekleju, tur nenāk nebūt ar mani runāt.

Likas, ka viņš vairs nezināja pats, vai tam par sevi noskumt vai smieties, bet tas lācis ar baltu pakakli, kas tānī brīdī tupeja eglē aiz viņa ka-

miešiem, — tas noteikti turdeja par jaunekli, brīdāmieš un viņu piezobodams.

Pēc tam viņš devas no kalniem leja, bet pilseta arī vairs nealgriežas, jo arī tur viņš nebija saticis to, pēc kura ilgojas. Un kādu laiku viņš mītinājas sveša, bet laimīga zvejuieka majas udeņu malā.

Kad nu jauneklis reiz sava saplostītajā svarka gaja lentīgam gar kalnu pakāji, uz šauriņas takas kads sagraba piepeši viņa roku un sauca priecīgi un dikti:

«Tas esi tu, un tas esmu es, Sanis! Slava debesim, ka tevi atrodu atkal!»

Tad ceļa vidū šādi apkamplais un uzrunātais apskatījās, kas viņu tā apsvēic un pie sirds spiež, un pazīna Sani, kas reiz bija ar viņu ceļa runājis, samījies un uz pilsetu devies, pēc kuras labajiem edieniem un skaistajam sievam viņš toreiz bija varen iededzies. -

«Ei,» Sanis nu trieca tālak, «tu gan mani vairs tikko pazīsti, toties es atceros parak labi šo tavu parlieku vajo vaigu, kas kalnu gaisa nava pilnīgaks tāpis. Toreiz es tev ka viesulis pašavos garam, bet tagad ļauj iet ar tevi un tev stāstīt, ka man klājies un veicies.»

Noskumušais kalnos kāpejs to labprāt atļāva, un Sanis stāstīja, viņam līdzas soļodams, tā:

Kad mēs toreiz izmījamies, es iegāju arī tani pilsetā, ka to jau tik tu tev teicis. Un nesatīgs, kads esmu pēv savas dabas, es uzklūpu labumiem, pēc kuriem man bija tā liela karošana. Bet vai tu zini, mans jaunais draugs, šini brīdi es neesmu vairs tas pats Sanis, kads es biju pie mūsu abu pirmas sastapšanas. Un tas viss tālab, ka es esmu treknu edis un saldu dzeris, un tas viss man nule apriebis, tāpat visas sievas, šis aušīgais siseņu dzimums. Tā daudz edušam man nu vajadzēja laimīgam būt, bet laimības vieta pēc visas tas varenas dzīrošanas mani iesaka vajāt galvas un visu manu locēkļu smagums un briesmīga garlaicība. Nu es manu, ka, kad man nava visu to labo lietu, es gribu tas visas, bet, kad man tas ir, nekā manī nesilda un neaplaimo. Bet es

gribu laimīgs būt, es gribu laimīgs būt, vai gan man nava tiesību uz to? Ta kā, savu ceļu iedams, esmu nu pievilies un īstena gavena pratā, kadu tu mani redzi, stāsti nu tu man, pēc kā esi dzinies un ko tur augša sameklejis tu?

«Nē, saetja kalnos kapejs bedīgu pratā.

Tai paša mirkli abi gajeji izdzirda aiz saviem kamiešiem kadu zobgahīgu balsi, kas teica:

«Un no kā tas viss? Vai lai saku? Lūk, jūs jau nezīnat paši, ko jūs meklejat un kā jums trukst — kā kādi jauni šmeļi, kas naktis pret mēnesi degūnus paceļ un piepilda gaisu ar kaušānu un želabam. Šie klausas paši savas gaudu skaņas, lai tad gaudotu jo bedīgāk, bez kā apjēgtu šīs savas gaudošanas un sudzešanas iemeslu.»

Jau ar pirmo šo vārdu skaņu abi pirmie gajeji bija apgrīzušies pret trešo, kas viņus uzrunāja nelūgts no muguras puses, un viņu plātam acīm aplukoja.

Viņi redzeja viru jau labi gadus, bet terpies viņš bija savam vecūmam nepiederīgi, jo vairāk viņam nebija uz miesas kā vien kāds novārtīts un paiss krekls, kas sniedzās likko līdz vira lievo un kailo kaju ceļu galiem un bija ap vidukli sajozts ar kaņepāju auklu. Šis ermīgais pusplūkais vīrs smejas par visu savu neapkopto vaigu un mirkšķināja savas mazas aciņas, uzjautrināts par brītiņšanos, ar kadu viņš tika aplūkots. Tad palocēdamies teica:

«Esmu pratnieks, klejotājs pratnieks. Ja jums tas patīktu, eima kopā. Sajūtos liktenā sulīts un aicināts izgaisīnat to sastāvejušos tumsību aiz jūsu pieres kaula.»

«Nē, saetja Sanis, mēs divi neesam kari kada svešinieka spriedumu dzirdēt. Bet, ja tu negrībi svešinieks būt, stāsti papriekšu, kas tu tads, kadu ļaužu, kurpu iedams, pīrtus tu mums ar savu pamacišanu uzplījes.»

«Lai notiek, saetja pratnieks, klausaities labi. Apaļais veļas, nekur nepiedauzīdamies, tas, kam šķautnes piemīt, visur aizķeras. Es esmu šķautņains. Pirmais, pie kā es aizķeros, bija

šada lieta: divas sievas ķivejas mana sadža, un ķivipš notika kāda poda deļ, kuru tas, divas masas budamas, gribeja nopirkt, mājās nest un savam bralim davināt. Ta nu viņas staveja pie kāda poda tīrgus laukumā un viena teica:

— Šito podu ņemsim! Vai, kāds varens pods! Kāds gludens, plats un patīkams zaļš pods!

Bet otra: — Zaļa krāsa ir riebiga manam acim. Bet šī poda zaļums pārspej neļaukuma visu, ko esmu redzējusi. Tas ir zaļš kā vārdes veders. Un cik plats! Kāds bus uzgāzies tam virsū, kad mals vēl nebija sacietejis. Daudz miltgāks butu patsavs, nespodrs pods, bet krāsai jābut patīkamai, piemeram, dzeltenai.

— Nerumā! Dzelteni podu! Kāš tur sava nama dzelteni podu? Nerumā tāpēc, šis zaļais ir labs, Tavu krašņu podu!

Kamer otra: — Riebigš pods! Neļaucens, nevis pods! Zaļš, plats, briesmīgs, īsts neveikla pods!

Pie kam, šadi slavināts un zakāts, pods tur staveja sava miera un bija tāds, kāds tas nu reiz bija. Es nekavejos vairs un gāju projām, bet tik specīgi bija sievu klaigāšana skāņējusi, ka, arī to vairs nedzirdedams, es to vēl dzirdeju savas ausis: pods, pods, pods! — un ap to nu viņas visas manas domas. Un tad kāda doma kā no lingas palaists akmens šavas caur manu galvaskausu, tā ka es apstājos un iesitu sev pa pieri. Tudaļ arī apgriezos un metos atpakaļ uz tīrgu, kur divas sievas ķivejas joprojam, bet šo ķivipū es nu vienkarši izbeidzu, es nopirku pats zaļo podu tas domas deļ, kas kā no lingas palaists akmens bija šāvusies caur manu galvu. Es tomēr ieveroju vēl, ka, man, trešajam, to podu aiznesot abas ķildnieceš nu pēkšņi aplūsa, abas ieplēta mutes un noraudzijas pakaļ podam, ko es nesu, vienāda želuma skatieniem, it tpaši tā lieta poda zakatāja.

Tikko mājās tiešs, es ar savu pirkumu iestēdzos un saku to aplūkot un darīju to ilgi, piesītu ar pirkstu un noklausījos, ka tas skāņ, apošņāju to un arī, meles galu izkaris, lūkoju, vai kāda garša arī tur samānāma. Bet manas domas

visu laiku darbojas un bija šādas: — Pods! Es redzeju, kadas dažādas lietas par šo podu sarunāja divas sievas. Bet pods visu laiku bija tas pats, savai dabai uzticīgs. Pods! Bet kas nu ir šī poda daba? Es uzlukoju to, tas ir zaļš manas acis, bet es nezīnu, kads tas ir arpus manām acīm. Es tam piesitu, un tas izdod skaņu, bet tā ir manas ausis, es nezīnu, kada tā ir arpus manas auss. Es aptaustu pirkstu galiem, tas ir ciets, gludens, auksts. Bet es nezīnu, kads tas ir arpus maniem pirkstu galiem. Es ieožu nāsīs viņa smaržu, es nezīnu, kada ir šī poda smarža arpus manām nāsīm. Ja nu viss, ko es par šo podu zīnu, ir manas acis, ausis, nāsīs, pirkstu galos un uz meles, ko tad es zīnu, kads tas pods ir no tiesas un arpus manas acs, auss, deguna, pirkstiem un meles? — Vai nu saprotat mani, mani draugi? Mana saprāta šķautnes bija aiz poda aizķērušas, un kopš viņa brīža sākas mans apmulsums, ko es visa iepriekš minēta dēļ par poda apmulsumu saucu. Jo, turpinādams pēc tam par visām citām pasaules lietām pardo māt, es atradu to pašu, ko jau pie sava poda noveļošanas biju atradis, proti, ka par to visu es nenieka nevaru zināt. Bet es tomēr gribu zināt, es gribu patiesību! Kadu mazu patiesību, kas nebūtu atkarīga no manas acs, manas auss, mana deguna un tā joprojām. Kas man to dos? Tādu jau es mekleju. Un tāda ja mekle arī jums, jūsu divi pastulbie un apjukušie beduļi. Eima lapec tālak viena soli un viena saime. Un tie trīs gaja tālak viena soli un viena saime.

STĀSTS PAR CĒTURTO

*Kas ieiet gaismā, nevaica un klausā.
Tik droši putns dodas augstos klajos.
Tik viegli rasu notur zieds uz kausa.*

Veronika Strelerte

Tam pašā laikā un tam pašā zeme un apvidū kads vīrs nakts otra puse iznaca no savas mājas tru gaisu ieelpot, jo viņš bija nemierīgi sap-

nojis. Viņš redzeja pilnu mēnesi atspīdam tumši zilajās nakts debesīs, un to neaizklāja neviens padebess. Tad, acis no šīs miera pilnas ainavas nenoveršdams, vīrs ieraudzīja kādu sestās debess iemitnieku svīngi un bez steigas no augstienem lejup lidināmies — līdzīgu liesmai, kas viena puse rozaina un otra zila. Bet, atradis, ka viņa mirstīga acs tadas lietas saredzēt spejīga tapusi, vīrs saprata, ka viņa liela stunda tuvu klat.

«Slava debesīm,» viņš sacīja un nolieca galvu, un iegāja atpakaļ savā namā, lai no šī brīža iesaktu sagatavoties.

Ta nakamajā rītā, kad viņa sieva, viņa vecakais brālis un viņa dēls bija uzmodušies, piecelušies, nomazgājušies un pie azaida galda kopa sanakuši, majastevs svetīja rītā maltīti, ļāva visiem paest un paēda pats, tad sacīja viņiem: «Man ar jums jārunā.»

Un viņš izstāstīja viņiem, ko redzejis pedīgajā naktī, un piemetināja: «Pēc šīs zīmes spriežu, ka kopš viņas nakts man jāgatavojas ceļam, kas ved projām noūsu setas. Bet vai jūs atlaižat mani?»

Viņa sieva viņam atbildēja: «Es zinu gudro ziņu, un tā skan: pirmo muža tiesu zīnībam un kalpošanai, otru — savam pavardam un setai, bet trešo — dievbijīgam pardomam un vientulībai, ja sirds tā liek. Eji, vīrs, ja sirds tev sataisījusi ceļu zem kajānu. Es un tavs bērns — mes nevietusim trukumu, jo šo sētu tu esi krietni iekopis savos raženajos vīra gados.»

Un viņas svainis, vīra vecakais brālis, sacīja: «Mans prāts uz tādām lietām nenesas, bet nav divu vienādu lapu pie koka. Tu vari iet mierīgs, brālī, tu zini, man dzinūtas un sava pavarda nav, ta es palieku mīļu prātu pie tava pavarda un pie tavejiem. Mana acs neiemīgs netaikā un roka nenolaidīsies, iekāms darbs nava pabeigts.»

Tad nakamais vientuļnieks pateicās savai sievai un savam brālī, un viņa sirds apmierinājas.

Pēc tam, parfaldis pilna mēness, dilstoša mēness un mēness tukšuma laiku un to nakti sagai-

dijis, kad meness bija atkal jauns, viņš savāca daudzās puķes un saknes, pagēma medu un pienu. Tapat viņš pagēma brūnus svarkus, spieķi ar trim žuburiem, šķiltavas un koka greblu uguns trauku un ar visam šim lietam devas uz birzi aiz ciemata. Tur viņš iededzināja svētas ugunis un upurēja puķes, saknes, medu un pienu — visu pirms savu senču veļiem, no tiem svētību savam ceļam un aizgādību savam nānam izlugdamiņš, pēc tam upurēja tapat zemes un debesu Radītājam, Valdītājam un Saturetājam.

Vel pēc tam, satveris šķiltavas un sauju ar tam izstieptu par uguns-kura liesmu melnu ture-dams, virs pedīgi atvēra roku un ļāva šķiltavam uguni krist, un murmināja: «Nem to visu ziedo-jumu, Kungs! Slava tev!» Viņš zināja labi, ka vientuļnieka ceļa, kadu viņš nule bija apņēmiņš iet, uguns nav ņemama līdz, jo tas ceļš ir arī at-sacīšanas ceļš. Un arī šo ziedokļa uguni viņš tam nakti lika pedīgo reizi iededzinājis un upurē-jis, jo no šīs nakts upurim un ziedojumam Ra-dītāja slavai vajadzēja tapt viņam pašam. Tātad viņš sacīja:

«Treju uguns-kuru trīs svētlas liesmas, jus es nu uzņemu sevī, ar sevi pašu es jus turpmāk barošu un uzturešu.»

Pēc tam, sevi visu velreiz parlicis un sveris un bez žēluma no visa, no ka viņam nu piede-rejas atsacīties, sevi atsacījis, virs atkarloja trīs-reiz: «Es esmu atteicies, es esmu atteicies, es esmu atteicies. Miers visam radībam, ko es vel turpmāk savu saukšu, bus tikai šķistība, ļau-na nedarišana, patiesīgums un nabadzība.»

Un vel viņš sacīja, savu trejžuburaino spieķi satverdams:

«Tu nu esi mans speks un draugs, pasarga mani!»

Pēc tam neatskatīdamies viņš atstāja birzi un gāja klusedams gar savu bijušo sētu un māju. Bet viņa sieva bija jau pieceļusies, tā iznāca viņam preti un sacīja:

«Ej un atvadies no sava dēla.»

«Tas nav mans dēls, — viņš tai atbildeja.

— To viņa sieva nesaprata un prasīja: «Ja, bet kas tad?»

Tam brīdī viņa dēls iznāca no mājas un tuvojās viņiem pa rīta rasu, viņa vaigi spulgoja balajā ausmas atspīdumā, un viņa acis smejas.

Un, maigam un dziļam acim savu pirmdzimto uzlukodams, viņa tevs sacīja klusi: «Tu arī esi Dievs, esi ziedojums un esi viss.»

Ta sacījis, viņš noliecas sveicinādams sava bērna un savas sievas priekšā un aizgāja no tiem, neatskatījās vairs un pazuda viņu skatītiem. Klajuma izgājis, no visa atraisīts un miera pilns, vīrs brīdī staveja domgs un raudzījās ap sevi. Viņa acis parslīdēja darziem, ceļiem un trūmiem. Jauna diena sakās, un smalka spožuma auls apņēma pamazām zemi un veidolus, kas uzaug no tas un uz tas pavada savu mužu. Vīrs piegāja šaurajai upei, kas viņa dzimta cīnā robežas plūda, pašķīra biezas un smūdras krasta niedres, noliecas un iemērcē pirkstu galus straumē, kura izelpoja miglu rītam preti, tad izstiepa slapjo roku uz priekšu, lai samautu, no kuras puses vējš. Bet vējš, kas viņa izstieptajai un valgajai rokai pieskaras un tā viņam ejama ceļa virzienam norādīja pēc Dieva prāta, ne pēc viņa paša saprašanas, tam brīdī putā no ziemeļiem. Uz to pusī tad arī devas vientuļgais vīrs.

Tur mazajā veļā šalca un likko šūpoja tumšas galotnes liels mežs, kas diena bija putnu balsu un zveru sasaukšanas piepildīts un staveja, nometis karstas smiltis savu smago eņu nastu. Paltān agrā rīta dzestrums plūda arī caur šo mežu un klusīgam čirksteja tikai dažs vēl miegains putns.

Toner pirmo dienu vientuļība pavadīt vīram, kas lielajā mežā iegāja, neizdevas, jo jau pie pirmajiem viņa soļiem kāda balss viņam uzsauca no sanien:

— Vīrs, vīrs! Pagaidi drusku!

Paveries sāpus un ar acīm meklēdams pēc tā, kas viņu sauca, vīrs, kas savu sirdi bija vientuļībai sāpojis, ieraudzīja kādu jaunu puisi leknajā un rasas slāpajā zālē zem kokiem uz zemes

sēdam un abām rokām savu kreisās kājas pedu turam, bet seja viņam bija gaužas sapēs saviebta, un viņš sauca vēl:

«Palidzi taču man, vīrs, debesu vārdā!»

Puisim klātu piegājis, vīrs prastja:

«Kas tev kāis, un ko es varu tev palīdzēt?»

«Vai,» sacīja puisis un aptaustāja joprojam savu kreiso kāju, «vai, ka tas sap! Redzi, esmu mednieks un arī cilpu licējs, un liktenim bija labpalicis, ka šini nelagaja vieta es šonakt iegrudu kāju tans slazdos, kadus pats šeit biju zveriem izlicis. Lauzta vai putekļos saberzta mana kāja nav, kā tu pats to vari redzēt, bet āda gan ir saskrambāta un miesas audi līdz kaulam pušu. Palidzi man aiziet līdz tai vietai, kur cili mani biedri te meža dzīvo, parak talu ta buda nav.»

«Labi, tu vārsi, uz mana kamieša balstīdamies, iet, ja tu to gribi.»

Un vīrs noliecās un piecēla jauno mednieku, un lenam gan, bet neapstādamies viņi gāja pa meža malu uz mednieku būdu un nonāca tur kadu brīdi pirms pusdienas laika. Tur vīrs nodeva ievainoto puisī citu viņa biedru gadībai un gribēja jau atkal viens projam doties, bet mednieki sacīja viņam:

«Neej vis, laga vīrs, dziļāk šini lielajā meža, jo kāds burvis vai kāda paradība ir kopš neilga laika tur dziļāk, biezokņos, sev majas vietu ņēmuši.»

«Kas par paradību?» vaicāja vīrs.

Tad mednieki sanāca kopa ap viņu un ēuksteja: «Par to, ka tu esi labs pret vienu no musejiem bijis, gribam tev stāstīt.»

Un tik pakalpiģi šie mednieki nu vīram visu izstāstīt steigās, ka viņi iesaka runāt visi kopa un uzreiz, un vīrs, kas vairs neviena vārda no tādās nesakarīgas stāstīšanas nesaprata, sāka lūgties:

«Esiet žēlīgi un darait to pa vienam! Tādu lielu vārdu daudzumu manas ausis neuzņem.»

Tad pirmais mednieks sacīja: «Jau labu laiku mums arūsu darbu šeit vairs nesokas tā kā iepriekš. Kaut šis mežs ir visu spalvu zveru pilns,

tikai rets no tiem visiem pienāk mums tik tuvu, ka varam to nomaitāt. Arī slazdos zverī vairs nelienu, lai cik labi šos slazdus paslepjam, itin ka kāds tos bridinātu un pamācītu. Reīžu reīzem mes atrodam arī asinis un spalvas savu slazdu zobos, kas liek domāt, ka kāds zvers tanīs ir gau savu kaju iesprudījis, bet atkal kādas rokas brīva palaišs. Un, vai gau tas varētu notikt bez kāda burvja iejaukšanas, to es prasū, un vai kāds cits kā vien pestēļu un zavešanas makslu kopejs, meža mītinadamies, tā ar zveru ģintim braļosies? Un, kā jau iesakuma teicu, tas burvis vai tā paradība ir arī daudzu redzēta un pamanīta tur biežokņos.»

Te otrs mednieks partrauca pirma valodu un sauca: «Ļauj man, es stastišu. Es redzeju to, par kuru mes nule runajam, dienas vidū. Viņš bija nodriskāta iebrūna linautā tērpies, viņa kaju pedas bija kaiļas, un vejš, kas viņa matas un bardu purināja, ļava redzet, ka tie ir sirmi un gari, un neapkopli. Bet viņa miesas bija patumšas.»

«Ai ne,» partrauca pie šiem vārdiem to otru trešais mednieks, «tu neesi labi saredzejis, jo arī es to paradību esmu skatījis šim pašam acim. Bet acis tam, ko es redzeju, spidēja ka tirkīzi, šie zilie akmeņi, viņa locekli bija jauna sudraba baltumā, kamēr zilgani melni mati gulēja ka tumšu ogu ķekari uz viņa kamicēšiem. Ar jaunu panteru viņš spēlejas, aiz smailās auss to pakastams, bet drebes ap viņa gurniem atspideja ka uguns un zelts, kaļab domāju pareizi spriedis, to noturedams par kadu no šī lielā meža dieviem.»

Bet ceturtais mednieks piezīmeja: «Tikpat labi tas var būt kāds spoks.»

Tam brīdī atgrīezas no meža ar krietnu augļu nastu kāds mednieks, gados vecaks vīrs, kas pie šim sarunam nebija klāt bijis. Viņš nu nolika savu nastu un pienāca stastitājiem klāt, un sveicināja svešinieku, kuram tas viss tika stastīts, un vaicāja:

«Par ko tad jus te trīecat tik skaņi, mani jau nie draugi?»

«Par paradību, mans tevs, sacīja kads jaunaks mednieks, par paradību, par kuru mes tev, tevs, neesam līdz šim iedrošinājušies neka stastīt, lai tu mūs pavisam neaizvestu no šī meža, kas mums mīļš.»

«Esmu ziņkarīgs dzirdēt,» sacīja vecais vīrs un apsēdas uz akmens visu citu vidū. «esmu ziņkarīgs dzirdēt, ko no manis slepuši visi šie jaunie palaidnieki. Lai Dievs jums žēlīgs, ja tikai maņi un bļēnas bus. Nu, runājiet vien, bet tu, svešniek, sedies man līdzas.»

Tad vīrs, kas meža bijis nācis vientulību meklēt, atsēdas vecajam medniekam līdzas uz zemes, kamer jaunie apsēdas ap viņiem pusloka. Un viens tad teica:

«Ne, nekadi maņi vis tie nava, tevs. Vai tad tu neredzi pats, ka kopš zināma laika mums neso-kas vairs ar amatu nekadi? Kas aizdzen zverus? Kas atsien cilpas? Kas medījumu no slazdiem atsvabina? Un kas klejo pa mežu, gan šada, gan citada veidola radīdamies daudzū ļaužu acim?»

Pie šiem jauneklā vārdiem veca mednieka vaigs bija arvien nopietnaks tapis, bet arī gaišaks, tas bija visiem vērjams, kas viņam luvu sēdeja. Un, kad jauneklis bija beidzis savu dedzīgo vaicašanu, vecais mednieks prasīja viņam, dziļā stingrībā klausīnadams:

«Vai tas arī ir tiesa, ko tu man nupat te stastīji, jaunais puisi?»

«Ja gan, mans tevs, un mani biedri var tev to visu apliecināt,» atbildeja ļautatais.

Un, kad nu vecais mednieks aplukoja viņa vaigu un viņa biedru vaigus un visu acis redzeja patiesīgumu, viņa paša acis iespulgojas, viņa mute sāka smaidīt, un, kamer viņa liesa roka noņēma no niedru sliebrīem pto cepurī no sirmas galvas, viņš sacīja svīngī: «Esmu tiešam kļuvis vecs, jo neesmu pamatījis neka no tā visa, ko jus te stastītat. Manas dienas nule jau aiztek vairak atmiņu nekā istenbas pasaule kavejoties. Bet, ja tā ir, kā viens te man nupat stastīja un citi to apliecināja, tad priecājieties, bērni, priecājieties, mani mīļie. — Skudru Meistars ir no saviem kalniem

nokāpis un uz kādu brīdi nācis mūsu meža serst, ka viņš to dara palaikam!

Tagad jauneklis, kas bija runājis pirms veca medicīnka, iesaucās atvieglots un nokaunējies: «Skudru Meistars! Un es domāju, ka...»

Un no mutes mute nu lidoja Skudru Meistara vārds, izrunāts ar tadu labpatīku, pazemību un prieku, ka vientulības meklētājs, vīrs, svešinieks šo medicīnku vidū, prastā:

«Kas ir Skudru Meistars?»

Savas balas veca vīra acis vaicātajam pievērsdams, sirmāis medicīnks, kas viņam līdzas sēdēja, prastā savukārt:

«Vai tu no tālienes, ka to nezini pats?»

«Nē,» šis atbildēja, drusku apmulsdams, «bet līdz šim ritam, tevs, es dzīvoju darba dzīvi un ļaužu nostastus neuzklausīju. Bet saki man, lūdžams, — kas šis svetais vīrs ir?»

«Ej un luko,» atbildēja vecais medicīnks skopi un negribēja vairs runāt par šo lietu.

«Tevs,» vientulības meklētājs sacīja lugdamies un ubagodams, «saki man tad vismaz — pa kādu ceļu varu pie viņa doties?»

«Ja tava sirds pēc tadas lietas degs, gan jau redzēsi pats,» sirmgalvis atbildēja.

«Bet, mīļais tevs,» nenorīnā vaicātajš, «saki tad man vismaz — kāpēc to vīru sauc Skudru Meistars?»

«To jau zina visi,» medicīnks teica, «bet klausies, ja nu tas tev tā rūp.»

Un, saulei nemīlīgi savu Dieva lemtu ceļu par debesu zilo lauku ejot no pusdienas uz vakara pusi, vecais medicīnks stāstīja tā:

Tas noticis ļabi sen un šim paša meža un viena no tam reizem, kad svetais vīrs, par kuru runājam, te iegriezies uz neilgu laiku. Bet visi zverī, kas uz četrām kājām, steigušies viņam pretī, jo viņš daudz maiguma liem parādījis, un to darījuši arī rapuļi, kas pie zemes uz vedera liem. — tie visi steigušies viņu sagaidīt, jo veiklus lrkumus smiltis mezdami un savām apaļajām acīm zibsnidami. Bet, kad nu viņš tos visus apsveicinājis un gribējis pie zemes atsesties, lai par tam lietatu

pardomatu, kas viņam rūpeja tam reize, viņš atradis, ka tam vieta bijis parlieku daudz skudru. Un, izskatījies šurpu turpu, bet visur atrazdams priekša tos brnos kukaiņu karapulkus, viņš skudras uzrunājis un lūdies tā:

— Skudras, jums pieder viss šis mežs, un tā nav maza platība jūsu rupošanai. Bet man nu vajag tik kādas piecu soļu platas vietas, uz kuras es varētu netraucēts sedēt un pardomat tas lietas, kas man rūp. Tāpēc lūdzu jūs mīļi — dodiet man tadu vietu.

Un, skat, tas rapolajas, tadus vārdus noklausījušas, gliņi uz pakāļkajam attupušas un galvas pacēlušas, un, ja spriež pēc tā, ko tas vēlāk darījušas, tad jādama, ka tie laga kustomiņi dzirdeto arī sapratuši. Jo, kad viņa runāšana bijusi gala, tad skudras atkapušas no tā maza laukuma, kur sveta vira kajās slavejušas, piecus soļus uz šo un piecus uz otru pusi un tā uz visam četrām debesu pusēm no tas vietas un tik pamatīgi, ka neviena skudra tur vairs nebijusi ieraugama. Pat savas olas tas no turienes aizvilkušas un dažus sīkus zariņus lapaļ, ta ka drīz bijusi gatava laba un no visiem gružiem tira vieta, uz kuras cilvēkam sedēt. Tad tas teicamais vīrs apsedies un paticies skudram, un sacījis tam:

— Šo lietu es jums neaizmīrsīšu patiesi un turpmāk pamieļošu jūs, lai kur un ka ieraudzīdams, un ar tadu barību, kas jums patīkama.

Un ta, savu solījumu neaizmīrsdams, viņš dara no tas reizes līdz šai dienai, un no tadas lietas viņam ļaužu dots šis vārds.

Kad nu vecais mednieks bija heidzis šo savu slastu, tas bija paticis vientulības meklētāja prātam, un viņš piecēlās un sacīja:

— Paldies tev, cienjamais tevs, un paldies jums visiem, bet tagad es eju. Kaut tikai es zinātu to ceļu, kas man pie Skudru Meistara ejams!

Un, ta runādams un domādams, viņš atvadījās no medniekiem, un pardomas nolieca viņa pieri uz viņa kruts, bet viņa sirds bija iepriecināta. Ta viņš iegāja atkal meža.

STĀSTS PAR TO,
KA PIRMIE TRĪS CEĻINIEKI
CETURTO SATĪKA UN KAS AR VIŅIEM
PĒC TAM ATGADEJAS

Jau dažas dienas virs, kas meža vientulību mekleja, tādā vientulībā bija arī pavadījis, nakts parguledams kādas sausākas vietas smiltis kopā ar iezīlam ķirzakam. Un katru dienu viņš meža nostaigāja lielus gabalus gan uz vakaru, gan uz rītu, gan arī uz ziemeļu un dienvidu pusi, savā sirdī cerēdams Skudru Meistaru vaiga skatīt, pēc ka viņš ilgojas.

Un kāda jauka un saulaina diena, kad viņš pie pazema krūma sev azaidam ogas šķīna, tas izdzirda spēcīgu balsi pavisam netālu skaņi saucam laisni to vārdu, kas viņa prātu viņas dienas visvairāk bija nodarbinājis, ta ka iesākumā viņš nemaz negribēja šīs balss īstēnībai ticēt. Tāpēc, vēl verīgāks tapdams, viņš parstāja ogas plukt un krūma pasausas lapas čabīnat, un drīz atkal tika dzirdams it skaidri sauciens:

«Skudru Meistar! Skudru Meistar!»

Nu virs, kas to dzirdēja, atstāja ogu krūmu un devās mudģs uz sauciena pusi, drīz ieraudzīdams kādu viru pie liela koka saknēm sedam un pilnā balsī jau pieminēto vārdu pret koku klusajām galotnēm izsaucam.

Tudal arī šīs saucējs pamantja savu novērotāju un skatījās uz to, bet šīs uz viņu savukārt.

Tad virs, kas pie koka saknes sedēja, teica:

«Es ceru, ka to vārdu, kuru tu nupat esi noklausījies un kura ipašnieks tu neesi, tu esi ar pienācīgo goddevību noklausījies.»

«Ak ja,» otrs viņam atbildeja, «bet no kurienes šīs vārds tev zinams, un kāpēc tu to te saukā pilnā balsī?»

Nu klejotājs prātnieks, jo tas bija viņš, iesaka vientulības meklētājam stāstīt par sevi un arī par Sani, un par jaunekli kalnā kāpēju, kas abi arī tepat netālu atrodoties. Un arī par to, ka viņu trejju ceļš esot Dieva meklētāju ceļš un ka par Dievu vairāk dzirdēt tie gribot no Skudru Meistara mutes, par kuru viņiem nesen šī meža mala daudz

labā un brīnišķīga stāstīts. Un viņš jautāja beigās:

«Vai tu nezini, kur šis teicamais virs meklējams?»

«Ak nē,» vientulības meklētājs sacīja apbedināts, «jo es jau pats uz tevi esmu cerējis, ka tu to zini.»

«Vai tad es būtu saucis?» atbildeja pratnieks un piemētināja: «Gribu ticēt, ka tu par šo manu saukšanu nesmiesies, ka tie divi mani biedri smejas. Bet arī par viņu smiešanos es neiztaisiju nenieka, un tu jau dzirdēji mani saucam to, ko biju nodomājis saukt. Jo vai gan tā tik neiespējama lieta, ka Skudru Meistars te secen ietu un mani dzirdētu? Tas ir tikpat iespējams, cik iespējams, pa šo mežu klistot, viņu meklēt, un tikpat neiespējams, bet ne vairak.»

Pa to laiku arī Sanis un jauneklis kalnā kaņepis iznaca no meža, un pratnieks sauca viņiem preti:

«Te stāv mūsu ceturtais!» — un piebilda, pret vientulības meklētāju pavērsdamies: «Jo, ja mana aēs neviļ, tev mugura ir vientuļnieka ceļa gajeja svarks? Vai neturesimies kopā?»

Tā notika, ka, šādi sastapušies, četri viri palika kopā.

Un, kad viņi vairakas dienas un naktis bija Skudru Meistaru lielajā mežā meklejuši un viņu velešanas viņu sastapt nesamazinājas, viņiem beidzot arī laimejas.

Viņi sastapa to, kuru bija meklējuši krestas stunda, un pazina to, nevienam vardu no viņa mutes nedzirdejuši un viņa vaigā vērtīgi neieskatījušies, jo viņu sirdis satrukās viņam preti, kā putni zara galā dienas gaismas atspīdēšanai preti satrukstas un iesāk dziedāt.

Viņš sēdēja tālī brīdī uz pelēka akmens paša lielā meža malā, kur skats uz kalnāja pusi paveras, un sveicināja pienacejus, galvu palocīdams, bet klusedams. Tad arī četri ceļinieki kluseja kadu brīdī, bet tad viņi tapa nemierīgi, jo bijas neizrunātu atstāt to lietu, kuras deļ pie šī vira tā bija steigušies.

Taču, kad nu viņi sava prātā pēc tādām vardiem mekleja, kas viņu vēlēšanos pilnam izsacītu, viņi tādus neatrada.

Visbeidzot Sanis, pats mundrākais un nebēdīgākais no četriem, ierunājās:

«Skudru Meistar! Mēs...»

Bet Skudru Meistars pieversās viņam domīgs un sacīja:

«Vai gan notiek tāda lieta, ka tas, kas jo dziļos udeņos peld, sauc un nenorimst: — Man slapst, man slapst!»

Tie četri saskatījās un nesaprata, un atkal sacīja Sanis:

«Mēs gribam no tavas mutes par Dievu dzirdēt, Skudru Meistar.»

Tomēr arī šo reizi Skudru Meistars viņam neatbildeja uz šo lietu, klusiņam sacīdams tā:

«Vai gan notiek tāda lieta, ka tas, kura krūtīs dvašodamas gaisu ieņem ik brīdi, noslapt bailojas?»

Un vēlreiz Sanis iedrošinājās un sacīja:

«Piedod, Meistar, bet mēs nesaprotam! Vai tu nu mums tomēr nesacīsi tadu lietu, pēc kuras ilgodamies esam ilgojušies savējā vīzē ikviens, proti, par Dievu un par to ceļu, kas pie viņa ved?»

«Jūs jau stavat uz viņa it visi,» atbildeja Sannim un to parejo treju tautatājiem skatieniem Skudru Meistars, «esiet sveicināti!»

1943

Talija

Kad laiks jau gāja uz vakaru un dažu garu koku ēnas kā šauri un zilgani šķēpi sagūla smiltis pie alas iecjas, svētais vīrs, kas šai ala iemājoja, apkaimes lauzū saukts Skudru Meistars, iznāca no alas saulē. Vakara stundas, kas dzīvo un nemierīgo radību tuvinā naktis mieram un klu-

stumam, patika Skudru Meistaram, un viņš šai vakara kā daudzos citos negribēja nokavēt brīdi, kad varēja aplūkot saulrieta debesu vareno liesmošanu pār kalnu galiem. Pie alas ieejas smiltis apsedies, viņš dzirdēja, ka kads putns rāsas slacinātajos krumos uzsak grūtsirdīgu, gari slieptu dziesmu, arvien to pašu šai laikā un vieta. Bet šovakar putns nedziedāja ilgi, tik dažas drebošas skaņas noguldza tā kaklā, tad dziedāšana partruka augsta un skaidra noti. Ja šis vakara dziedonis partrauca savu dziesmu, tas allaž nozīmeja kāda sveša cilvēka tuvošanos. Iapēc, mirkli domājis, Skudru Meistars iegāja ala atpakaļ un raudzījās uz iaku, kas no kalna piegāzē esošās sadžas uzviļas augšup iepretī viņa alai starp rūs-ganiem akmeņiem un pasīkiem krumiem.

Drīz bija jau sadzirdama lustošu zaru sprak slešana zem kāda naceja kājas un, neredzamajam putnam krīmos kādas reizes nedroši un maigi iečirkstoties, takas likuma tapa redzams arī naceja augums, ko turāļ pamana ja Skudru Meistara acis. Naceja bija veca sieva, Drukna un pazema auguma, rasa tumši samirkušāmu svarku sterbelem, plecos uz priekšu sagūmusi un soli neveikla — tā šī sieva tuvojas alai, tuvojas ļoti gausi un vilcinādama. Un, kad Skudru Meistars lo tā noveroja tuvojamies un nedroši šurp un turp grozānu sirmo galvu, viņa sirds ar lielu maigumu liecas tai preti, jo viņš redzēja pazemības un bīkluma zīmes sievas grumbainajā vaigā. Turpretī sieva viņu redzēt nevarēja, jo ala bija daudz tumšāks neka ārpusē. Iepretī alai sieva apstājas, droši vien bijadama vēl vairak svētā vira mīleklim tuvoties, noglauda ar delnu izpūrušos sirmos matas un apstājas, nolēmusi gaidīt. Kad nu viņa tā tur slāveja un nevarīgi raudzījās ap sevi un vejš loctja zales stiebrus un smilgas ap viņas samirkušajam svarku vīlem, Skudru Meistars izgāja pie viņas un to uzrunāja:

«Miers ar tevī, un[ā sieva.»

«Ak, mans tevš.» viņa atbildeja, Meistara priekša jo zemu noliekdamas, «es tiešām nožētoju, ka tu iznāc no savas alas vakara dzestruma tik

neievērojamas sievas labad, kāda es esmu. To es nemaz nebiju nodomājusi — tevi traucēt. Es tikai esmu jau veca, un daudzas kaites dēļ manus kaulus un iekšas, tādēļ, pirms mirstu, mana sirds kā pedīgā slīprinājuma kāroja tevi redzēt, jo tavas labas dzīves un darbu slava piepilda šo zemi un par to runā ļaudis visu ceļu malas.»

«Un tikai tāpēc tu esi nostaigājusi tālu ceļu?»

«Mans tevs, tas ceļš jau bij tik dažus desmitus nīka jūdžu garš, un labu ļaužu laipnība man to darīja vieglu. Vai gan tik vien nostaīga cilvēks sava sirdsmiera dēļ?»

«Tad ienāc mana mitekli, un uzkursim uguni, jo tavs svarks ir slapjš no rasas un vakara vējš nav mīlīgs šeit kalnos.»

«Vai lai to daru? Ak nē jēl, vakars ir tuvu klat, negribu lapt tev par nastu. Esmu tevi redzējusi un varu iet, lai parnakšnotu sadža tur lejā.»

«Netiepsimies šeit, mana viešņa, kur vējš mūs apņem un rasa mērcē, ienāc, lai runājam tālak.»

Tad viņa palenam sekoja tam alā, visu laiku tūredamās atstatu. Un Skudru Meistars sakura uguni pie alas mutes no zariem un kaltetas zaļes, tā sprēgāja un dega labi un sadegdama izplatīja alā grauzdētu riekstu smaržu. Šīs smaržas makoņu apņēmts, alas saimnieks ieliksnojās un sacīja:

«Dalīsimies tagad vakara maltīte, ņem šo maizi, stiprinies un runā.» — jo tas redzeja, ka viņa būtu labprāt runājusi, bet bijas.

«Manā kule,» tā teica, «ir dažas viēses, tik tas ir sikas. Ja nu tu tas ņemtu par labu...»

Pēc tam viņi ēda maizi un sikas viēses un pāduši turpināja valodas. Gan istentība vairak runāja tikai atnācēja — sakumā bīkli un stondamas, tad jau lielāka uztiecība. Un Skudru Meistars maniņa, ka viņa viešņas sirdi garus gadus kraujušās neizrunātas valodas kā udeņi pie aizsprostojuma un ka visvairak tai trūcis vēriņa klauslāja, kālab viņš klausījās, cik vien labi prazdams, un runātāju lieki nepārtrauca.

«Mans vārds ir Tālīja,» stastīja sieva, «lai gan tu redzi pats, ka es nepelnu šā vārda ar labu

skapu — ne brieduma gados, ne jaunība mans vaigs nav bijis glīts, nedz es pati ievērojama ar asu prātu, jauku valodu vai veiksmī kādas piemīlīgas mākslas vai amatos. Bet arī sīkai zalei ir vien jāaug, kur Dievs to sejis.

Ta arī es augu sava dzimta, un par manu augšanu nepriecājas ir ne mani vecāki, — delu tie bij cerejuši savu pirmdzimto, piedzimusi biju tikai es. Tad tie sagaidīja mani vismaz daļu uzaugam, bet arī šai lietā es liku tiem villies. Jo bieži, mani aplukodams, mans tevs surojas:

— Meita, tu neesi iedzimusi mani, nedz tava māte, tev nav manu kuplo matu, nedz lavas matēs smalko vaibstu. Kas gan tevi, tadu iepieku, iemiļos un preces?

Šos vārdus mans tevs domāja nesapratīga bērna uzklāstus, un tāpēc viņš arī nevarēja zināt, ka man tie sap. Bet es jau biju dzirdējusi no savam draudzenem ciemā, cik liela lieta sievietei ir iemiļotai būt. Tālab reizem es gauži noskumu un noputos, nakanību sev izteļodama visai bedīgu un bez krāšņuma. Taču ilgi man neatlika laika sevi tā nožēlot, jo viņas dienas mūsu ciema ieradas kāds svētas dzīves sirmgalvis, visu ļaužu prāti bija ar to nodarbināti un arī manējais tam līdz, jo tas patiesi bija augsti teicams virs, kas tobrīd mūsu vidū iemājoja. Viņš bija labsirdīgs un lens ka upe pret rudeni, kad udeņu vasaras nīknums un straujums pāri. Kad viņš runādams pacēla balsi, tā skanēja maīga un mazuliel piesmakusi, to jau tik likko dzirdēja, ko viņš teica, bet mēs aiztūrejam dvašu un ar acīm noņēmam viņam vārdus no lupām, vēl iekams tie tapa izsacīti, ka izmekletas un dārgas dāvanas. Tu gan esi redzējis, ka mīlēdama pulnu māte glabā savus mazulus, — tik rūpīgi mēs savas sirdis paglabājam mīļa Dieva vārdus, jo tie bija skaisti vārdi par labiem tikumiem uz zemes un godības pilnajam mūžības lietām. Viņš izteica vērā liekamas pamācības un darija brīnīķīgus darbus, dziedinādams sirdzējus, apburdams sanīknotus dzīvniekus ar savas balss varu un padzīdams nogurumu no vecu ļaužu dzīslām un

kauliem, ka tie kā jauni brieži dejoja un liksmoja viņa priekšā.

Visu to redzot un dzirdot, mana sirds iedegas, un es manīju, ka tikai šī vira klatbūtne labi jutos. Ap viņu pulcējas allaž tie ciema jaunekļi un jaunavas, kam prāts nenesās uz pārgalvībam, bet kas vēlējas tapt viņam, savam skolotājam, līdzīgi tikumos un gudrībā. Tie veļējas viņa macekļi būt un viņam sekodami kalpot, un viņš tos neatstuma. Es arī karoju būt ar tiem un sava sirdi daudzkārt apņemos šo lietu Dieva viram zināmu darīt, bet kaunējos. Es atradu sevi kā pie miesas, tā pie dvēseles tik neapkoplu un necienīgu — kas gan es biju, lai pievienotos izredzētajiem? Mans vaigs un mana neveikla valoda vareja kadu drizak atbaidīt nekā pievilkt, un, kad es mekleju pēc kādas izcīlas ipašības sevi, tad atradu, ka man trūkst daudz kā, ar ko vareja lepoties vai jebkurš cits cilvēks musu ciemā. Tā tad es neuzdrikstejos savu nodomu Dieva viram vestīt un noraudzījos iztalem, cik droši tie citi viņu aplidoja kā bites plaši atdarītu puķes ziedu. Bet sevi es cereju, ka tas vīrs bez vārda sapratis manu ilgošanos. Tas nenotika. Viņš gan bieži jo dziļi ielukoja manas acis, kā manu sirdi parbaudīdams, pie tam uzsmaidīdams man allaž tik skumīgi un laipni, ka mana sirds sīta stiprak skumjās un cerības, bet tas arī bija viss.

Tā gāja dienas, es darīju dienišķos darbus musu namā un sēta un tikai reti patapu aiziet līdz ciema templim, kur Dieva vīrs sedēja savu pielūdzeju vidū, tiem pamudinājumuus izdalīdams vai norādams, kur nacas.

Driz pienāca viņa aiziešanas stunda, un tie, kas grībeja ar viņu iet, āva ceļa kajās. Es biju tai dienā jau no agra rīta strādājusi savas mātes govju laidarā un, kad tas bija izmēzts, redzeju ar bailēm, ka saule jau zemu un klat tas brīdis, kad Dieva vīrs atstās musu ciemu. Bet manas drebes un augums bija tā aptraipīti, ka, pirms es gāju, man būtu jo ilgi jāmazgājas un jāpārģērbjas. Un laika bij atlicis visai maz. Liela steiga tad skreju pie avota un mazgāju

savus locēklus, bet pārgērbties vairs nepaguvu, un tas man arī nebutu līdzējis, jo laidara suaka ir ļoti stipra un tik leli neatstājas no tādā, kas piekopis tīrīšanas darbu. Tā ka tā es tālab nedrīkstu ar visiem kopā būt, kad tie dārgo skolotāju aizvadija. Taču vēlēšanas to vēlreiz skatīt bij tik spēcīga, ka to neuzveicu, aizskreju un paslepos rožu kokos tā ceļa malā, kur viņam aizējot vajadzēja secen iet.

Drīz es arī ieraudzīju to tuvojamies un ar viņu tā pavadītajus, turpat vai visus ciema labakos ļaudis. Pats ciema vecākais bij tur klāt un ciemņs soļoja līdzās tam, kas bij lemis mus tai dienā pamest. Jaunekļi un jaunavas nesa uz pleciem puķu grozus, tik pārpildītus, ka sarkanās, baltās un tumši zilas ziedu strauves pāri grozu malām plūda uz viņu kamiešiem, un šīs bagātības neseji izskatījās vēl dzīvās miesas ka eņģeļi, jo īpaši tie daļākie starp tiem. Pats aizvadaunais gāja to visu vidū, starodams ar savu sirno galvu un sava vaiga jaukumu, un vakara saule slacināja ar rudu zeltu viņa svarku krokas. Palenām gājienš man tuvojās, un es raudāju sava paslēptuve — aiz bailēm, ka tie mani neierauga manas nevīžīgajās drebes tur paslepošos, un aiz žēlabam, ka tas vīrs aiziet.

Kad viņi visi atradās jau iepretī tai vietai, kur atrados es, svētais vīrs apstājās. Domīgi viņa tumši zīlas, plati atdarītas acis kļūda par savu pavadītāju galvām, un kāda spēre ar zaļiem sparniem it mierīgi atdusejas viņa baltās bardas kuptumā. Un pekšņi viņš sauca, acis manai paslēptuvei pieversdams: — Nāc āra, meitene!

Kauns mani sita pie miesas un dveseles tik bargi, ka ir ne pakustēt nevarēju, tad viņš atkārtoja savu aicinājumu jo diktākā balsi, ciema ļaudis snāikstīja kaklus, lai mani saredzētu, un kāds jau šķītra rožu koku zarus. Tad es atbildēju sava izmisuma:

— Es nevaru iziet, kungs, jo manas drebes nav tīras.» Un es dzirdēju ļaužu pakluso smiešanos, bet tas vīrs teica trešo reizi: «Nāc droši un nebaidies!»

Tad es sakopoju visus savus spēkus un darīju, ko man lika, bet es gan būtu bijusi laimīgāka iegrimt zemē līdz kaklam neka paradīdies savas notašķītājās drēbes, lai visi redz manu nevižību un nolaidību tik lielā brīdī. Vai es vareju šiem smiejošajiem teikt, ka man nebija laika? Laika par daudz nav nevienam.

Tai brīdī, kad mana galva parādījās rožu zaros, ciema vecākais piepūtas kā kads pavs un teica jo smalka balsi:

— Ta jau ir tikai Talija, kas...

Bet te nu es un visi, kas ap to, redzējam vārdus saplokam viņa mute kā putas, kad vējš tam uzpuš, un acis tam bij lasāma liela brūnīšanas.

— Redzi tu vien, — viņš tad sauca, — kāda nelaba liekules daba ir šai Talijai! Uzposusies tik lepnas drēbes un akstīdamas nobēg krumas.

Tad es gluži sabijusies un kaunedamas nolaidu acis, bet tūdaļ satrūkos un sapratu, ka svečlais ir padarījis brūnumu pie manam necienīgajam drēbēm — no svarka ar laidara traipiem nebija ne vēsts, lai vieta ap maniem gurniem glaudās zils, grezni izrakstīts tērps, kads man nekad nebija piederejis. Apjukumā un pateicībā varenajam vīram, kurš nebija gribējis mani apkaunot tā ļaužu bara priekšā, es sarāvos gluži maza, bet tas vīrs stāvēja, un viņa acis mierīgas un pārbaudīdamas atdusējās manā vaigā. Dažas smieklu rievās ap viņa muti darīja mīlīgu viņa seju, tad viņš sacīja:

— Mans ceļš nu ved tālak, es gribēju atvadīties arī no tevis, Talija.

Un tad notika tas, ko es visu savu mūžu neesmu varejusi saprast: ka viņš tur stāvēja sava vispectība un jaukumā, tas piepeši noliecās un palocījās manā priekšā līdz zemei, ar roku aizskardams putekļus uz manam sandalem. Aiztureta šalkoņa aizvēlas pār ļaužu pulku, es stāvēju satricēta un mēma, bet tas vīrs atlieca savu muguru un teica:

— Lielam lietam un darbiem tu esi izraudzīta, ej tagad ar mieru, meitene.

Bet es slavēju un slaveju tik sastingusi, ka ne skropsta nepakusteja mana seja, nedz es iespēju kadu vardu sacit. Kad atļapos, svētais virs jau bij novērsies un gaja un visi ar viņu, bet viņa pavadoņu galvas vēl ilgi grozījās uz kakliem, tiem uz mani atskatoties, un viņu sejas es lasīju gan nosodišānu, gan neizpratni, bet visvairāk gan dusmīgu brīnīšanos.

Apmulsusi un bezdomīga pargāju mājas, kur vecāki mani sagaidīja ar rašanos, jo es biju ilgi izpalikusi no mājas, un to necieš darbi zemnieku sēta. Bet vēl vairāk tie surojas, manu terpu ieraudzīdami, un tie prasīja, kur es gēmusi naudu to pirkt. Jau mana mute atdarījas stāstīt, tad levs uzsauca mātēi, ka tā mani parak viegli turot un nesavaldot, tas nu esot redzams, ka es esot slepus nokrejojusi musu govju pienu un likpat peļamā slepenībā to pārdevusi tirgu, lai pirktu uzkrītošas drēbes, kas man piestāvēt kā kādai slotai uzvilktas. Es gan cerot ar to aušīgiem jaunekļiem patikt? Bet es neatbildēju nekā, jo mana sirds bij tiem noslegusies to nepelnīto pārnēmumu dēļ. Klusuciezdama ļāvu sevi norat, klusuciezdama novilku un paslepu to zilo tērpu un apģērbu veco svarku, ko atradu pilnā kārtībā pie savas gultas. Tad vecāki arī likas mierā un ļāva man manu darbu darīt, jo tie nebija slikti ļaudis un viņu rašanās neieilga.

Vakara, kas es jau biju sava gulta, kāda sieva klaudzināja pie manas mātes istabas durvim, iegāja un stāstīja dikta balsī, kas šodien noticis. Bet šī sieva bij ļaunas dabas un lietas un notikumus sagrozīja tā, ka iznāca, ka par mani peļamāka radījuma nav šai, nedz kāda cita ciemā. Un, proti, es, zemnieku meita, šodien esot tā izrotājusies kā kāda dižciltīga, lai tik no citiem kaut kā atšķirtos un svetajam vīram acis lektu, un viņš tad mani arī pārnācījis, savā gudrībā man līdz zemei paklanīdamies un ar to parādīdams, ka viņš piezobo uzputību un alkātību. Ko gan ar mani esot nodomājuši mani vecāki, tā mani izrotādami? «Nekā,» atbildēja mana māte.

Viņa par šo lietu nenieka nezinot, to lēpu gan man kads bušot dāvinājis.

Ta un līdzīgi viņas tur sprieda, bet es klusēju savas cīsas, pulejos saprast, kas ar mani šodien isti noticis, un ļoti bēdājos, kad iedomāju, ko svētais vīrs man teica. Lielām lietām izraudzīta, es! Kada vilšanās gan viņam butu jāpiedzīvo, ja viņš redzētu, cik niecīga es sajutos sevi, uz lieliem un cildeniem darbiem pagalam nespējīga. Bet varēja jau arī būt, ka viņa vardi bij man tik ka iepriecinājums domāti un viņš jau zināja, ka es esmu tik noras smilga, kamēr daudzi cili ļaudis gan var lepoties ar rožu, narcīšu vai citu izmekletu puķu krašņumam pielīdzināmu garu. Bet ka man zināt, ko isti viņš domājis? Nu jau viņš bij prom, nekad es to vairs neuzmeklešu, jo viņa ceļi un gaitas veda no tāluma uz tālumu, viņš staigāja par daudzām vietām uz zemem, tāpat ka debesu gaisma staigā, iepriecinādams un visu ap sevi šķīstīdams tāpat ka tā. Bet es nu guleju tur, un lielas lietas, ko tas man pareģoja, nospieda manu sirdi kā solījums, kas man jāpilda, kaut tas ietu daudzkarl pari manai varēšanai. Kā lai nu, cik gudri lai turpmāk dzīvoju un esmu, kur man jāveic tas, ko viņš no manis cerēja, kas zina? Nopūzdamas es jau gandrīz iemīgu ar visam šim bēdam, bet tad kads stars pašķīra mana gara tumsību, es sev teicu: «Es tomēr zinu gan, ka padarīšu savu lielo darbu, svēta es gribu tapt tāpat ka viņš. Rit pat jau es posišos ceļā uz kadu luksnesīgu malu, kur lielic vientuļnieki nūl, lūgšos, lai mani pieņem un patur mācībā, centīšos, dienas un naktis negulēdama. Ta bus.»

Ak, mans mīļais tevs, tā nenotika! Otra rīta mani vecāki bij vēl jo vairāk apbēdināti mana terpa dēļ, ko tie domāja manis sliktā ceļā iegutu, kā arī to valodu dēļ, kas par mani cieniā izplatījas. Šīs valodas nebij labas, tas mani piezobojā un zināja vēstīt, ka taisni to pašu domājis ar mani svētais vīrs, man izsmiekla dēļ paklamīdānīes. Tas piedevēja man lieku alkātību, izšķērdību, manu miesīgo vecāku mānīšanu, lieku-

libu un vēl citas tadas lietas un tada mēra, ka debesim vajadzēja sabrukt par tadu palaidnieci. Un tad vēl notika tā, ka mans tevs gribeja par dot to terpu, ko svētais tik brīnumaina kartā man bij piešķīris, jo nekāds cits tads terps neesot kā vien velnišķīgas lepības čaumala un, kamēr tas karājoties musu skapt citiem godīgākiem apģērba gabaliem līdzas, viņš nevarēšot atrast sev labu miegu, nedz palikšanu pie kāda ediena. Jo allaž un allaž tam būšot pie tā terpa jāpiedoma un pie tā, kāda tumša ceļa es to ieguvusi, tas ir, to pienu nokrejojama. Es neiedrošinājos sacīt, ka nekādu pienu es neesmu nokrejojusi, jo manju, ka tā vai tā man šai lieta netīces. Bet to terpu pardot es arī nepieļāvu, un rašānas pēc tam bija liela, un, kam vien nebij slinkums, tas mani nosodija un dēvēja ietiepīgu un netikumā ieslingušu kā vaboli trekna mala. Man bij ļoti žēl redzēt savus vecākus tik sarūgtinātus, kādu vakaru es tiem teicu:

— Dārgie vecāki, man ir kāda vēlēšanās, ko tikko drīkstu izsacīt. Es gribu sveta lapt un tapec aiziet vientulība. — Tad mana māte sasīta rokas un izsauca:

— Nu palukojieties vien, cik ātri lepības sekla šai meitene jau ienākusiē rugtos augļos! Vientulība aiziet, tas tev gan patīktu, kamēr mes te vaiga sviēdros noplēšamies. Ne laga cilvēka no tevis nav, un nu tu gribi jau sveta būt. Ja tu aizēj, kas gan lai notīktu ar mums, kād tapsim veci, ar tāviem mazākājiem brāļiem un māsām? — Ja, es nodomāju, tiešām gan tas, ko es nodomāju, vēl nevar notīkt. Vēl man ir laīks, vēl esmu jauna. Rūpēšos par saviem vecākiem, kamēr tie aizies aizsaules ceļu.

Un tā, mans tevs, es dzīvoju un darbojos savā dzimtāajā ciēma ilgus gadus, jo mani vecāki piedzīvoja liēlu vecumu, un viņu vecuma diēnas bij mierīgas manā gadība, jo es gan biju nesmuka, bet slīpra un darīju vīra darbus. Tad pieņāca tas bēdīgās diēnas, kād mani vecāki nomīra viens pēc otra un tīkā guldināti smīltis, un es gīti apkopu viņu kapus. Baltas un tumši zilas

kapu puķes aplaistidama, es domāju sevī: «Nu viņi te dus sava mierā, es esmu brīva un varu darīt pēc sava prāta, tas ir, iet un uzmeklēt tādus vientuļniekus, kas mani pieņemtu mācība. Visulabāk es darīšu, meklējama to pašu viru, kas pirms gadiem šai pašā ciemā mani tā apmulsināja. Bet tad es iedomāju, ka tas bija noticis jau ļoti sen, un man bija kauns, ka vēl es nekādas lielas lietas neesmu paveikusi, taisni otrādi. Visu laiku es biju lik gatavojusies tam brīdim, kad varēšu pie nolemtā uzdevuma stāties. Ne, tā spriedu, pie viņa gan es iešu tikai tad, kad no tiesas jutīšos tā pagodinājuma cienīga, ko viņš pirms gadiem šai vieta man parādīja droši vien aiz tvas līdzjūtības vai mani kaut kam labam iedrošināt veledamies. Ir jāmeklē kads cits, kas mani svetas gaitam sagatavotu. Tā un vēl citādi es domāju, ar kapu puķēm darbotamās, un tad es atcerējos, ka, vēl dzīva būdama, mana māte bij sacījusi, ka tai butu liels prieks zināt, ka ap viņas kapa vietu zaļos arī kādi koki, dodami pavēni viņas dzīves darbošanās un pūlīgos nogurušajiem kauliem. Šo mirušas sievas veļēšanas tad nu es apņemtos pildīt, pirms aizeju savu ceļu, gāju meža un samēkleju kādus kokus ar jaukam, platum lapanu, tos mazākos no tiem es izraku ar visam saknem un deslīju ap savas mātes kapu. Bet laiks bij karsts, un man nācas tos kokus jo bieži aplaistīt, tāpēc ka mani pārējie braņi un masas vēl bij visai jauni un maz piedomatu šādai lietai. Tālab es atliku savu aiziešanu, ka ner to manis dēstīto koku saknes bus ļoti iestiprinājušas vietā, uz kuru tos biju parēlusi no meža. Kad tā bij noticis un no šiem kokiem varēja cerēt diezgan krietnu pavēni nakamba, es apkopu mājas un gatavojos savam ceļam. Tad pienāca mana jaunāka masa un prasīja, kurp es gribu doties.

— Tālu ceļu.

— Tu gan atgriezies drīz?

— Hm nekad, es domāju un ceru.

Pēc šiem vārdiem mana masa sāka šņukstēt un teica: — Ej vien, jo es redzu, ka tu mani un

mūs visus nemiļo. Kas gan bez tevis bus šī maja, iz kuras īsa laikā iznesti divi mirušie? Viss šīs vietas jaukums un mulestība ir aiznesti un apbedīti ar tiem, un nu aizej arī tu, vecāka, lai mēs te paliekam bez padoma un patvēruma ka putni izpostīta līzda.

To dzirdejusi, es sakniebu lūpas, noliku savu ceļaspieķi, atraisīju sandaļu siksnas un paliku savās mājās, lai pamācītu darbos savas dzimtas jaunākos. Man nenācas to nožēlot, jo tie bij labas dabas un visas lietas man paklausīgi — mani jaunākie brāļi un masas, bet laiks gan gāja — pamaztēm, tak nenoturami, un drīz es biju pari sava mūža trīsdesmitajai vasarai. Pēc tam man bij daudz rūpestu ar manu jauno masu, jo tā bij kusla un skaista, mūsu mātē iedzimusi, dažādi jaunēķļi ar dažādiem nolūkiem to aplidoja, un viņa darija pāri savai veselībai, ar šiem jaunēķļiem vakaros pa aukstu, rasas mērcētu zali pastaigadamas un dejodama ciema izpriecu vietas. Tak es nevarēju viņai liegt šos priekus, jo, pati neizskatīga budama, sapratu, kadu lepnu liksmību izjut visu apbrīnotas skaistas sievas. Mūsu mājas darbus paguvu veikt es viena, tā mūsu dzimtas jaunākā vareja dzīvot bezrūpīgāk.

Bet tad kāda naktī, kad es atdusejos pēc pabeigtam dienas gaitām, mana māsa kailām kājām ienaca pie manis, apsēdas uz manas gultas un sāka raudāt tik gauži, ka viņas asaras slacināja manu pieri un vaigus ka atrs un ugunis lietus. Manis apkampta un lenģi iztaujāta, tā nu stāstīja, ka esot pie gala nelaimīga un ka tai drīz jādavina pasaulei jauna dzīvība, kas pie tam būšot bez teva, jo tevš, kads viegls dabas jaunēķlis, esot nule aizbraucis ar garām brauceju līrģolāju kuģi un, kad tas atgriezišoties, to nu ziņot jūras vējš. Visupirms es biju apjukusi, bet, visu apsvērusi, teicu:

— Par to nu tev gan neklatos izsamist, tas nenotiek pirmo, nedz pēdējo reizi zem šīs baltās saules, un ikvienai jaunai dzīvībai ir tiesības piedzimt, vai nu tai ir tevš, vai nav tāda.

— Nē, nē, — vaimanāja māsa, — tas nevar

notikt, jo nu es milu jau kādu citu un tam tas nedrīkst zināms tapt. Ko lai mēs darām?

Taisni to pašu tad domāju arī es un domāju tik ilgi, līdz domājos padomu atradusi.

— Redzi, — es teicu, — es zinu to. Mēs aizceļosim, mēs abas, pirms vel kāds mana, kā ar tevi ir. Un, kad mēs pēc tam atgriezīsimies, bērns bus mums līdz, un tad — nu, un tad tas bus *mums* bērns.

Masa to nesaprata, viņas maza, liegā piere dega kā uguns. Ko es tur sakot, kā? Tā, es smejos, es esmu jau paveca, un man vairs nav jāpievilina virs, nedz par ļaužu valodām jābēda, mans tas bērns var būt pavisam mierīgi. Un kas gan nekles pakaļ, kura no mums to slepenība baros? ... Mana masa noskūpstīja manu muti un man pateicās. Drīz pēc tam mēs arī darījām, ka nolēmušas, un atstājam savu setu, lai itin kā dotos svēceļojumā uz kādu tālu un svešu vietu dziļi mežos, kur, raibiem putniem sakliedzoties un milzu skuju kokiem vēja ducot, nāca pasaule tas bērns.

Kad mēs pēc tam atgriezāmies un jauna dzīvība guleja manas rokās, ciema ļaudim bij atkal reiz iemesls par mani runāt, kā vien tiem labpatika. Ta un tā, viņi teica, to nu patiešām redz, cik izredzetas un lielas lietas tā Tālija paveikusi. Liekule tā ir allaž bijusi, tādā arī nomirs, un, kāds svēceļojums tas viņai ir bijis, tas nu arī katram redzams. Un savas dzimtas jaunāko tā nav kaunejusies sev līdzī nemit, lai to samaitātu vel jaunos gadus. Labi gan, ka Tālijas vecāki jau nomiruši un tiem nav vairs jānorauģās savas vecākas meitas nedarbos, par ko nu pietiks kauna viņu jaunākajiem bērniem, ja vien šis piemērs tos nebūs samaitājis un tie vel kaunu pratis. To visu dzirdedama, es apraudājos, bet pēc tam ielūksmojos un ilgi smejos, jo tikai es un mana masa — mēs zinājam, cik veikli bijām piejokojušas šos ļaudis.

Vel vairāk ka pieci gadi pagāja, man tā darbojoties, mana masa apprecējas ar to, ko viņas

sirds mīleja, un bij laimīga, bet tas bērns bīj un palika mans bērns, vai nu kādam tas patika, vai ne. Reizēm gan es pie sevis nopulos, jo redzeju, ka netieku un netieku pie sava uoloma pasauli atstat un pie svetajiem mācībā stāties, bet ka gan es lai būtu to iespējusi, mans tevs? Tu gan zini, cik nevarīgs ir tads mazs bērns — un tam, ko es kopu, īstenībā vel nebij ne teva, ne laga mātes. Bet viņš auga un piegēmas manas rokas, sauca mani māti un prasīja arī pēc teva, citu bērnu samacīts un kaitināts, un tad es nolēmu, ka savu tevu viņš dabūs. It īpaši tadel, ka mani braļi teica — šim svešajam bērnam, manu palaidnību auglim, tie gan liegšot līdzdabību pie mūsu māju zemes un citas mantas.

Tad es apņēmos preeclies. Šī nu nebij nekāda viegla lieta pavecai sievai ar bērnu, bet, labi piedomājusi, es arī ar to tiku galā. Mūsu ciema bij kads godājams, bet tizls vīrs, kas mani allaž labi ieredzeja. Tam piedereja krietna maja un darzs, bet tā maja bij neapkopta un neapkopts arī viņš pats, jo guleja uz gultas un bij spiests algot ļaudis, kas par visu rūpetos. Tak, kadas ir algotņu rūpes par svešu mantu, to jau zina ikviens un citu arī no algotņiem negaida un nevar gaidīt, ka nevar gaidīt un prasīt, lai vilks mīledams gautu zemiņa avis. To tizlo vīru es uzmekleju un teicu: — Redzi, mums abiem nekļājas nezin cik spoži zem debesīm, bet nu esmu nākusi tev piedavat kaut ko. Es labi kopšu tavu maju un tevi pašu un neprasišu algas, ja vien tu appreci mani. Patīkami jau nu tas tev nevar būt, tā piesolījušos sievu ar svešu bērnu pieņemt, bet...

— Na, ja tu nāc bez algas, es tevi ņemu, — tizlais atteica, — zinu, ka tu esi krietna un uzlicama darba darītāja.

Tā es ar savu audžubēru iegāju tā vīra majas. Tur bērnam kļājas labi un arī manam tizlajam vīram nebij jāšūdzas, ka manām rokām aptruktu maiguma, to viņa slīmbas cīsās cilājos. Tapat tas majas darzs un zeme drīz atguva savas stipras sulas un nesa labus augļus, jo zeme

prasa uzmanbu ne mazak kā cilvēks un bez mīlestības pamkst un aiziet nevēstē viens, ka otrs.

Bet gadi gāja un pagāja. Ūdens tik žigli neizlīst no apgazta trauka, ka aizlēg laiks no tada, kam ir ko darīt. Solis pie soļa, darbs pie darba, diena pie dienas, tas viss bij kā kads vainags, ko es, sakusi pīt, neiespeju vien pabeigt. Kur nu palika visi mani nodomi? Arvien maza grūtsirdība mani grauza, kad aplūkoju savu svētā vīra man dāvināto brūnma terpu. Tas vel bij tikpat košs un zils kā manas jaunajās dienas, arī neviena no mazajām, bet rīngajām kodem nebij tam ne tuvu pielidojusi, kā savu acuraugu es to glabāju un tāpat glabāju domu par to, ka reiz pienāks manu mazo darbu gals un es paveikšu to lielo, ko no manis cerēja kads vīrs. Tad iestāsies mani labie laiki un ar šo zilo terpu mugura es aiziešu pie sava mīļa svētā un sacīšu: «Es tev tomēr nelīku vilties, jo...»

Bet, tevs, mans tevs, man tev jāteic, ka... Redzi, dienas gāja, mans audžubērs pieauga. Tas bija krašņs un mīlīgs cilvēka bērns, izveicīgs darbos un valoda, ļoti ātri viņš nobrieda un no vaiga bij par daudziem citiem jaunekļiem paraks; ta viņš driksteja precēt pēc meitenes no bagāta nama. Sava saderināšanas diena viņš ienāca pie manis, palocijas, kā klājas, un teica:

— Darga mate, man pie tevis ir liels lūgums, to izpildīt ir tava vara. Tu zini, cik lepmu un lielisku meiteni es precu, un nu man tomēr nav pienācīgas dāvanas, ko tai pasniegt mūsu derību dienā. Bet tava skapī karājas kads terps, kada nav otra tuvu vai tālu. Esmu bieži to aplūkojis, tas nav zaudējis savu krasu, un tā sterbeles ir ar gudru sava amata prateju ziņu izšūdinātas sudraba putniem un puķu galvām. Tu gan neliegsi, ka to ņemu un savai mīļajai dāvinu, tu jau pati to nevele ne reizes...

Pie tam viņš maiga viltība man uzsmaidīja un bij tik jauks, ka es teicu:

— Tev taisnība, es to neesmu uzvilksusi vairak par vienu reizi, tā jau ir tā lieta. Tas, ka tu

to piemini, liek bultai šauties caur manu sirdi, bet to jau tu nevari zināt. Ņem to, ja tu esi drošs, ka viņai tas patīks.

Tā zilais tērps tika aizvests, un es to piemirsu, jo mans audžudēls apprecējas un es tam līdzī iegāju viņa sievas nama, jo mans tizlais vīrs bij aizbraucis uz svešu zemi dziedināties un pārdeva šim nolukam savu māju. Mans audžudēls ar sievu, šie mīlestības apreibušie, bij vieni bagāta nama, un tur vajadzēja kādas vecakas galvas, kas par visu domātu, un acu, kas visu pie-skatītu. Ka es to vareju liegt, kur viņi izskatī-jās tik skaisti sava mīlestība un jauna sieva tik glezna un priecīga kā putns, kuram gan piedē-ras ziedoša koka zara vai zelta buri kavelies, bet no kura neviens nevar prasīt, lai tas diezīn kadus putņus uzņemtos. Līdi putņi un raizeša-nās dara bez laika vecu, bet es gribēju, lai abi tie jaunie un skaistie jo ilgi priecējas savas jau-nības dārzos un neieiet vecuma pagalma, kur ir tikai liesas smiltis un kaltusi zāle.

Tad notika, ka tu, mans tevs, biji ieradies tur, mūsu puse, lai kāda templi pielūgtu dievus, un mūsu ciema ļaudis posas tevī redzēt un es tiem līdz. Bet pašā beidzamajā brīdī tevī iekaroja redzēt arī mana audžudēla sieva un man teica:

— Savu mužu neesmu redzējusi nevienu sveto, nedz lielu priesteri, un butu ļoti jocīgi paskatī-ties, ka tāds izskatās un ko ed un vai tāpat ka vienkārši mīrstīgie staigā uz savam divam kājam vai top sava liela speka pacelts un kadu gaba-līņu vīrs zemes apkart nests. Talab, mīļa Talija, paliec un uzmanī mūsu majas sliekšni, jo mans vīrs mani pavadīs ceļā; vai visi ļaudis būs no ciema prom un zagļiem vaļa klaiņat un ņemt, kas tiem tīkas.

Tad es paliku, lai darītu pa prātam jau trajai jaunajai sievai, un sargāju labību, augļus un sud-raba bīķerus viņu nama un kletīs. Bet sevi es nodomāju: «Kāpēc gan lai es un ne viņa butu tā laimīga, kas to izredzēto vīru skatīs? Viena

bus lainīga, un vai debesu priekša nav vien-
alga, kura no mums divam tā būs?»

Ta, mīlais levs, es pirmo reizi nepaguvu tevi
redzēt.

Tad atkal gāja laiks, varbūt mēneši, var no-
tikt arī, ka gadi, mana atmiņa ir vāja tapusi un
mani viņ. Pēc tam reiz atkal bij lielic tempļa
svētki un atkal visi mīnēja tavu ierašanos tur. Tu
gan lik īsu brīdi bušot svētkos klat, bet pietie-
kot jau tevi tik īsu mirkli uzskatīt, lai cilve-
kam taptu atgēmti visi traipi un vainas, tik lie-
la esot tavas klatbutnes svētība.

Šis valodas dzirdējusi, es iegāju sava kambari,
lai šo to parliktu, bet iciedama paklupu par kam-
bara sliksni un sabijos, jo ko gan citu tas vare-
ja nozīmet ka vien to, ka esmu kļuvusi jau visai
veca. Ta domādama, es paņēmu savu spoguļi,
ko ilgi nebiju cilājusi, nostāucēju no tā smalkos
puteklus un pacelu pie savam acim. Tak labak es
puteklus butu atstājusi sava vieta, jo nu spodra
spoguļa virsa parak liela neželība man radīja
tik vecu un sakritušu vaigu, ka man bij vai ja-
raud, jo šis vaigs bij manējais. Tad tik tālu es
nu biju, ka mana galva sirma un manas acis iz-
dzisušas ka tas zvaigznes, kas pa naktim jūra
krit. Spoguļi nolikusi, sev teicu:

— Te nu tu esi, apmāta un nelietgā, jau
visu savu mužu tu esi tik negudri izlietojusi ka
tas virs, kas naudu seja ūdeni, lai tā tur ka zivis
vairotos. Mužs nodzīvots, un kur nu ir tava jaun-
ības apņemšanas? Jauki nu gan tu esi to viru
piekrāpusi, kas tevi reiz izredzētam liktenim ie-
dedzināja. — Ta sevi tirdidama un pati sev rie-
bīga budama, es nodomāju, ka, spriežot pēc tā,
ko ļaudis runāja, vel tikai tu, mans levs, man
varetu piedot manas nelietīgi izšķērdētas muža
dienas un to, ka es sev biju soljusies lielus dar-
bus veikt un tikai mazus veikusi. Un tu nu bu-
šot tur tajos tempļa svētkos, tāpēc man tur jābut
klat. Labi, ka man vairs nav mana zila un grez-
na terpa, domāju vel, citādi es justos kardināta
to tagad uzvilkt, bet man gan nule piederētos
drizak greku nožēlotājas pelnu maiss.

Tūdaļ saku posties ceļam un šoreiz netiku aiztūreta, jo jaunā majas kundze teica, ka tai no kāda vira svētuma uzlukošanas neesot ne silts, nedz auksts, tai pietiekot ar to vienu reizi. Ta es izgāju no ciema ar to ļaužu pulku, kas, flautas puzdams un kokles speledams, lai savu prātu dievbijībai pacilatū, devas uz templi kalnos.

Mūsu ceļš veda gar kādu kalnu upi, un tas notika pavasara laikā, kad šādas upes ir ļoti straujās. Ta arī šī upe verda un mutuloja ka kāds katls, un galva reiba, jau tani noraugoties vien. Bet mēs nekavejamies lieki, ūdeni skatīdamies, jo templis bij tālu, svētki vareja sakties drīz un tu, tevs, vareji aiziet mūsu neredzēts, ja mēs nepasteigtos. Tā, steidzīgi vien pa taku gar upi soļojami, mēs pēkšņi izdzirdam želus brēcienus no upes puses.

— Tur jau slīkst cilvēks, — sauca kāds zēns, bet otrs tam atbildēja:

— Ej nu, tas jau ir tikai teļš.

Tā ļaudis stridejas, uz upes vidu skatīdamies, tad arī es izstiepu kaklu un raudzījos. Bet šaurajā un atrajā upe ar vilņiem ciniņas un breca par teļu vēl daudz neievērojamāka radība, kaķis tas bij, redzēt gan es redzēju to gluži vaji, bet manas ausis labi pazīst dzīvnieku balsis un atšķir tas citu no citas. Tad ļaudis smejas un kāds vecis ar resnu voderu teica:

— Mēs taču neskriesim ūdeni kāda kaķa dēļ, kad mums ir izdevība svētu viru redzēt un savas dveseles šķīstīt. Ejam, ka nenokavejamies.

Un tie steidzās tālak un trieca sava starpa, bet es gan nevarēju vairs steigties, jo žēlabas mani pieveica, kad redzēju, ka ap kaķa niecīgo un gaišo galvu verd las nīknas straumes un alvaru rijība. Un, tā ka peldēt es protu teicami un, lai gan strauja, necik dziļa tā upe vis nevarēja būt, es paņēmu kādu palielu koka zaru, kas turpat smiltīs mētājas, un, to zem krūšu dobiļes sev pastumusi, iebridu ūdenī, tad laidos peldus un centos šķērsot straumi, pirms tā bij aprijusi savu sīko upuri. Plata tā vieta nebij, tā es drīz vien tiku tuvu kaķim, izstiepu savu roku pēc tā

un sagrabu to pie skausta. Savas nāves bailēs kaķis man arī nepretojas, tik viņa mele mute šaudījās šurp un turp, kā jau tādām, kas pār mēru udeni rījis. Ar šo nožēlojamo rokas tad nu peldeju atpakaļ, sevi nopriecadamās, ka veca sieva varējusi tā ko veikt. Krastā es slapjo kaķi brīdi burziju un sildiju savas saujās, ta pamazām tas atguvas. Tad atļapos arī es un aptvēru, ka mani steidzīgie un jaunie ceļabiedri nu prom un jau tik tālu kalnos, ka pat ne viņu flautu un cimbolu skaņas vairs manas ausis nesasmiedza. Tātad es jau otru reizi biju nokāvējusi tevi redzēt, mans tēvs. Iet jau nu es būtu vēl varejusi un tas slapjums pa ceļam izgarotu no manu drēbju vidēm, bet tik ātri manas vecas kajās mani nebutu nesušas, lai svētkos vēl laikus ierastos.

— Ko tur nu vairs, — tad sacīju slāpjam kaķim, — nokāvēts ir nokāvēts, un mums atliek tik uz māju atpakaļ iet, pirms šini kalnu spraugā iebruk nakts tumsība, ak tu muļķa kostoni.

Bet tas muļķa kostonis spiedās man klat, ka dadzis tas turējās manu svārku krokas un uzlokāja mani pie tam it zobgaltīgi savam platajam zelta acim.

Tas nu, mans muļķais tēvs, ir viss mana muļķa stasts, un mazs gan bij tavs prieks to dzirdēt, jo tas ir stasts par niecīgām lietām un lielu ģeķību. Vai bij vērts ar mani valodas uzsākt, man pajumti dot un šo labo ūguni iekurinat, kur es tev vareju pasniegt dāvanai tik tas sīkas viēģes un stastu par sīkiem darbiem, kuru dēļ es esmu nokāvējusi to vienu lielo darbu — svetlai tapt?

Bet tieci jele, man neatlika un neatlika tam laika!

Gan nu mani, nāvi tuvu jaušot, grauž kauns par to, ka tik nolaidīga esmu izradījusies, bet, kas grauž vēl negantāk, ir šāda iedomā: ja nu nāktu kāds brīnumdaris un spētu darīt tā, ka es atkal atdabutu savas jaunas dienas, un teiktu man: «Te tev otru reizi tava dzīve. Tālija, ņem un dari ar to pēc sava prāta...»

Tēvs, mans muļķais tēvs, arī otru reizi, no gala sakusi, es atkārtotu visas tas kļūdas un nolaidi-

bu un man neatliktu laika pašai par sevi domāt un savu lielo nodomu veikt, kamēr vien kādam citam vajadzētu manas palīdzības viņa raizēs un puliņos.

Cik skumīgai man būs jācieš mužība, apzīnoties, ka, kaut tas vīrs man toreiz paklanījās un es biju apņēmies tādā būt, ka tam par saviem labajiem vārdiem un to paklanīšanos mana priekšā nebūtu jākatnas, es tomēr netapu tik liela un man nav cerības tādai laip arī kādā cita dzīvē.»

To teikusi, sieva atbalstīja muguru pret alas sienu, salika klepi savas liesas rokas, un viņas nolaistajos plakstienos rotājas ugunsкура atspūlums. Un āra pa šo laiku bij uzrakusi nakts, dilstošs meness uzsaķa savu gaitu debesu milzīgajos laukos.

Bet Skudru Meistars noversas, jo sievas stasts bija aizgrābis viņa sirdi.

Tad pamazām — ogle pēc ogles — izdzisa ugunsķurs, un, kad ala jau bij patumšs, sieva teica:

«Tev nu ir jāiet pie miera, un man jāsteidzas uz sadžu tur leģa, kamēr tik gaiši spīd meness. Bet, pirms es eju, tev jāatļauj man manas vainas un jādod man tava svētība.»

Bet Skudru Meistars cēlās un palocījās tas sievas priekšā, un teica: «Nē, atdusies mana ala, jo es šonakt iziešu kalnos. Tev arī nav jāgaida mana svētība, nedz man tev tādā jādod, jo tu jau esi lielāka svētā par mani.»

To teicis, viņš atkal palocījās un atstāja savu alu.

Tai brīdī tas putns krumos, kas pirmak savu dziedāšanu bij partraucis, sāķa to atkal — pavisam klusi un maģi — un turpināja tā dziedāt visu laiku, kamēr Skudru Meistars kaveģās kalnos, pārdomādams, ka Dieva priekšā nav lielu, nedz mazu darbu, ka visi cilvēķu puliņi kalpo tam dzīvības Kungam un ka pazemība grezno cilvēķa garu un augumu kā retas puķes un dāģi akmeņi.

ELTS TONGŪ

Reiz notika, ka līdz Skudru Meistara ausim nonaca sašūtuma pilnas ļaužu valodas par to, ka kada jaunavīga meža biezokņos dziļi paslepta sādža tās vietas cilvēku prātī esot aptumšojušies tā, ka tie sev pagatavojuši parlieku nejauku dievekli no koka, oglēm, mala un līdzīgas neapgarotas un netīras vielas un sakuši to dievekli pielūgt, tā priekša kvēpināt un tada veida piekopt peļamu un nešķīstu elkadievību.

Un daudzi ļaudis, kas Skudru Meistaru apmekleja, sudzejas viņam par to un nemaz nelika viņu miera, ta ka viņš visubeidzot kļuva domīgs un posās, lai ietu un šo lietu parbaudītu.

«Mes tevi pavadīsim,» piesolījas dažī jaunekļi, «jo tu, ak, godajamais tēvs, esi jau krietni gados, un kas gan zina, cik īstī lietu tie apstulbotie sev to dievekli iztaisījuši. Kad nu tas elks būs jaapgaž un jasatriec, ka klajas, tavam rokam var pietrukt speka, un tev arī nepieklatos darīt tadu darbu. Bet, kad nu mes tur busim ar tevi, tev vajadzēs tikai acis pamirkšķināt — un mes, tavam majienam paklausīgi, izmēcināsīm jebkura lieluma elku tiem apmātājiem ļaudīm par pamacību. Tads darbs piederās mūsu jaunajam un spēīgajam rokam, un mūsu sirdis priecāsīs tev pakalpot.»

Bet Skudru Meistars atbildeja:

«Nē, es iešu viens pats.»

Un, dažas edamas saknes un skaidru ūdenī ķirbja pudele sev līdzī pēnīs, Skudru Meistars devās meža un apņēmgī soļoja caur biezokņiem.

Tas bija varens mežs, caur kuru viņš nu gāja, no putna skrejiena aplukots, tas velās ka kadas jūras augstu sacelli un tumši zaļī viņņi no to kalnu nogazem; kur Skudru Meistars mīta, līdz kadai citai kalnu virknei tas zemes iekšiene. Kadā vietā, vairak austrumos, mežam cauri plūda diezgan plata, bet nemierīga upe, un pa to savās vieglajās laivas reizem irās pa straumi vai

pret straumi pargalvīgi laudis, kas pa šo ūdens-
ceļu parvadāja savas preces un kam ienesīgas
tirgošanas augļi rupēja vairak neka pašu dzivi-
bas drošība. Tāpat atradas arī cili pārdroši lau-
dis, gan mednieki, gan retu puķu un lauru
mekletāji, gan vienkārši dēkaini ar nemierīgām
asinīm, kas devas isākos vai garākos siroju-
mos lielajā mežā. Bet vairums cilvēku gan lab-
prāt gāja ar likumu tam mežam apkārt, it īpaši
tie, kas gribēja vēl ilgus un patīkamus gadus
dzīvot savu tuvinieku vidū, piedzīvot krietnu vecu-
mu un mierīgi nomirt savas gultas.

Taču Skudru Meistars, protams, nebaidījās, un
viņam nebija arī iemesla bailoties, jo viņš zina-
ja, ka tam nevar draudēt nekadās briesmas no ka-
das dzīvas radības — un kauču tā arī būtu odze
vai skarpis, tīģeris vai hiēna, kas, purnu pret
mēnesi paceldama, gaudo smacīgajās dienvidu
naktis. Viņš, kas bij pārvarējis sevi ikvienas dus-
mas un ikvienu vēlēšanos kādam ļaunu darīt, kas
lišu prātu neatņēma dzīvību nevienai radībai,
nedz ēda no citu nogalinātu dzīvnieku miesām, —
viņš varēja patiesi mierīgs staigāt pa tiem bie-
zokņiem, no kuriem vakaros atspīdēja platas ple-
soņu acis ka baiga, iezalģana mēnesauca un at-
skaneja izsalkušu zveru īgna purdešana, spēcīgu
žokļu saciršanās, spalgi bailu brecieni un pazema,
ka no visai tukša vedera dziļumiem nākama
ierūkšanas, kāda katram citam cilvēkam dzītu iz-
bailu līmpas pa kauliem.

Viens, pilnīgi viens svētais virs soļoja dienu
pie saules un naktis pie mēness gaismas par li-
gana, kaut bieza sunu auta klatiem mūklājiem,
kas bija tik bīstami, ka šķita — tie tikko ie-
spētu nest kāda cilvēka enu, kur nu vēl pašu
cilvēku, pa patumšam, dregnu izgarojumu piesa-
tinātām meža pļavam, kur, raibu kukaiņu apli-
pusī, trekna zāle auga vecajam viram līdz pa-
dusēm; gar melna, sarecējuša ūdens pildītām
līkšņām, caur biezokņiem, kur tam bija ik brīdi
jāizstiepj roka, lai atstumtu kaul no sejas ziedu ķe-
kariem, dzeloniem un augļiem jo smagi apkrau-
tos zarus. Reizū reizēm vientulīgajam gājējam

šķīta, ka gan sava ceļa labajā, gan kreisajā pusē tas pamana žigli pavidam un bez trokšņa aizslidam kādu samtpedainu zvēru, un reiz tas sava priekšā itin skaidri ieraudzīja attupušos lāsainu leopardu. Tas zvērs bij paēdis un atraugojas, un, kad cilvēks bij no tā vairs tikai akmens sviēdiena atstatumā, lāsainais rima slinki izstaipījas un iebrīda krumos.

Uz zemes vietām zvilnēja daudzi gausai trūdēšanai lemti, savu mužu nodzīvojušu koku stumbeni, un tie visnotaļ bija aplīpuši melnam un iedzeltenam orhidejām. Bet vēl citas vietas asi smaržīgam pakstīm pildīti staipekņu augi bija sapīnušies starp koku augumiem kā kads tikls, un Skudru Meistaram vajadzēja merot ik soli ar gudru izmaņu, ja tas negrībeja saplosīt mitro un mirdzošo staipekņu tiklu vai tapt tam sagūstīts.

Jau trīs reizes saule bija lēkusi un rīetejusi pār augsto koku galotnēm, bet svētais vīrs vēl bija ceļā, jo jāiet bija palēnam un uzmanīgi. Bet nakti no trešās uz ceturto ceļojuma dienu viņš, liela koka pakājē gulēdams, redzēja sapni. Šai sapni viņš skatīja to elku, kura pielūdzes parbaudīt tas gāja, un šis elks, neglīts no vaiga un rupji darināts, atdarīja savu varen plato koka muli un sacīja skumīga balsi:

«Mans vārds ir Tongū. Labais vīrs, kalab tu naē mani vajāt? Es nevaldu slikti savus ļaudis.»

Uzmodies un šo sapni iedomādams, vecais vīrs vēl ilgi grozījās savas sūnu cīsas starp koka saknēm un pardomāja šī sapņa nozīmi, bet vēl tā viņam neatklājas.

Nakamajā dienā viņš bija sastiedzis kādu sadžu lielās upes krastā, ne to sadžu, kas bija viņa ceļa mērķis, bet kādu tuvāku, tak viņš iegriežas arī šai tuvākajā sādžā, jo atcerejas, ka tam mājā kads pats uz savu roku tur ieradies baptīsm sludinātājs un misionārs, kuru viņš pazina jau dažus gadus. Nu Skudru Meistaram grībejas apraudzīt, ka tas liek galā ar cietajam tas sādžas pagānu sirdīm. Sev par lielu nesaņemšanu un brīnīanos svētais vīrs atrada būdu, kura misionārs mītinājas, pagalam neapkoptu un

ta zales ieaugušu, ka tas vis nevarēja liecināt, ka misionāru viņa mitekli apmeklētu daudz priedīgu un ēaklu klausītāju. Jo, ja tas būtu tā, tad gan maurs ap to vietu būtu daudzus kāju nomidits un rupīgas rokas būtu arī noplūkušas tas daudzas niknas nezales, kas nule pārpilnība zāloja pat pie būdas slietņņa.

To visu redzēdams, Skudru Meistars jau saka baiļoties, ka misionārs slims vai aizgājis, šo vietu pamezdams debesu gadībai, bet, kad viņš pie būdas durvīm izstiepa roku un klausīnāja, no iekšpuses it spīrgta tam atsauca misionāra balss un aicināja ieiet. Durvis atdarījis, Skudru Meistars redzēja būdas saimnieku sedam niedru puteņi pie maza loga, un roka tam bija koka zars, ar kuru tas atgāņāja mušas no saviem locekļiem.

«Aha, tas esi tu,» sauca misionārs, Meistaru durvis ieraudzīdams un to pazīdams, «ienāc, ienāc, telpas te, kā pats redzi, ir vairak, neka vajadzīgs, jo man jau te nav vairs neviena, kas mani gribētu uzklauties un uz ko es varetu jele savu sašutumu izgāzt. Sedi tur tai kreslā man iepretī.»

Un Meistars apsedas, kur norādīts, un vaicāja:

«Ka tad tas ir noticis, ka tu savā sirdī esi sakrājis to lielo sašutumu?»

«Ak,» surojas misionārs, «to gan ir viegli prasīt, bet atbildēt visai nepatīkami. Patiesība ir tā, ka, dzīvodams starp tādīm grēka gabaliem no ļaudīm kā šie, pie kuriem esmu nokļuvis savas angstsirdības dzīts, pat istens eņģelis zaudētu savas pacietības mēru un iedegtos bardzība. Šis noladētas un debesu aizmiestās vietas ļaudis ir tik stulbi un ģekīgi savā prātā, ka tiem nerūp pat manu balsi dzirdēt. Pirmajās dienas gan tie vēl pie manis nāca, aušīgas ziņkarības kūditi, bet paveries, kas notiek nu? Tie darbojas savos tirumos un piekopj meža vai savu būdu pavēni savus paganiskos mīlestības priekus, tie kust ka ūdenszāles savā pasaulīgajā kustēšanā, dzemdina bērņus un apraud savus mirušos, bet vai jele viens no tiem pieverš man dzirdīgu ausi, kad

es tiem stāstu par Dievu un to melnas dveseles
pesīšanu? Neviens, es tev saku, es varu tos la-
bināt saviem visuskaistākajiem vārdiem vai lamāt
tos, kamēr mēle nogurst, tie smejas par to visu
un, man savas plīkas muguras uzgriezdamī, aiz-
skrej mudīgi vien kā treknu cuku bars rušīnā-
ties savu darzu netirumos un dzīt savas mīlesti-
bas nelietības!»

«Tā, tā. Un Dievu tie neiedomā nemaz?»

«Vai es gan zinu, ko viņi iedomā savos tum-
šajos pakaušos, bet viena lieta skaidra — viņu
mazuļi dzimst un mirst nekristīti, ta neglabjami
ieiedamī šķīstīšanas ugunīs, viņu sirdzeji nesauņem
manu svetību, jo es nelieku pie tiem aicināts,
bet gan kāds pūšlotājs, kas dažādam zālēm un
saknēm dziedina viņu miesu, par dveseļi ne zinis
nelikdamies. Arī savas laulības tie noslēdz bez
manis, ap krūmu dancodami un mielodamies ar
augļiem, bet kas gan tas tad par laulībam? Es
tev saku, viss šis bars dzīvo dievvārdu nesveti-
ta miesīgā nešķīstība, vai man viegli to redzēt?
No tā visa tu vari spriest, cik maz tie ieņē-
muši savas sirdis to Dievu, par kuru es tiem slū-
dinu.»

«Vai tie arī melo, zog un kaujas savā starpā?»

«Na, tā tik vēl trūka! Ai ne, tie sadzīvo itin
mīlīgi, bet ko tas līdz? Tiem trūkst slapju pēc
garīgas barības, es tev saku. Tu jau redzi, ka es
esmu viens pamests šai budā, kur oļi grauž ma-
nu miesu un kur neviens nenāk savu sirdi pacīlāt,
manus vārdus klausīdamies. Aiz errastībam par
to visu es varu te vai nobeigties, ta tās lietas ir.»

Tad Skudru Meistars pasmejas un sacīja:

«Rīmsim par to runāt, jo par šīm lietām mūsu
domas nebus vienādas.»

«Tas ir labi,» teica misionārs, «ka tu ar mani
negribi strīdēties par lietām, kuras es gan sapro-
tu par tevi labāk. Neņem man to ļauna, bet ta
nu ir, jo es esmu kristīgais, bet, kādam Dievam
kalpo tu, to es pat nezinu. Vai tu man to nepa-
teiksi beidzot?»

Bet tūdaļ viņš aizbāza savas ausis ar ikšķiem
un sauca:

«Nesaki labāk nekā, neatbildi nekā, es bistos dzirdēt tavas ķecerības.»

Tad, pirkstus no ausīm atņemdams un Skudru Meistaru redzēdams klusuciešam, misionārs vai- cāja, kurp viņš pālaban ejot un kā tas noticis, ka tik vairs vairs nācis to tālo ceļu no savas kal- nu alas līdz šai vietai.

«Es eju uz kādu vietu, lai turienes ļaudis pār- baudītu,» atbildēja viņam Skudru Meistars, «man ir ticis daudz slastīts, ka tie ļaudis esot sev kādu sliktu elku uztaisījuši un...»

«Zinu, zinu,» atdzīvotamies sauca misionārs, «tas jau ir noticis tai tālākajā sadzīvē šā meža dziļumos, tur noliekot pagalam piedauzīgas un tumšas lietas. Vismaz šai vietai ziņa tu esi slave- jams, ka esi apņēmis iet un tam trakumam darīt galu. Ak, būtu es tava vieta, es gan zinā- tu, kā tos tur pārmācīt! Uguni klat tam nešķis- tajam dieveklīm, lai tie stulbie redz, ka tas ir tik malu un mēslu kaudze, nevis tas, ko tie ie- domājas...» Un, iztēlotamies, cik vareni būtu to elku saplosīt un sadedzināt, misionārs tā iedegas, ka uzlēca kājas un skrāidīja pa istabu šurpu turpu, savas sausas lupas ar meles galu aplai- zīdams, kamēr Skudru Meistars domīgs sēdēja sava kreslā. Bet pēc kāda laiciņa viņš celas, lai ietu tālāk, un tad misionārs viņam teica:

«Zini ko, tās labas lietas dēļ, kas paveicama tava ceļa galā, es gribu iet tev līdz.»

Un viņa vaigi kvēloja no dedzības, jo viņš bija apņēmis savu vientulību un alka darbošanos.

Tad viņi atstāja būdu abi kopā un gāja gar sadzīnieku laukiem, kuros daudzi ļaudis kustēja kā rosīgas bites savos daudzajos mazajos ikdie- nas darbos. Tos aplūkodams, Skudru Meistars atrada šos ļaudis bezrupīgus un nevainīgus kā bērņus un tikpat priecīgus un mīļīgus visas viņu izdarības, un savā sirdī viņš nodomāja, ka nekāds ļaunums pie tiem ļaudīm nav ieraugāms, un, ja nu tie pelna elles liesmas vai šķīstīšanas uguni, tad gan nav vairs taisnības ne šim dzīvē, nedz pie Dieva debesīs. Bet misionārs sacīja:

«Redzi vien to palaidnieku baru, viņu miesas
ļūm no taukiem, un viņu gars ir slinks un iz-
laidīgs bez mēra.»

Kad Skudru Meistars un viņa pavadoņi bij
jau meža labu gabalu iegājuši, tiem atkal tuvo-
jās nakts, un misionārs izjuta nepatiku, biezok-
ņa zverus iedomadams, un sacīja, ka visdrošāk
būtu nakti pavadīt kādā koka zaros, kā viņš arī
darīja, kamēr Skudru Meistars guleja uz zemes
starp tā paša koka saknēm. Bet, tā gūledams,
viņš atkal redzēja sapni Tongu, to koka elku, un
tas viņam otru reizi visai bedīgs un žēla balsi sa-
cīja:

«Ko tu nāc mani vajāt, cietjamais sirmgalvi?
Es, Tongu, tāpat kā tu, esmu ierocis dzīva Die-
va rokā un viņa pazemīgais kalpiņš.»

Uzmodies un šo sapni parlikdams, Skudru
Meistars tomēr arī šoreiz nesaprata, kāpēc isti
tads sapnis viņam uzplījis.

Otra diena pret pusdienas laiku abi ceļa gājēji
iegāja sadžas, kas bij viņu ceļamerķis, un, tas
sadžas ļaudis ieraudzīdams, misionārs jau nokasē-
jās, lai tad ar jo diktu balsi uzsaktu tos ļaudis
rāt, bet Skudru Meistars viņu apsaucea un teica:

«Ciet klusu, ka tu šos ļaudis pirms laika ne-
iebaidi. Visupirms uzkavesimies šeit kādu laiku
un raudzīsim, ka tas lietas ir.»

Tā apsaukts un tādu padomu pratīgu atraz-
dams, misionārs pacietas un neteica neka, kauēu
tas viņam nenācas viegli.

Pēc isa laiciņa daudzi sadžas ļaudis sapulce-
jas ap abiem atnacejiem, un te nu misionārs
redzeja, ka viņš būtu bāries par neko un par
velli, jo tie ļaudis runāja kādā tas malas ie-
dzimto izloksnē un citas valodas nesaprata, bet
viņu valoda savukārt bija sveša misionāram, un
arī Skudru Meistars runāja tai izloksnē tikai
nedaudz, taču tā likas gana, lai saprastu, kas
tam tiek sacīts, un lai savukārt tie ļaudis sa-
jēgtu, ko viņš no tiem grib.

Tas sadžas ļaudis vēl nevalkāja drebju tā
lielā taluma dēļ, kas tos šķīra no parejas jau

apģērbtas pasaules, ka arī visai liela siltuma dēļ, kāds valdīja tai vietā. Tik dažam uz saviem darbiem lepujam medniekam redzeja kadu adas strēmeli par kamiesi parsviestu, un vīriem ap gurniem bij apsietas dažas zaļas sauļas, kamēr sievam un bērniem viēģes lapas vietu pildīja plānas sudraba vai kaula plaksnes, it veiktas rokas darīnātas sirds, trijstūra vai cita šiem līdzīgā veidā, bet ap gurniem tas tapa lievu sudraba važiņu satūretas. Visi tie ļaudis mazuliet nedroši, bet laipni apsvēica savus viesus, un pēc tas vietas viesmīlības paražam tiem lika ieradīta zaru būda atputai un atnesti dažī angļi un ūdens, ar ko sirdi spirdzināt.

Kad nu atnaceji bija jau būda labu brīdi ka-vejušies un Skudru Meistars ar sadzīniekiem izmainījis dažus vārdus par tā gada augļu ražu un citān šai līdzīgam lietām, viņš tiem sacīja:

«Tagad mēs abi labprāt palīktu vienī un kadu brīdi aldusetos, jo ceļš bij tāls un mūsu kajās ir nogurušas.»

Tad vīri atkāpas un gāja projām un arī ziņkarīģas sievas tiem līdz. Bet, kād tas gāja projām un sudraba ķedes sanēja ap viņu brūnājiem gurniem, misionārs savieģbas un sacīja Skudru Meistaram:

«Jau apģērbtas sievas mīesa top vīram par kardinājumu, bet šīs, pagalam plīkas, ir tīra piedauzība godīģai acīģ un nešķīstība prātam.»

Skudru Meistars smēģas un atbildeģa:

«Ēs nedomāju tā.»

Pēc tam viņi abi atputas, un drīz jau tuvoģas vakars. Novakarā Skudru Meistars piecēģas, redzeģa savu ceģabiedru jo cīeti iemīģuģu un nepāmodīnāja to, jo viņš grībeģa viēģs sadģģa pastaīģaties un tos ļaudīs novērot. Un viņš izgāja arā un drusku brīnīģas, jo sadģģa visnotaģ bij pavisam tukģģa. Laīģiģu viņš staīģāja pa taku starp zaru slietenīem, kādos tie ļaudīs pavādīģa savas mūģģa dīenas, un, dažos tādos slietenos ielūkodāmīes, neatrada arī tāms nevīena pieauguģģa cīģveģģa, nedģģ palielāģģa bērģģa, vīenīģģi dažī iemīģuģģi zīdāģģģi duseģģa lēģģenos zaru un nīedru šūģģu.

ļos un dziļi elpoja sava miega. Kadu brīdi Skudru Meistars domāja par to, kur gan palikuši visi sadžas iedzīvotāji, bet tad izdzirda pavisam tālu, klusu un dobru dunoņu un tudaļ zināja, ka tur dum gongs, kuram dažu tas zemes vietu ļaudis liek skanel savos svetkos un sanaksnes. Un, ja nu tā un visi tie ļaudis bija kaut kur saviem svetkiem sapulcejušies, tad ļoti iespējams, ka turpat, kur dunoēja gongs, vajadzēja atrasties Tongu, tam elkam.

«Būtu labi,» Meistars tad nodomāja, «ja es varētu visas tas lietas noverot, pats nepamanīts parliktams, lai šos ļaudis nesabaidītu un tie nesaktu man melot, savu elku manam acim paslēdami un teikdami, ka tāda nemaz nav. Man nu patiesi rūp zināt, kādas lietas īsti notiek tur, kur skan tas gongs un atrodas šo ļaužu elks.»

Un, tā nodomājis, viņš it uzmanīgi sāka solot uz to pusi, no kuras nāca paklusa gonga dunošana, un šī gaita to veda meža, labu gabalu projām no sadžas. Bet gonga dunoņa pamazām pieņemas speka, un drīz tā nebij vairs dunoņa, bet vara dīndešana, un arī cilvēku balsis tapa dzirdamas, un tas sauca kori dažus vārdus, bet, ko īsteni, to Skudru Meistars vēl nesaprata. Un, šim daudzajam skaņam preti iedams, viņš nonāca pie kāda laukuma, ap kuru visapkārt doņji un mierīgi šalca mežs un pār kuru nule izlija novakara debesu mirdzums un, klusi sasaukdami, lidinājas dažī spilgtas spalvas putni.

Bet tai brīdī, kad Skudru Meistars apstājās aiz pāresna koka stumbra un, plaukstu acim parliktams, raudzījās uz ļaužu pārpildīto laukumu, norima gonga skaņas, norima ļaužu iesaucieni un iestājas klusuma brīdis, jo dziļaks pēc iepriekšējā trokšņa. Šim klusumam turpinoties, ļaudis un arī bērni nometas pie zemes, un nu, pār viņu visu galvam paceldami, Skudru Meistara skatienam atklājas elku dieva tēls, kas stāvēja tas pļavas vidū. Un tēls bija ļoti skaidri saredzams debesu gaisma. Tas bija gaužam neglīts un nemakulīgi koka grebts tēls, divas ogles tam pildīja acu vietu, un viņa mule stiepas no vienas auss līdz

otrai ausij. Pie tam matu vieta tam uz galvas bija saistīti zales vistokļi, un nesamerīgi garās rokas no lieviem koka zariem nokarājas gar abiem sturainā ķermeņa sāniem. Bet ap neglīto elku ziedēja daudzas gaiši un tumši zilas un ļoti maigas šķepu lilijas, un debesis izlēja pār viņa koka vaigu un kamiešiem gan iezaļu, gan rožainu, gan tīram sudrabam līdzīgu krasu, jo tā bija saules rieta stunda un šai stundā debesim piemīt daudz krasu.

Tad ļaudis pacēla uz savu elku mīlestības pilnas acis un atkal paklusam sauca visi kopā dažus vārdus, tik šoreiz tos gonga skaņas vairs nepavadīja. Tāpēc Skudru Meistars saprata ļaužu vārdus, un tie bija šādi:

«Labais un maigais Tongu, kas tu esi mūsu lielākais labdaris, nepamet mūs nekad, ka tev savus bērnus nepamet, un dari tā, lai tie, kas nāk mums tevi atņemt, top savas sirdis mīksti un neiespēj darīt to, ko tie iepriekš nolēmuši.»

Tad Skudru Meistars iegāja laukumā un teica:

«Miers ar jums, mani bērni, ko gan jūs šeit darāt?»

Un daži ļaudis izbijas no viņa balsis skaņas, bet citi, tie drošākie, atbildēja itin priecīgi:

«Tu redzi, tēvs, mēs pielūdzam savu dievu.»

Acis pacēlis, Skudru Meistars uzlūkoja Tongu un domāgs prasīja viņiem:

«Vai šis jūsu dievs ir arī labs dievs?»

«Tik labs, ka labāka mums nevajag.»

«Un vai jūs domājat, ka šis dievs, kas justu rokas no koka un mafa taisīts, arī redz savam ogles acīm un dzird, ko jūs tam sūdzaties un lūdzat?»

«Ak jā, tēvs,» atbildēja ļaudis, «jā gan, jo gars ir iegājis tai koka, un viņš redz un dzird, un arī brīnumus dara, mums palīdzēdams, kad to jo sīsnīgi lūdzamies.»

«Ak tā,» teica Skudru Meistars, bet tad no ļaužu vidus kads sauca:

«Jūs ļaudis, kāpēc gan mums šeit jāstāsta par mūsu Tongu labajiem darbiem, kur mēs tos varam šim vīram parādīt. Tātad — kadu brīnumu tu gribi redzēt, tēvs?»

To dzirdēdams, Skudru Meistars tapa gandrīz apmulsināts, bet pēc tam viņš teica:

«Lai viņš dziedina kādu slimu.»

Tad ļaudis smejas un sacīja, ka tāda lieta tiešām esot iespējama, lūk, šeit viņu vidū esot kāds virs ar sakaltušu kāju, vai tas Skudru Meistaram liekoties pieliekami slimis? Un Skudru Meistars aplukoja to vīru un atrada, ka viņa laba kāja patiesi ir kā bez dzīvības un miesa uz tas sažuvusi, tā ka tur bij tikai kauls, ada un dažas dzīslas, kas to visu kopā saturēja. Un staigat virs nevarēja, kā staiga cili ļaudis, viņš lēca no vienas vietas uz otru ar kāda spieķa palīdzību, ko tas bij atspīdis sev pret labas rokas padusi. Bet, vaicāts, vai jau sen kopš tā kāja tāda, virs atbildeja:

«Sen gan, jauns es biju reiz iemidzis pusdienas saule ar neapsegtu galvu, un, kad es pamodos, asinis tecēja man no deguna un es biju gandrīz beigts. Tad atkapos pamazām, bet šis locēklis man neklausā kopš tā brīža un pamazām ir sakaltis, kādu tu to vari redzēt.»

«Labi, lai šī vīra kāja top dziedināta,» sacīja Skudru Meistars. Un itin kā priekā, ka viņš neprasa vairāk, visi tur sapulcējušies ļaudis, lieli un mazi, nometas pie zemes Tongu priekšā un diktās balsis uzsaka lūgšanu. Tie lūdza Tongu uzklaust viņus un parādīt svešiniekam, kādi lieli speki piemīt viņam, labajam dievam. Tā viņi lūdza, un tas tīzlais virs arī lūdza, un viņu lūgšanās bij dedzīga un tik kaishga, ka drīz viņi vairs neredzēja un nedzirdeja neka no tā, kas ap viņiem notiek. Un viņu vaigos Skudru Meistars lasīja vispīlņīgāko ticību savai lietai. Viņš uzskatīja arī Tongu, to elku, un ieraudzīja kādu rožainu putnu nolaižamies un ierīkojamies naktsdusai uz efka koka galvas saritinātajos zales vistokļos. Bet, kamēr viņš uzmanīgi to putnu aplukoja, atskanēja sauciens:

«Skaties, lēvs, viņš iet!»

Un pavēries Skudru Meistars tiešām ieraudzīja, ka virs ar sauso kāju nometa savu spieķi un sāka staigāt un viņa seja laistījas no priekā,

kamer ļaudis sāka saukt pateicības vārdus Tongū koka elkam.

Tad, aizkustināts savā sirdī, Skudru Meistars teica:

«Tas ir no tiesas labi, mīļie ļaudis, ko es te redzeju, un tā papildinām pietika, lai radītu man, ka gars paliesī ir iegājis tai kokā un ka jūsu dievs ir teicams dievs. Bet nu man ir lūgums, lai jūs ejat un atstājat mani šeit, jo es gribu pabūt viens un arī lūgties šim stipro lūgšanu vieta.»

Tad ļaudis uzklusēja viņa vēlēšanos un viens pēc otra attalinājās, bet Skudru Meistars atsedās uz zemes pie Tongū kajām un raudzījās sava priekša klusuciedzams. Un, kad visi ļaudis jau bija tālu, vecais virs pacēla acis uz koka elku, aplūkoja to, un elka vaigs tam likās tagad ļoti maigs un skumīgs starp daudzajam zilajam puķem, kas ap to auga, starp lieliem, tumšiem taureņiem, kas to aplidoja, un ar to rožaino putnu uz galvas, kas mierīgi un ar labpatīku atpūtas viņa zaļes matu cekula.

Un Skudru Meistaram šķita, ka Tongū atdara savu lielo koka muti ka tanis sapņos, ko viņš iepriekš bija sapņojis, un sāka grūtsirdīgi un leni:

«Tu Dieva virs, es tev jau tiku divas reizes teicis, ka es, Tongū, arī esmu dzīvā Dieva pazemīgs kalps un ka vēlī tu mani vajātu.»

«Ak jā, mans Tongū,» nopietni sacīja Skudru Meistars, «es to nu redzu gan, ka, ja man kāda aklība jānorāj, tad tā ir nevis šo ļaužu, bet manis pašā aklība, jo es biju aizmirsis, ka nav nekā, ko dzīvais Dievs neiespētu padarīt par ieroci savās rokās, ka arī nav nekā tik niecīga, kam Viņš liegtu Viņa godību paust. Tālab paliec vesels, Tongū, un rūpējies krietni par tiem ļaudim, kas tev uzlicējušies.»

«To es darišu,» sacīja Tongū un piebilda vientiesīgi: «Kaut arī es esmu tikai mazs un netīrs koka dieviņš, man liekas, tie dievi, kas ir daudzkārt lielāki un spožāki par mani, reiz neaizliegs arī man ieiēt un mitināties kāda viņu mūžīgo kristāla debesu stūrī, — bet kā tu par to doma?»

«Ja gan.» atbildēja Skudru Meistars, palocīja galvu un smaidīja.

Tad Tongu ogles acis atspīdēja rieta saules spožums, kas vareja būt arīdzan liela prieka spožums, un viņa koka mule bij atkal aizdarijusies klusuciešanai.

Pēc tam Meistars nogāja atpakaļ uz sādžu un atrada tur priekšā daudzu ļaužu vidū arī misionāru, savu ceļabiedru, un jau pa gabalu tas sauca viņam preti:

«Kur ir tas elks, iesim un satricēsim to prišļos, lai šāda riebīga netirība vairs neapgāna zemes vaigu un lai arī es reiz lieku pie miera un pie gandarījuma, ka esmu paveicis ko krietnu.»

Bet Skudru Meistars atbildēja:

«Nekādu elku es neesmu redzējis, nuļlais draugs, tālab iesim nu vien mierīgi projām un netraucēsim vairs šos ļaudis viņu dzīvošanā.»

Tadus vārdus misionārs noklausījās ar lielu neuzticību, un vareja notikt, ka viņš nemaz nebūtu sekojis Skudru Meistaram un būtu devies viens elku meklēt un to iznīcināt. Taču viņš bija viens un redzēja ap sevi visai daudz to nesaprotamā mele plāpājošo pagānu, tā ka, brīdi parlicis, tas tomēr gāja Skudru Meistaram nopakaļš.

Bet, kad viņi bija jau aiz sādžas vārtiem izgājuši un atradas atkal uz meža takas, tad misionārs tomēr nenocietās un prasīja:

«Skudru Meistar, saki taču man patiesību — ka tur isti bija ar to elku būšanu un kāpēc tu mani aiztureji un visu laiku apsaucei manas taisnīgajās dusmas?»

Tad Skudru Meistars sacīja klusi un itin kā brīnīdamies: «Ceļabiedr, viena lieta mani allaž sa- ceļ lielus brīnumus, un proti: kālab bez gala len- prātīgajam Jēzum, Marijas dēlam, ir tik daudz visai neiecietīgu un pārlicētu dusmīgu kalpu?»

«Es tevi nesaprotu.» teica misionārs un tiepās tālak, lai taču viņam tiekot sacīts, kur tas elks atrodoties un kālab visai tai nekrietnībai japa- liek nesodītai.

Un, kad viņš tā joprojam tielējās un nenorīma, Skudru Meistars apstājās uz takas un sacīja, ap

sevi rādīdams: «Raugies, cik daudzas mazas rāsas lāses redzamas uz šīm zāļiem un lapām, un ikvienā, arī tai sīkākajā no tām visām, debesīs atspīd tāpat, kā tas atspīd platajās upēs un pašā jūrā. Vai tu saprati mani?»

«Nē,» teica misionārs, un gābalu viņi tad atkal gāja klusēdami. Pēc tam Skudru Meistars, kas tai brīdī iedzēra ūdeni no savas ķirbja pudeles, vēlreiz apgriezās pret savu pavadoni, uzlūkoja to smaidīdams un teica:

«Ūdens, kas šai krūze manās rokās, — tas visu zemju un visu krāsu ļaudis spīrdzina vienādi un visi vienādi to dzer, bet ikviens doļ tam citu vārdu savas zemes valoda. Vai nu tu saprati mani?»

«Ak nē,» teica misionārs, bet tapa domīgs, jo īstenībā viņš nu saka aptvert, kas īsteni Skudru Meistaram prātā. Taču jau drīz viņš sevi noskaitās par to, ka Skudru Meistars viņu tā pamācīja. Un, jo biežāk viņš pie tam uzlūkoja veco vīru, kas ar smaidu mutes kaktos gāja viņam pa priekšu, jo drumāks sevi kļuva. Tāpēc drīz bija tā, ka platacainie putni, kas bezbailīgi palika tupam zaros, kad tiem secen pagāja Skudru Meistars, izbiedēti pacēlās gaisos un aizbēga, spārnus kuldami, kad tiem tuvojās Skudru Meistara satumsušais pavadonis.

1942

Stāsts par zemnieka jauno māju

Salca koki, drebeja koki, platiem kamiešiem balslīja zemos padebešus, visas upes un avoti bija tumši zilgani un pietukuši no varena tūdens daudzuma, jo parī tai zemei, kas guļ pie lielo kalnu pakājes, gāja lietūs mēnesis ar viesuļu svilpieniem un gaudām, ar zibējiem, kas spēji šķēla un saplostināja biezos makoņu autus.

Kads vīrs ar kailam kājām un neapsegto galvu lietus dienā pēc lietus nakts iznāca no savas budas upes ūdeņu malā, paverās uz nespodrajām, zemu sadugušajām debesīm, paverās tad uz upes pusi. Viņa acis iepletās platakas, viņš griebeja iesaukties vai ievaideties, bet tad aizdarīja atkal savas lūpas un saspieda tās un turpināja raudzīties uz upes krastu, kur bija noticis tas, kam viņš visu laiku nebija gribejis ticēt, no ka tomēr savas sirds tumšākajā kambarī bijās ar grūtiem un slepeniem rūpestliem: upes krasts bija iebrucis naktī, gluži bez trokšņa ienīris upes satricinātajos ūdeņos, aizraudams līdzī jaunā mājai, ko šis vīrs lika celis tānī vietā par spītī kaimiņu brīdinājumam. Nu tā bija projām, tā bija aprakta — ar viņa pūliņu sviedru slacinātajam zīmēm, ar viņa mīlestību, ar to dzīvības tiesu, kas tadā mājā tiek zemnieka ieguldīta, iekams tā tiek zem spērem. Ja tā būtu tikai viņa māja — tai bija vajadzējis tapt arī visu to nakamo jaunā audžu mājai, kurām vēl jāizkapj no dzīvības šūpuļa jauna zemnieka dzimta. Un ja tā būtu bijusi — ak, ja tā būtu bijusi — tikai māja, akmens un koku kopa bez dvasas. Nē jēl, ikviens logs tānī mājā bija cirsts, ikviens sliekšnis savā vietā guldināts, katra siena pacelta saskaņā ar visu to labako, kas mīta jaunā zemnieka krūtīs, saskaņā ar viņa stingrā domā neietvertu, taču jo dzīvi izjusto sapnī par pasaules kārtību un par pasaules skaistumu. Šo sapnī, šo skaistumu un kārtību vajadzēja ieņemt sevi jaunajam zemnieka sētas audzem — tā tad būtu tā mūžība un ta nemirstība, kadu šis zemnieks sev, vēl dzīvās mīcās budams, sataisījis, radījis un posis. Un vēl jo skaudrak šo visu, šo patiesību jaunais zemnieks tānī brīdī samanija tapēc, ka neviena skaidra doma par to visu viņa smadzenes neatplaksmījas; viņš to jūta, viena mirkli viņš izsmēla visu šīs vilšanās, posta un bezcerības milzumu, tas bija viss.

Kadus mirkļus jaunais vīrs vēl noraudzījas uz upes krastu, kur māja bija stāvējusi, kur tas krasts nu izskatījās, itin ka kad tas asiņotu, jo

nogrūvuma vietā visnotaļ bija uzšķersti sarkana māla slāņi. Pēc tam viņš novērsās no tā, ko bija uzlūkojis, un tāpat saspīestam lūpam atgriezās budā, kurā bija nūtinājies līdz šim, un sacīja savai mātī:

«Paliec tagad vesela un nedusmo man, es aizēju mežos, kalnos un tuksnešos no šīs vietas, jo manas lepnuma dienas ir beigušas.»

«Ēs zinu,» atbildeja viņam māte, «es to gaidīju jau labi sen, ka tā bus pagalam, un labi, ka beidzot Dieva prats man atņēmis tādās bedrīgās gaidīšanas lielo grūtumu. Bet tu neaizej tomēr, jo viņunakt redzeju sapni, ka brīnum lielas zivis nāca mūsu mūrdos, un tas nozīmē bagātību. Tu vel uzcelsi citu māju.»

«Nē,» atsacīja dēls un apava sandales un uzvilka svarkus, bet viņa māte turpināja:

«Neaizej, dēls, tu esi vel jauns, mūsu kaimiņam ir divas meitas, abas vienlīdz skaistas un abas negudras pēc tevis. Tu vel busi laimīgs.»

«Nē,» atbildeja tas puisis un atvadījās un aizgāja no ciemata uz meža pusi, kur to apņēma jo drīz krumāju veja plandītās zaru barkstis, dzelmaina slapjas zāles smarža un lietūs šalkoņa vareno koku galotnes.

Bet vecā sieva, viņa māte, skatījās aizgājejām pakaļ un domāga skaitīja aizlūgšanu, jo tā zināja, ka tā ne viens vien nelaimes piemēklētais ir paslēpies mežu vai kalnāju klusuma un ka neviens no tādām aizgājejiem vairs netika atpakaļ sagaidīts, jo vientuļņicka dzīvei kalnos, mežos un tuksnešos piemīt speja apmal un saistīt likteņa ievainotas sirdis. Tālab māte ludza par savu puisi, kā par zaudētu un mirušu aizlūdz, ļoti maigi un pavisam bezcerīgi.

Taču nebija tā pati diena isti pret savu galu nosvērusies, kad jaunais puisis stāvēja atkal savas mātes priekšā, sveicināja to, goddevīgi noliekdamies un uzsmaidīdams tai ar visu savu jaunības mirdzuma piesalīnāto vaigu.

«Piedotli, ka tevi šorīt tā atstāju, mana māte,» viņš sacīja kaunēdamies, «mans prats bija tra-

kuma pārņemts, nemiers mani vajāja, un es biju visai drūms. Bet nu būs atkal labi.»

Un tūdaļ zemnieks stājas atkal sava vieta un pie sava darba un neuzlūkoja vairs upi, kas apriņķi viņa cerību augļus.

Bet vakara, kad abi būdas iemitnieki jau gulēja savas ēsas un uguns bija nodzēsta, bet istabu arvien dzirdamāk piepildīja būdas jumta niedru čaukstēšana vēja un lielajā lietū, veca sieva domāja sevi, kas gan tur tani biežā meža lik ātri ir atdevis viņas delam labo prātu un darījis tā, ka viņš vairs neizsamisa tas zaudētas mājas labad un atkal centas apgūt citus darbus, bet izvaicāt par šo lietu savu dēlu tā neuzdrošinājas.

Tā pagāja krietns laiciņš klusešana, tad zemnieks prasīja savai mātītei tuusa un tani klusešana: «Vai gan tas ir arī liesa, mana mīļā mātīte, ko ļaudis par Skudru Meistaru runa, sacīdami, ka viņš skaitot jau savas dzīvošanas ceturto gadu simtu?»

«Redzi,» mātīte viņam atbildeja, «ta ļaudis runa gan, un daži veci vīri saka, ka jau viņu tevulevi pazīnusi šo pašu Dieva vīru, tikai zem cita vārda. Bet, vai tas ir arī taisnība, šo lietu gan neizšķirt manam sievas prātam, taču es pazīstu daudzus krietnus un bez viltus augušus vīrus, kas tādās lietās ir izsacījuši, un daudzi no tiem vēl šo baltu dienu ir pie dzīvības un labas veselības.»

«Pēc viņa vaiga spriežams, es to vis nesacītu,» sacīja tad dēls un aplūsa.

Tad vairāk netika runāts tani vakarā, un zemnieks drīz gulēja cieta miega, un ar dziļu apmierinājuma noputu drīz iemīga arī veca sieva, viņa mātīte, jo viņa nu zināja, ka meža viņas dēls satīcis Skudru Meistaru. Un viņa zināja arī, ka, ja tā, viņas dela prāts nu bija atkal rams un cerību pilns, jo uz Skudru Meistaru vareja palūties ka uz sauli debesis, ap kuru raibie padēbeši gan uzsak savas nemiēnīgas rotaļas, bet neiespēj tai atņemt tās starošanu un mieru.

Stāsts par tempļa sarga meitu

Ielejas sādžas tempļa sarga meita bija iedegusies kaislīga mīlestība pret kādu tas pašas sādžas puisi, bet šis par viņu nelikas ne ziņis, kauču arī tā jaunava izlietoja visu savu sievišķīgo viltību un pieglaidību, lai viņa sirdi aizgrābtu. Un viņa saka daudz nopūsties un sadīla miesas, tā ka drīz iezilas enas sakrajas viņas acu dobumos un sprādzes šķindēja un žvadzeja, tikko tā kādu soli spera, jo tas neturejas vairs stingri ap viņas kalsenajiem locēkļiem.

Tad kādu dienu tā meitene pazuda no sādžas. Bet ļaudis saka melst un spricst par to lietu tā, ka meitene esot uzkapusi kafnos noplūkt kādu zināmu puķi, kas — maizes kumosā izraudzītajam iedota — radot tā vīra iekšās nepacietību un niknu mīlestības drudzi.

Tā trieca ļaudis.

Bet puisis, kura dēļ šādas lietas tapa melstas un kura dēļ arī tā meitene bija pazudusi, nu iesaka tik daudz pārdomāt par pazudušo, ka drīz viņa domas ar to vien tapa piepildītas, kā pie auklas raustīts zvans top pats savas skaņas piepildīts. Bet, kas bija viņa domas, drīz paņēma arī viņa sirdi, un puisis sacīja sev, ka esot istis gēķis bijis, tik varenai meitenei palaudams nevesti aiziet.

Tāču pēc kādas nedēļas pazudušā sarga meita atgriežas savās mājās.

Viņa atgriezās vēl kalsenāka, ka jau iepriekš bijusi, bet viņas piere bija gludena tapusi, viņas valoda nosvērta un rāma un skatiens spulgs un mierīgs.

Bet pirmajā viņas atgriešanas naktī, kad enas nolaidās par sādžas māju jumtiem un dzeltenās neļķes darzos izskatījās baltas rasa un menesmeā, kāda roka klaudzināja pie jaunavas mājas loga un puisis, pēc kura viņa iepriekš bija tā ilgojusies un dzinusies, spīda savu muti pie stikla un sacīja:

«Atdari man, meitene, jo tava tēva nava mājas un man vajag tevi nolūgties.»

Viņa to dzirdēja, gāja un atgrūda durvju buli, un puisis iegāja pie tās un stāvēja nedrošs tumsā pie durvīm, kamēr viņa pacēla sev krēslu pie loga, apsēdās uz tā un ļāva mēnesnīcai pār sevi spīdēt.

«Atļauj man tuvoties un sēdēt tev pie kājām.» sacīja ienācējs, un viņa tam pamāja, lai viņš dara tā. Tad viņš apsēdās pie jaunas meitenes ceļu galiem uz grīdas, veras augšup viņas vaiga un teica:

«Cik balts meness stara ir tavs vaigs un tavi ceļu gali kā sudraba sasaluši pie manam krūtīm, vai gan tavas asinis vairs neiesilda tā kaislība, kadu tu esot jutusi pret mani?»

«Es redzu kadu zvaigzni,» atbildēja viņa, nakts debesīm pievērsdama savu balto vaigu, «tā ir ķenišķīga savā lēnīgajā mirdzēšana, kamēr makopi zem tās, kas vējam pieder, tiek šurpu turpu trenkāti un saplosīti.»

«Cik nepacietīgi triec putni koku zaros, tā ir mīlestība, uz ko tā sauc un aicina, un pamudina, vai tu tos dzirdi?» vaicāja jauneklīs.

«Klusak, runā klusak, lūdzams,» čuksteja viņa iemīļotā, «es dzirdu smagus soļus dīdān un stabules raudam, tur tāluma liels ļaužu pulks kadu aizgājušo pavada uz vietu, no kuras tas vairs neatriecīsies šeitān serst.»

«Meitene,» izbailes sacīja jauneklīs, «cik gan klusa ir tava balss un piesmakusi, tās nožēlojamās skaņas tu neklausies, klausies labāk, ka mana sirds šit krūtīs pēc tevis.»

Taču vēl balaka un vēl klusaka balsi, bet spožuma pilnām acu skropstām tā jauneklīm atbildēja:

«Es dzirdu gan, ka pie mužības augstajiem vartiem trīs reizes piesit tā aizgājēja dvēsele, un minu, vai tā arī ielaista laps.»

«Tas ir tadās kapsētas valodas, un sirmgalyju valodas tās ir,» sacīja tad tas jauneklīs lielas bedas un dvēseles ignuma, jo viņam kļuva pavisam baigi no beru gājiena skaņām, kas tani

namā caur nakts tumsību un caur sienām, logiem un durvīm iespiedās, lapāt no jaunas meitenes vaiga caurspīdīguma meness planāja un iezilajā gaismā. «Tās ir sirmgalvju valodas, un tās tev, tik jaunai un tik krašņai, nepieder. Atjedzies, mana mīla.»

«Tas nava sirmgalvju valodas,» atbildeja viņam jauna meitene, «jo esmu nule stipra kļuvusi un mierīga.»

«Man nevajag tava miera,» viņš sacīja, «man vajag, lai tavas acis iedegtos, kā tas cīkarti pēc manis dega, vai tu atceries vēl? Un lai tavas rokas mani apkamptu.»

Bet viņa purināja galvu, un viņas mute neatstila.

Tad jauneklis uzleca kajās un iesauca dikti:

«Es zinu gan, es zinu gan, kas tavu prātu tā ir pargrozījis! Tu esi satikusi tur kalnos Skudru Meistaru, atzīsties jel!»

Un, redzēdams, ka meitene klusu cieš un to, ko viņš izsacījis, nenoliedz, kā arī samandams, ka šim vietā viņš kļuvis nelūgts, negaidīts un lieks, jaunais puisis atmēta ar roku un atstāja tempļa sarga meitu un viņas setu. Tapat arī nākamajās dienas viņš tani nama un seta netika vairs savu kaju speris un uz to pusi paskatījies, jo pagāja krietns laiks sprūdis, iekams viņš bija apsaucis un pievārejis savas atstumta mīlnieka bedas, sirdistus un savu sašutumu.

1990

Stāsts par Ūru, lielo Grēkdari

Ka tie mazie, cekulotie plana stikla putni, kurus mēs dāvina saviem bērniem, tik mīļi bija visi Skudru Meistara vardi, kad tas runāja ar Ūru, kupraino grēkdari, pēc tam kad tas viņam bija beidzis stāstīt savu slāstu.

Un šis ir kuprainā Āra stāsts:

«Jauns budams, es redzeju citus jauneklus valkajam cinobera sarkanus, dzeltenus vai izrakstītus svarkus, droši ejam pa ielām un kavejamies izpriecu vietās, kur atskan muzika un meitenes ar priecīgu prātu dejo pie sveču gaismas. Bet es biju auguma neizdevies un neglīts, un nabadzags pie tam, ta es nevarēju ar citiem pulka turetīs, kalab tikai pie priecīgu sanaksnju vietu žogiem noklaustījos, cik jautri tur iekšā iet, kā tur spradzēs šķind ap brūniem meiteņu locēkļiem, kā dudlo fleita un kā ar kaishiņu, zemu un drebošu skaņu, cilvēku prātus uzbudina dams, nodun gongs. Tur es noglūneju skaudīgu iedomu pilns, kā darza kavejas muletāji, kamer rasa gausi laso no jasmīnu krumajiem uz dienas saules drudzi parcietušas un lielu slapju vārdzinātas zemes. Un, ka ta zeme, tas saspregājušais pliens, slapa udens, ta mana dvesele un miesa slapa pēc mīlestības, bet neviena jaunava man nepieķeras ar tadām jutām.

Reiz mūsu pilsētai cauri izgāji tu, Meistar, un daudzi ļaudis tev sekoja, lai nodotos tiklaid turības dzīvei, bet es domāju tūnūma:

«Tām, kas saldu edis un atēdies, tam nav grūti pēc tam ieņemt sausu maizi, bet es — kā lai es atsakos no tā, ko neesmu baudījis itin nekad?»

Tā es nesekoju tev tam reize, bet lapu vēl alkātīgaks savas vēlēšanas, un mani nepiepildītu karību kaltētie vaigi tapa liesi un es pats vēl nejaukaks no sejas, neka jau iepriekš bijis.

Tad es zverēju pats sev bagāls taps, lai mana zelta dēļ sievas un meitenes izradītos neredzam mana vaiga un auguma nejaukuma. Un pamazām es arī iedzīvojos bagātībā, visus līdzekļus šim vienam nolūkam izlietojams, ta: krapdams, augļodams, pirkdams un pardodams aizliegtas reibuma zāles.

Ilgī es dzīvoju skopuļa dzīvi un maz vien ko sev atļāvos, bet pēc tam es rikoju dzīres, un tās bija manas izšķērdības dienas. Tauts dienas ap mani tapa pulcinātas mūsu pilsētas krāšņakās

sievas un mani galdi [odzijas zem mielasta un dzērienu traukiem, un manas un to citu pļitnieku — manu galdabiedru drēbes piesātināja viņa smaržzaļu izgarojumi. Arī sievu nu netruka vairs, kas mani apkampa, jo tam bija mana zelta apmatas acis, un tas neaizliedzas man starp puķem, kas savam tumši sarkanam ziedu mutem izelpoja kaishības greka un negaustības greka smaržu visas tās dienas, kamēr dziru bungas nenorīna mana nama.

Bet šim manas izšķērdības dienam sekoja ļaunas sirdsapziņas naktis, kad auksts vējš [odzija mana dārza kokus un, no miglas iznākdams, man piestajas to cilvēku ēnas, kurus es biju izsūcis un vardzinājis ar savam reibuma zālem, ar krapšanu un ar augļošanu. Tik lielos pulkos un tik bieži tadas ēnas naktis manu dārzu apmekleja un klejoja tur pa tumšo zali un pa bālajam smiltim, ka laikam tās manija un ieraudzīja arī putni koku zaros un sienāži, kas smilgās mīlinājas, jo drīz vien visas šīs radības pameta manu ēnu apsesto dārzu un viņu balsis tur vairs nebija sadzirdamas diena, nedz nakti.

Šo nakts klejotāju — šo ēnu dēļ es drīz iemactijos gulet dienas, kad nekādi spoki apkārt nestaiga, bet naktis es pavadīju vietās, kur pulcējās daudz cilvēku. Es turpināju dzirot un apkāmp sievas ar baltu un tās ar melnu, dzeltenu un iesarkanu ādu, un mani apkāmpieni bija nežēlīgi un savā negantība drīzāk atriebībai nekā mīlestībai līdzīgi, jo šīs sievas jau mani tepat nemīleja, tās tuvojas man mana zelta dēļ, to tās dabuja arī un manu nicināšanu turklāt.

Taču pēc tam es satīku kādu jaunu meitu mana drauga namā, tai bija brūnas matu pines līdz viduklim un platas acis, kuram tā mani lēnprātīgā nopietnība uzlūkoja. Es viņu neievēroju daudz, jo tā bija kalpone, bet viņa mani allaž noskatījās un uzsāka arī valodas ar mani, reiz tā sacīja starp citu:

— Laudis runa lietas lietas par taviem akmeņiem un par tavu zeltu, kungs, par dārgiem tepi-

ķiem un vēl citu bagātību. Ka gan tie alojas, jo tu esi nabagākais vīrs uz zemes.

— Ka tad man trūkst? — es prasīju nemierīgs.

— Viena, kas tevi iemilētu, — viņa atbildeja.

Dusmīgs, ka tā aizskar manu brūci, sacīju tai:

— Tu gan varētu nakt un mani iemilēt?

— Es darīšu to, — viņa mierīgi atbildeja.

Tad, Meistar, es apprecēju to meiteni un biju laimīgs dažas dienas, jo mana nama, kur tikai plitnieku balsis bija atskanējušas, nu ienāca tīra un laipnīga sieva. Viņas pieres mirdzēšana padziņā visus ļaunos garus no manām naktīm, un viņas maigums apņēma mani līdzīgi tam, ka vara-vīksne negaisa mākoņus apņem.

Tomēr drīz mani iesāka graužt niknas šaubas, es domāju to sievu pie manis nakušu, tikai lai tā pār savu kalpones kārtu paceltos mana lieliskā nama valdnieces godā. Un, reiz iesācis ar tāda veida šaubām nokauties, es netiku vairs gāfā ar tam, tapu drums un needu, un veltīgi rāju savu sievu, kaut tā kalpoja man liela atdevība.

Reiz prasīju tai atkal, kā jau daudzas reizes iepriekš:

— Vai tu mani mīli?

— Tu to saki.

— Un arī nabagu tu mani iemilētu?

— Jā gan. Bet vai tu šaubies par to?

— Ja, — es teicu un novērsos, bet viņa piespieda mani tai atkal acis ieskatīties un sacīja dziļas skumjas:

— Tas ir aplam, vīrs, bet savs miers tev jāatrod. Atdosim tapēc visu, kas mums pieder, un aiziesim tālu no šīs vietas, un tapsim zemes kopēji, kas grūti strādā un top tikai skopi atalgoti.

Es novērsos aizgrahts, bet cita dienā, kad šaubas mani atkal uzvarēja, es tiešām izpildīju to, ko mana sieva bija man ieteikusi, un drīz es tai sacīju:

— Nu mums vairs nepieder nekas, arī vērsi un ratus, ar kuriem aizbraukt, neesmu paturējis.

— Tad iesim projām, — viņa sacīja un smējās par manu brīnīanos.

Tā mēs aizgajam kājam no musu bagata nama un meklējam sev jaunu mitekli, un atradam tadu kādā neauglīgā vietā, un apmetamies tur, apņemdamies maksāt nomas naudu tas vietas īpašniekam.

Bet tani posta vietā manas sievas daba un viņas jūtas pret mani neparvertas nemaz, tikpat modra un prēcīga tā mani apteceja, un es pieļāvu tam notikt, jo es sev teicu:

«Ja viņa mani mīl, lai tā nenorimst to paradīt, gan jau viņas pacietība reiz luzis un tā izsauksies, savu liektību atmezdama: «Kuprainais vīrs, es tevi nekad neesmu mīlējusi, ja daudz — es želoju tevi, bet nu ir beigas arī ar to...»»

Tā nenotika.

Nemīlīga darba manas jaunas sievas ada tapa tumša, viņas locekļi stiegraini un viņas mute bāla. Bet viņas acis vēl arvien man uzsmaidīja un viņas mute nesurojas.

Kādu vakaru ieraudzīju, ka vaigu gali tai kveļo un lūpas saspēgā, tad es teicu:

— Beidz skaldīt to malku, tev jau ir drudzis.

— Ne, — sacīja viņa, — to nu ne, drudzis ir ilin nīcīgs, tadel vien musu pavards bez malikas nepalīks.

Tad es gribeju celties un skaldīt malku viņas vietā, un viņu raidīt pie miera, bet tani pašā brīdī ļaunais gars man iečūksteja ausis:

«Nē jē, lai taču viņa vēl saskalda šo lielo koka šķīlu, tev uzupuredamas un ar drudzi kauļos, tad beidzot tu noticesi patiešām, ka viņa tevi mīl.»

Un es atsēdos uz musu majas sliedīšņa un noskatījos, bet mana sieva cirta to lielo koka šķīlu un reižu reizem uz mani divaini paskatījās, man nu likas vēl derīgāk nogaidīt, jo domāju:

«Redzēsim, kas nu būs un vai viņa izturēs vēl arī šo manu nelietību?»

Tā es apcietināju savu sirdi, kas dega no vellešanās viņai palīdzēt, un ļāvu tai turpināt viņas grūto darbu, bet manas acis kļuva valgas, un es čūksteju pie sevis tā, ka viņa to nevarēja dzirdēt:

— Vel tikai šo vienu parbaudījumu, mīļa sieva, pēc tam es licešu tev uz visu mūžu un atņemšu tev šīs skarbās dzīves grūtumu. Jo tu jau nezini, ka ar gudru zipu esmu paslepis lielako tiesu savu perļu un visas citas mantības, to es nolikšu tev pie kajam, kad bušu tev noticejis. Simti sprādžu tev bus un simti kalpoņu, un nekas tev nebus jādara vairs ka vien jāpriecājas par tavu jauno dzīvību un par manu pateicību tev.

Ta es sapņoju, un mana sirds smējas, kad piepeši kads liels putns šāvās kā viesulis no vakara debesīm un tik tuvu gar manu vaigu, ka viņa tumšais spārns gals pieskāras manas pieres adai un es saredzeju viņa balas acis. Un, kad es satrucies pielecu kajās, tad ieraudzīju, ka mana sieva ir pakritusi, un steidzos pie tās, cik vien ātri speju, lai palīdzētu viņai piecelties, bet viņa gulēja bez valodas, un man vajadzēja to rokas pacelt un nest, kas man mana izmisuma spēka beidzot izdevas arī.

Tam pašā dienā, Meistar, manu sievu aizrāva uz citu pasauli [aunais maiņu drudzis, ar kuru tā bija sasirgusi. Bet vel reizi tā atvera acis un iesmējas paklusam, un sacīja man:

— Mans nabaga vīrs, ka tu gan nomoki sevi ar tam aplamajam iedomam, kuras tu no sevis nepadzen.

Ta viņa aizgāja, mani žēlodama, bet, kad es tad uzlukoju manas vainas del mirušu to, kas vienīga man šeitā bija ar mīlestību pieķērusies, manas iekšas iedegās tik neganta uguns, kāda varbūt vienīgi elles nemirstīgajā mutē deg, ja vien tāda vispar ir atrodamā vel kaut kur arpus savu greku nožēlotāja sirds.»

Kad Ūrs šo stastu bija pabeidzis un, savu vaigu rokam aizklājis, sēdēja tur kuprains, tumšs un sagrauzts, viens no Skudru Meistara mācekļiem izsauca:

«Kālab mums bija jādzird šis riebīgais stasts! Savu eflī tu, vīrs, esi nopelnujis, kālab tu liec citiem tam ieskatīties?»

Bet Skudru Meistars runāja ar Ūru lenīgi un bez pārmēta, tad viņš pagriežas pret savu macekli, kas tikko bija runājis, un sacīja tam:

«Kluse, tu skaistais jauneklis, kas tu sevi jau ieskaiti nopelnu pilnu esam vienīgi tāpēc, ka tavas asinis ir aukstas un tu neesi nekad kārdināts tālab ar tadu spēku kā šis Ūrs; arī no vaiga jauks un visu ieredzēts tu esi allaž bijis, ko gan tu vari spriest par to, kam allaž bijis par maz mīlestības, bez kuras neuzplaukst un nepadodas neviena dzīva dvaša, ka bez gaisa nekas neuzplaukst un nepastāv?»

Un šie Skudru Meistara viņa macekliem sacītie vārdi bija skumīgi kā tie lielie, patumšie putni, kas no savam līdzām klinšu iedobumos paceļas, kad uz zemes un ūdens ir sagaidāms liels negaiss, krusas un ūdeņu vilpošanās laiks.

1990

Stasts par sādžas vecāko

Sādžas vecākais Ķirbis bija godājams vīrs un tā par sava amala uzliktajiem pienākumiem norūpējas, ka neiemīga naktis, pārdomādams par to, ka viņš savas sādžas ļaužu labklājību varētu veicināt vispilnīgāk un visdrošāk. Savā sādža viņš bija cieši apņēmis tādu teicamu kārtību nodibināt, lai tas gudrās un jaukas kārtības dēļ viņa sādža atspīdētu kā kāda zvaigzne pie Ķirbja tēvu zemes debesīm. Tai bija kļūt par gudru iestādījumu paraugu, spodribas paraugu, labklājības un taisnīgas valdīšanas paraugu.

Bet viņa sādža, ka ikvienā citā tas zemes sādža, bija visadu ticību ļaudis.

«Nu,» nodomāja Ķirbis, sādžas vecākais, «tik lielu vietu cilvēki ierada ticībai savas sirdis un savos prātos, ka tur, kur gribu krietnu kārtību

redzet, — tur jāvalda vienai ticībai, lai ticības savstarpīgie ķīviņi un spekošanas izpaliktu.

Un viņš nosacīja un paveleja, ka tiem, kas grib tam sadža dzīvot, kuras izraudzītais vecākais Cīrbis bija, netiks atvelels dažādiem dieviem kalpot, bet gan tikai vienam. Taču ļaudis apsprieda šo lietu un sacīja:

«Sadžas vecākais ir nolēmis un paziņojis, ka mums netiks šeit atvelels dažādiem dieviem kalpot, bet gan tikai vienam. Ko mums nu iesakt un ka?»

Tad tie, kuri tiepīgākas iedabas bija, atstāja to sadžu, jo viņi cienīja vienīgi tos dievus, kadus iepriekš pieluguši, bet citus dievus tie necienīja nemaz. Bet tie, kuri sava daba bija vieglāk lokāmi, pieņēma to ticību, kadu to bija gribējis sadžas vecākais. Un nu notika ar ticības lietām tam sadža tā, ka to bija karojis sava prātā Cīrbis, sadžas vecākais, un proti, visi sadžas ļaudis kalpoja vienam Dievam un visi vienāda veida. Bet tas tad arī diemžēl bija viss, jo vēl nekada cildināma kārtība tur ar to vis nenodibinājas — zaglis turpināja joprojām savu zagšanu, piltņiņš savu dzīvošanu, dusmas atširdīgais pļūcas ar tiem, kas to apkaitinājuši, un ikviens palaidnieks piekopa joprojām savu palaidību un blēdis savu tumšo lietu.

Tad sadžas vecākais domāja:

«Redzu, ka ar manu prātu vien nepietiek šīs sadžas parvaldīšanas lieta. Meklēšu tālab kadu gudru vīru, likšu viņa gudrību pie savas gudrības un ļaušu viņa padomam mani apgaismot.»

Pēc tam Cīrbis visur pēc tāda gudra vīra meklēja un tautāja, un dzirdēja ļaudis daudz laba par Skudru Meistaru runājam. To visu ielagojis, viņš nolēma pats pie Skudru Meistara doties un runāt par savu lietu.

Ilgī nekāveļies, Cīrbis uzmekleja Meistaru viņa ala un izstāstīja tam visu par savam rūpēm, saviem nodomiem un par to pirmo lietu, ko tas jau paveicis sava nodoma labā, ka arī par to, ka nekādus svētīgus augļus šī pirma lieta neesot nesusi.

Skudru Meistars uzlūkoja Ķirbi verīgi, atrada to godīgu un patiesīgu vīru un leica:

«Varbūt tev nu tomēr vēl pašam ir kāds padoms pie rokas, kā to jauko kartību un labklājību tavā sadzā nodibināt?»

«Es domāju gan vēl tā: ja nu es tiem ļautīņiem dotu krietnu padomdevēju pulku, kas tos viņu dzīves padarīšanas pamācītu, tāpat daudz dziednieku, kas par viņu miesas veselību gādātu, un tāpat daudz pirtnieku, pavaru, namdaru un citu labu amata meistarū? Lai visi iemītnieki mana sadzā tiktu labāk dziedināti, mazgāti, pabaroti un apģērbti un mīlīnatos jaukakos majokļos nekā vienas citas sadzās.»

«Dari tā,» sacīja Ķirbim Skudru Meistars.

Sadzās vecākais rīkojas arī tā un ataicināja uz savu sadzū daudz mācītu padomdevēju, kuru mūle bija laba runāšanai un likumu iztulkošanai, arī dažus krietnus dziedniekus, tāpat arī pirtniekus, pavarus, namdarus un visus citus, kurus bija nolomājis sava sadzā sapulcināt. Bet, lai šie visi tiktu labi atalgoti, nekurnētu un savus pienākumus neaizstātu novarta, Ķirbis nolēma tos iepriecināt, pats savu sadzās vecākā algu starp tiem sadalīdams un arī visu nomas naudu, ko lauki ienesa, tā palīkdams pats gandrīz bez neka.

Tomēr drīz vien tapa redzams, ka savu labo algu tie atvestie mācītie vīri nenopelna, jo ļaudis, piemēram, reti vien uzmeklēja tos labo padomdevējus un likumu pazinējus, bet gan rīkojas paši pēc sava slikta padoma un jo bieži visiem likumiem pretī. To pirtnieku, drēbnieku, pavaru un citu amata meistarū māku gan tie izlietoja, tie labi ēda, ģērbās un savus majokļus izgreznoja. Bet, nerangoties uz to, nekada īpaša kartība sadzā vēl arvien nebija vērojama un tie palīdņi un bleži, kas tādi bija bijuši iepriekš, palika tādi paši arī joprojam, lai tie ēduši treknu vai liesu, ģērbti tā vai citādi, labos mītekļos tāpat kā sliktos mītekļos, veseli tāpat kā slimi.

To visu novēroja Ķirbis, sadzās vecākais, noskuma un devas atkal pie Skudru Meistara un sudzejas tam:

«Esmu izdarījis visu to, ko tev sacīju viņa reize, un esmu visu savu bagātību to daudzo mačto vīru — sadžas labklājības kopeju algam sadalījis, bet nekā liels no tā visa nav iznācis. Labi apkopti gan nu ir manas sadžas ļaudis, bet piedauzīgas lietas un visādi greka darbi tur atrodamīki uz soļa joprojām.»

«Doma vēl,» sacīja Skudru Meistars.

«Ja,» sacīja Čirbis, «kā gan būtu, ja es vēl dotu tiem palaidņa ļaudim par viņu kārtības uzmauktājiem vīrus, labus kā debesu būtnes, tikumīgus kā debesu būtnes, maigus un laipīgus kā debesu būtnes? Ja šie debesu iemītniekiem līdzīgie vīri kā priekšzīme manu ļaužu vidū mītis, domāju, tie nevarēs beidzot citādi kā tadai priekšzīmei sekot un par savu izlaidību kaunēties.»

«Dari tā,» atbildeja Skudru Meistars.

Pagāja diezgan ilgs laiks, iekams Čirbis uzņēma dažus tikumba debesu būtnem līdzīgus vīrus, bet beidzot viņš tomēr atrada tadus un iecēla tos savas sadžas kārtības uzraudzītāju kartā. Un kadu laiku sadžas ļaudis par saviem kārtības uzraudzītājiem brīnījās un tos slavīnāja. Bet necik ilgi pēc tam sapulcinājās vienuviet visi sadžas diedelnieki, bleži un citi peļamas dabas ļaudis un sprieda tā:

«Mūsu dzīvošanai šim vieta ir gals klat un mums pašiem visiem briesmas zobu gala, ja tie neaptraipīta tikuma vīri šeit turpina valdīt un mūs uzraudzīt. Tāpēc raudzīsim, ka varam tos pie malas nogādāt.»

Un tā — pulka izperinājušiem tadu nosodam un saulei debesis riebīgu lietu — šiem sliktas dabas vīriem arī izdevas beidzot tos debesu gariem līdzīgos kārtības uzraudzītājus slepenība nomaitāt.

Redzēdams notikušu tik briesmīgu lietu, Čirbis, sadžas verakais, iedegas bedas un aizsteidzas pie Skudru Meistara, plesa matus un vaimanāja:

«Kungs, cerētas kārtības vieta mana sadža ir notikuši šausmīgi tumstības un asiņus darbi. Sliktas dabas vīri ir slepus nomaitājuši debesu būtnem līdzīgos. Šī lieta nevar palikt bez bargas parma-

cības, kalab esmu nolēmis tā: lai kartība mana sadža reiz taču laplu nodibināta, es došu tai varen sirdīgus, cietus un nepielabināmus uzraugus no viņu pašu vidus, kas tos savaldīs, parnaeīs un ar asu rīksti ganīs, kā nesapratīgais avju bars pelna.

Dari tā, brīdi padomājīs, atbildeja Skudru Meistars.

Un Ģirbis aizgāja un rīkojas: tie ļoti sirdīgie un cietie uzraugi tapa iecelti savas vietas, un tie ganīja ļaudis ar asu rīksti, kā nesapratīgas avis tiek ganītas. Un kadu īsu laiku viss izlikās labi, jo neviens nedrīksteja balsi pacelt, trakot un sudzēties vai kādas palaidības piekopt. Taču, kad sadžas ļaudis tā tapa parliecīgi spaidīti, sanāca kopa daži labas un dedzīgas dabas vīri un sprieda tā:

— Visu labu ļaužu un brīvības mīļotāju ļaužu dzīvošanai šim vieta ir gals klāt un briesmas zobu gala, ja tie zverīgas dabas vīri šeit turpināmus spaidīt un uzraudzīt. Tālab raudzīsim, ka varam tos nekaitīgus darīt.

Un tā — pulka apzvērejušiem šādu lietu — tiem labas dabas vīriem arī izdevas beidzot visus cietos un sirdīgos uzraugus kāda nama ievilināt, saistīt un no sadžas slepeni uz kadu neapdzīvotu vietu aizvest. Tur tos atlaida, bet tiem piekudināja zināmā sadža vairs neradīties, ja tiem viņu dzīvība mīļa. Un tie aizgāja arī kurpu kurais un bijas sadža atgriezties, bet labas dabas sadzīnieki atgriežas sadža gavīledami.

Tā nolika, ka pēc tik raibam maiņu dienam Ģirbja sadža nu bija atkal gluži bez uzraudzības un nekadās kartības zīmes tam vairs nebija atrodamas, jo ikviens no sadžas ļaudīm dzīvoja, kā iepatikas.

Tad sadžas vecākais Ģirbis devas vēlreiz pie Skudru Meistara un sudzējas, pavisam apbēdināts:

— Es devu tai negudrajai sadžai labus kartības uzraudzītājus, tos nomaitāja slikti ļaudis. Es devu tai bargus un niknus uzraudzītājus, tos savukart aizrāva un nogādāja pie malas ļaudis, kas domāja labu. Saki jel, jo manas saprašanas man šim lieta vairs nepietiek, ko lai daru vēl. Jo neveste to sadžu, kas man uzlicēta, es nevaru pamest.

Skudru Meistars tam teica:

«Skaties, tur pie ugunsкура stav pods, līdz malai ar ūdeni pildīts. Kadu tu atrodi to podu un kadu to ūdeni, kas tam ieliets?»

Cīrbis palūkojas un sacīja:

«Pods ir netīrs, kungs, un ūdens tads pats.»

«Atnes puķes ar labu izskatu un labu smaržu,» sacīja Skudru Meistars.

Cīrbis, sadžās vecākais, devas ārā no alas, uzmeklēja puķes ar labu izskatu un smaržu un atnesa tās uz alu.

«Nem tagad šīs puķes un apvij tās ap to ūdens podu,» sacīja Skudru Meistars, «un dari to pamatīgi.»

Cīrbis brīnījās mazliet, tomēr paklausīja un nopūlejas ar puķu kopa savišanu, saglaušanu un poda izrotašanu tik pamatīgi, ka tad, kad šis darbs bija pabeigts, poda netra virsma vairs nebija saredzama, tik daudzas un dažādu krasu puķu galvas, lapas un stiebri ap to bija apvīti.

«Nu pods ir it jauki puķu vijokļos paslēpts,» Cīrbis sacīja, bet Skudru Meistars vaicāja:

«Kads nu ir ūdens tam apšuķotajā podā?»

«Netīrs, un arī pods ir tads pats,» atteica viņam sadžās vecākais, «likai tas nu vairs nav saredzams to raibo puķu daudzuma dēļ.»

«Ja pods ir netīrs,» sacīja Skudru Meistars, «tad noņem nu visas puķes un berze to podu no arpušes, kamēr tas spīd un spulgo.»

Arī šo Meistara pavēli Cīrbis izpildīja un sacīja tad: «Tas nu ir izdarīts, un tu, Meistar, vari redzēt pats, ka lava poda ārpusē tagad spīd un spulgo.»

«Un kads nu, Cīrbi, ir ūdens tur tam podā?» atkal vaicāja Skudru Meistars.

«Tas ir netīrs, skaidra lieta,» teica Skudru Meistaram Cīrbis, «jo tas jau ir likai no arpušes berzts, ka pirmak rotāts. Tas pods gan butu visupirms no iekšpuses jāiztra, kungs, un tad tīrs ūdens tam jāiepilda, ja tu tīru ūdeni no šī poda gribi dzert.»

«Gluži precīzi, mans Cīrbi,» atbildēja Skudru Meistars un nerunāja vairs.

STĀSTS PAR KĀDU SKUDRU MEISTARA VIESI

UN PAR TO, KĀ VIŅA MĀCEKĻI
TO SAGAIDĪJA

Vakara stundā, kad dienas spožums jau bija izdzisis pie debess, udeņos un koku galotnes, Skudru Meistara mācekļus viņu būdā, kuru tie bija uzcēlušī netafū no Meistara alas, uzmekleja kads vīrs. Šis velmāis nacejs bija daudz stipra dzeriena baudijs un viņa svarki putekļiem aptraipīti, ka jau tadam, kas sava gaita vairakkārt krijis pie zemes, viņa speka liekts un locīts. Šis vīrs sveicināja Skudru Meistara mācekļus un sacīja šļupstēdams:

«Jaunie draugi, jums jāpalīdz man atrast Skudru Meistars, kas šeit tuvumā mājā. Naku no liela taluma viņu redzēt, bet, tā kā tur zemāk, sadža, esmu kadu lasi viņa iebaudijs, nu lieku kadas neredzamas rokas maldināts un apmulsināts un neatrodu to alu, kuru mekleju. Bet tas svetais vīrs man jāredz, jo, kā mazus un bailīgus putnus ilgas pēc viņu dzimtas malas iedrošina doties pari bargiem un vēju kulliem lielu juru udeņiem, tā ilgas Skudru Meistaru vaiga skafīl ir spiedušas mani no talienes šurpu nakt.»

Bet Skudru Meistara mācekļi sačukstējas sava starpa un sacīja viesim tā:

«Tu, vīrs, gan neizskaties ka tads, ko kada stipra un liela ilgošanas butu ņemusi sava vara, jo cilādi tu nebutu vis sava ceļa stipru viņu dzeris un pie zemes vartījies, bet gan tudaļ un taisnā ceļa nācis šurpu, kur tev bija jāatnak. Mes nelieam tev.»

«Bet, miļie, laipngie kungi,» taisnojas nedrošī tas piedzerušais, «mana velešanas Meistaru redzēt ir no tiesas stipra. Vai debeškgīgie saules stari neatspīd arī neuzposta majokļa logos? Tā arī manā necienīgajā sirdī var iemajot tīra velešanas. Tīciet man, lūdzami.»

«Ne,» viņi sacīja, «mes nelieam tev.»

Tam brīdī budas durvis lika atdarītas un Skudru Meistars, kas šinī stunda ik vakarus savus mācekļus apmeklēja, ienāca iekša un teica:

«Esiēt sveicināti, mani bērni, un arī tu, svešinieč. Bet kālab gan tu, kas esi nācis mani satikt, stāvi šinī vieta un ķīldojies ar šiem jaunajiem un nepratīgajiem ļaudīm? Un, jūs cili, kālab jūs aizturat šeit manu viesi?»

Un, tā ka svešais virs bija nobijies un neapbīdēja un arī mācekļi neattapas kādu vārdu sacīt. Skudru Meistars apsedās pie budas maza pavarda nguns un sacīja:

«Sedies te, mans viesi.» Bet svešais neiedrošinājās viņam paklausīt un ielīda budas kakta, kur tas grībeja uz zemes aptuplies. Tad mācekļi piecēla viņu un veda to pie Skudru Meistara, un šis teica:

«Virs, tu nāksi ar mani un būsi mans viesis, bet, iekams uz alu ejam, es grībetu šiem jaunajiem ļaudīm kādu stastu stastīt, un tas jādzird arī tev. Klausieties tālab šo stastu, kuru zina daudzi mūsu zemes ļaudis.

Kads zvejnieks grībeja reiz labu lomu vilkt ūdeņos, kas tam nepiedereja, kālab tas piecēlas nakti, ņēma tīklus un iegāja kādā darzā, kas nebija viņa darzs, un iemeta tīklus dīkt, kas nebija viņa rakts, nedz uztūrets. To troksni izdzirda toner tā darzā un dīka saimnieks, modināja savus kalpus un lika tiem ņemt lapas, doties darzā un iebruceju uzmeklēt un satvert. Drīz kalpi ar lapam izgāja tumšajā darzā un iesāka meklēt, bet zivju zaglis dzirdēja viņu balsis, viņu soļu troksni un saredzeja lapu spožumu. Tudaļ tas pameta savus tīklus ūdenī, apsedās mudīgi zem kāda koka, sakrustoja savas kājas un rokas, bet vaigu pieversa debestīm, tā izradīdamies par kādu svētu vīru, kas sed, savas apcerēs grīnis. Un kalpi redzeja to, bet nelikas par viņu zinīs un turpināja meklēt iebruceju, bet, neatraduši tadu, devas atpakaļ pie sava kunga un sacīja tam:

«Kungs, neviens zaglis tava darzā nav ierāugams, tur ir tikai kads svēts virs, kas kavejas zem koka zariem, savas apcerēs grīnis.»

Tad viņu pavelnieks atbildeja:

«Jo labāk, ejiet un kalpojiet tam svētajam vīram.»

Viņa laudis paklausīja un ņēma augļus, puķes, labu barību un vēl citādas dāvanas un izgāja darza otru reizi, kur tie nolika visu paņemto pie svešā zivju zagļa kajam, uzrunāja to un godināja, kā jau šīs zemes laudis ieradūši savus svētos godināt un tiem kalpot.

Otra rīta pēc saullekta sanāca arī citu māju laudis tam darza, tie visi aplūkoja zem koka sēdētāju un atnesa tam dāvanas, un runāja:

«Skatieties, tik jauns vel gados tas puisis, bet jau svēts.»

Sos un tiem līdzīgus vārdus dzirdēja zivju zaglis, kas sēdēja zem koka izlikdamies un domāja:

«Ko gan tie laudis tur runā, tie jau satriec manu sirdi tadām savam valodam. Patiesi, neiespeju likt tiem villies, Man bus vien jāpielūko, ka no tiesas tieku tads, kadu šie mani devē. Jo tie ir manu vārdienas sirdi pavisam satriekuši, nūdien, un nu es gribu pēc citas sirds un cita prāta apskatīties.»

Un tā arī nolika galu gala, jo kopš tas pašas nakts tas vīrs, kas iesākuma vien izradīdamies bija par svētu izlicies, iesaka pēc svētuma arī sava sirdi un iekšiene meklēt, tā viņu bija uzvarējusi, saistījusi un paskubinājusi to daudzo cilvēku uzticešanas un dedzība. Bet šo stāstu es dzirdēju no kādaūsu zemes svētā, kura vārda skaņa ir zelta skaņai piedzināma sava skaidrība. Tikai nu sakiet man — vai es neesmu vērtīgi šo stāstu noklausījies un jums stāstījis to?»

«Ak ne, sacīja Skudru Meistara mācekļi un saskatījas, nemiernīgi sajuzdamies un arī noskumusi. Bet, kad tie paveras uz Skudru Meistaru un redzēja viņu bez dusmošanas viņiem pretim smaidām, iesaka smaidīt un priecāties arī viņi visi. Un, to daudzo smaida apgaismoto vaigu iedrošināts, ieliksnojās arī tas vīrs, kas bija atnācis no tālienes Skudru Meistaru redzēt, un nebaiļojas vairs, bet apsedas Skudru Meistaram tuvāk.»

Un pavārda uguns Skudru Meistara ļaunū būda netika izdzesta visu to nakti, jo nakts bija vesa

un Skudru Meistara valodas ar viņa velno viesi ļoti ilgas un tik patīkamas, ka tas klausījās arī visi viņa mācekļi un neiemīga. Un arī kāds tramīgs meža kostonis bija pienācis pie budas loga un uzkavējas tur, noklausīdamies cilvēku priedīgās balsis un puzdams loga ruti siltu dvašu.

1990

Stasts par nelietīgo Balaramu, kas ar visiem ķīldojās

Kādu sadžu piemēkleja melnais meris, un visi sadžas iemutnieki ļoti sabijas un atcerejas, ka tie līdz šim skaitījuši parlieku maz lugšanu un darijuši maz dieviem patīkamu darbu, toties jo daudz laika izšķerdejuši izpriecās, nedarbos un trakulības. Un šī vēla atzišana nu tik cieši nostiprinājas ļaužu prātos, ka drīz tā sadža atgadināja īstenu dievu bijāšanas majokļa paraugu, kur tika daudz lugts, kur tika dziedātas vairs tikai svetuma pilnas dziesmas un kur ikviens dedzināja kvepinamas zāles pēc savas ticības paražam, bet dejots, daudz ests un plītels tur vairs nelika nemaz.

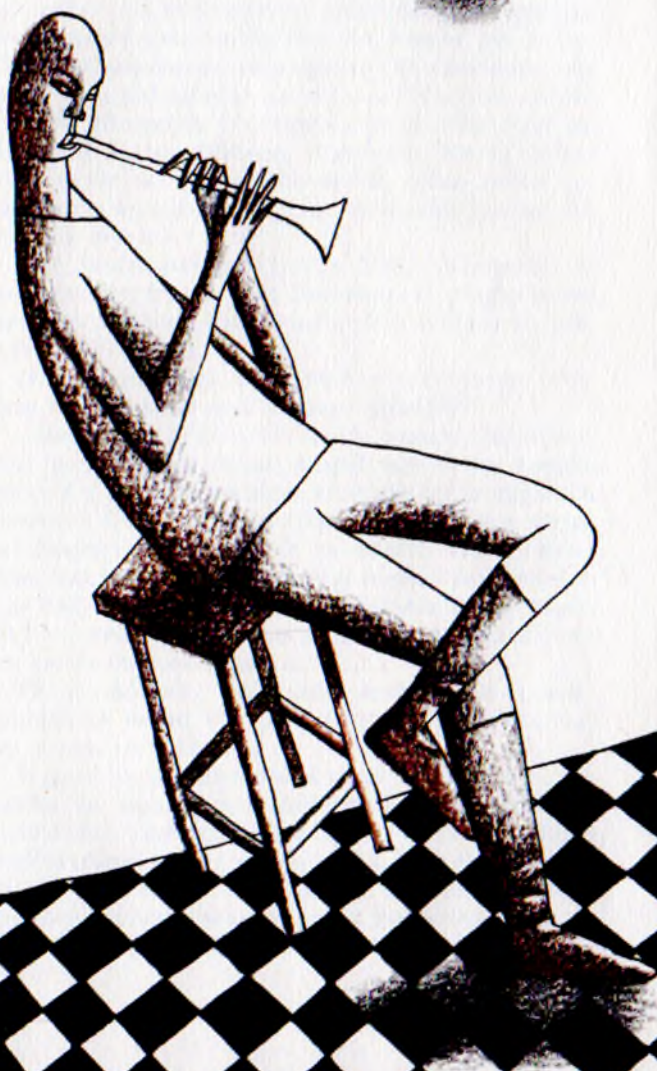
Arī vēl citādi tie ļautiņi nopūlejas debesu apželošanai iemantot, un, proti, tie noželoja ikvienu sliktu darbu, ko tie agrāk bija padarijuši, un, ja kāds no tiem sava iepriekšēja dzīve bija devis naudu uz augļiem, tad nu žirgli steidzas pie tiem nabaga ļaudīm, kurus iepriekš bija spiedis un spaidījis, un noludzas tos, un deva tiem arī dāvanas. Tapat tas, kas kādreiz bija ar kādu savu draugu ķīvejis vai pat plūcies, gāja pie tā drauga un izkauleja sev piedošanu un atlaides.

Ta nu notika, ka ikviens mēra piemēkletajā sadžā noversas no savas apgriezības iegaušta — tā plītņieks meta likumu ap visam vietam, kur top pardots un iedzerts vms, miesaskarīgie iestipri-

najas atturība un stingrība un paveleja, bargi piekodinādami, savām sievām un draudzenēm apsegt ikvienu atsegtu miesas vietu, lai nelaptu kardināti. Un tā paša karības kardinājuma dēļ cītkārt varēni un negausīgi edāji paslepa tumšas un patālas budas savas treknas tītaru mates un barotos aunos, kamēr šie rimas paši nu pārtika no liesām saknēm un kāda malka ūdens. Nekāda uzpūresānas, vārdu sakot, nebija par lielu, nekāda atsacīšanas par smagu un par bargu, lai vien izpelnītos debesu labvēlību un nelīktu tā briesmīga melna mēra aprīti.

Bet, kā ikkatrā labu koku dārza ir atrodams arī kāds koks ar augļiem, kas ir pārtuģti, tā arī šī sadža nebija bez sava aplamnieka un nelietīga cilvēka. Tas bija kāds aušīgs vīrs ar ļoti lielu un bezkaunīgu muti, un tāni tumšajā mēra trakošanas laikā, kad visi ļaudis bija iesākuši lūgties, viņš vienīgais neludzas, un, kad visi seroja un aplriepa savus deniņus un vaigus ar pelniem par zīmi savai pazēmbai un nožēlošanai, tas palaidnīgais vīrs, vārda Bālarams, raibus svelku svarkus uzvilcis un nepiederīgi skaņa balsi dziedādams un saukādams, dauzījās apkārt pa visām sadžas ielām. Pie tam viņš ir nedomāja atsacīties no krietnas malfītes, nedz no laba dzeriena malka un izturejas tik traki, tā klaigāja un staroja priecīga palaidnieka omulība, ka tika apkārtināti visu sadžas iemītnieku prāti, it īpaši priesteru un vecāku ļaužu prāti.

Tad daudzi no tiem apkārtinātajiem sapulcinājas vienkopus un devās pie nekrietnā vīra Bālarama, lai to parmacītu un lai uzzinātu, kas īsteni ir tadas viņa piedauzīgas liksmošanās iemesls. Kad nu tie visi nonāca pie tā vīra nama un, viens otru uz priekšu bīdīdami, pastundami un arī ar elkojiem pamudinādami, beidzot tāni arī iegāja, tie atrada aušīgo Bālaramu visus savus gredzenus pirkstos samaukušu kā kazas vai kādu citu dziru laikā. Un muti tas patlaban bija atdurtījis, lai pie tās paceltu fleitu, kuru tureja labajā rokā, un saktu tāni pust. Bet aiz augs tam bija aizsprauts rozēs zieds.

Ļaudis sacīja parmezdamī:

«Ak tu neprātīgais, nu ir pienācis gals tavam nelietībam un mūsu pacietībai. Vai tu to tā gribi vai ne, tev būs nu jādod mums atbildība par visu tavu neapdomīgo aļēšanos. Saki — ka tas nāk, ka tu tā trako šini bēdu laikā un tev trūkst jebkādas dievbijības, bet alkātības vis tev netrūkst?»

«Glūzi otrādi, mani mīļie ciemiņi,» atbildeja tas auša, «tie neticīgie un alkātīgie gan esat jūs, bet es dievu uzticamais jers. Jo, kamēr jūs ar bēdam un baiļošanās nokaujaties, tā radīdami, cik maza jūsu palaušanas uz debesu žēlastību, es dejoju un līksmoju bezrūpīgs; jo es liec cieti un zinu labi, ka no debesīm, šī gaismas avota, mīlestības avota un žēlsirdības avota, nekas ļauns nevar nākt par manu galvu un vismazāk jau nu las melnais mēris.»

Tad ļaužu priekšā izgāja kads priesteris, jo viņš redzeja, ka tas vīrs Balarams ir pargudrs un noderīgs stridum, kura viņš cereja Balaramu pieveikt. Šis sacīja:

«Un ja nu mēs ar savam nekrietnajam vainam tadu debesu sodību būtu pelnījuši?»

«Bleņas, tu priesteri,» sacīja viņam Balarams, «vai gan debesīs nevar atlaist tev tavas vainas, kauču arī tas būtu riebīgas kā odzes un kodīgas kā biszales? Es, rau, esmu tikai niecīgs zemes tarps, bet mana labajā prātā ir es atlaistu visas vainas tiem, kas ļaunu darījuši manai miesai vai dveselei. Kas tad nu ir bagātaks ar iezēlošanas un bagātaks ar piedošanas speku un ar augstsirdības speku, tavas debesīs jebšu es?»

Ta runādams, Balarams smejas un plaukšķināja ar delnu sev pa gurniem, un iepūta dažas reizes sava fleita.

Šī gara un atskabargainā runa priesterim tā nepatika un viņu tā apmulsināja, ka, to ieradīt negribēdams, viņš izgāja strauji, bet klusuciedzams no Balarama budas mazajā sētā, kur viņš nospļāvas pie sliekšņa sava apjukuma. Bet visi tie pārējie ļaudis viņam sekoja, tāpat klusuciedzami, un tie arī nospļāvas, jo domāja sevi:

«Priesteris gan zina, kālab viņš spļauj uz zemes, bet mēs zinām savukārt to, ka tas tur iekša runāja, villīgi zainodams un mūs ar veiklu meli kardinādams, nievādams un apsmiedams. Tāpēc nava par ļaunu pie šī noma slišķšņa spļaut.»

Pēc tam viņi visi aizgāja pa sadžas ielu, bet, tā aiziedami, tie sadzirdeja piepeši zemes doboju un baisīgu dmešanu un vēja iesvilpošanos, kas tiem lika brīnīties, jo visu laiku iepriekš gaisss bija bijis rams. Un drīz tiem paauloja garam melns jātņieks tikpat melna zirga, un no šī zirga nasim izšāvas zaļas liesmu mēles un stipra sera smaka. Tad ļaudis saskatījās un iesaka skriet un bēgt ikviens uz savu māju, jo šis tumšais nakts jajejs vareja būt vienīgi melna mēra vestņieks, tam pa priekšu izsūtīts. Tā, lielā sajūkuma un lielā atruma skrejot un bēgot, visu ļaužu vaigi apkļājas sviedriem un zobi tiem sitas kopā bedas un izbailes. Bet viņiem aiz muguras Balarams sava būda iepūta bezrupīgs fleita un piepildīja nakti saldām un priecīgam skaņām.

Necik ilgi pēc tam šim pašam Balaramam apņika dzīvot sadža, kur tas teica visu gaisu lieklibas dvašās sazālotu esam, un, neka pratīgaka neatrazdams, viņš nolēma piebiedroties tiem ļaudim, kas ap Skudru Meistaru pulcejas. Un, ka šiem visiem, arī Balaramam Skudru Meistars to neaizliedza.

Tāču arī starp tiem daudzajiem leņģas dabas un nepulģojamas skaidrības ceļa meklētājiem vīriem un sievietēm, kas nu bija ap Balaramu ik dienas, viņa prāts maz vien nosveras no aušības uz nopietnību un viņa galva palika allažīgi niķīgu iedomu parpildīta, kas lika viņa mēlei ķecerīga pļapašana nenorimt.

Tā reiz, kad Skudru Meistara ļaudis savā starpā runāja par mīlestības likumu un kalpošanas tikumu, Balarams ieteicās, ka jau to radis, un teica:

«Nemaz un nepavisam nevaru savu tuvaku mīlēt, ja daudz, tad pa gabalam, kad tas mani nekaitina.» Un, jautāts pēc iemesla, sacīja tā:

«Par ko gan lai es cilvēkus iemīlētu? Kāpēc

gan lai es iemilu tos rīmas ar miegainam acim un ar taukiem viduk[iem, kas augli koka, zivi udeņi, pulnu padebešos vai jēru ganības neuzluko citādi, ka vien to aprit likodami un uz meles likt? Un par ko gan lai es m[il]oju to vergu, kas sava kuļeja rikstes laiza, vai to varmaku, kas šo dida un kuļ? Par kadu grūtu greku, jēl sakiet, man jāiemile aug[lotā]js, kas lup uz sava zelta poda, kamer citu ļaužu iekšas piekalst pie viņu ribām no kauna pilna un varena bada? Ko esmu noziedzies, ka man jāiemile tas lielais glaimotāju un tas muļķu pulks, kas savus gudros spaida un trenc un savus svetos izravē no sava vidus? Kas brektin breč pret visu, ko tas nesaprot, bet cik gan liels ir tas, ko tas saprot un sajēdz? Ai, to gan ods var izmerot ar savu smūķi un aiznest uz viena no savu sparnu galiem. Vai man nu no tiesas bus jāmie parlieku dusmīgi ļaudis, nodevtīgi ļaudis, gluņas un sava vārda laužeji ļaudis? Varbūt vēl arī tas vīrs, kas nakts vidū iziet ar dunci roka, pēc svešas dzīvības likodams, ka jus domājat, ko?

Un, nesagaidījis, ka viņam tiks atbildēts, Balarams mudīgi aizbēga no Meistara alas un neatgriezās līdz vakaram.

Kada cita reize viņš atkal nepieklājīgi uzbreca Talijai, Meistara vecākajai maceklei, un viņa lielas kliegšanas iemesls bija kada lopa mīksta vilna, ko Balarams un Talija, kopīgi pastaigādāmie, atrada mežā zem maza kruma. Tā vilna bija krasa gaiša, un tāpēc uz tas bija viegli ieraugāmi asins traipēķi, kas lika saprast, ka dzīvnieks ar mīksto un gaišo vilnu tātā pašā vietā ņēmis sliktu galu.

«Vai, le jau viens lops ir saplosts,» sacīja veca un maiga Talija, un Balarams atsaucas itin bezrupīgi:

«Ka tad.»

«Tev gan, ka radās, tas dzīvības nemaz nav zēl?» sacīja Talija pārmezdama, bet Balarams: «Ka nu ne, bet es jau neesmu to dzīvības padarīšanu palaisījis tadu, kada tā nu reiz ir, un, proti, kur viena radība apēd otru ar jo nekrietnu palikšanu un nosodāmi krietnu apetīti.»

Par tadu valodu Taliņa sašuta un sacīja bargi:
«Balaram, es skatos, tu atkal meklē dieviem acis
lekt!»

«Nemaz nē,» atbildeja šīs žigļi, «es neredzu ti-
kai, kālab man līdzjutības tikuma jābūt para-
kam par visu šo nebušānu radītāju un uzturetāju
līdz šai pašai dienai.»

Bet Taliņa, kas bija drusku vientiesīga, neat-
laidās un tiepas vēl:

«Taču to tu nenoliegsi, ka līdzjutības tikums ir
jo augsti teicams starp ciliem tikumiem?»

Kas gan ir izmērojis cilvēka iedabas dziļumus,
un kas gan tai tālab zin, kāpēc šie Taliņas vardi
Balaramu tik ļoti satracināja, ka, vaiga sarkans
tapdams kā saspiesta oga, tas iespieda abas durēs
sānos un sāka spiegt savas dusmas:

«Kā tad! Kā tad! Varens tikums, tikumu kro-
nis! Lidzi just mes topam, savas sirds pamudināti
un gudrinieku pamaecti, bet gaidi vien, ka mums
bus ardzan iespējams kādam palīdzēt tādā mērā,
kadu mēru mūsu līdzjutība prasa! Bijusi vien man
vai tev tā varešana, pēc kādasūsu mūkstas sir-
dis prasa, ei, tad nu gan neviena serga uz zemes
neplosītos, neviens asinsdarbs neliktu pastradats,
visi lizlie lektin lektu, visi aklie redzētu, visi bad-
mīras tiktu piepildīti. Un tā joprojam, tu muļķa
sieva, bet dieviem ir patieis nelaut koku galvam
ieaugt debesīs. Pie kāķa tālab tadu līdzjutību, kas
iespej tikai kadu pliku grasi kādam iedot, kur tā
karotu gan visas vainas apsegt un laimības lietu
nosaukt uz pasaules sausajiem brūniem!»

Un tā dikti un daudz vēl viņš tur zakajas,
bet nabaga Taliņa staveja, pagalam izbijusies, un
nezināja, vai tā redz vēl sava priekša aušīgo
plāpu Balaramu vai viesuli, kad draud spidek-
ļus no debesu velves noraut. Un viņa nenopulejās
pat saprast, ko tas puisis kliēdza, bet, tā ka viņš
pie tam izskatījās visai satracināts, asaras saskreja
viņai acīs no raizem Balarama deļ, un tā sacīja
klusī:

«Balaram, Balaram, cik gan tev grūti dzīvot ar
tik karstu dabu!»

Šos lēngos vārdus dzirdēdams, Balarāms nāca pie prata, mīlējas kliegt un pēc tsa brīža arī iesmejas, sacīdams:

«Svētlaimīga Taliņa, tu apskaužama, cik gan labi tev, ko nesagrauž visas šīs ļaundabīgās iedomas! Tāds miers kā pilnības klēpi un kā bagāta rudens darza gan iemājo tavās krūtīs, kamēr es esmu tas melnais skarpis, kas pats sev dzeļ un sevi tā dienu un nakti ievaino.»

«Ko gan tu doma ar to, un kālab tu pielūdzini sevi tam nekrietnajam kukainim?» prasīja atkal Taliņa.

«Bleņas,» atbildeja Balarāms.

Pēc tam viņi gāja tālak, vairs neķildodamies.

Jau pie vakara viņi nonāca ielejas sādžā, kur dienu iepriekš Skudru Meistars kadu slimu, vecu viru bija dziedinājis un kur nule tirgus laukuma daudz ļaužu pie savam tellim par to lietu sprieda. Un dažus dzirdēja runājam par Skudru Meistaru ar sirds liksmību un lik varīgiem vārdiem, kadiem parasti runā par puķēm, par bērniem un citiem tādām dārgumiem. Tie bija tie ļaudis, kas Skudru Meistaru mīloja, un vienu no tiem dzirdēja sakam, ka tas redzējis savu dārgo svēto ka sudraba zivju ergli gaisos lidinamies koša saullekta stunda. Taču turpat līdzas bija dzirdamas arī to cilvēku valodas, kas Skudru Meistaru nemīloja, tie ļaudis bija čakli peli, un it sevišķi ar tadn rumašanu tur uzplījās visiem tas sādžas dziednieka dēls, sacīdams:

«Ja tas Skudru tēvs šeit nokaps bieži mūsu ļaudis pūšlot, ista dziednieka maksta tiks novarta likta un šim dziedniekam bus bada janobeidzas, jo tādī pūšlotāji, naidu par savu pūšlošanu nepieņēdami, ieradina tumšos ļaudis skopulība un iztulina tos, jo kas gan ies maksāt dziedniekam, kur tads pūšlotājs viņu maņtieību gluži par velti pabaro. Bet veselī tie ļaudis šeit ir tāpat.»

Ta tas nikuuna pilnais jauneklis mēlsa un vel vairak, ta ka visas tas neslavas nastas, ko tas Skudru Meistaram uzvelt nopulējās, neaizvestu arī visgarākā kamieļu karavana.

Par tadām valodām Talija apskuma un brīnījas, bet Balarams teica:

«Kas tad tas, Talija, kas tad tas? Vai tu nu vel neiesaksi brīnīties par to, ka upes ūdeņi no kalna, ne pret kalnu augšup dodas? Es turpretī brīnītos par tiem ļaudīm, kas krievu viru paliesīgi iemīlot iespēj. Jo tas nava viegli, sieva, tas nava viegli — to iemīlot, kas savu galvas tiesu par tevi pašu auguma paraks. Allažin tads liek tev tavu paša mazo augumu atcerēties un šādi iecereina tevi un tavu slikto sirdsapziņu ik brīdī.»

Bet kadā stipra vēja pilna rīta pēc tas dienas, kad Balarams tadus vārdus bija Talijai sacījis, viņš staigāja vientuhgs zem padebešiem. Tad viņam piegāja un viņu uzrunāja Anars, arī viens no Skudru Meistara ļaudīm, kas Balaramu bija iemīlojis, un sacīja:

«Ko tu te dari, Balaram, mans draugs?»

«Es un mana ena — mes pastaigājamies divata,» atbildeja viņam Balarams un noversas, jo tam brīdī viņš bija vairāk skumīgs nekā kašķīgs.

«Šinī pastaiga es gribu trešais būt,» sacīja Anars.

«Ceturtais, mans Anar,» teica Balarams, «jo arī tava ena ir kopā ar tevi atnakusi.»

Kādu brīdī viņi tad pastaigājas klusedami, pēc tam Anars vaicāja:

«Vai esi nobedājis, Balaram?»

«Ne,» tas atbildeja, «tikai manas smadzenes deg un kūp mana galvaskausā. Tas nak no tam, ka es ar savu enu sarunājos, iekams tu ieradies, mans Anar.»

«Vai tu man nepasacīsi, par ko?»

«Mīļū prātu,» atbildeja Balarams, «kauču tā bija garlaicīga sarunašanas. Es prasīju, redzi, savai enai: — Kāpec tu man sekot seko uz pedam? — un šī man atbildeja: — Ikvienai lietai un ikvienai būtnai es sekoju uz pedam, Balaram. — Tad prasīju tai vel: — No kurienes tu nāc? — un šī: — No viena un tā paša klēpja ar tevi, mans Balaram, un viena un tam paša reizē ar tevi es esmu izkapusi. Bet dusēt es iešu un no tevīs atstašos tikai tad, Balaram, kad tu arī dusēt iesi, tikai tad, Bala-

ram. — Tāda, redzi, bija mana sarunašanas ar manu ēnu, draugs Anar.»

«Un vai šīs pašas sarunas labad tavas smadzenes tagad kup un deg?»

«Ja gan,» sacīja Balarams, «jo manas domas ir niknas.»

«Un ap ko tad nu riņķo šīs tavas niknas domas, Balaram?»

«Ap to klēpi, mans Anar, no kura izkapj visas radītas lietas un viņu ēnas.»

Un pēc brīža:

«Ap to, mans Anar, kas ir tā krūts, kura labu un ļaunu vienlaikus baro.»

Un vēl pēc brīža:

«Es gribētu, lai ēna stajas sekot pedas man un tev, un visiem, un ikvienam. Jo vai nav dievreģu sacīts, ka es un tu, un mēs visi, un ikviens esot dievišķīgas ģints?»

Un beidzot Balarams izsauca vēl tā, kad viņa draugs Anars kluseja:

«Kas gan, Anar, stav starp manu aci un starp manu dievišķīgo isteno dabu? Kas ir, es prasu, mani tā apmažojis, ka es, savu neaptraipīto šupulī aizmīršdams, esmu sevi mazu, vargu, nespodribas pilnu ieskatījis un pēc bļegam dzenos?»

Un — kad Anars kluseja joprojam:

«To man neatbildes neviens, to man neatbildes neviens. Un tālab savu mieru es, radības ķēniņa melnais skarpis, neatradīšu šim, nedz kada cita rīta.»

Labu brīdi pēc šīs sarunas Balarams un Anars pastaigājās vieni zem padebešiem. Bet, aiz kadas jaunu koku audzes iegriezušies, tie ieraudzīja Skudru Meistaru preti nakam un piegāja viņam klat, un to sveicināja.

«Skudru Meistar,» sacīja Anars, «istajā reize tu nac. Jo nupat mans mīlais draugs Balarams sūrojas man, ka smadzenes viņa galvaskausa degol, tik niknas domas viņu esot apstājušas. Un viņš doma un domā un neparstāj.»

«Bļegas,» sacīja Balarams un palocījas, un gribeja projam iet, bet Skudru Meistars viņu aiztūreja, prasīdams:

«Ap ko tad tavas niknas domas tā riņķo, Balarām?»

«Ak,» Anārs sacīja, kad Balarāms nerunāja, «viņš man sacīja to. Ap to klepi riņķo mana drauga domas, Skudru Meistar, no kura izkapj radītas lietas un viņu ēnas. Ap to kruti, Meistar, kas labu un arī ļaunu pabaro.»

Bet Skudru Meistars klusēja brīdi un sacīja pie sevis:

«Viens un tas pats ik brīdi un visur, un pie ikviena...»

Un pēc brītiņa viņš teica:

«Tu ej tagad, Anar, bet tu nāc ar mani, mans puisī Balarām.»

Un Skudru Meistars aizveda Balarāmu gar jauno koku audzi pie maza kalnu ezera, kads bija tur netaļu un kura malā viņš bieži pakavējās labprāt. Tur, ezera malā, viņi stāvēja brīdi un uoraudzījās, kā vējš pār ezera ūdeņiem šāvas.

Tad Skudru Meistars sacīja Balarāmam:

«Uzluko šo ezeru, pār kuru viesulis šaujas, un saki man, ko tu redzi.»

«Tas ezers ļoti šūpots un ir sajaukts, un savus viļņus svaida,» atbildēja Balarāms.

«Labi,» sacīja Skudru Meistars un teica vēl:

«Skaties vēl uz ezeru, Balarām, dari to! Bet nedari to tā, kā to kads auša darītu, kas šī vēja sajauktā ezera viļņu galus aplukotu un sacītu tad: — Esmu nu ezeru redzējis, nu pazistu to. — Bet tu skaties līdz dziļumiem un līdz to ūdeņu dibenam, mans puisī Balarām.»

Tikai īsu brīdi Balarāms tā noskatījās, tad viņš teica:

«Eš jau nevaru to, jo tas ezers savus viļņus svaida. Bet līdz dziļumiem, ka tu to prasi, un līdz šo ūdeņu dibenam gan vienīgi tad ieraudzīties varēs, kad tas ezers bus parstājis šos savus viļņus un burbuļus svaidīt un klusuma atdusesies.»

«Apsauc ūdeņus, Balarām!» sacīja viņam Skudru Meistars.

Stāsts par svecēm, kas neaizdegās

Netalu no kalnu alas, kura majoja Skudru Meistars, ertaka mitekļa sev nekarolams un debessim neizlūgdamies, dažī no klejotāju dzīves noguruši mūki bija nolēmuši sev uzcelt klosteri, jo tie velejas trajā kalnu gaisa un svēta patvērumā baudīt sava mūža novakara mieru un alpsīties no dzīves parbaudījumiem.

Un mūki izraudzījās piemērotu vietu, ne parak augstu un ne pārak zemu, no kalnu vejiem mazliet pasargātu, bet saules stariem pieejamu un avotu tuvumā. Tādu vietu izraudzījuši, tie priecīgi ķeras pie darba, kas nebija parlicēgi grūts, jo dažī starp viņiem labi pieprata namdara un vēl cīli murnieka darbus; šie stradāja veicēgi un arī tos citus pamācēja. Arī maksat jauna celtnē neka tiem nemaksāja, jo tika celta no akmeņiem, kādi turpat visnotaļ liela daudzuma bija atrodamī, tāpat koki, kurus tie tesa un skaldīja spārem, jumtam, logiem, durvīm un grīdai.

Kad nu pēc kāda pusgada pieticēga kalnu klostera celtnē bija gatava un mūki priecājas par savu pabeigto roku darbu, pie kam arī maza lepība viņu sirdīs radās, viens no tiem sacīja, uz jauno celtni raudzīdamies:

«Šī nu ir liela miera majas vieta!»

Un otrs:

«Šeit tiks sakrats aizlūgšanu zelts un labu tikumu dārgumi.»

«Visam šeitān ir labi jāizdodas,» sacīja trešais mūks, «jo trii veji te pari puš un saules spožumu neaiztura, no zemes paceldamas, tvaiku un putekļu kārtā, ka tas ielejas noverojamus.»

Un vēl ceturtais piezīmeja:

«Arī nekadi raibi darzi te musu prātu no debessim nenovērsīs ar savas saldās pārnēribas un krašņuma dvašu.»

Tā runāja mūki sava starpā, bet viens no viņiem, pats jaunākais starp tiem, nerunāja neka

un noversas. Pēc tam muki apspriedās un runāja vel:

«Mums jānotur lagad šeitūsu pirmais dievkalpojums un šī vieta jāiesvēta. Tapēc butu labi sagadat kadas zales kvēpinašanai, puķes un sveces. Talab tu, jaunākais un vieglākais starp mums, tēci uz pilsetu tur ieleja un sagada, ko tu vari.»

Jaunais mūks, kam tas lika sacīts un kas bija tas pats, kurš nerunāja un noversas pirmak, kad tie cīti trieca kā putni savas jaunās mītnes priekša, gaja un izdarīja visu, kas tam bija piekordinats. Un viņš atgrīezās drīz no ielejas ar svecem un puķem, un viraka graudiem un sagatavojas līdz ar visiem cītiem mukiem pirmajam dievkalpojumam jaunajā klostērī. Cīti muki izpušķoja klostērī un uzposa to ar puķem un koku zariem, bet jaunais mūks nolīka atnestas sveces to vietās. Tikai cīti braļi, savu darbu darīdami, dziedāja paklusam, bet jaunais mūks nedziedāja.

Ap mījkrēšļa sakuma brīdī muki uzsaka savu dievkalpojumu, pateicības dziesmas dziedadami un pateicības vardus izsacīdami, bet jaunajam mūkam bija uzdots sveces iedēdzinat. Taču, kad nu viņš stājas pie šo savu pienākumu pildīšanas, tas kavējas ar šiem darbiem tik ilgi, ka kads no vecākajiem braļiem piegāja viņam klāt un vaicāja pusčūkstus:

«Kas nu ir, un kālab tu sveces neiedēdzini?»

«Tas jau neaizdegas,» sabiedēts čūksteja jaunais puīsis, «jau trešo reizi es meģinu tas iedēdzinat, bet velli.»

Tad vecākais mūks pasmaidīja, jo domāja to jauno neveiklību vainojamu, un sacīja mierinādams:

«Nekas, bet tu meģini vēl.»

Jaunākais paklaustīja un šķīta ugunī vēl ceturto reizi, bet, ilin kā kad parliecēgs vējš vai udens straume ugunī no sveces degļa atturētu un šķirtu, tā neiedēgās joprojam.

«Nem kadu cītu sveci,» sacīja vecākais mūks un brīnījas, tad jaunākais žīgī un samulsis tuvināja aizdēdzinātajam zaram, kuru tas kreisajā rokā turēja, gan šo, gan cītu sveci un tā vienu pēc ot-

ras it visas, cik vien to bija, bet neiedegas neviena, ilin ka tās nemaz nebūtu sveces, bet akmens vai mals.

«Dod degošo zaru man, es palukošu,» čukstēja tagad vecākais mūks, arī nemiernīgs lapdams, bet arī šim tas neizdevas, un tik ilgi visa tā velīga rosišanas ieilga, ka citi mūki arī sāka to ievērot, kaklus snaikstot un norimt savā dziedāšanā. Un, kad vēl dažus mirkļus viss tepat turpinājas, tie visi sanāca pulka ap svecem un ap tiem diviem, kas ap tam nopulejas, un, uzzinājuši, kas par lietu, brīnījās.

Viens tad sacīja: «Vai nu šo sveču degļi ir noburti, vai arī jaunais mūks ir nederīgas sveces atnesis.»

Bet kads nepacietīgaks sauca:

«Aizmetisim taču šīs sveces, ja tas neder. Bet jaunais mūks lai tek un atnes vēl, iekams vakars nav klat. Jo, šādi brīdāties, tikai vēlī to laiku terejam, kas nemaz nepieder mums, bet tam, kas mūs radījis.»

Tam piekrita arī citi mūki un raidīja jaunāko atkal ceļā, to pamācīdami:

«Neaizkavējies. Un šoreiz sveces pere cita vieta.»

Jauneklis aizgāja un steigās.

Bija jau pilnīga tumsība, kad viņš atkal atgriezās kalnos pie tiem, kas viņu gaidīja ar nepacietību, un padusē tas nesa paprāvu sveču nastu.

«Sanāciet, brāļi,» viņš sauca, aiz klostera žoga ieiedams, «sanāciet un verieties, kadu pravu sveču nastu es esmu atnesis.»

Un visi mūki sanāca ap viņu ar maziem gaismekļiem un prasīja:

«Kālab tad tu atnesi tik daudz?»

«Tālab,» šis atbildeja, «ka grieboju drošs par to lietu justies un apstaigāju mudīgs visas vietas, kur vien tur leja sveces noperkamas, un katrā no tam vietām paņēmu mazliet. Jo, ja vienas nederētu, citas taču deres. Es tās arī parbaudīju tur leja un liku iededzināt, un las dega visas. Aplukojiet un redziet šos apdegušos degļu galus.»

Un mūki aplukoja sveču degļus, kas patiesi bija jau deguši un tāpēc apsvīluši, tad tie sapulcējās

atkal dievkalpojuma, jaunajam mūkam pavele-
dami sveces žigli iededzināt.

Taču liels bija šī jauna mūka izmisums un vel-
jo lielāka to citu brīnīšanas, jo sveces atkal ne-
iedegas, lai tās šādā vai citā vieta pirktas, un, kad
jaunais mūks to bija vellīgi mēģinājis, likpat vel-
līgi to pašu izmēģinājis visi citi mūki pēc kārtas.

«Tā ir nelāga zīme,» sacīja kads cīemjama ve-
cuma mūks, kurš visvairāk pie jauna klostera cel-
šanas bija nopulejies, «debēsis nepieņem musu
klosteri. Vai nu šī vieta ir nelāba, vai mēs paši.»

«Bet tas jau dega,» sauca jaunais mūks sabī-
jies un arī dusmodamies, «tas dega tur leja, jūs
taču gan redzējat paši un varat to pārbaudīt vel,
ka visu sveču degļi ir jau labi krietni apsvīluši!»

«To mēs redzam gan,» viņam atbildeja, «bet
vai tas tagad deg? Nedeg vis.»

Un netrūka daudz, ka visam to labo brāļu dve-
selem šī lieta ar svecēm, kas neaizdegas, butu par
lielu piedauzību tapusi un tie saktu ķīveties sava
starpā, tad kads no tiem iesaucās:

«Es zinu!»

Un visas acis tudaļ pievērsās šim saucejam ar
lielam cerībam, un šis turpināja, arī pats jaunu
cerību dedzības un iedvesmas pildīts:

«Musu jauna mītne, šis klosteris, jāiesveta ka-
dam, kas par mums pašiem nopelnu bagāts, tas
ir viss. Nebūsim iedomīgi un lepntība slīpri, mani
brāļi, un meklesim tādu.»

«Tad mums jāiet pie Skudru Meistara,» sacīja
kads cits.

Un visi piekrita viņam un ielksmojas tudaļ, itin
ka kad viņu nelaime jau butu izbeigusies un de-
besu negaidīta bardzība novērsta, taču to nakti tie
pavadīja tomēr nemierīgi, daudz ludza un guleja
maz.

Otra rīta ar putna pirmo kļiedzienu tie piece-
las un apspriedas, un sacīja:

«Tikai diviem no mums jādodas pie Skudru
Meistara un viņš jāludz, bet tiem cītiem viņš jā-
sagaida.»

Tadeļ tie izraudzijas divus un aizsūtīja tos,
bet cīli palika un uzposa klostera vartus un iek-

šieni ar jaunam un svaigam puķem. Arī augļus tie salasija, ar kuriem savu viesi pamieļot, tapat dzersšanai ielēja ūru ūdeni traukos.

Ap dienas vidu lika redzams Skudru Meistars, kas klosterim tuvojās ar abiem saviem pavadoņiem, un visi steidzās viņu apsveikt un pagodināt.

«Esiet jūs arī sveicināti.» sacīja Skudru Meistars. «Jau dzirdeju, kāda jūsu velēšanas. Tapat par svecēm, kas neiedegās, man ir stāstīts ticis.»

«Ak ja, Skudru Meistar.» sacīja muki, «šī ir tumsa un bedīga lieta. Bet nāc un raugi pats, kād busi alpuķies.»

«Es neesmu noguris.» atbildēja Skudru Meistars un iegāja klosteri.

Tam jaunajā celtne viņš devas tūdaļ pie svecēm, kas joprojām atradās savas vietas, un prasīja, lai tam atnes uguni. Un viņam iedeva sausu, aizdedzinātu zaru. Tad Skudru Meistars izstiepa roku un pielika uguni svecēm, un, tuk, nule tas iedegās visas, un uguns mele atspīdēja virs ikvienas no tam.

«Tas jau deg.» sacīja Skudru Meistars un smejas, bet muki sauca:

«Tas nedega vakar! Tas nedega, patiesi! Kas gan ar tam bija noticis vakar?»

«To es teikšu jums, bet vēlāk.» atbildēja Skudru Meistars un pacēla rokas, un lūdza, un sveitīja klosteri, un visi muki smaidīdami lūdza līdz ar viņu, bet nepasmaidīja un nepriecājas tikai viena, tā visjaunākā, mūka acis un vaigs.

Kad nu priecīga aizlūgšana jaunajā klosterī bija pabeigta godam un muki aicināja Skudru Meistaru pie viņiem vēl pakavēties un ar tiem maltīti dalīties, viņš palika labprāt un gāja ar tiem, viņa acis uzmeklēja jauno muku. Šim viņš teica:

«Tu sedies man līdzās pie maltītes, vai gribi?»

«Kā tu velies, kungs,» tas atbildēja un nolaida acis.

Un, kād pieticīga maltīte bija iebaudīta un visi, godbijīgi klusēdami, uz Skudru Meistaru noskatījās, jo tie gaidīja vārdus no viņa mutes, bet jaunais mūks viens vienīgais bija noversies un pa logu ārā veras. Skudru Meistars teica:

«Nu es stastišu jums, mani braļi, kalab sveces vakar neaizdegas. Tas bija turejusi nepatiesīga vira roka.»

Tiklīdz kā šie vardi bija rimuši skanēt, liela šalkoņa, kustība un sačukstēšanas iesakas muku starpa, tie saskatījās kādu brīdi, un viņu acis bija lasams: «Ja, bet kura gan?»

Šos pašus vārdus kāds no tiem drīz izsacīja arī balst, bet, tikko kā tie bija izsacīti, visas galvas lenam pagriežas uz vienu pusi un visas acis apstājas pie viena vaiga, un tas bija jaunais mūks, kuru visu acis nu tā uzlukoja un kas nule sēdēja klusuciedzams pie Skudru Meistara saniem.

Un, ka, mākonim pār sauli skrejot, ūdeņi, lauki un birzis top tumši un savu spožumu zaudē, ta nu tanis daudzajās pret jauno muku vērstajās acis un vaigos pamazām iznīka laipnības spožums un uzticības spožums, un tās tapa skumīgas, tumšas un dažas no tām arī sašūtuma un bardzības pilnas.

Bet Skudru Meistars sacīja:

«Ai nē, jus muki, ne tā! Ejiet tagad, ludzami, jo man vienam ar šo jauno puisī jārunā.»

Negribīgi, bet lomer žirgti nu visi muki piecēlas no savam vietam un aizgāja cits pēc cita, bet, kad tie visi bija ārā un jaunais mūks ar Skudru Meistaru viens palicis, šis mūks sauca dedzīgs:

«Kapec tu man tadu kaunu nodarīji?»

«Ta bus labāk, jo tavas melošanas dienas neieilgs,» sacīja Skudru Meistars un uzlika savu roku uz jaunekļa pleca, bet tas sacīja, arvien vēl spītības pilns:

«Tu redzi un zini pats, kā ar mani ir. Nekad neesmu vēlējies mūka kārtā dzīvot. Mans tevs, kas vecuma dienas pats bija mūks tapis, mani pierunāja. Vēlāk gribeju iet, bet mūsu braļi mani neatlaiž.»

«Puisi,» sacīja Skudru Meistars, savu roku no jauna mūka pleca nenopemdams, «cik ilgi vēl tu apmelosi sevi un šo savu mūka svarku? Ej, es atlaižu tevi.»

Un jauneklis pārsteigts piecēlas kājas, bet noliecas atkal, skupstīja Skudru Meistaru uz mutes sava

prieka un aizsteidzas tad, ne vārda vairs nesacīdams.

Bet drīz pēc viņa aizsteigšanas durvis uz istabu, kur nu vientulīgs sēdēja Skudru Meistars, tapa atraulas, un kāds mūks pa tam iegāja un sauca:

«Skudru Meistar, tas nepatiesīgais mūks, kura vainas labad debesīs nepielāva vakar mūsu jauna klostera svecēm degt un liesmot, — las aizskreja nupat garam kā bulļa, kas no loka izšauta!»

«Bullai nevajag ceļa stalties, jo tā zina savu merķi,» itin mierīgs viņam atbildeja Skudru Meistars, un šos viņa vārdus sadzirdeja arī citi mūki, kas pallaban atkal ienāca cits pakal citam un ap Skudru Meistaru saslājas. Tie visi gribeja viņa valodu dzirdēt un sacīja viņam:

«Mes brīnāmies, godājamais, jo par tevi ir dzirdēts, ka laisni tu esot tas, kas dveselem durvis uz debesīm paver.»

«Tām, kas pie sliekšņa stāv,» atbildeja Skudru Meistars.

«Bet,» sacīja vecākais starp mūkiem, «lauj mums spriest par to lietu ar tevi vēl, jo nekāda skaidrība mēs vis neesam.»

«Runā,» teica Skudru Meistars.

Tad vecais mūks tam vaicāja pirmo reizi:

«Saki tad mums, tu svētais virs, — kas ir tava teva un mājas saimnieka īstenais uzdevums?»

«Krietnam namatēvam un krietnam saimniekam būt, mans labais,» atbildeja viņam Skudru Meistars.

Un otru reizi mūks vaicāja:

«Bet, ak, svētais virs, kas ir tā vīra uzdevums, kurš kāro karavīrs būt?»

«Krietnam karotājam būt un savas tevu zemes robežās stāvēt,» atbildeja Skudru Meistars.

«Bet,» prastja mūks trešo reizi, «ko iesakt tam, kam palik līgoties un mairēt vai amatu kopt, vai vīnu no ogām izspiest?»

«Šis lai dara to visu un padara to godam,» atbildeja Skudru Meistars.

«Bet saki jel, lūdzams,» izsauca vaicādams tas vecais mūks vēl ceturto un beidzamo reizi, «kas tad par mūžības lietām domas un dievu prātu

izdibinas, ja šie visi pasaulīgam lietam nodosies?
Un kas bus tas, kas pie manis un tevis uzkavēsies?»

Un Skudru Meistars atbildēja vecajam mukam
ceturto un beidzamo reizi:

«Tas, ak, mūks, kas pie tevis un pie manis sava
iekšienē un ar visu savu sirdi un grībošamu saukts
un aicināts sajutiesies. Vienīgi tas, mans labais.»

1933

Stāsts par dziesminieku, kurš nopūlās

Jauneklis Nats grībeja apmeklet to jaunavu, kura
bija mūļa viņa sirdij, tālab, lieki nedomādams,
apvilka savus goda svarkus un iesvaidījas labam
smaržam. Kad nu viņš tādā izskata izgāja uz ie-
las, Natam tuvojas kāds dziesminieks, viņa draugs,
sveicināja un jautāja:

«Kurp tu dodies, uzposies un jau pa gabalu
smaržas izplatīdams ka kabarga, muskusa kusto-
nis?»

Nata atbildi noklausījies, dziesminieks sacīja,
lai draugs labāk ejot šim lūdzi pastaigāties un pa-
runāties, ka jau draugiem tas klājas, bet ta meitene
gan varot drusku arī pagaidīt, kas viņas jūtu stip-
rumam nākšot likai par labu.

Nats ļāva sevi pierunāt, un ta abi draugi devas
uz mežu, kur viņi pastaigājas, šurp un turp ap sevi
noraudzīdamies.

«Raugies taču,» sacīja Nats, «cik piemīlīga ir pa-
satde šajā novakara stunda, un ieklausies, ka put-
na bērni krumāja paceļ savas balsis, gavīledami
un debestīm pateikdamies par visam košajam bez-
rupības dienam un naktim, kuras tiem atvelētas
meža zaļajā apjuma!»

«Ka gan tu klūdies, mans draugs,» atbildeja
dziesminieks, «un cik aplami putnu valodu tulko!»

Drizak gan želojas tie mazputni un apsudz savu likteni, kas ir īstens bēduļu liktenis, jo daudzi desmiti no viņu sparnotas saimes šeit naktis tiek puču saplostīti un dienas lielu sparnotu plesoņu nomaitāti; arī lielie zirnekļi gaidīt gaida, kad kāds putnēns sapsties viņu izliktajos liklos un viņi vares ar nabaga radījuma miesam pamieļoties.

Tādas valodas apbedināts, Nats pēc britiņa sacīja:

«Bet tu tomēr pavēro tos nevainīgos putnus kokuzaros — cik skaidras viņu acis, un cik nevainojami veidoti viņu ķermeņi, nekā neglita un lieka. Viņi iepriecina ne vien manas ausis, bet arī acis, un, paraudzījies uz tādū sparnotu būtni, es jutos, ka uz kādas labakas pasaules radību paskatīties.»

«Tas tāpēc vien,» atbildeja dziesminieks, «ka tu tomēr neskaties pietiekami vērīgi un pamatīgi. Nu, paskaties kauču tagad labi uzmanīgi uz to vistuvāko putnu — redzi, kā izspīlējusies uz aru un drusku pat nokarājas viņa guzna! Jo piepildīta tā guzna ir ar vabolēm, tārpjiem un laureņiem, ar visvisādam sīkām radībām, kurām tāpat patīka meža lapotne un zaļajš, iekams šis mazais sparnotais briesmonis tas ierīja gluži dzivas.»

«Kādu neladzīgu valodu tu runā,» iesaka Nats, bet dziesminieks viņam uzsauca:

«Ei, uzmanies, tulīt tu uzmsi milzu čūska astes galam! Kaut gan šis pīlons ir jau aprijis sava šīs dienas maltīte kādu itin pravu pertiķenu, kā tas vērrojams, palūkojoties uz viņa uzpusto vidukli, apkaifinat to lielo tārpju es tev tomēr neieteicu.»

Un, tā ka no visiem tiem vārdiem, kadus dziesminieks bija sarunājis, Nata prāts kļuva ik ar mirkli bedīgāks un nekādu prieku viņš vairs zaļāja meža un košo putnu valodas neatrada, tāpat arī tā pierijusies žņaudzejčūska nekādas patīkamas domas nevarēja ierosinat. Nats sacīja:

«Nu tad iesim labāk projām no šīs vietas, kur ik uz soļa vērrojami visādi peļami asinsdarbi!»

Tad abi draugi izgāja no meža arā un atradās pļava, pa kuru viņiem nāca preti kāda jauna sieva. Tai bija balts linauts ap galvu, roka viņa saudzīgi nesa lilijas ziedu, bet viņai pa pedam

teceja divi kazleni, neatkapdamies no sievas svārku sterbelem.

Un, tūdaļ jau pilnīgi piemirsis, ka meža bija ticis sarūgtināts, jauneklīs Nats sāka smaidīt un sacīja:

«Draugs, uzlūko šo sievu, cik mīļas viņas acis un mute un ka tie kazleni dejo ap viņas svārkien, un ka viņa reizem uzliek roku uz viņu galvām, un ka mirdz viņas noplūktais tiklais liliņas zieds!»

«Draugs Nat,» atteica dziesmiņieks, «kas gan vēl izdveš tik daudz melu vardu kā sievas mute — un kadu ierumu liekulības vardu, ģeķības vardu, aušības un nodevības nelietīgo vardu! Netici labāk baltajai puķei, kuru viņa nes roka, netici arīdzan maigumam, kadu viņa izrada stulbajiem lopīņiem, jo nabaga kazlenus, visādi apmīļotus, viņa liks nokaut, tikko viņai iegribesies no viņu miesām pagatavotas barības. Bet kas gan tā par mīlestību, kas nokauj un aprij, kas tas par maigumu, kas otra radījuma miesas sagremo?»

«Ak vai,» iesaucās Nats, «beidz taču tik drūmi melst! Tevi uzklaustījis, taču es vairs savu mužu neatradīšu patikšanai, mielodamies ar jaunas kazas cepeti, un tas būtu briesmīgi nožēlojami gan man, gan tai meitenei, kuru gribu precēt. Tev nav ne jausmas, cik lieliski viņa tad cepeti cepina, apvārta saberzta smaržzales un tad sulina mīkstu ar kadu nīķu tauku, dažām karotēm miltu un viņa turklāt!»

Tadus vārdus apmainījuši, abi draugi gāja lalak, viens ar otru neapmierināti un nelaba oma. Drīz viņi nonāca pie kalna, kura pakāje bija uzcelta varena pilsēta. Gājeji apsedas, lai atpūstos, un pirmais ierunājās Nats:

«Dziesmiņiek, mans draugs, es ceru, ka tev labpatiks vismaz uzlūkot šo vareno pilsētu tur leja. Cik droši tā no akmeņiem celta, un ar kadu maku visi akmeņi eits pie eita likti, lai daudzum daudzās majās nav tikai ertās vien, bet arī acīm tikamas ar saviem slaidajiem stabiem, ar cilpiem un dažnedažādiem izrotājumiem. Un padoma, cik daudz tāja pilsēta ir stipru tiltu, derīga darba vietu un arī tikamas atpūtas vietu, cik daudz

braucamū, kajam ejamū un aridzan sliežu ceļu, ta-
pat pazemē ierikotu ceļu, kuri pie zemes klēpi gul-
dītam bagātībam ved!»

«Taču bedrīs un ar rugtu muti atsaucās dzies-
minieks:

«Nepriecājies tā, jo parlieku liela ir cilvēku ne-
pratība!»

Tomēr Nats turpināja:

«Ardoma jēl aridzan to, cik daudz tādā pilsetā,
tapat laukos visnotaļ ap to ir arī pratīgu cilvēku,
kuri teicamus darbus dara, gudrības sakraj un pie-
kopj jaukas makslas. Papriecājies taču ar mani arī
tu, mans draugs, — tu, kas taču arī pats skaistas
dziedamas un romajamas dziesmas dariini! Prieca-
jies, jo tiešam bez vainas, slavejams ir tēlu cir-
teja darbs, zvaigžņu lukotāja darbs un viedo viru
zintis! Un ne tikai viņu darbs — slavejams taču
ir aridzan audejs savas stelles, darznieks sava
darzā, zvejnieks udeņu mala un sejejs sava trūmā!
Teicams un slavejams ir jebkurš un jebkura darba
darītājs, kad viņš zemes vaigu uzpoš un cilvēka
garu bagātaku dara!»

Bet dziesminieks sacīja atkal:

«Nepriecājies, jo cilvēka neprātam nav ne mēra,
nedz robežu un viņa slūbbumam arī...»

«Un tomēr,» nelāndams sevi apsaukt, joprojām
tiepas un priecājas Nats, «vai gan aridzan tava
sirds neiesilst prieka par tiem jaunajiem mūnie-
kiem, kuri tur apkampjas labvēlīgu, ziedošu koku
paveu... par māteņ, kuras nepagurst savu pa-
vardu apkopt un mazulūš aprūpet... par visiem
tiem derīgu un skaistu darbu veicējiem vīriem?!»

«Ai, beidz jēl tik aušīgi priecāties, neceri mani
savai aušībai piepūlcinat, — it griezīgi izsaucas
dziesminieks, «jo cilvēka neprāta ir dziļaka par
visu jūru udeņiem un viņu ļaunums par laivas
riklī rījgaks! Jo bez mīlas un maļū malās taču
noliek tā, ka ar joni kada diena tie negudrie sa-
trīce un sadruga visu, ko sarūpejuši un celuši paši
un cili gadus, gadu desmitus un gadu simteņus
ilgi. Par izmērbas un uguns barību top gan las
stelles, kuras audejs auž, gan zvaigžņu lukotavas,
lai cik angstas un lepnas pacelušas, Satriekti un

nogremdēti tiek kuģi, kas līrgoju mantību veda par lielajiem udeņiem, sagrauta tiek visa šī grezna un stipra pilsēta. Un nokauti guļ tad uz zemes gan tie jaunie milnieki, kuri tavu sirdi tā aizgrabj, gan gādīgās mātes ar savu bērnu pulku, tāpat visi tie teicamus amatus piekopusīe ļaudis, arī viedie zintnieki ar visiem saviem rakstu listokļiem un makslu piekopeji ar savam makslam... Vai visi darzi un tīrumi tad netop nopostīti, un cilvēku mājokļi, aridzan viņu dievu tempļi — vai tie neguļ tad drupās pie zemes, — ai, vai parlieku bieži netrako karš, kad cilvēki cilvēkus nosauc par ienaidniekiem un nomaita — un tas viss tas pašas brīnum lielās cilvēku ģeķības, viņu nīknuma un nelieģīgā ļaunuma deģ!»

«Ai, nē jel,» sauca Nats, «nē, tomēr tu runā aplam, jo cilvēku dzimums nav tikai ģeķīgs, jo aridzan varenas gudrības vārdi sen tikušī likti rakstu listokļos, jo arvien pret naidu ir likti mīlestības mācības vārdi!»

«Ja gan,» sacīja Nata draugs, tas dziesminieks, un noputās, kā jau viņš to bija ieradis, «ja gan, bet tas jau ir tiešī tas visusliktakais šajā padarīšanā, ka brīnumdaudz ir gan visadu gudrības rakstu listokļū un vārdū, bet cik gan ir to, kuri saskaņa ar tam gudrībam arī rīkojas un dzīvo? Aridzan par mīlestību tu man labāk nerunā, jo es zīnu gan, ka daudz vairak par mīlestības šupūļiem ir to pazemes alū, kurās viens cilvēks iegruž citu, sev līdzīgo, lai tas tur satrūdetu dzīvās miesās vai taptu vēl jo nelieģīgi moēts un vārdzīnats ar uguni, ūdeni un dzelzi...»

«Ak tu posta ķērcēj kraukli,» sacīja Nats, «tevi klausoties šobrīd mans prats top pārlieku bēdīgs un dusmīgs: tad nu labāk bēdāģies un nopūties šai vietā viens pats, es iešu pie savas mīļas, lai viņa mani ar labu ēdienu un dzīvu mīlestību atspīrdzina!»

Un tā Nats aizģāja arī, drusku sadusmoģies par to, ka viņa prats pēc visu to dziesminieka izsacīto vārdū noklausīšanās bija kļuvis tumšs kā negaisa padebešu aptumšots ezera ūdens. Bet dziesminieks, Nata draugs, palīka sedam turpat, kur

bija sēdejis jau iepriekš. Viens palicis, viņš aplāja ar roku savas acis un vēlreiz dziļi noputas, tik želabū pilna bija viņa sirds un tik rugtas viņa domas.

Tajā brīdī viņam uzpūta vesa vēsma no kalna galotnes puses, un atskatījies dziesminieks ieraudzīja, ka viņam blakus apstājies kāds vīrs, un viņam bija skaidrs skatiens un smaida vaibsti mutes kaktiņos, un viņš jautāja paklusi un rami:

«Puisi, par ko gan tu tik dziļi noputies?»

«Ak,» atbildēja dziesminieks, «es nopušos, tas tiesa, bet īstenībā man pienaktos plukt matus un skaļi brekl, jo es domāju par cilvēku ļaunumu, kas rijīgāks nekā lauvas rikle, un par visu to, cik aplam nelāga ir visa viņu dzīvošana un bušana.»

Kadu laiciņu svešais vīrs stāvēja klusēdams, pielieca sev tuvāk kadu kruma zaru un to aplūkoja savām skaidrajām acīm, pēc tam atkal paverās pret dziesminieku un sacīja:

«Nāc kādu gabalu man līdzī,» Un dziesminieks viņam paklausīja, jo tam patika sveša vīra balss un acu skatiens. Turklāt viņš domāja, ka svešinieks tagad saks ar viņu runāt par visu to, kas sāpināja viņa sirdi un prātu. Taču svešais vīrs to nedarīja, tikai soļoja tālak sava nodaba kluss un itin mierīgs.

Tā iedamī, abi ceļabiedri nonāca pie kādas alas klintāja, tā izskatījās diezgan dziļa un patumša un atradas kalna tādā augstumā, kadu izmanīgs kalna kapejns sasniedza labi ja pēc paris stundu ilgās augšup kāpšanas.

«Ej vien iekša,» sacīja dziesminiekam svešais vīrs un, kad jauneklis tā darīja, sekoja viņam arī pats un tudaļ aizvilka alas šaurajai mutei priekša it smalki noputu un vairākas kartas salocītu niedru aizkaru, ta ka ala kļuva pilnīgi un pavisam tumša. To izdarījis, vīrs jautāja savam viesim:

«Jaunekli, ko tu te redzi?»

«Piedodiet, ciejamais svešiniek,» pabrīdamies atbildēja dziesminieks, «ko gan lai es redzu? Te taču ir galīgi tumšs.»

«Ak tad tumšs,» atskanēja tumsā atkal divaina vīra balss, «nu tad noputies tagad tā labi pamaļīgi un dziļi, ar visu speku,» turpināja balss ar

taču ka likko jaušamu smiektu pieskāņu, bet dziesminieks, brīnīdamies un domādams, ka viņš te top piezohots un mūļkots, meģināja izkļūt no alas ārā, taču svešinieka rokas viņu satureja un iziet neatļāva.

«Puisi, svešinieks, savu viesi aizturedams, sacīja laipnīga stingriba, tu man lomer pasaki, kas šeit redzams, velreiz.»

«Nenieka es te neredzu, izņemot to nikno tumsību,» atsacīja jauneklīs, jau visai sanīknots.

«Nu, tad nopūties jel, ka es tev jau liku lūdzis!»

Dziesminieks sprieda sevi jau ar izbailem, ka viņam darišana ar gluži negudru cilvēku, un, negribēdams to negudro vēl jo vairak sadusmot, darīja arī to, ko no viņa pieprasīja, un mudīgi nopūtas labi dīkti.

«Tā, sacīja tumsa otra balss, un ko tu tagad redzi ap sevi?»

«Tapat nenieka, viengī to pašu aplam nejauko tumsību.»

«Nu tad pluc tagad matus, ka pats iepriekš bijī atradīs par vajadzīgu, pluc matus un lrec šādī: te ir tumšs, te ir tumšs, galīgi un pavisam tumšs!»

Arī to dziesminieks darīja, jo nejutās vairs par savu dzīvību drošs; arī tādā cerība viņam bija, ka — viņa diktos saucienus sadzirdēdams — kāds nejaušs garangājejs varētu nakt un atpestīt no šīs viņam uzplītas un kauna pilnas alešauas. Taču nenāca neviens un arīdzau svešais vīrs kluseja. Tā nu nabaga dziesminieks izlikas matus plucam un sauca viena saukšana:

«Te ir tumšs! Te ir pagalam tumšs! Tik tumšs, ka tumšāka vieta nemaz nav atrodama!»

Tā jau krietns brūlis vareja būt aizteejis, bet jauneklīs kļāigāja vēl joprojam:

«Te ir tumšs! Aplam tumšs!» — un drebeja no bailem, dusmam un kauna, ka iesprūdis tādās lamatas, ar nezin kādu svešinieku ielaizdamies un tam sekodams, turklāt svešinieks viņu aizvien vēl tureja ciet un izsacīja šādu vārdus:

«Tā tumsība ietiepjas un rādas būt grūti pādzenama, tālab vaimana nu vēl drusku dīktak un sirdīgāk!»

Dziesminieks šos vārdus uzskatīja par gaužam bezkaunīgiem, bet, tā kā balss, kas tos izsacīja, bija leģa un nekāš ļaunaks par smiekliem tājā nebija jaušams, kā arī nekādas citas negudrības zīmes ermīgais svešinieks vairs neizrādīja, jauneklis uzdrīkstejas savu klaigāšanu partraukt un sacīja nelaimīgs:

«Cienījamais svešinieč, varbūt tomēr butu noderīgāk šo aplam muļķīgo klaigāšanu izbeigt un atvilkt nost no alas ieejas to biezo segu vai arīdžan šeitān kādu gaismekli ienest, jo, tieciet man, tā vien šīs vietas tumsība taps parvarela un aiztrenkta, nevis ar manu aļēšanu, jo jūts taču redzāt pats, ka ilgī esmu vaimanājīs un breicis, bet ne par mātā liesu ap mums gaišāka nav kļuvusi tiešā ala.»

«Tā labi,» laipnīga stingrība atsaucas tumsā svešais vīrs, «tātad saki nu, pavēledams: Gaismekli, atspirdī!»

Taču šos vārdus dziesminieks vairs neizsacīja, bet atbildeja pazemīgi, ceredams svešinieka sapratu ar jauku pieklājību atzīlbināt:

«Kungs, tas vārds, ko mana mele sacīs, — tas vien jau arī nekādu gaismekli neiededzinas, jo tadām darbam man jāpieļiek manas rokas!»

Darī tad arīdžau tā, dziesminiekam tika miegīgi, bet stingri piekordināts, un svešais vīrs atbrivoja jaunekli no sava tveriena. Žigļi vien jauneklīs samekleja sava kabatā šķiltavas, uzšķāda uguni un gauži izbrinījas, jo ieraudzīja, ka stāv āla viens pats, un nespeja apjēgt, pa kuru laiku vīrs, kurš viņu bija šeit ievēdis un liecīs aplam izdarīties, bija paguvīs no alas iziet. Tad devās no alas ārā arī dziesminieks pats, bet arī ārā nevienš cits nebija ieraugams ne tuvu, ne tālu.

Vel brīdī dziesminieks nogaidīja, pie alas pakāvēdamies, bet joprojam viņš bija un palika viens pats, tikai kādā domā viņu samulsināja:

«Bet ja nu — ja nu tas svešais vīrs mani nevis muļķoja un nerroja, bet gan pamaēija saveja vīze? Ja nu tas bija pats Skudru Meistars, jo kurš cits gan spētu tik piepeši šajos vientulīgajos

kalnos man paradīties un tikpat piepeši no mana tuvuma pazust!»

Dziļas pardomas iegrimis, dziesminieks tagad devas no alas ieejas projām un kāpa lejup pa kalna nogāzi, visu notikušo apaceerdams. Un palemam viņam saka likties, ka tik tiešām sak aptvert, kāda jēga bijusi visa, kas ar viņu tumsības pilnā alā atgadījies.

1990

Zvejnieku pāris

Ļaudis runāja, ka zvejnieku pāra jaunāka bērna dienas esot skaitītas, jo tā astoņus gadus vecā meitene bija sasirgusi ar ļaunu drudzi. Viņa guleja savas cisās gandrīz visu laiku bez samanas, un ar viņu redzami gāja uz galu, tā ka ļaudīm, kas redzēja bērnu tā ļauna drudža vardzinātu, izkalta rīkle no aiztureta želuma. Tika ataicināti divi dziednieki, bet, ko viens no liem lika darīt, to otrs pela un noraidīja, tā viņiem sava starpā ķīvejojoties, sirdzejai nelapa līdzets nenieka un ne ar ko.

Un pienāca kāda sevišķi bedīga nakts, kad arā plosrjas negaiss, bet tā bērna tevs un mate sēdēja pie savas sirdzejas cisām un atvesināja viņas pieri ar slapjiem auliem, un satūreja to mierinādami, kad tā savos murgos svaidījās. Bet meitene sauca murgodama, ka tā sadzirdot it skaidri palikamas gonga skaņas, un vecāki iztrucinājas par to, jo tam ciemā no mutes mute gāja valodas, ka ūpe, kas deva šim zvejnieku pārim viņu izlikas tiesu, reiz tapis pludr ieskaļots un nogrimis neliels templis, bet tā tempļa gongs vēl dīndot tur zem straumem, taču to dzirdot tikai tie, kam nāve visai tuvu.

«Mūsu meitai vairs nevar līdzet,» nodomāja ka tevs, tā mate, bet balsi tie savas domas neizpauđa, viens otru žēlodami.

Bet, kad nu tie divi klusuciedzami ieklausījās veja un ūpes viļņu trokšņošanā tuvu aiz viņu

mitnes sienam, tie izdzirda arī žigli cīlatu airu troksni upes ūdeņu pusē un necik ilgi pēc tam kadas laivas deguna atsišanas pret krasta laipam. Un, kamer zvejnieku pāris tur tā sēdēja ausidamies, pie durvīm stipri klaudzināja, un, iekša aicināts, ienāca kāds zvejniekiem nepazīstams vīrs samirkušos linaudekla svarkos un vaicāja:

«Ļaudis, vai varu palikt jūsu mājoklī, kamer ne-gaiss rimsies?»

«Paliec,» tie viņam atbildeja.

Svešinieks apsēdas pie pavarda un žaveja savas drēbes, bet nepaguva vēl apsildīties, kad zvejnieku būdas logā atspīdēja iesarkana gaisma.

«Tur jau deg,» sacīja viesis un piecēlas, un ar viņu arī zvejnieks piesteidzas logam un raudzījās ārā.

«Deg tiklu sarga būda uz mazas salas upē,» viņš tad teica, bet viņa klausījās tikai svešinieks, jo zvejnieka sieva sēdēja pie sava bērna, acis no tā nenovērsdama, un nedz redzēja, nedz dzirdēja, kas ap to notika.

«Sieva, man nu gan bus jādodas mana laiva uz to ugunsgrēka vietu sala, jo tur šodien mājās bija tikai tā vecā tiklu sarga mazais dēls delens, tas šīms uguns briesmas gan nejedz sev palīdzēt un droši dabūs galu,» teica zvejnieks, bet viņa sieva tam atbildeja:

«Vīrs,ūsu pašu bērns ir nāves briesmas, un nu tu arī gribi doties tamī tumsā un ūdens trakuma, kur tu pats vari galu ņemt.»

Bet svešais vīrs sieva noskatījās klusēdams — ramam, bet verīgām acīm. Un zvejniece kadu brīdi sēdēja, galvu nodurusi, un izskatījās, ka tā pati ar sevi cīnītos, tad tā pacēla galvu, un viņas vaigs bija noskaidrojies, un tā izsauca:

«Vīrs, mēs nevaram tomēr zēlot tikai šo vienu bērnu un tikai tālab, ka tas irūsu bērns. Tāpēc paliec pie šīs slimas tu,ūsu viesi, bet mēs ar vīru tomēr steigsimies palīdzēt tam tur uz salas, jo esam jaunāki par tevi un spēcīgāki.»

Un lielā steigā viņa un viņas vīrs uzvilka savus kanzolus un aizbrauca uz salu, kur dega. Tur tie paguva iznest no degošās būdas tiklu sarga

iemīgušo mazdeļu un arī dažas viņa iedzīves lietas un pēc tam ar lieliem grūtumiem arī to uguni apdzēs. un, kad šie darbi bija padarīti, tie atgriezās ar cieta miega pārņemto liktu sarga zēnu uz savu māju. Bet, mājas atgriezušies, viņi atrada savu mazo meitu pie samāgas gulta sedam un ar to svešo vīru runājamies, un vargs gan tas bērns vel bija, tak vairs ne mirējs.

Bet svešinieks sacīja:

«Nedusmojiet man, labie laudis, ka parbaudīju jūsu prātus, bet, kā jūs mērojat, tā jums tiek atmerots. Nu viss ir labi, šis bērns bus dzīvotājs, taču man nu ir laiks doties turpu, no kurienes esmu nācis.»

«No kurienes tu esi nācis, un kas tu esi?» prasīja tad zvejnieka sieva, bet, viņai neatbildēdams, viesis piecelās un izgāja no budas un zvejnieks un viņa sieva tam līdzī.

Tumsa uzmeklējis savu laivu un tauti iekāpis, nepazīstamais sveicināja zvejnieku pari un aizīras naktī, bet zvejnieka sieva sauca tam pakaļ tumsa:

«Vīrs, vīrs, saki taču — ka tevi sauc?»

Var būt, ka viņai arī tika atbildēts, bet vējš bija liels, un viņai stipri šņaca, un tauti troksni neviena balss nebija sadzirdama. Tad zvejnieks saņēma savas sievas efkoni un sacīja tai:

«Skaties labi tumsība uz ūpes — vai tu nesaredzi uz ūdens tadu ka spīdēšanu tauti puse, kurp aizīras tā laiva?»

«Man liekas gan,» teica sieva, mazu brīdi lukojušies, «bet ko tas lai nozīmetu?»

«Ja,» sacīja tad viņas vīrs, «vai gan šim musu viesim nebija brūni linaudekla svarkī un spīķis — un viņa vaigs — sieva, neviens cits gan nebija musu viesis kā vien pats Skudru Meistars.»

Un, cepuri noņēmis, vīrs godbijīgi skatījās tumsa uz ūpes pusi, un viņa sieva darīja tāpat, bet nekas tumsa vairs nebija ieraugams, arī nekada gaisma ne, tikai viesulis kauca jo dikti vīrs plata un auksta ūpes ūdens klajuma.

Stāsts par to, kā Sanis tika apkaitināts

Kada diena, kad četri vīri, kas pie Skudru Meistara bija atnākuši, ar viņu pastaigājas, pa ceļu tiem staigatājiem pretī leca paliels krupis. To redzēdams, Sanis, viens no četriem ceļiniekiem, domāja:

«Nepagalam nevaru ieredzēt vardes, krupjus, gliemjus, zirnekļus un citus šiem līdzīgus mudžus. Labprāt arī šo veco un trekno krupi ar kajās spērienu padzitu no mūsu un no godājama Meistara ceļa.»

Taču to darīt Sanis neuzdrošinājas, jo domāja vēl:

«Meistara viesis būdams šim pusē, es neesmu tomer vairs manas palikšanas vai nepalikšanas kungs, bet man pieklājas no Skudru Meistara mācītis. Redzēsim, ko iesaks viņš, to nejauko krupi ieraudzīdams. Eš noskališos.»

Nu arī Skudru Meistars ieraudzīja krupi un sacīja, ka ieradīs sacīt:

«Lai tev labi klājas, krupi, tu arī esi uz ceļa!»

Bet Sanis domāja paigņi:

«Ak vai, šī lieta ir jocīga, ka bail! To nejaucenu mūsu svetais vīrs uzruna gluži lapač, ka tas mūs visus uzrunāja pirmajā tikšanās reizē! Vai nu tad mēs esam tikpat nelagi ka šis krupis, vai arī tas krupis viņam radās būtu tikpat labs ka mēs, kas esam to visaugstāko, esam savu Dievu meklejuši. Bet krupis nav meklejis neko, ja daudz, tad tas mekle pie zemes kadu vaguliņu, ko aprīt.»

Ta viņš nopukoņas un sacēlas sevi, bet pa to laiku viņi visi gāja tālak, un viņu ceļa apstājas sava tēcešana kada sarkanbruna vabole ar augstiem ragiem galvas abas pusēs.

«Šis otrs erms ir neglītuma par to pirmo daudz paraks, atkal nodomāja Sanis, «raudzīsim vien, vai arī šo mūsu Meistars uzskatis un ka kadu dzimušu princi sveicinas?»

Bet Skudru Meistars tiešam darīja tā, ka Sanis bija domājis, un sacīja it laipnīgi tam kukaiņim:

«Miers ar tevi, kukaini, arī tu esi uz ceļa.»

«Pirmak nebija labi,» domāja Sanis, «bet nu ir vel trakak. Nu Meistars jau kukaiņus ieņem sava labvelība un tos pietūdzina man un maniem biedriem, jo viņa valoda un apsvēcināšana ir viena un tā pati pie šī ragaina mudža un pie mums.»

Un viņš sabozas vel vairak un uzputas, ilin ka kad daudz rauga būtu viņa iekšās.

Bet necik ilgi pēc tam liem gājējiem visiem nācas apstāties, jo, lūk, paša ceļa vidū, iedzeltenajās smiltīs un sarkanajos trekna mala putekļos pavisam omulīgi gozejas kada paprava odze un šaudīja savu vidū pušu šķelto meli. Un, daudzo ceļa gājēju enas par sevi nokritam maudams, šis papravis un nīknais tarps iesaka šņakt, jo enas aizsedza saules staru siltumu, kuru tas aukstu asiņu rapulis mīļoja un bija meklējis un atradis plata ceļa vidū.

Tadu skatu un tas nelāgas šņakšanas skaņas Sanis vairs nepacietla un, savu ceļa spieķi sagrabis, grasījās ar to iezvelt odzei. Bet kada roka izsliepas un Saņa pacelta spieķa lidojumu aiztureja, tā bija Skudru Meistara roka, un Meistars sacīja:

«Miera, Sanī, miera.»

Nu Sanis saura ar drebošu balsi:

«Ne acu gala es nevaru ieredzet vārdes, krupjus, gliemjus, zirnekļus un citus šiem līdzīgus mūdzus. Tak to nu es vel pacietu, Meistar, ka tu kadu krupī un kadu vaboli uzrunāji un apsvēcināji tāpat, ka tu uzrunāji un sveicināji mus, kas esam vismaz tukstoš reižu par tiem riebekļiem parakī. Tie divi pirmie mudži bija vismaz nevainīgas dabas, kurpretī šis trešais — šis tarps ir arī dzelīgs, indīgs un bistams.»

Bet Meistars aiztureja Saņa spieķi joprojam un neatbildeja, tad Sanis atkāpas un apklusā, un griebeja redzet, kas notiks tālak. Tūdaļ Skudru Meistars noliecās par rapuli un sacīja tam:

«Ej, un lai tev labi klājas, jo tu arī esi uz ceļa.»

Un tān paša brīdī odze pacela savu mazo galvu, viņas apaļās zelta acis zveroja, bet tā nedzēla tomēr un gluma un spoža aizslideja no gājēju ceļa ka sika ūdens straume.

«Tā,» sacīja Skudru Meistars, «tagad saki nu — kas tev bija vēl sakams?» Un viņš uzskatīja Sani, bet šis teica sarūgtināts:

«Es jau neko, es tikai gribeju vēl teikt: par daudz goda tadam mazam un sliktam tarpam.»

Bet Meistars neatbildēja un devās tālak, un citi sekoja viņam.

Taču tā diena gan bija tāda diena, kura likteņa dievi bija nolēmuši Saņa pacietību pārbaudīt un viņu apkaunināt, jo vēl pēc kāda brīža gājušu puteļiņam preti gausi nāca kāds vīrs, kurš bija ļoti netīrs un neapkopts tū izskatījās dusmīgs. Šo redzēdams, Sanis domāja:

«Tam te nu ir gan divas kajas, un tas nelien uz vedera, ka tā odze lida, bet riebeklis radas būt arī šis, jo apkauno sauli debesis un cilvēkus uz zemes ar savas miesas un drēbju netīrību. Turklāt viņa daba liekas būt neganta, jo skatiens tam nīkns un vaigi kāda kautiņa saskrambati.»

Un Sanis bija visai ziņkarīgs redzēt, kadam acim to vīru uzlūko Skudru Meistars.

Kad nu drummais vīrs bija Meistaram un viņa ļaudim jau ilin tuvu, no viņa azotes pekšņi izvelas un palika uz ceļa guļam kāds no rupjas drēbes šūdināts un cieļi piebazts maišelis. Pret zemi atsitoties, šī maišēļa aizsietais gals bija atsprucis vaļā, un no tā izbīra daži sudraba naudas gabali un aizriņķoja putekļos. Tūdaļ drummais un netīrais vīrs metās tos naudas gabalus salastīt un uzskatīja pretimnācejus caur pieri.

«Skat nu vien,» sacīja klejotājs pratnieks, «kur tas skrandainis pie tadas naudas ticis?» Un viņš uzsauca tam vīram ar maišēli:

«Ei, kam tu to esi nočiepis?»

Bet Skudru Meistars noliecas žīgli un palīdzēja svešajam vīram sudrabu salastīt. To redzēdami, noliecas arī Skudru Meistara ceļa biedri, tikai Sanis stāvēja ar ieplestu muti un noskatījās Meistara rīcību. Izlikas tomēr, ka tas svešais vīrs ne-maz nepriecējās par palīgiem pie savas naudas savākšanas, jo tas atgrūda Skudru Meistara roku un breca:

«Nost! Tas ir mans sudrabs! Pazīstu tadus!»

Un viņš atvezejas Skudru Meistaram sist, bet viņa acis satika Meistara skatienu, viņa roku nolaidas, un viņš nūrdeja caur zobiem:

«Pazīstam tadus,» — bet nule jau daudz klusāk un, savu zutni sagrabis, steigdamies seja lōciet.

«Lai tev labi klājas, un uz redzešanos,» sacīja Skudru Meistars, «reiz mēs liksīmies vel ar tevi.»

Un viņš paskatījās uz Sani, šos vārdus sacīdams, un Sanim izlikās, ka Meistara acis — bet tikai acis vien — smietos. Tad viņi atstāja netīro viru ar naudas zutni un gāja atkal tālak, bet Sanim nu bija pavisam apmiglojušas acis, un viss, ko viņš vēl iespeja domāt, bija:

«Kas par daudz, tas par daudz! Kas par daudz, tas par daudz!»

«Nāc šurpu, Sani,» ierunājās tānī brīdī Skudru Meistars un salvera uzrunāto pie rokas, un kādu laiku tie abi tā soļoja līdzas, tad Meistars sacīja:

«Divi vīri macījas aust. Bet viens bija vecāks par otru, un šis vecākais, kam sava amala macīšanas gadi bija jau aiz muguras, to aušanas mākslu pieprata visai teicami. Saīva paklausīgi šaudījās šurpu turpu, viņa pirkstu vadīta, mīts netika sajauktas, un, kad tas beidza aust, lūk, auduma raksts bija pavisam gludens, greizns un bez vainas.

Bet otrs, tas jaunākais vīrs, kuru vecākais bija par mācekli ņēmis, tas bija vēl savas macīšanas iesākumā. Un, kad viņš sedas aust, tad saīva negribēja teēt, mīts sarežģījās un pavedieni jo bieži mēla cilpas un partruka, tā ka viņš ieauda sava auduma raksta daudz mezglu un mīsekļu. Kad nu tas tomēr bija pabeidzis aust un vecākais audejs sava mācekļa roku darbu apskatīja, tas sanīknojas un sauca:

«Kas tad šis par darbu! Tas jau ir novārtīts, saplosts, šķībs un greizs. Glitāk jau mežacuka zemī ar savu degunu uzrok.» Un viņš saplesā jaunāka audeja roku darbu.

«Bet,» ierunājās Sani, «to gan tas vecākais audejs bija piemīrsis, to, Meistar, ka reizi viņš arī pats ir māceklis bijis un neprašā sava lieta. Talab

bija aplam, ka tas tā uz to jaunako breca, un vel arī lādeļ, ka reizi arī tas maceklis sava maksla likpat leicams un piluugs bus ka viņa meistars. Jo ceļš, kuru tie nostaigāja, ir viens.

Taču šim savas valodas vieta Sanis aplusa pekšņi un nokaunejas, un žigli paskatījas uz Skudru Meistaru, un redzēja to atkal smejamies ka pirmak, kad tas netro viru bija sveicinājis un uz Sani raudzījies pie tam.

1943

Ezeļa ausis

Kads jauneklis, kas bija savu vecaku viemgais delš, izdzirdeja par Skudru Meistara debesi sim palikamo dzīvī kalnu klusuma un apņemās to viru uzmeklet. Un ta nu viņš devās ceļā. Bet, lai būtu tikams svela vira acim, jauneklis atstāja vecaku nama visas savas rotaslietas un savas greznas drebes, ieterpdamies apkartklejotāja mūka nabadzīgajā brūnajā mētelī un līdzī ņemdams tikai kausu dāvanu savakšanai un no viegla koka grebtu spieķi. Bet jāsa, ka tas kauss, kuru jauneklis paņēma līdzī, bija gan tīrs, veca zelta un jauneklis domāja sevī: "Es zinu, ka nevaru ņemt līdzī naudu, jo šāda ceļa gājējam ir jāpartiek no ļaužu mīlestības dāvanam. Bet, ta ka es kaunešos ubagoļ, budams turīgu vecaku delš, tad ņemšu šo kausu, jo tad ikviens, kas savu artavu tam ņemelis, spriedis pec kausa vērtības, ka es naku no bagāta nama un ubagoļu vienīgi tapee, ka esmu sveeļojumu uzsacis, un nevis tapee, ka man nebūtu naudas, par ko sev nopirkt labu barību kaut vai visam manam mužam."

Tapat josta, ar kuru jaunais ceļnieks apjoza savu svārku, nebija vienkārša josta, ta bija darināta no smalkiem zīda pavedieniem, un, pirms ceļa putekļi to aplāja, ta jauki vizuļoja saules staros un tas zīda spožums bija līdzīgs jaunā mēness spožumam.

Ta sagatavojies savam ceļam un bagātu maltīti ieturejis, lai izsalkums to ceļa partieku ātri nepiemekletu, jauneklīs atvadījās no vecakiem, no radiem un pazīstamiem, ko viņa sirds mīleja, lai uzsaktu savu gaitu. Bet viņa vecaki, kas vairāk domāja par savas mantas pavairošanu nekā par ticības lietām, un viņa draugi, kas domāja tāpat, pārrunāja sava starpā it diktas balsis, lai to dzirdētu arī jaunais ceļotājs:

— Mēs gan neaizietu no šīs vietas, kur laudis dzīvo partība un kur darzi dod labu pavēni un bagātus augļus. Tāpat mēs neuzņemtos nezināma ceļa grūtības tikai tālab vien, lai skatītu vai gā svēto viru. Un dzird jau arī, ka viņš nemaz nepriecājosies par bagātu ļaužu apmeklējumiem, pat augstmaņus uzņemot ne labāk kā jebkuru ubagu vai ielas slaucītāju. Kāda tad nu ir jēga, tik tālu ejot, nopulēties, lai ceļa galā piedzīvotu to pašu, ko ikviens diedelnieks var piedzīvot?!

To dzirdejis, jauneklīs izsauca:

— Mani vecaki un mani draugi, to labumu, kādus pārpilnīga dzīve var sniegt, man nekad nav trūcis, un par tiem es vairs neko lielu neiztaisu. Bet ja saka gan, ka sava mūža neesmu redzējis nevienu svētu viru un mana sirds nu ir iedegusies pēc šīs nepiedzīvotas salikšanas.

Un viņš atstāja savu namu un savu pilsetu un gāja dziedādams mundra soli, jo viņš bija ļoti iestiprinājies, tāpēc nogurums to nespēda. Pret saules rietu viņš ieraudzīja mazas, bet ļoti jaukas pilsetas baltos, ieapaļos torņus, ap kuriem lidinājas baložu pulki. Tāpat viņa aci iepriecināja daudzās birzis, kas auga tas pilsetiņas priekšā un kuru ēnā ziedēja dažas ļoti greznas puķes, dzellenas kā medus un ar patīkamu smaržu. Tur teeja arī kāds strauts vai pašaura upe ar tik caurspīdīgu ūdeni, ka, strāmei parī noliecoties, bija ļabi saredzamas zivis, kas ūdens dziļumos mīta. Un arī jauneklīs, koku ēnā iegājis, noliecas par straumi un noraudzījās zivis, kas sava dziļumu mīteklī rotāļajas. Starp tam bija dažas milzīgas un smagas, un ūdens burbuļi bija aplīpuši kā sudrabs ap viņu treknajiem saniem, kamēr citas likās tik maigas, ka

viņu krasa bija pielīdzinama perļu krasai, vēl citas bija baltīzilas kā mēnessma.

Zīvis apbrīnods un priecādamies par viņu košajam spuram un žiglo peldešanu, jauneklīs aizmirsas sapņos un sēdēja klusu, un nepamanīja nemaz, ka uznāca nakts. Kad viņš nu atļapas, lūk, debesis jau atspīdēja zvaigznes un daudzi spīguļojoši kukaiņi šandijas starp kokiem augstu un zemu, un tas izskatījās kā uguns lietus nakts tumsā. Bet vēsma atnesa no pilsētas paklusu un skumīgu dziedāšanu, tur dziedāja jaunas sievas, uz templi dodamas pēc pabeigtam darba gaitām. Tad jauneklīs tapa grūtsirdīgs, jo viņš atradas tālu no mājām un nezināja, kur tas šo nakti pavadīs. Tani bīrzi palikt viņš bijas, domādams savā prātā, cik viegli sliktas dabas sirotāji to tur varetu pārsteigt un sabaidīt. Talab, parļeicis brīdi, viņš žigļi devās uz pilsētu un iegāja tam.

Tē nu viņš iekļuva palīcā ļaužu barā: šie ļaudis gāja uz to pašu templi, kurp jau brīdi pirms tam bija aizgājušas jaunas sievas ar skumīgajam dziedam un ar puķu pušķiem. Nezinādams, kurp īsteni doties, jauneklīs gāja, kur svešo cilvēku druzma to aizrāva, un ar tiem kopā iegāja templi. Bet tur tani vakara runāja kads dedzīgas dabas priesteris, un viņa vārdi atrada ceļu uz cilvēku sirdīm. Tas vārs runāja tā:

«Cilvēks, kas ir slava un goda augstu celies, bet tikai par savam iekārošanam norūpejas, — tas man izliekas maitu erglim līdzīgs — šis arī līdzīns augstu, bet ar acīm mekle maitu, jo tā ir viņa vienīgā barība. Tāpēc nelūniet savas iekārošanas, jus ļaudis! Salda barība padara rīmas videru tauku, bet acis migļainas, stipru dzerienu dzerajam pēc viņa dzeršanas visas iekšas deg un debesis aptumšoņas viņa skatienu. Tapat mīlīgas sievas, jūsu mīlestības roļau biedrenes, novecošanas top neghtas no vaiga un miesās izkaltušas vai parļeicīgi mīkstas kā pupeži. Lai talab jūsu prāts nav saistīts pie šīm iznīkstamam lietam ciešāk kā udeņš pie tikla, caur kura acīm tas allaž iztek un nelūnjas sagustīties. Patiesi, prieku bušanas ir kā tikls jūsu dvēselem, pielūkojiet tad nu, ka nesapīnieties tani

vilgajā tīklā parlieku, bet raugaties labāk pēc krietnu tikumu debešķīgajiem dargumiem.

Tadus vārdus noklausījies, mūsu jauneklīs apjuka un tapa domīgs, jo viņš atcerējās, ka tas nesens, udeņu pienulīgas rotaļas vērodams, bija aizkavējies ceļā uz svēto viru, ta būdams vieglprātība drīzāk mazam bērnam ka nopietnam vīram pielūzināms. Un vēl tālāk tā priesterā vārdus uzklausīdams, jauneklīs tapa pacīlāts savā garā un sacīja pats sev: «No šī paša brīža es patiesi neļāušu nevienai zemes lietāi pār mani varu gēmt un tas man nerupes vairs. Ir gan gudri darīts, ka es esmu devies šai ceļojumā un neesmu palicis savā bagātājā namā, kurā ir parliecīgi daudz zelta trauku, augļu un citas bagātības. Ko tas viss sver tadam, kurā sirds celaku lietū ilgojas?»

Tad priesterā runā beidzas, un pamazām tika izdzesti it visi tempļa lukturi, un ļaudis sapulcejas pa diviem un vairāk kopa, lai ietu majup, tikai šinī vietā svešajam jauneklīm nebija, kam piebiedroties, un nebija arī maju, kurp doties. Tāpēc, uz ielas izgājis un pilsētu ap sevi tukšu un svešu atrazdams, viņš bedājas un, tā bedādāmieš, nolīkās gulēt uz kādā svešu ļāužu nama kapneim. Arī ēst un dzert viņam sāka grībeties, un viņš nožēloja, ka nav gēmis līdzī naudū, nedz barības kumosu. Visu šo ruglo pardomu dēļ jaunā ceļiniekā iemīgšana bija visāi nožēlojama, un pie tam tas cietās svešā nama kapnes arī spīdēja un grauza viņā sanus, tā ka atpūtai nebija nekādā saldumā.

Pret nakts vidū kādā rokā gulētajū sapurināja un kādā balss sacīja parmezdzama un dīkti:

«Šeit aizliegts vārtīties un gulēt.»

«Bet tu tāču redzi,» žēlojas jauneklīs, «ka es esmu sveļceļotājā svarkos, un kur gan lai es tads palīktū šinī svešājā pilsētā?»

«Ei,» sacīja viņā modinātajs, tā svešā nama sargs, «tadu diedelnīeku nav maz, kas uzvelk sveļceļnīekā svarku, lai slinkumu piekoptū. Ja nu visi tadi gulētū pilsētā, kur tad savu kāju liktū godīgīe ļaudīs? Eļ vien arā un gulī birzī aiz pilsētas vārtīem, ka to cīti tev līdzīgie nekurnedamī darā!»

Taču jauneklis baiņojās iet un ludzas, lai tam at-
laidu turpat gulet, bet sargs teica:

«Varbūt tev ir nauda, ko man dot, tad es, kas zina, laptu akls un kurls un neredzētu tevi, ka gaisu neredz.»

«Nē, naudas man nav, jo tu gan zini, ka to ne-
drikst līdzī nesat tads, kas svēteļojumā dodas;
bet man ir līdzī zelta kauss no manam lēva mājām,
to es tev parādīšu, lai tu zini, ka es nenāku no tuk-
ša nama un tev par tavu laipnību nepalikšu pa-
rada.» To teicis, jauneklis radija sarga luktura
gaismā savu kausu, bet sargs sāka smieties un
smejas kā negudrs, vidukli locīdamies un likko
spēdams izrunāt to, ko tas gribeja teikt, un tas
bija:

«Esi gan tu varens rakaris, tu radi man zelta
kausu un gribi, lai es ar to zelta spidumu pamie-
loju savas acis, kamēr manas rokas paliek tuk-
šas. Dod man to kausu tudaļ šurpu, tad redzesim.»

Un, tā ka tas sargs bija rupjš un no tā nekas
labs nebija gaidāms un tā ka jauneklis nokāvēs ar
miegu, viņš atdeva kausu un izstiepas atkal uz
kapnēm, kur tas līdz ritam netika vairs traucēts.
Toties pašā rita agrumā gan kāds, kas iznāca no
nama, iespera svešajam guletajam ar kaju un ņur-
deja pie sevis kaut ko par klaidoņiem un viņu ne-
lietību.

Kajas spērienu dabujis un slikto vardu visai sa-
niknots, jaunais ceļnieks pielēca kajas un sauca:

«Par to, ka tu man spēri, tu esi perienu pelnī-
jis, jo nekāds klaidonis es vis neesmu...»

Šini vieta viņa vārdus partrauca vēl jo spēci-
gaks belziens pa kamiešiem, tā ka viņš paklupa,
bet, kad tas uzleca un gribeja savu vajātāju pārma-
cīt, šis sasauca sava nama kalpus un pavēlēja tiem
svešnieku izmest uz ielas akmeņiem.

Kad nu, tā apkaunots, jauneklis atkal atradās
uz ielas, viņš saniknojās vēl vairak un tecīgus
vien devās meklēt pilsētas liesasvīru, lai tam sūdzē-
tos par visu viņa parraudzītās pilsētas robežas
piedzīvoto. Bet liesasvīrs par to smējas un to pama-
cēja izsmiedams un teikdams, ka svēteļnieka pir-
mais tikums gan esot lenpratība, kurpreti tads

nesavaldīgu dusmu apsests zenķis kā šis lai ejot vien mūdīgi atpakaļ uz savu vecaku namu un dusmas izgāžot uz savu pacietīgo kalpu galvam.

To dzirdējis, jauneklīs ļoti nokaunejas, jo atcerējas, ka ar pacīlatu garu vakar tempī bija pats sev solījis nerūpēlies nepavisam vairs par zemes lietam un bušanām, bet gan vingrināties labu tīkumu sakrašana un savu garu kopt. Tāpēc nolāistu galvu viņš atstāja tiesas namu un izgāja ielās no jauna. Te nu viņu sāka mocīt slāpes, pēc tam vēlēšanas paest, tad izsalkums un, visbeidzot, istens bāds, jo viņš jau nebija edis otru dienu, un iekšas tam sarāvās un iesāka kalst. Viņš redzēja daudz augļu, ceptu zivju un medus podu raibajās tirgus teltīs, tāpat tirgotavu logos netruka nekādas bagātības, likai naudas, par ko visu to pirkt, viņam nebija, un ubagot viņš kaunejas. Tā tirgu apkārt klejodams un citus svēteclniekus redzedams dāvanas lūdzam un lās arī saņemam, jauneklīs sūrojās sevi:

«Butu man vēl mans zelta kauss, to gan es nekaunēlos dāvanu saņemšanai preti sniegt.»

Un jauneklīs devās atkal jo žirgli uz tiesas namu un sudzējas tiesnesim par dārgo kausu, kuru rupjais sargs tam izvilis; bet tiesnesis otru reizi jaunekli piezoboja, sacīdams:

«Lai nu viens vēl sāka, ka mūsu laiki nav pagrimšanas un tumības laiki, kur pat svēteclnieks ir tapis tik mantrausīgs un rījīgs, ka brec pēc zelta, ko pie tam vēl pats iepriekš, pie pilnas saprašanas būdams, aizdavinājis!»

Pēc tādīm vārdīm jauneklīs vēl vairāk sakauņējas un aizgāja, galvu nokāris tik zemu, ka kāds pīceīgs suns, viņam garam skriedams un palēkdāmis, nolāizīja viņa degunu un zodu ar savu aso mēli, kā to jauni kūcēni mēdz darīt. Bet drīz pēc tam tie pilsētas ļaudīs, kas nāca jauneklīm preti, sāka stiprās balsts smīties un ar pīrkstīem uz viņu norādīt, un saukt:

«Redziet, cik vāreni košs deguns ir šim mūkam, tas gan ir ar kādu plēsies, tā savu adu nobrazdāms, jeb arī tas ir stiprus dzerīenus lietojis!»

Sos aptamos izsaucīenus dzirdedams un nepa-

ciezdams, jauneklis atvēzējās un iesita tam pretinācējam, kurš par viņu bija visdiktak smejies. Tūdaļ ļaudis aizbēga, brekdami:

«Tas mūks ir piedzēries un kaujas!»

Te nu kāda spēcīga roka sakampa jaunekļa svarku stērbeles, un atskatīdamies viņš redzēja vienu no liem dušīgajiem vīriem, kas pilsetas ielās par mieru un kārtību gadā, un tas aizveda jaunekli uz tumšu un aukstu namu, kur pavēlēja tam reiboni izgulēt, kauču jauneklis nebija dzēris ne pīles. Tāpēc tas dauzīja ar dūri pa cietuma durvīm, līdz kamer tam atdarīja un viņu saistīja, lai vestu tā tiesasvira priekšā, kuru jauneklis šorīt jau bija divas reizes apmeklējis. Bet šoreiz tiesnesis vairs nebija kars uz zobošanas, viņš bija jau iededzies bardzība un, jokus neprazdams, sauca jauneklim preti:

«Tu nelieti, jau atkal manas acis tevi redz, kads gan trakuma gars ar tevi ir ienacis manā pilsetā, ka man, nedz citiem ļaudīm vairs nav miera no tevis? Ka dzirdu, tu esot kavies un trakojis ielas vidū kā kads kaīnģa kukaiņa sadzelts vērsis, un ko lai nu es ar tevi iesaku? Savu sodu tu esi pelnījis, bet vēl trešo reizi es atlaižu tev to un vienīgi savas mīkstās sirds labad. Bet tagad tev jāpametūsu pilseta, un tu nedrīksti vairs šeit ienakt un krietnus ļaudis vardzināt!»

Pēc tam jaunekli, gluži tumšu un vārgu no dusmām un bēdam, atraisīja no viņa saitēm un gribēja aizvest, bet viņš kļiedza, durvju balstos turēdamies:

«Tu, tiesas vīrs, tev gan pieklatos man vaicāt, kālab isti es tā plosījos tavas pilsetas ielas! Kāds nelietīgs puisis savā gara vājuma jo nekrietni apsmēja manu vaigu, un to es nepacietu. Par neko un bez iemesla šis puisis mani nosauca par žūpu.»

«Tavs vaigs jau arī ir krāsā sarkaus ka dzēraja vaigs,» mierīgi sacīja tiesnesis, «aplūko pats sevi spogulī un spried.»

Jauneklim parādīja spogulī, un tanī viņš redzēja savu degunu un zodu [oti sarkana krāsa.

«Pie visa vainīgs ir viens suns, kas mani nolai zija,» viņš paskaidroja.

Bet tiesnesis iziedams noteica:

«Novele tomēr tos mūka svarkus, jo tie nepiederas tik trakam kā tu.»

Pēc tam divi vīri pavadīja jaunekli ārā aiz pilsētas vārtiem un atstāja viņu tai pašā mežā, kur viņš bija zivju rotaļas vērojis, iekams tas iegāja pilsētā, kur tika piedzīvojis tik daudz rūpestu un kauna.

Un, nometies zalē, jauneklis apraudājās savās bedās, jo viņš bija izsalcis, apsmiets un novardzis un pie tam vēl apzinājas, ka tiešam izradījis sava svētceļojuma laika visai kašķīgu un niknu dabu tas lenības vieta, kāda tas bija apņemies iestiprināties, un beidzot pat kavies sava zelta kausa, sava miega un ļaužu izsmiekla dēļ. Bet drīzi jaunekļa vērtību saistīja kāds gluži jauns perlikālis, savas mātes pirmdzimtais, kas kapeļēja pa koku zariem, šūpojās pats ar savas astes speku un radīja saulei tik priecīgas pieticības apspidētu vaigu, ka bedīgais jauneklis tadu liksmību vareja tikai apskaust.

Nebija pagājis ilgs laiks, tad jaunekli sagraba miegs, un viņš gulēja, līdz pienāca otra nakts. Un, kad ceļotājs atmodās un jau atkal izjuta baiļu tuvošanos, meness gaismā viņam pieslāpās kāds vīrs un sveicināja to laipnā balsī, un vaicāja, kurpu jauneklis iedams.

«Eju svētceļojumā un esmu izgājis no bagatā Māretas nama kaimiņu pilsētā,» jauneklis teica, «bet šī ceļojuma mērķis ir kāds vīrs, saukts Skudru Meistars, to gribu redzēt un tam ļaut sevi pamācīt.»

«Tad ejam kopā,» sacīja svešais, «jo arī es eju uz turieni.»

Un viņi sāka soļot līdzās mežam cauri, un viņu enas slidēja tiem pa priekšu tumšajā un rasainajā zalē, jo meness spīdēja tiem aiz muguras.

«Bet vai tu,» prasīja jauneklim viņa ceļa biedrs, «esi jau arī pie tāda prāta, ka drikst sveta macība stāties? Vai tavš prāts ir mierīgs kā ūdens, kura debesis var atspīdēt? Vai tam bagātība nepielip?»

«Man liekas, tavs prāts man ir,» atbildēja jauneklis un nosarka, bet to jau tumša nevarēja re-

dzēt, «un es mācos arī daudz ik ar soli, ko es speru šai ceļā.»

«Tas ir labi,» sacīja svešais, «ka tu esi vienaldzīgs pret bagātību, jo es nūfe dzirdēju no ceļa gājējiem, ka tas nams, no kura tu nāc, esot ugunsgrēkam par upuri tapis un akmens uz akmens tur neesot palicis, tik savas kailas dzīvības tā nama ļaudis esot izglābuši.»

To dzirdējis, jauneklis sabijas un palika stāvam, bet, kad viņa ceļa biedrs prasīja, kas tad nu šim lecies, jauneklis teica:

«Nekas, es aizrijos,» — un viņš izlikdamies šķaudīja, bet svešais turpināja:

«Tāpat ir labi, ka tu esi savas kaishības pieveicis, jo mani nūpat, tai pilsetai cauri nākot, apbedināja ļaužu valodas par kādu karstas dabas puisi, kam gan mūka svarki bijuši kamiešos, bet sirds ka nīknam tēviņam. Ir labi zināt, vai nav tiesa, ka tu neesi tadam trakulim līdzīgs!»

«Ak jā,» čuksteja jauneklis un pasmejas, «tas ir gan labi — to zināt.»

Bet mēnesstars krita ceļa biedra vaigā, un jauneklis redzēja, ka divas acis, gaišas ka kristāls, bet ar kriekni rudīta asmens asumu, viņu uzlikoja no tumšu uzacu loku apakšas, un vienu brīdi pat likas, ka spožums, daudz jaukaks par tīra avota pasmelta ūdens malka spožumu, guļ ap pavadona deniņiem; taču tad jauneklis pats sev teica, ka tas spožums gan esot tikai sirmu matu spožums.

Kādu brīdi viņi tad gāja klusuciezdami un bija nonakuši pa tam līdz kādai takai, kas paceļas pret kalnu.

«Šī taka ved uz to vietu, kas ir mūsu abu ceļa mērķis,» sacīja pavadonis, «vai tu mani, ka spīrgta vēsma puš no kalniem un atnes sniega un ciedru koka smaržas? Drīzi mēs busim pie Meistara alas, un labi tam, kurš pie viņa ieiet ar skaidru sirdi, jo cilvēku meliem tas vecais vīrs redzot cauri un domas nepaliekot tam apsleptas.»

Jauneklis satrukās un apstājās, bet viņa pavadonis uzlika roku tam uz pleca un prasīja maigi:

«Kas tev kaiš, mans dēls?»

Jauneklis nolaida acis un atbildeja:

«Itin nekās.»

Un atkal, dzirdēdams, ka viņa pavadonis nopu-
šas, viņš aizdomīgi uz to paglunēja. Tak pavado-
nis vairs nesactja neka un žigli saka kapt pret kal-
nu. Jauneklis sekoja viņa pēdās, bet, kad tie bija
jau britiņu kapuši, jauneklis tapa nemierīgs un
ieprasījās:

«Vai tā ir arī patiesība, ko tu tur par Skudru
Meistaru sactji, ka cilvēku domas viņam nepaliekot
apslēptas, nedz meli neatklāti?» — «Tā saka.»

Atkal abi kāpa klusuciezdami, tad ceļa biedrs
atskatījās un prasīja trešo reizi:

«Kas tev vainas, mans dēls, ka tu put tik gruti?
Vai es kāpju par atru?»

Un, priecadamijs par iemeslu, ar ko aizbildinat
savu stomišanos, jauneklis atsaucās:

«Ja gan, es esmu noguris un labprāt padzertos no
kāda avota, un arī seju derētu nomazgāt, jo tā ir
apputējusi, bet debesīs top jau caurspīdīgas, un
man kauns netīram pie svētā vīra ieiēt.»

Bet ceļa biedrs sacīja, kā savas domas grinis:

«Skaists ir dārgs akmens bez vainas, bet vēl jo
košāka ir sirds bez villus un bez melošanas, vai ne,
mans dēls?»

«Patiešām,» pavisam bikli sacīja jauneklis no
Maretas nama, «patiešām, koša gan ir tāda sirds.»

Bet ceļa biedrs nu apstājās un pagrieza vaigu
pret jaunekli, sacīdams ļoti klusu un ar līdzju-
tību:

«Ja nu tu tik noguris esi, tad paliksim vien tepat
un atpūlīsimies krietni, bet seju tev tomēr nevajag
mazgāt, jo tu jau visu šo ceļa gabalu esi soļojis
sānu pie sāna ar Skudru Meistaru, kuru tu meklē.»

Lielas izbailes sagrauba jaunekļa sirdi, un viņš
nokrita pie vaiga uz zemes, bet Skudru Meistars
pacēla viņu un sacīja tam:

«Dēls mans mīļotais, auglis nenokrit no koka
atrak, kā vien kad rudens klātu. Tapat neder de-
besis lauzties tam, kam vēl zemes lietas nava apni-
kušas.»

Bet jauneklis sauca:

«Nē, nē, mans tevs, man tās patiešām ir jau ap-
nikušas.»

«Labi,» sacīja Skudru Meistars un, bridī klusu cietis, sacīja vēl:

«Ej tagad un pavadi rīta blazmas stundu avota malā tepat netālu. Tur aug arī dažī koki, kuri tev dos pavēni un kuru augļus tu vari ēst, un arī šo maizes rīcieni ņem līdzī, ēd, dzer un atspīgstī. Bet līdz ar saules celšanos ej atpakaļ uz to pilsētu, kur tu visas tās nepatikamas lietas piedzīvoji, un atnes šīnī ķīrbja pudele man svēto ūdenī no tempļa akas tās pilsētas vidū.»

Un viņš noskatījās smaidīdams aizejošajā jauneklī.

Jauneklī darija, kā tam bija sacīts, viņš atputās pie avota, apēda vēca vīra līdzī došo maizes rīcieni un padzēras arī, un pēc tam līdz ar saules lēktu sāposas ceļā uz pilsētu, putekļus no drēbēm nopurinādams. Bet pa ceļam jauneklī dzirdēja pārsteigts kādu putnu no koka to uzrunājam cilvēku mele un saucam:

«Jauka smarža vai nejauka smarža, salda garša vai rugta garša, cildināšana vai nonievašana, laba runa vai slikta runa, atraisi savu prātu no tā visa un esi brīvs!»

Tādus vārdus uzklausījis, jauneklī jo vērigi un samulsis to putnu aplukoja, bet, neka sevišķa pie tā putna knābja un spalvas neatrazdams, gāja vien tālak savu ceļu, sev vaicādams:

«Kas tik vēl man šeitān būs jāpiedzīvo?!»

No kalna lejup bija vieglāk kāpt nekā tānī pašā kalna augšup doties, tālab pēc tsa laika viņš jau bija atkal ieteļa uz tā ceļa, kas veda uz pilsētu. Pa to tānī rīta stundā kusteļa daudz ļaužu gan pa vienam, gan pulciņos. Bet eik liels gan bija jauneklī apmulsums un sašutums, kad jau pirmais cilvēks, kuru viņš sastapa ceļā, paskatījas uz jauneklī, iesaka smieties un nevareļa rimt. Un tā, jo tālak, jo ļaunak: kurš cilvēks vien nāca viņam pa ceļu pretī, lai tas butu glīts vai neglīts, vīrs vai sieva, vēcs vai jauns, tūdaļ sāka smaidīt un smieties.

Savu terpu vairakkārt aplukojis, bet neka piedauzīga pie tā neatrazdams, jauneklī prastīja beidzot divam sievam, kas isti ir tās viņu varenās

smiešanās iemesls, bet sievas iebega no viņa krumajā.

Tad jauneklīs gāja tomēr uz priekšu un mēģināja paciest ļaužu neiedzīgo smiešanos, bet drīz pēc tam viņam preti nāca mazs puisītis, šis nesmejas, bet iepleta lielās acīs un iebāza pirkstu mutē. Tam puisēnam jauneklīs gāja klāt, to mīļīgi uzskatīja un vaicāja:

«Kāpēc tu ieplet tik platas acīs, mans bērns?»

Bet puisītis tam atsacīja šupstēdams:

«Tev il ezeļa ausis!»

«Ej nu, ej,» sacīja jauneklīs un tomēr pacēla roku pie savas galvas, bet tudaļ viņš nobāleja, jo patiesi — ezeļa ausis auga viņa galvas abās pusēs, spalvu klatas un visai garas, un vējš tas kustināja.

Nu viņš tudaļ iesteidzas no sava ceļa krumos un, rokām galvu sakampis, aptupās kāda koka ēnā un taustīja, un kuaibīja savu nelādīgo galvasrotu, bet ausis palika, kur bijušas un kādas bijušas, un viņš sajūta, ka var tas arī kustināt pēc patikas, bet šādas patikas gan viņam trūka. Un kāda lietuss ūdens pilnā bedrē jauneklīs atrada arī iespēju tas ausis aplūkot un parliecināties, ka garakas un spalvainākas ausis nav valkājis nevienš no ezeļu dzimma.

Kamer nu viņš tur tā sedēja un izmīsa, un pārlika, ka visļauņākais gan nu ir tas, ka šāda izskata viņš ļaužu izsmiekla deļ vaīrs nevar pilsēta ieiēt un Skudru Meistaram svēto ūdeni no zināmas akas atnest, par viņa galvu atskāneja stipra spārnu kulšana, un tas pats putns, kas jaunekli jau pirmāk bija uzrunājis, aptupās atkal zara galā un sauca cilvēka mēle:

«Salda garša vai rūgta garša, laba runa vai nelaba runa, atraisī prātu no tā visa un esi brīvs. Bet jauneklīs meta tam saucējam putnam ar mala piku, un putns aizlaidās.»

«Ne,» jauneklīs tad sev sacīja, «nevaru un nevaru es šitāds pilsēta ieiēt, kur mani jau tā par trakuli ieskata. Ka viņi tur visi nu smiesies! Es paslēpsu savas ausis puķu pušķos.»

Tā viņš darija arī un viņa puķes un zāles, un zariņus sev ap galvu, bet tas neko nelidzeja, jo, garas un spriegas kā atsperes, ausis slejās un rēgojas visiem pušķiem pari. Tad viņš noplēsa savu svarku sterbeli un apseja pieri ar to, garās ausis cieti galvai pieglauzdams, bet nenodereja arī šī iedomā, jo ausis neganti sapeja, ja tas lieca un spieda.

Tā veltīgi nopūlējies un daudzas bedu un nīknuma asaras izlējis, jauneklīs nodomāja beidzot, ka tāda aksta izskata jau nu gan viņš nav vairs spiests ļaudim par piedauzību pilsētā pēc ūdens doties un to neviens no viņa nevar prasīt. Pie tam vēl nebija nemaz skaidra lieta, kas viņam šo kauna pilno galvas rotu piezavejis un vai tikai tas nebija Skudru Meistars pats, jo bija dzirdēts par viņa brīnuma maksām.

Tā nodomājis un krumajos slapstīdamies, lai neatplū ļaužu pamants un izsmiets no jauna, jauneklīs devas atpakaļ pa to laktu, kas veda uz Skudru Meistara alu, un drīz ar sakaitušiem vaigiem un dusmīgam acīm viņš stāvēja pie alas mutes.

«Ienac,» sacīja Skudru Meistars, ilgi uzlūkoja jaunekli un smaidīja pie sevis, un teica vēl:

«Apsedies šeit, man tuvu.» Un viņš turpināja, kad jauneklīs bija tam paklausījis, balsi, kas bija grūtsirdīga un tīra kā tā kalnu vēsma, kas tur ieplūda līdz ar sniega un ciedru koka sveķu smaržām:

«Mans mīļais dēls, tev jāpiedoļ man parbaudījums, to uzliku tev, lai tu atrastu arī pats, ka tava lepna sirds tev vēl neatļauj mierīgi apsmiektu un nonievašano dzirdēt. Bet, ja nu tos mazos ļaužu smieklus tu nevarēji aukstu prātu noklausīties, ka tad butu, ja tev naktos paciest vēl ig nakti izsmiešanu dzirdēt? Jo, tīci man, daudz nīkāk nekā par tavam ēzeļa ausīm ļaudis, kuriem pasaules labumi mīļi, smejas par tiem, kurus tadi labumi vien vairs nespej papildīt un kas pēc mūžības lietām dzenas šim sava nepiepildamajā izsalkumā. Bet tīci, tev neklājas serot, ka tava istena izsalkuma stunda vēl nav klat. Nevienam tā nepaļiet seen. Bet nu ej un kavejies vēl pasaules

košajās ielejās un rotaļājies ar visiem. Ej, mans mīlāis, ej, mans lepnais, mani laba vēlejumī tevi pavadis.»

Ta runāja Skudru Meistars un pacēla roku, un noņēma ezeļa ausis no jaunekļa galvas, un atfaida viņu.

Bet jauneklis, kurš atstāja svētā vīra alu un devās no tās projam, dzirdēja krūnāju biezokni atkal divaino putnu sparnus kuļam un saucam cilvēka mele:

«Jauka smarža vai nejauka smarža, salda garša vai rugta garša, uzteikšana vai nonievašana, laba runa vai nelaba runa, atraisi savu prātu no tā visa un esi brīvs!»

Un šoreiz šie vardi ka sekla krita un palika un aizmeta dziļi jaunekļa sirdi, un tad viņš zināja, ka viņa pirma tikšanās ar Skudru Meistaru nebija beidzama bijusi.

DAŽAS RAKSTURĪGAS ZĪMES MIRDZAS BENDRUPES PROZĀ

Pretrunīgi un viens otru noliedzoši ir vēstures un literāras vides konteksti, kuros iznāk stradāt Mirdzai Bendrūpei (dzim. 1910. gadā). Krustojoties pašas rakstnieces skatījumam ar arienes nosacītam iespējam, ir radušies izteiksme atšķirīgi, bet būtība vienu kopīgu — humanisma un brīva gara — ideju nesoši darbi.

Mūsdienā lasītājs labāk pazīst Mirdzu Bendrūpi kā dzejnieci, kurai kopš 1967. gada iznakuši septiņi dzejoļu krājumi. Plašākas apceres pieminēts, ka pirms kara bijuši vēl divi: «Dzīvība» (1937) un «Pie juras» (1939).

Sai izlasei ir divi uzdevumi: pirmkārt, atjaunot aktīvā literārā aprīte uz laiku no tas it kā pazudušo daļu — M. Bendrupes prozu; otrkārt, tādejādi paplušināt lasītāju priekšstatu par radošu personību, kura vairāk nekā sešdesmit darbu gadus (pirmais dzejolis publicēts 1926. gadā) ir ne tikai saglabājusi, bet arī kopusi pēcvārda sakuma formulēto ideju. Uzreiz jāsaka, ka no visa prozā sarakstīta (apmēram astoņdesmit darbu, to skaita viens romāns) šeit iespēju robežās lielāka vieta atvēlēta tiem, kas šodien grūti pieejami.

Rīgā no 1926. līdz 1940. gadam iznāk žurnāls «Zeltene». Tajā savus status, dzejoļus un tēlojumus bieži publice Mirdzas Bendrupes māte Līja (ist. v. Ēmilija) Bendrūpe. Ar 1928. gadu viņai

pievienojas Mirdza, kuras pirmie dzejoļi jau nodrukāti «Jaunakajā Zīnā». Žurnāls «Zeltene» bez dzejoļiem saņem un iespiež arī Mirdzas pirmo stāstu «Jaunatne» (1928). Tam seko leģenda «Marija Maduļa» (1929) un stāsts «Tragedija» (1930). Katra stāsta centra — jauna, skaista un mīloša sievietē, kas, iepazīsī ciešanas (iemīlota navi vai nodevību), nesabruk, bet lemj savai dzīvei jaunu, cildenu turpinājumu. Stāsti ir žurnālam pietiekama lūmen, bet vēlāk nevienā kraujumā tomer uzņemti netiks. Tātad — tikai priekšspele. Apmeram tapat lielākajā daļā šī posma dzejoļu skumju un šķiršanās ir vairāk neka visos turpmākajos kopā. Un blakus tam — izaicinoši un spītīgi: «Ak, kā es smietos par katru, kas šovakar skumtu! / Gribas man pratu kā cepuri parnest par juntu. |..| Mērenību kā trauku, kas saglabats ilgi un droši, / Satriekt pret akmeni pirmo, lai izšķīlas dzirksteles spoži.» (1929)

Trīsdesmito gadu sakuma jauna rakstniece nonak vadošā literārā žurnālā «Daugava» redakcijas uzmanības lokā. Pirmā dzejas publikācija «Daugava» 1931. gada, pirmais stāsts «Gustiņš, gaišais Vidzemes puika» — 1934. gada (vēlāk ar nosaukumu «Gustiņš soilpo»). Janis Grīns, kurš rediģē žurnālu no 1928. līdz 1937. gadam, cilvēks ar plašu erudīciju kā latviešu, ta pasaulē literatūra, prot atrast talantīgus cilvēkus. Šeit publicējas E. Adamsons, V. Cedriņš, A. Čaks, V. Delle, A. Egļitis, J. Medenis, J. Plaudis, P. Rozītis, E. Sterste, V. Strelerte, J. Sudrabkalns, P. Vidīps, K. Zariņš un daudzi citi. Šai laikā M. Bendrupes darbi iespiesti daudzos un dažādos preses izdevumos, taču apmeram puse dzejas un divas trešdaļas prozas atrodama «Daugavā».

Trīsdesmitie gadi un četrdesmito sākums ir viens no auglīgākajiem un interesantākajiem posmiem rakstnieces daiļrade. Ar savu trīsdesmito gadu prozu Mirdza Bendrupe kopā ar Eriku Adamsonu, Anšlavu Egļiti un citiem turpina moderno psiholoģisko noveli, kuru latviešu literatūra aizsaka J. Ezeriņš, P. Rozītis un K. Zariņš. Šī virzienu rakstnieki galveno uzmanību pievērš ne arējam

dzīves norisem vai to iespaidojošiem vēstures faktiem, bet cilvēka psiholoģijas atsegšanai, sižetam visbiežāk risinoties pilsētas vidē. Raksturojošo detaļu dzīvā krasainība gan toreizējiem, gan vēlākajiem literatūras vērtētājiem nereti ir devusi šķietamu pamatu pieņemt M. Bendrupes, E. Adamsona un citu prozai noslieci uz «lietu rūības arpašes» un indivīda divainību gleznošanu, uz ornamentalismu. Par to, ka bieži detaļa vēl precīzāk nekā varoņa runa vai rīcība atklāj to, kas patiesi ar viņu notiek, bus runa nedaudz tālāk.

Gandrīz visi M. Bendrupes trīsdesmitajos gados sarakstītie stāsti un noveles uzņemti divos krājumos: «Majestāte un pertiķis» (1938) un «Dieva viesuļi» (1942, 1943).

Pirmajam no tiem ir divas nodaļas: «Andželikas stāsti» un «Smieklīgais un viņa sirds». Pirmā daļa, resp., cikls, veidots pēc principa «stāsts stāsta». Andželika, moderna, izglītota, uz psihomātīzi noskaņota jauna dama, arstam stāsta par savu slimību — absolūtu mirstību uz visiem un visu, nešķirojot skaistu no neglīta, labu no ļauna, nevienu nenosodot un nepamācot. Ievadam seko astoņi stāsti, no kuriem katrs priekšplānā izvirza kādu šīs neierobežotas mirstības aspektu. Tas ir itin kā cikls-programma, gan etiska, gan estētiska. Programma, kas deklarēta tikpat ievada ekstatiskajā varenas Dabas (arī Dzīvības vai Esamības) pielūgsmē un loģiskajās tezēs par tas klātesību visa, ka arī nobeidzuma atziņā, ka bez šīs — parī ikdienā paceltas spējas just cilvēks butu tikpat omulīgs un veselīgs kā ameba. Spēja just un lūzījust ir augstākais, uz ko spējās cilvēks, tas ir vienīgais cilvēka cienīgais ceļš.

Tā kā cikls sarakstīts kopumā vēlāk par citiem krājuma stāstiem, tas uzskatāms par autores apzinātu vēlēšanos apkopojoshi atklāt savu pasaules uzskatu. Tātad kritika atzīmēja šī uzskata lūdzību ar Astzes Franciska — visa piederēja un zeltāja — tēlu paustu. Tā tas varētu būt, tikai atšķirība no viduslaicīgi askētiska Andželikas atlieksme ir subjektīva un vertejoša, ir cilveciska. Svetais Čučulis tādā pašā nosaukuma stāsta, ja.

tas varetu būt Franciska līdznieks: apkartejiem divains vecis, kurš ņem savu aizgādību katru sastaptu bērnu un kostoni. Maigumam, kas versts pret vajako un aizbildinamo, rakstniece pievienojas bez šķirošanas.

Kaut arī Andželika apgalvo, ka nekur vairs neredz «nekrietību un nešķīstību, tikai cilvēku neziņu vai tiešam apbrīnojamu muļķību» un ir gatava visu (paso. mans — R.G.), kas ir un var būt, pieņemt nešaubīgu maiguma», taču ironiska, pat sarkastiskā intonācija stāstos «Dievbijīgās Terencijas kardināšana» vai «Lauņa uguns, labais luksturis un Augustīnes jaunkundze» par aktu maigumu vis neliecina. Neskatoties uz apņemšanos mīlēt un piedot, liekulīgu svetību Andželikai tomēr derdzas. Pēc daudziem gadiem krajumu «Nerimas balss» (1967) dzejoli «Lastu dziesma» un citos muļķības un nekrietības jēdzieni, tverot tos plašākas, vēsturiskās pieredzes dotās dimensijās, jau tiek skatīti kā viens un — noladeti.

«Andželikas stāsti» visi ir organizēti vienam mērķim — apliecināt dzīvības speku (visplašākajā nozīmē) un tādā cilvēku, kurš noliedzis savu isto dabu, radīt kā nepilnvertīgu būtni, turpretī «Majestātes un pērtiņa» otra daļa un gandrīz visi «Dieva viesuļi» stāsti un noveles it kā neuzrāda nekādu acīm redzamu nolūku. Bet cilvēki, kuri paši meklē, ka atšķirt istas vērtības no aplaunam, kļūdas, zaudē un beigās atrod pavisam ne to, ko sākumā gribējuši, lasītāja rada dzīvu līdzdalības sajūtu. Līdzdalības moments — vispiems jau pašas autorei attieksmē — paši silti apņemtos, kuri ir gribējuši vai grib kaut ko mainīt savā dzīvē. Pat tad, ja skaistas un apbrīna vērtas pasaules modeļi, ko varoņi nopūlas radīt ap sevi, viņi patapina no lētiem romāniem, kā «Margrietas pastardiena» vai stāsta «Smieklīgais un viņa sirds», un varoņu cieša ticība un darbošanas blakus mērķa smieklīgumam uzrāda tukšu iluziju traģismu.

Autorei vīstuvākais ir otrs varoņu tips — tālu ceļu gājējs, kads no tiem, ko «...vāja divains sapņu gars», trešā teva dela līdznieks, tads, kurš no visam paķem visvairāk mīl vejarozi. Teikuma pe-

deja daļa nak no kadas daudz vēlaka dzejoļu krājuma «Viss ir tagad, Tapat» (1980) rindas, un tieši no dzejas šis «robežu paplašināšanas» — plušaka skata un domas nepieciešamības motīvs mūsdienu lasītājam pazīstams vislabāk. Pirmais dzejas krājuma blakus galvenajai — ētiskajai — līnijai liela vieta atveleta tieksmei pēc konkrētas vides paplašināšanas, pēc nepiezemeta, neikdienišķa skaistuma. Ceturtais — dziļuma dimensijas robežu paplašināšanas motīvu ka galveno turpina vēlāk, koncentrējoties uz vienu — uz plašuma izkopšanu sevi pašā, cilvēka:

«But viena elpa ar bezgalību, / Sev vairs ne
staru neubagodams, / Ka saule varenis dodams un
dodams: / Tu esi doma / Un uzlidojums.» (Kraļ,
«Būramie vārdi», 1979.)

Pirms gandrīz četrdesmit gadiem proza šādas ievirzes tēli ir mazais Ūldis («Ūldis ietel debesis») un Kristaps («Kristapa kuģi»). Tēlu poetisma un reize dramatisma pastiprinā jūras tuvuums abos stāstos, domas un tieksmes, ko radī katru dienu acīm skatāmu bezgalība. Vides ipaša — aktīvā līdzdalība personāža likteņos vārdēta būt atsevišķas sarunas temats, šoreiz mazliet par ko citu. Par to vidi, kuru cilvēks pats veido ap sevi, Lai, ka solīti, ilustrētu detaļās ietilpību un nozīmi vārdēta psiholoģijas atklāšana, pakāvesimies pie vienas no novelem.

«Margrietas pasterdiena» sākās ar bezkaislīgu ziņojumu par žēlsirdīgas masas vecuma, pastiktinājušos redzi un visparejo veselības stāvokli. Tam seko atstājams slimnīcas un tas apkārtnes apraksts. Sakoties Margrietas dzīvei Pārdaugavā, vispirms uzmanība pieversta namiņa apkārtnē (cik redzams pa logu), tad «vecišķai spodribai un karībai» viņas istabā, arī zaļu pudelišu kolekcijai, kuru tā svinamas dienas ar labpatīku apsta. Tikai pēc visa tā «kārtīga vecā sieva melna aubīte, aukstam un tīram rokam» parādas tieši. Taču viņas raksturs, paradumi un vientulība mums jau noprotami no lietām ap to un vēstījuma intonācijās. Nolenusi savam jaunības dzīvesstāstam piešķirt tā nebijušo — sievišķīgo daļu, Margrieta

sak ar iepirkumiem. Izveleto priekšmetu bezgaurmība, to daudzums un praktiska nederība agrākā sirdsmiera vietā ir atnesuši bedrīgu un apjukšu pratu. Aiz kājas pie divanu piesietais rancis ar savitušu vīnogu kaudzīti zem deguna, sausa vāze ieliktas puķes, Margrietas isie svareņi un šauras kurpes iespīletas pedas — tas viss kopa ciemos atnakušajiem kaimiņu bērniem šķiet ļoti jocīgi, — lak par šo jocīgumu nez kāpec negribejas smieties, drīzāk šņukstet. Lietas, gandrīz tikai lietas ap cilvēku, gandrīz vai sauss notikumu izklasts, bet rezultāta pakāpeniski tas sasummejas specifā psiholoģiska līdzpiedzīvojuma.

Hronoloģiski sekojošais darbs ir romans «Trešā paaudze», Romāņu publicē «Daugava» 1940. gada no 1. l. dz 7. numuram, Julijs žurnāla iznākšana apstājas, redakcija palikušo turpinājumu oacu okupācijas laika pazuude izcēvejs K. Rasiņš, kurš romānu gribejis izdot.

Romans rāda trīsdesmito gadu Rīgu un to pilsetnieku paaudzi, kuru ar laukiem nesaista pat nostalgiskas atmiņas. Parādās dažādu ļaužu slāņu studijas, dažādi raksturīgi cilvēku tipi, bet centra tie, kuri jūtas no iepriekšējo paaudžu ierobežotības izraušies un meklē jaunu kultūras augsni, kur iesakņoties. Dažādi ļaudis, dažāda augstuma ir arī tie griesti, līdz kuriem katrs aizdomājas. Šajā visai nekonkrētā veltmju juceklī savu oienīgo isto patiesību meklē Veronika. Ar aizrautību jauna sieviete nododas vispretežakam interesēm, nodarbībām un sabiedrībai. Taču izjūta un loģiskais prāts ikreiz rāda, cik sevi ierobežots un nepilnīgs ir katrs atsevišķs iznākums. Veronika ir Bendrupes dzejas, īpaši pirmo krājuma, liriskas varones dubultniece prozā. Viņa vienlaikus grib būt un arī jūtas saistīta ar to vismuzāko un kļūmīgāko no cilvēku cilts, grib iet tā gaitas, skatīties pasauli ar tā acīm un reize it ka vēro pati sevi un citus no malas, jūtas savrupa un lepna savā savrupībā.

Veronika sapņo nokļūt Indijā. No gramatam iepazītais senas gura kultūras tēls, kas ir tik ļoti paraks par visu viņai šeit sasniedzamo, to fascine: «...luk, šī ir zeme, kur es nesajustos lieka un

diouina, kur cilveki dzīves apceri ieskata spār-
gaku neka pašu dzīvi.

Indija M. Bendrupei nav nejaušs vai ornamen-
tāls akcents. Jau sakot ar dzejoļu krājumu «Pie-
juras» (1939), beidzot ar pašiem jaunākajiem,
Indijas filozofija kā viens no vērtību kritērijiem,
indiešu seno rakstu un latviešu folkloras radniecī-
gā attieksme pret Gaismu un Tumsu — šo un
oel citu momentu klatbutne Bendrupes dzeja ir ne-
mainīga un būtiska:

Mana tautu no pavērdzinātajiem
Patvera doeseli
dainu sudraba bērzi,
Tu patveri Vedu un Upanišādu
saules cietoksmi.

Sudraba bērztulas, saules cietokšņos
Ielauzties tumsai nav speka,
Visu mužu es nostaiņāju,
Viena sudraba lapu no tas bērzs
Saudziņi nesdama krūtīs,
Degošu zīmi no Saules cietokšņa gaismas
Nesdama uz pieres.»

Kraj. «Lekturu aizdedzinātājs», 1986

Romāna starp Indijas sapņiem ir arī šāds — vi-
zījai tulzīgs: «Kads vīrs asketa okera krasus svar-
kā pabaro skudras savas alas priekšā, uzlūko
Himalaju neaptraipītas virsotnes un murmina pa-
edušajam skudram: — Es un jus, mazas mūsas,
kalngali un dievi vīrs tam — mes esam viens. Pa-
tiesi mes dusam Dieva tik droši ka bērns mātes
klepi!» Šai vizījai pieversu lasītāja uzmanību
tadēļ, ka šeit fiksets varbut oel isti neapzinātas
ieceres sakums velakam savdabīgam leģendu cik-
lam «Skudru Meistars un viņa ļaudis». Daļa
no cikla pie lasītāja pirmoreiz nonāks šajā izlase.

Savdabīgs romāna tēls ir vecais Tence, kas vis-
tiešāku veida izsaka tas pasaules kopsakarību at-
ziņas, kuras mekle Veronika. Bet Veronikai gata-
vus atbildes neder. Proza Tences lūnija, dažviet
ieskūņējusies, piemeram, «Andželikas stastos» un

Zvirbuļa tēla novele «Dieva viesuļi», turpināsies leģendu cikla, bet dzeja atbalsosies arī krājumā «Lukturu aizdedzinātājs».

Dzejnieces un meistarīgu noveļu autoreš vieni-
gais romāns. Nepabeigts, ar neizrisinātu ieceri.
Un tomēr interesants kaut vai ar disonansi, ka
ienesu tai laikā pavisam uz cita viņa nostaltu-
ju priekšstata par tautai vajadzīgu un derīgu ro-
manu. Starp citu, rakstnieces iecere arī tika uz-
tvērtā kā izaicinājums. 1940. gada 11. martā «Jau-
nakajās Ziņās» nodrukāti valsts prezidenta K.Ul-
maņa norādījumi skolotājiem, kuros, starp citu,
teikts: «Es nekad nevaru suprast sajusmu, ar kuru
tuvojās cilvēki glezniecības darbiem, kur redzam
tikai vecas, sagruvušas ēkas, aizlauztas vai pa-
visam nolauztas, nogāztas kokus, nevarīgus, ne-
specīgus cilvēkus. Kas no tādām darbiem ir? Es
negribu būt tiesnesis, jo neesmu šis specialists, bet
es gribu pateikt, ka es to gan nesaprotu. Es nekad
nevaru suprast šādas domas arī mūsu rakstniecība.
Mojas pargajuši, jūs varat pašķīrstīt mūsu jauna-
kos žurnālu numurus un atrast tajos šādu ideālu:
apcere saurīgāka par pašu dzīvi un dabu, nošķir-
šanās no savas zemes un tautas, meklejot savu
sappu piepildīšanas citas tālas, svešas zemes, ne-
prasdami un nezinādami, ko isti dzīve tur dos un
sniegs. [...] ja tas ir tas, ar ko jānodarbojas, kur
tad paliek pārējais — tas zaļojošais, augošais,
cildenais, stiprais?» Seko aicinājums «šīs negatīvas
lietas» noraidīt un apkarot kā ardošu faktoru.

Rakstniece atceras, ka iznācēt romāns tomēr ne-
ticis, tikai redakcija cituļak «ravets» gan.

Nakošie M.Bendrupes stasti sarakstīti vacu oku-
pacijas laikā.

Rīga iznakošo dienas laikrakstu slejas mudž no
labi noaugušu, elegantu un muskuļotu ariēšu foto-
attēliem, kur tie gan lūzenas ierindas, gan pa
vienam dodas veikt pasaules atbrīvotāju «misiju».
Jau 1941. gada 23. augusta avīze «Teviņa» pub-
licē informāciju «Rīgas geto» Latvijas priekš-
pilsētā. Vaciska kartūguma klat pielikta shema ar
ielu nosaukumiem, kurā nospraustas geto robe-
žas, un apgalvots, ka tad, kad tur tikšot ierīkoti

«žādiem pašiem savī veikali» un oīss pārējais, tad gan šie, gan pilsētas centra iedzīvotāji jūtīšoties tik labi ka vēl nekad.

Ak, nevienas varas maisu nenoslepjamie ileni — arī šoreiz tie «izlida» itin drīz. Džejoļu cikla «Geto» (noduļa krājuma «Nerimas balss», 1967) rašanās sakumu dzejniece pati date (žurnāla «Avots», 1987, 8. nr.) gandrīz vienlaicīgi ar geto ierīkošanu Rīgā — tā paša 1941. gada novembrī.

«Meris», «Leduslaikmets», «Miruso pilsēta uz aprāiptas zemes». Bet arī: «...Putna ceļš nav mans ceļš...» — un daudzkārt citētais: «Geto ir arī tur, kur par ilgu

es, verga doesele, kluseju

un tu, vergu doesele, kluse.»

Un — parāda sajāta. Ar dzīva palikuša parāda sajāta velak raksta Eīžens Vēveris un Miervaldis Bīrze. Ar parādnieku, ar netieši līdzvainīga atbildību raksta Mirdza Bendrupe, Andželikas, svēta Čučuļa un citu — gan iluzoru, gan līdz sīkumam konkrētu pasauli autore. Jo tie, aiz dzelondratim sadzītie, ir tie paši rakstniecei labi pazīstamo priekšpilsētas pagalmu iemutnieki: neglītāis Ižus (stāsta «Majestāte»), Ruoms Minoritāte (stāsta «Sikspārņu klubs») vai citi viņiem līdzīgie, Savējie, Visi ir savējie.

Kā makslinieks humanists attēlo šausmas? Tie var būt Pīkaso «Gernīkai» līdzīgi darbi, tas var būt dramātiskas simfonijas un oratorijas, tie var būt granitā sastinguši karaotri un serojošas mātēs. Mirdza Bendrupe mekle žanru, kurš vīstuvak spētu pieiet cilvēka eksistences etiskajiem pīrmsākumiem jeb — vienkāršāk — tai vietai cilvēka doesele, kas vēl spētu atsaukties uz sapratu. Top četrpīdssmit leģendu cikls «Skudru Meīstars un viņa ļaudis» (arī: «Skudru Meīstars un viņa mācekļi»), 1942. un 1943. gada sešas no tam publicētas pēriodikā: «Tālīja», «Elks Tongu», «Ezeļa austi», «Stāsts par četriem ceļiniekiem», «Stāsts par svecem, kas neuzdegas», «Stāsts par to, kā Sanis tika apkāitināts».

Tam, ko rakstniece sauc par leģendu, tuvāks apzīmējums, manuprāt, būtu — līdzība, žanrs, kas pa-

zīstams jau no Bībeles un daudzu austrumlaulu literatūram, no jauna atdzimis 20. gadsimtā.

Kāpēc to šajā situācijā varēja izvēlēties arī Mirdza Bendrupe? Pirmkārt, tas atbilda pašas rakstnieces domāšanas ievirzei — skatīt ikdienas sīkas lietas kā lielu jēdzienu daudzveidīgas izpausmes formas (dzīvības speks «Andželikas stāstos», Gaismas un Tumsas sazarota simbolika un veidi velakajā dzejā). Otrkārt, ar maigumu un psiholoģisku precizitāti portretētie cilvēki noveļu vairuma līdz tam bija kā šīs ievirzes vienu daļu, tā, kas atveidoja izpausmes. Gribējas un arī nepieciešami vajadzēja atgriezties pie morāles un etiskas izveles problemām augstāka visparinājuma pakāpē. Vajadzēja izsecināt (vai — atgadināt) patiesības izteikt skaidri un nepārprotami, kaut arī runājot par to kā citu — līdzīgu situāciju. Pie žanra noteikumiem pieder teļojošo un raksturojošo elementu izslēgšana no veidējuma par labu domas mērķtiecībai un koncentrētai.

Kā tas tiek darīts «Skudru Meistara»? Sižets reducēts līdz situācijai, kurā cilvēks atrodas etiskas izveles priekšā. Piemēram, «Talijs» — tā ir izvēle starp kalpošanu Dievam un savas dzīves ziedošanu tuvinieku labā. Nosacīti ir vīds un personāžs — vecāki, nama saimnieks, zvejnieks, tempļa sarģu meitā un tā tālāk. Redzams, ka bieži tiem nav pat vārda vai arī, ja tāds ir, tas lasītājam nevar asociēties ne ar vienu konkrētu pazīstamu cilvēku. — Talijs, Ūrs, Sanis, Balarams, Cīrbis. Vienlaikus šī nosacītība situācija un problēma dara universālu, spejju dažādos kontekstos atkartoties. Arī vienu un to pašu līdzīgu problēmas situāciju var atkartoties vairākas reizes («Stāsts par sadzās vecāko», «Stāsts par to, kā Sanis lika apkaitināt», «Stāsts par dziesminieku, kurš noputās»), līdz jau latājs pats nonāk pie pareizas atbildes vai viņam to pasaka. Kas pasaka? Šajos darbos sasaistoša elementa lomā pilda it kā skolotāja un viņa audzēkņu dialogs par jautājumiem, kas pedagoģijā nodarbināta, un tas atgādina indiešu rakstos populāras audzinātāja (guru) un viņa mācekļu sarunas. Un skolotāja paša pazīstams jau romāna redzētais

«kads otrs asketa okera krasas svarka», kas sarunājas ar «mazajam masam» skudram savas vienuļņieka alas priekša.

Ipatnejais, daudzo vietniekvardu paleninātais ritms, tāpat alegorijas, ar kuru palīdzību Skudru Meistars palīdz nonākt pie pareizas atbildes, piedod vestījumam senlaicīgu intonāciju.

Par kompozīciju: te atkal nereti izmantots princips «stāsts stāsta». Lai uzveidīnātu jautājumu uz pareiza ceļa, Skudru Meistars tam pastāsta vai parāda kādu citu — līdzīgu šī jautājuma un atbildes izpaušmes veidu dabā. Nereti pati autore vai kāda no personām iesaista savu stāstījuma pa t.s. «klejojošam sižetam». «Stāsts par četriem ceļiniekiem», piemēram, sakas ar pazuduša delu motīvu. Velāk turpat tiek atstāstīts populārais podu pirkšanas sižets, kura divas sievas ķvedamus nevar vien pirkumu izvēlēties, taču tad, kad podu aiznes kads cits, abus žēli noskatas un visžēlāk tā, kuru podu brāķējusi. Savukārt lasītāja rodas vēl citas asociācijas gan uz vispārīgas, katram cilvēkam katrā laikā iespējamus, gan konkrēti vēsturiskas situācijas pamata. Kaut vai «Elks Tongu» (publicēts žurnālā «Latvju Menešraksts», 1942, 1. nr.) — kas vēsta par baltu misionāra neizpratni un naidu attiecības ar iezemiešiem, kuri negrib neko zināt par tā sludināto Dievu, jo ļoti labi iztiek paši ar savejo. — vareja lasītājam asociēties ne tikai ar pardomam par dzīvi kaut kur mūžamežos.

Protams, nevar un nevajag okupācijas laikā Rīgu palikušo rakstnieku un makslinieku darbos katrā ziņā meklēt vienīgi tiešas paraleles ar vēsturisko situāciju. Kaut gan arī tas, ko — izņemot dienas laikrakstu viedokli — vareja lasīt, redzēt vai dzirdēt šajā laikā tukstoši Rīgas iedzīvotāju. — arī tas ir vēstures un kultūras vēstures daļa. Savās labākajās izpaušmes nepārvertējama ar humanismu, ar vērsanos pie saprata, ar cerību.

Pēc kuru vienu no pirmajām M. Bendrupes publikācijām (starp daudziem un dažādiem tulkojumiem) atkal ir stāsts — «Nakts Grinupu nama» (1950). Dzejas nebus vēl ilgi — krajumus — Pie

juras (1939) un «Nerimas balss» (1967) šķir gandrīz trīsdesmit gadu atstarpe. Šajā laikā iznāk sešas stāstu gramatas gan pieaugušajiem, gan bērniem: «Upe izkapj no krastiem» (1957), «Viskaistākais darzs» (1960), «Pie durvīm kluavē» (1961), «Vilkumīgas iekarotajs» (1963), «Degošie raksti» (1963), «Tracis ap Valentīnu» (1965).

Ar 1965. gadu atsakas un turpinās dzejas laiks.

Piecdesmito un sešdesmito gadu stāsti. Starplaiks starp diviem specifiskiem dzejas posmiem, hronoloģiski pedejais, kura rakstīta proza.

Šajā laikā praktiski ir nomainījusies literāra vide: mīruši E. Adamsons, A. Čaks, vairs nepublicējas K. Zariņš. Daudzi jo daudzi gājuši bojā vai izsvaidīti pa pasauli kara gados. Pēc tā ceļa, uz kura proza, savu patiesību meklējot, bija nonākusi M. Bendrupe, nevienam isti nebija vajadzības. Savukārt, aprobežojoties tikai ar pieprasīto ikdienas norišu un ražošanas jauniecsmes atveidojumu, rakstniecei nebija iespējas ne likt lasītājam apzināties savu vietu esības kopsakarībās, ne turpināt prozas varoņu psiholoģijas smalku un niansetu analīzi. Ladz ar to pietrukst Bendrupes prozai būtiskā līdzsvarojošā samera starp detaļas precīzo konkrētību un tieksmi pēc sintezes un harmonijas, kas ierada katram atsevišķajam momentam savu vietu kopīgajā pasaules uzskata.

Šajā izlase ievietoti darbi no krājumiem «Majestāte un pertiķis» un «Dieva viesuļi», kā arī no «Skudru Meistars un viņa ļaudis» manuskripta. Pēc katru no tiem uzradīts agrākajā krājumā minētais sarakstīšanas gads, bet, ja tas nav zināms, tad pirmpublicējuma gads.

Ta kā liela daļa lasītāju ar Mirdzas Bendrupes prozu saskarsies pirmo reizi, visinteresantākais ceļš tās iepazīšanai, šķiet, ved caur dažādību — intonatīvu, tematisku, žanrisku —, kurai cauri konsekvēnti iztureta garīguma un humanisma ideja.

Saturs

No kraujuma «Majestāle un pērtiķis» (1938)

Pati Andželika	5
Svētais Cučulis	10
Ļauna uguns, labais lukturis un Augustīnes jaunkundze	18
Majestāle	29
Gustiņš svilpo	35
Margrietas pastardiena	58
Tā laba lugšana	77
Smieklīgais un viņa sirds	95
Milnieces gals	129

No kraujuma «Dieva viesuļi» (1942)

Uldis ieiet debesīs	149
Helēna	177
Ormanis Nikolajs	191
Kovarnītis un Ilze	207

No cikla «Skudru Meistars un viņa ļaudis»

Stāsts par četriem ceļiniekiem	217
Talija	243
Elks Tongu	263
Stāsts par zemnieka jauno maju	276
Stāsts par tempļa sarga meitu	280
Stāsts par Ūru, lielo Grekdari	282
Stāsts par sādžas vecako	288
Stāsts par kādu Skudru Meistara viesi un par to, kā viņa mācekļi to sagaidīja	294
Stāsts par nelielīgo Balaramu, kas ar visiem ķildojās	297
Stāsts par sverem, kas neaizdegas	309
Stāsts par dziesminieku, kurš nopūtas	316
Zvejnieku paris	326
Stāsts par to, ka Sanis lika apkaitināts	329
Ezeļa ausis	333

<i>Rota Goldšteina. Dažas raksturīgas zīmes Mirdzas Bendrupes proza</i>	347
---	-----

BE № 5487

MIRDZA BENDRUPE

Stāsti par ceļiniekiem

Redaktors A. Grods
Makslinieciskais redaktors D. Breikšs
Tehniska redaktore M. Jaunzeme
Korektore I. Kamene

Notota sašķīšanai 14.04.89. Parakstīta iespēšanai 19.05.92. Registrac. apliec. № 2 0306. Formāts 84×90/32. Ofseta papīrs. Boloni garnitūra. Ofsetspiedums. 15,75 uzsk. iespiedl.: 45,41 uzsk. krasnov. 18,39 izdevn. I. Pasūt. № 102128. Izdevniecība "Liesma", 226256 Rīga, Aspazijas bulv. 24. Izdevn. № 21/33227/Do 016. Iespēsta Rīgas Paraugtipogrāfija, 226004 Rīga, Vienības gatve 11.

Bendrupe M.

Be 398 Stāsti par ceļiniekiem, R. Goldšteinas sakartojums un pēcvārds / Maksl. 1. III-nere. — R.: Liesma, 1992. — 359 lpp., il.

ISBN 5-410-00476-0

Rakstnieces dzīves skatījums un vertējums, pa vairāki tagi svērts skaudros vēsturiskos notikumus. Šai prozas grāmata spilgti izgaismojis cilvēka mūžīgo, neredzināmo liecsmi pēc humanisma, brīvības un nacionālas pašapziņas.

4702370201—21

B ————— 81—90

M801(11)—02

841.7-44